

Jaciment: La Fortalesa dels Vilars
Municipi: Arbeca
Comarca: les Garrigues
Directora: Natàlia Alonso Martínez

*Memòria de les campanyes d'excavació i restauració
ELS VILARS 2000*

*N. Alonso, M. Gené, X. Gómez, E. Junyent, A. Lafuente
J. B. López, A. Moya, E. Tartera, A. Vidal
i amb la col.laboració de:
A. Colet i O. Escala*

Lleida, maig de 2003

0.	ÍNDEX.	2
<u>Iª PART: TREBALLS D'EXCAVACIÓ</u>		
1.	Presentació.	7
	<i>1.1. Fitxa tècnica del jaciment.</i>	8
	<i>1.2. Història de la investigació.</i>	8
	<i>1.3. Metodologia utilitzada.</i>	11
2.	Objectius de les campanyes.	12
3.	Organització de les campanyes.	13
4.	Treballs de delimitació del fossat.	15
	<i>4.1. Sondeig sud-oest.</i>	16
	<i>4.2. Sondeig nord.</i>	16
	<i>4.3. Sondeig nord-est.</i>	17
5.	Seqüència estratigràfica de les zones excavades.	18
	<i>5.1. Zones 2 i 3: Excavació de les estructures defensives (T-247).</i>	18
	5.1.1. Fase Vilars 0-IV: Estratigrafia i estructures aparegudes.	18
	5.1.1.1. Sector 3/6	18
	<i>5.2. Zona 4: Excavació del barri meridional de la fortalesa.</i>	18
	5.2.1. Zona 4: Excavació de les vivendes occidentals (Fase Vilars 0a).	19
	5.2.1.1. Fase Vilars 0a: Estratigrafia i estructures aparegudes	19
	5.2.1.1.1. Sector 4/20A.	19
	5.2.1.2. Estudi dels materials de la fase Vilars 0a.	22
	5.2.2. Zona 4: Excavació de les vivendes occidentals (Fase Vilars 0b).	24
	5.2.2.1. Fase Vilars 0b: Estratigrafia i estructures aparegudes.	24
	5.2.2.1.1. Sector 4/21A.	24
	5.2.2.1.2. Sector 4/21B.	24
	5.2.2.2. Estudi dels materials de la fase Vilars 0b.	25
	<i>5.3. Zona 6: Excavació de l'espai central de la fortalesa.</i>	27
	5.3.1. Zona 6: Excavació del barri meridional.	27
	5.3.1.1. Fase Vilars IIa: Estratigrafia i estructures aparegudes.	28
	5.3.1.1.1. Sector 6/27.	28

5.3.4.1.2. Sector 6/14.	63
5.3.3.2. Fase Vilars IIb: Estratigrafia i estructures aparegudes.	64
5.3.3.2.1. Sector 6/7.	64
5.3.3.2.2. Sector 6/9.	67
5.3.3.2.3. Sector 10/3.	
5.3.3.3. Estudi dels materials de la Fase Vilars II.	67
5.3.3.3.1. Materials de la fase Vilars IIa.	67
5.3.3.3.2. Materials de la fase Vilars IIb.	69
6. Conclusions i perspectives. El projecte Vilars 2000.	76
7. Bibliografia.	82

IIª PART: TREBALLS DE CONSOLIDACIÓ

1.- Campanya de consolidació d'estructures arqueològiques	84
Setembre-octubre de 2000.	
1.1. <i>Descripció dels treballs efectuats.</i>	84
1.1.1. Treballs d'excavació.	84
1.1.2. Consolidació i recuperació de volums.	85

IIIª PART: ANNEXES

Annex 1.- Inventaris

- 1.1. *Inventari d'Unitats Estratigràfiques (UE-VIL).*
- 1.2. *Inventari de Fets Arqueològics (FET-VIL).*
- 1.3. *Inventari RG-VIL.*
- 1.4. *Inventari INVG-VIL.*

Annex 2.- Documentació planimètrica

- 2.1. *Planta General 2002.*
- 2.2. *Planta Fase Vilars IIa (Zona 6).*
- 2.3. *Planta Fase Vilars IIb (Zona 6).*
- 2.4. *Planta Fase Vilars IIc (Zona 6).*

Annex 3.- Diagrames estratigràfics

- 3.1. *Diagrama Zona 4: fase Vilars 0a, 0b, I i II.*
- 3.2. *Diagrama Zona 6: Sectors 25 i 1 (fase Vilars IIb i IIc).*
- 3.3. *Diagrama Zona 6: Sectors 26, 2 i 27 (fase Vilars IIa, IIb i IIc).*
- 3.4. *Diagrama Zona 6: Sectors 3 a/b/c i 28 (fase Vilars IIa i IIb).*
- 3.5. *Diagrama Zona 6: Sectors 7 i 13 (fase Vilars IIa, IIb i IIc).*

Annex 4.- Figures material arqueològic (Unitats estratigràfiques).

4.1.- Zona 4 (Barri Sud)

4.1.1. Fase Vilars 0a:

- 4686 (sector 20 A/B): Figura 1
- 4703 (sector 20 A/B): Figura 1
- 4714 (sector 20 A/B): Figura 1

4.1.2.- Fase Vilars 0b:

- 4683 (sector 21 A): Figura 2
- 4684 (sector 21 A/B): Figura 2
- 4685 (sector 21 A): Figura 2

4.2.- Zona 6 (Barri Sud)

4.2.1.- Fase Vilars IIa:

- 6195 (sector 28): Figura 3
- 6205 (sector 28): Figura 4
- 6142 (sector 30): Figura 5
- 6143 (sector 30): Figura 6

4.2.2.- Fase Vilars IIb:

- 6120 (sector 1): Figura 7
- 6126 (sector 1): Figura 8
- 6160 (sector 1): Figura 9
- 6122 (sector 3a): Figura 10 i 11
- 6130 (sector 3a): Figura 12
- 6132 (sector 3a): Figura 13 i 14
- 6144 (sector 3a): Figura 15 i 16

- 6146 (sector 3b): Figura 17
- 6123 (sector 5): Figura 18
- 6127 (sector 5): Figura 19 i 20
- 6136 (sector 5): Figura 21
- 6140 (sector 5): Figura 22
- 6124 (sector 24): Figura 23 i 24
- 4.2.3.- Fase Vilars IIc:
  - 6202 (sector 25): Figura 25
  - 6121 (sector 26): Figura 26
- 4.3.- Zona 6 (*Espai central*)
  - 4.3.1.- Fase Vilars IIb i IIc:
    - 6125 (sector 4): Figura 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33 i 34
    - 6149 (sector 4): Figura 35, 36 i 37
    - 6150 (sector 4): Figura 38
    - 6157 (sector 4): Figura 39, 40, 41 i 42
    - 6199 (sector 4): Figura 43
    - 6201 (sector 4): Figura 44, 45, 46, 47, 48, 49 i 50
    - 6210 (sector 4): Figura 51
- 4.4.- Zona 6 (*Barri nord*)
  - 4.4.1.- Fase Vilars IIa:
    - 6206 (sector 13): Figura 52
  - 4.4.2.- Fase Vilars IIb:
    - 6137 (sector 7): Figura 53 i 54
    - 6138 (sector 7): Figura 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61 i 62
    - 6141 (sector 7): Figura 63
    - 6191 (sector 7): Figura 64
    - 6203 (sector 7): Figura 65
    - 6204 (sector 7): Figura 66
    - 6163 (sector 9): Figura 67
    - 6187 (sector 10): Figura 68

1. Presentació

La campanya 2000 en el jaciment dels Vilars constitueix la continuïtat del projecte de recerca lliurat a aquest Servei: "Els Vilars (Arbeca, les Garrigues): Primera Edat del Ferro i Època Ibèrica a la Plana Occidental Catalana", Trienni 1993-95, dirigit per I. Garcés, E. Junyent, A. Lafuente i J.B. López, prorrogat l'any 1996 en atenció a l'article únic de la resolució de 21 de desembre de 1995 (D.O.G.C. núm. 2152, de 10.1.1991) en què es mantienien les línies prioritàries d'actuació establertes per al període de 1992-1994 per l'Ordre de 28 d'octubre de 1991 (D.O.G.C. núm. 1518, de 15.11.1991).

Aquest document cal considerar-lo com el primer avenç de resultats de les campanyes realitzades l'any 2000, tenint en compte que són actuacions integrades dins del projecte ja existent definides a partir del projecte "Vilars 2000. Una fortalesa ilergeta d'ara fa 2700 anys", Lleida 1997, dirigit per N. Alonso, E. Junyent, A. Lafuente i J.B. López. Tot i així, tal com s'ha dut a terme fins ara, els treballs de recerca excavatòria constituïran un programa específic dins del conjunt de la intervenció, i el seu desenvolupament s'efectuarà compaginat amb la resta de programes: recuperació patrimonial i recerca interdisciplinària.

La valoració concreta dels objectius de la campanya 2000 cal efectuar-la, en conseqüència, dins del marc del projecte general endegat el 1993 i redefinit el 1997. Ens remetim, doncs, als documents abans referits per qualsevol altre aclariment.

La declaració dels Vilars com a Bé Cultural d'Interès Nacional en la categoria de Zona Arqueològica (Resolució de 3 de juny de 1998, DOGC número 2673 de 3 de juliol de 1998), la compra del terreny oriental on s'ubica el jaciment (maig de 1998), l'adequació de l'accés per part de l'Ajuntament d'Arbeca mitjançant un ajut del fons FEDER (Programa 5b) de la C.E. (juny de 1998) i la incorporació a la Ruta dels Ibers (juliol 1999) organitzada pel MAC i la Fundació "la Caixa", fa encara més evident la necessitat de mantenir i incrementar la subvenció d'aquesta Direcció General per un projecte que esdevé excepcional, per les seves característiques com a programa de recerca i de recuperació patrimonial.

1.1.- Fitxa tècnica del jaciment.

El poblat dels Vilars es localitza a la partida homònima al nord-est de la vila d'Arbeca, veïna amb els termes de Bellpuig i de Belianes. Les seves coordenades son: 41°34'15" N i 0°57'25" E; mapa 1:25000, full 389-111, les Borges Blanques. L'altitud és de 300 m.s.n.m.

La partida agrícola mostra actualment un paisatge en bona part antropitzat degut a la presència del canal d'Urgell. El terreny manifesta una notoria tendència plana, alterada només per petits torrents, entre els quals destaca en relació directa amb el jaciment, l'Aixaragall.

S'hi accedeix, seguint el camí que des d'Arbeca discorre paral·lel al canal i, aproximadament a 2 km., prenent a l'esquerra un segon camí ruderal que condueix al camp on s'ubica el jaciment.

1.2.- Història de la investigació.

La intervenció s'ha desenvolupat en tres fases:

- 1ª FASE:

- 1985-87. Excavació d'urgència.

- 2ª FASE:

- 1988-92. Excavació programada inclosa dins d'un projecte específic de la Seccio d'Arqueologia, Prehistòria i Història Antiga de la Universitat de Lleida.

- 3ª FASE:

- 1993-95 i 1996-1997. Excavació programada inclosa dins del projecte triannual "Els Vilars (Arbeca, les Garrigues): Primera Edat del Ferro i Epoca Ibèrica a la Plana Occidental Catalana". Les campanyes de 1996 i 1997 s'inclouen en aquesta tercera fase en tant que transitòries i com a continuació del projecte triannual.

Els objectius d'aquest programa s'han centrat en cinc eixos principals:

- Delimitació del conjunt del jaciment (condicionada per la disponibilitat dels camps actualment comprats) i excavació dels elements que componen el seu sistema defensiu (muralla i torres).

- Excavació dels elements defensius existents fora muralla (camp frisi i fossat) i definició del seu abast crono-topogràfic.

- Continuació de l'excavació estratigràfica en profunditat dels barris adossats a la muralla en la part sud i nord del poblat (zona 4 i 11, 12 i 13). Caracterització de l'evolució històrica de les fases més antigues de l'ocupació: Camps d'Urnes del Ferro (Fases Vilars 0 i I) i Horitzó Ibèric Antic (Fase Vilars II).

- Excavació extensiva a l'interior del poblat d'una superfície suficient per a obtenir una secció transversal nord-sud del conjunt de l'assentament (20 x 45 m.) que permetés comprendre la seva organització urbanística.

- Continuació dels treballs de recerca interdisciplinària orientats a la caracterització paleoecològica i paleoecòmica de l'assentament.

- 4ª FASE:

-1998-1999. A partir de la publicació dels objectius generals del Pla Director "Vilars 2000. Una fortalesa ilergeta d'ara fa 2700 anys", Lleida 1997, s'ha redefinit l'estratègia global que pot concretar-se en les següents línies d'actuació:

1. Recerca

1) Desenvolupament dels objectius prefixats en el marc del projecte PB96-0419 de la DGES "Un modelo singular de la transformació de las sociedades segmentarias en sociedades complejas: el Valle del Sege (II i Ier milenio ANE).

2) Prosecció dels objectius esmentats, ampliat ara en la perspectiva de l'excavació integral del jaciment.

2. Patrimoni

Desenvolupament d'una dinàmica d'excavació/restauració que permeti rendabilitzar socialment els resultats. Redacció dels documents tècnics del Pla Director.

3. Consolidació institucional del projecte

Creació d'un consorci format pel Consell Comarcal de les Garrigues, la Diputació de Lleida, l'Ajuntament d'Arbeca, la Universitat de Lleida i, en el seu cas la Direcció General de Patrimoni Cultural.

4. Difusió

Atenció preferencial a la presència dels Vilars en els mitjans de comunicació. Realització d'un programa per a TV3 "Més enllà del 2000"

(emissió octubre 1998), filmació per a la sèrie “Catalunya Retalls” de TV2. Realització del programa “Arqueologia Virtual” en la serie “Escape” del canal temàtic C: de la Plataforma “Canal Satélite Digital” (emissió juliol 1999). Elaboració del CD “Vilars 2000”. Desenvolupament de “Vilars Virtual” com a instrument de promoció i difusió.

1.3.- Metodologia utilitzada.

El sistema de registre emprat està basat en una adequació singular del sistema Lattes, variant moderna del ja conegut sistema Harris. Aquest Servei disposa també de tots els originals referits als principis i desenvolupament concret d'aquest sistema, d'altra banda publicat en diferents revistes especialitzades:

Joan B. LÓPEZ: La difusión del sistema de registro de Lattes en Catalunya y su adaptación en los yacimientos de "Illa d'en Reixac" (Ullastret, Baix Empordà) y "Els Vilars" (Arbeca, Les Garrigues), a *Lattara* 4, Lattes, 1991.

Ignasi GARCÉS, Emili JUNYENT, Angel LAFUENTE i Joan B. LÓPEZ: Sistema de registro y tratamiento automático de la información en el yacimiento protohistórico de Els Vilars (Arbeca, Lleida), a *Complutum* 1, Madrid, 1992.

Emili JUNYENT, Joan B. LÓPEZ i Anna OLIVER: Estratègia, anàlisi estratigràfica i registre en l'Arqueologia lleidatana dels 80. La Harris Matrix, a *Harris Matrix. Sistemes de registre en Arqueologia*, vol 2, Lleida, 1992.

2. Objectius de les campanyes.

Com ja hem manifestat en altres ocasions, el desenvolupament del projecte triannual 1993-1995, "Els Vilars (Arbeca, les Garrigues): Primera Edat del Ferro i Època Ibèrica a la Plana Occidental Catalana" s'ha vist condicionat per no haver-se complert les previsions pressupostàries i especialment, per no haver-se materialitzat fins el 1998 la compra del camp situat a l'est del poblat, la qual cosa ha fet aplaçar la delimitació de l'assentament i les seves defenses.

La manca de subvenció per part d'aquesta Direcció General per a les campanyes del 1996 i 1997 -tot i la resolució de 21 de desembre de 1995 (D.O.G.C. núm. 2152 de 10/1/96) que mantenia les línies prioritàries per a fer possible la finalització dels programes d'intervenció arqueològica considerats prioritaris-, ha fet que els objectius de la campanya anterior continuïn essent vàlids per al 2000.

En aquesta anualitat s'han realitzat sobre el terreny quatre intervencions:

-Campanya de delimitació del fossat. Realitzada entre els dies 6 i 17 de març de 2000.

-XVI Campanya d'excavacions, Curs pràctic d'Arqueologia 2000. Realitzat entre els dies 26 de juny i 15 de juliol de 2000.

-Campanya d'excavació programada 2000. Realitzada entre els dies 11 i 30 de setembre de 2000.

-Campanya de restauració 2000. Realitzada entre els dies 14 de setembre i 14 d'octubre de 2000.

Així les coses, les campanyes d'excavacions arqueològiques previstes per al 2000 són la continuació del programa triannual (1993-1995) -prorrogat per 1996, 1997, 1998 i 1999 -, i té per objectius, cloure els treballs d'excavació i consolidació previstos en el mateix i completar els eixos de la recerca oberta durant la darrera campanya. Aquests objectius, contemplats en la primera fase del "Pla Director Vilars 2000" (en curs d'elaboració), s'inclouen en el seu període d'execució (1998-1999) i pretenen, en última instància, definir els criteris d'excavació necessària per a poder consolidar, restaurar, monumentalitzar, fer visitable i explotar culturalment el jaciment a curt termini en el marc de la seva declaració com a BCIN.

Pendents encara d'aquest document, els objectius de la XVI^a campanya d'excavacions i de l'excavació programada 2000 s'orienten vers:

- Definició de la seqüència estratigràfica dels elements del sistema defensiu amb l'excavació puntual de la muralla en determinats indrets.

- Prosecució de la recerca estratigràfica en els sectors encara no excavats de la zona 4, en les seves diverses fases.

- Finalitzar l'excavació de les zones 11, 12 i 13 que corresponen a l'horitzó Ibèric Antic (Fase Vilars II) i estan en relació amb l'accés nord del poblat.

- Endegar un procés d'excavació que permeti aprofundir en el coneixement de l'espai central (Zona 6) de cara a la seva restitució i presentació al públic.

En quant a la campanya de delimitació del fossat val a dir que és una aproximació cabdal per a endegar el projecte de sanejament i drenatge de la fortalesa, acció estratègica per a garantir la conservació de les estructures exhumades i per a afavorir la presentació al públic amb tota la seva monumentalitat.

3. Organització de les campanyes.

Els treballs d'excavació de 2000 s'han desenvolupat al llarg de l'any en tres campanyes: la primera, del 6 al 17 de març; la segona, del 26 de juny al 15 de juliol; la tercera i última, del 11 al 30 de setembre. En la seva realització l'equip responsable ha estat format per Natàlia Alonso, Emili Junyent, Angel Lafuente i Joan B. López, i s'ha comptat amb la col·laboració de Xavier Gómez, Montse Gené, Andreu Moya, Enric Tartera i Ares Vidal com a responsables de zona. En el treball de dibuix de materials arqueològics de la present memòria han participat també Anna Colet i Òscar Escala.

En les campanyes esmentades han participat activament en les tasques d'excavació i registre els següents llicenciats i estudiants:

Campanya Març 2000

Amàlia Ametlló

Eduard Baches

Josep Maria Farré

Monste Gené

Universitat de Lleida

Universitat de Lleida

Universitat de Lleida

Universitat de Lleida

Xavier Gómez	Universitat de Lleida
Andreu Moya	Universitat de Lleida
Ingrid Lago	Universitat de Lleida
Rosa López	Universitat de Lleida
Lidia Martín	Universitat de Lleida
Enric Tartera	Universitat de Lleida
Meritxell Terrats	Universitat de Lleida

Campanya Juny-Juliol 2000

Marta Aguilà	Universitat de Lleida
Maria Argilés	Universitat de Lleida
Xavier Blanch	Universitat de Lleida
Xavier Bonet	Arbeca
Maria Bonet	Universitat de Lleida
Violeta Campdepadrós	Universitat de Lleida
Olaf Cases	Arbeca
Ramon Codony	Universitat de Lleida
Óscar Escolà	Universitat de Lleida
Idoia Fabregat	Universitat de Lleida
Monste Gené	Universitat de Lleida
Xavier Gómez	Universitat de Lleida
Antonia González	Universidad de Jaén
Andreu Moya	Universitat de Lleida
Juan Nicas	Universidad de Jaén
Ariadna Nieto	Universitat de Lleida
Marta Ortiz	Universitat de Lleida
Laia Pipó	Universitat de Lleida
Daniel Ruiz	Universitat de Lleida
Enric Tartera	Universitat de Lleida
Meritxell Terrats	Universitat de Lleida
Ares Vidal	Universitat de Lleida
Belén Vila	Universitat de Lleida

Campanya Setembre 2000

Marta Aguilà	Universitat de Lleida
Amàlia Ametlló	Universitat de Lleida
Eduard Baches	Universitat de Lleida

Xavier Blanch	Universitat de Lleida
Violeta Campdepadrós	Universitat de Lleida
Judith Carrión	Universitat de Lleida
Jordi Farré	Arbeca
Anna Garrido	Universitat Rovira i Virgili
Monste Gené	Universitat de Lleida
Xavier Gómez	Universitat de Lleida
Juan Hernández	Universitat de Lleida
Mari Paz Huguet	Universidad de Granada
Rosa López	Universitat de Lleida
Andreu Moya	Universitat de Lleida
Amparo Muñoz	Universidad de Granada
Ariadna Nieto	Universitat de Lleida
Marta Ortiz	Universitat de Lleida
Norma Soldevila	Universitat de Lleida
Enric Tartera	Universitat de Lleida
Meritxell Terrats	Universitat de Lleida
Ares Vidal	Universitat de Lleida
Belén Vila	Universitat de Lleida

Al llarg de les tres campanyes l'equip ha comptat amb el reforç d'operaris, les tasques bàsiques dels quals han estat l'extracció de nivells superficials, neteja i condicionament general del jaciment, i puntualment han fet de suport en l'excavació de nivells de certa entitat i volum. El nombre d'aquests treballadors ha estat de tres en la primera campanya, cinc en la intervenció de juny-juliol i tres al setembre.

4. Treballs de delimitació del fossat.

Per tal de delimitar el traçat del fossat, definir les seves característiques i avaluar-ne l'estat de conservació patrimonial durant la primera quinzena del mes de març de l'any 2000 es van realitzar fins a tres sondejos estratigràfics comprovatoris, emplaçats estratègicament en els punts exteriors de la fortalesa on el coneixement del sistema defensiu era més precari. Els treballs, duts a terme amb l'ajut d'una màquina retroexcavadora i quatre peons proporcionats per l'Ajuntament d'Arbeca entre els dies 6 i 17 de març de 2000, tenien com a objectiu prioritari delimitar l'amplària i la fondària del fossat i, en especial, la confirmació de l'existència de la contraescarpa documentada puntualment en el sondeig sud realitzat l'any

1995-1996. Els resultats assolits, condicionats per l'aparició de la coneguda capa freàtica que circula sota el jaciment per sobre dels nivells basals del substrat terciari, no han permès confirmar les hipòtesis inicials però han significat un important avanç en la caracterització "sectorialitzada" del fossat que envoltava la fortalesa durant la primera edat del ferro (fases Vilars 0 i I) i l'època ibèrica (fases Vilars II, III i IV).

4.1. Sondeig sud-oest.

Sondeig de 2'5 metres d'amplària i 21 metres de llargada situat al sud-oest del recinte fortificat. En concret, el sondeig es situa entre l'angle nord-occidental de la torre T-247 (Zona 3, sector 6) i el tercer parament de la muralla MU-35 (Zona 3, sector 7). L'excavació del sondeig ha permès documentar 7 noves pedres del camp frisi seccionades pels treballs agrícoles en l'espai comprès entre la muralla i el parament del fossat de la fase ibèrica antiga. Així mateix, hom va documentar l'existència del llenç esgraonat del fossat més antic de la primera edat del ferro. Aquest apareix sota l'anterior, lleugerament esbiaixat i en posició avançada respecte al parament conservat del fossat ibèric. A l'exterior, tot i les dificultats tècniques provocades per l'aparició de l'aigua, l'excavació va assolir els nivells dels gresos basals que, en època antiga, van constituir el fons del fossat. Aquest aparegué colmatat per diferents capes de sediments heterogenis (UE 1052) de naturalesa diversa que justifiquen la seva progressiva obliteració des d'època ibèrica antiga. Malauradament les limitacions físiques imposades per la propietat de les finques actuals no van permetre –en aquest sector– la identificació de la contraescarpa del fossat que suposem conservada uns metres més enllà del límit dels camps actualment adquirits per la corporació municipal.

4.2. Sondeig nord.

Sondeig de 4 metres d'amplària i 10 metres de llargada situat al nord de la fortalesa davant de les estructures defensives que protegien la porta nord (PO-253) durant la fase ibèrica antiga i plena (fase Vilars II, III i IV). El sondeig, perpendicular a les torres T-254 i T-312 va prendre com a referència el parament del fossat construït a mitjan segle VI a.n.e. En aquest punt la cota de la capa freàtica –molt més alta per les aportacions de l'aigua de reg– va impedir una excavació acurada del sector. Amb tot, els resultats del sondeig (UE 1053) confirmen l'existència d'unes potents estructures

defensives avançades i de planta semicircular que poden relacionar-se amb un sistema més complex que permetria la superació del fossat per accedir-hi a l'interior de la fortalesa durant l'horitzó ibèric antic. En aquest sentit, retenir només que el parament observat conserva 1'5 metres d'alçada i no permet confirmar, ara per ara, la possible relació física amb el suposat fossat de la primera edat del ferro conservat a una cota més baixa. En aquest punt, però, no es van assolir els nivells dels gresos basals que s'han documentat en la resta de sondejos ni, lògicament, l'existència de la contraescarpa del fossat ibèric.

4.3. Sondeig nord-est.

Sondeig de 2'5 metres d'amplària i 28 de llargada emplaçat perpendicularment al pany del fossat ibèric comprès entre les torres T-340 i T-329 al nord-est de la fortalesa. Com en el sondeig anterior l'aparició de la cota d'aigua va condicionar especialment els treballs d'excavació i no impedir algunes observacions d'interès general que afegixen noves incògnites quant a la freqüentació de la fortalesa –molt possiblement– en època romana. En aquest punt, el parament del fossat d'època ibèrica conserva quasi bé 2 metres d'alçada i degut a l'aparició d'un potent enderroc no ha estat possible confirmar l'existència de l'escarp del fossat de l'edat del ferro (fases Vilars 0 i I). La dinàmica estratigràfica observada en el sector esdevé quelcom diferent a la documentada en altres punts del perímetre defensiu (UE 1054) donat que successives capes de graves angulars de naturalesa calcària demostren una activitat col·luvial més intensa que cal relacionar amb les aportacions del barranc de l'Aixaragall. Com a novetat en referència a la resta de sondejos només afegir que en l'extrem nord-oriental de la cala hom va documentar l'existència d'una mena de "claveguera" –orientada en sentit nord-oest/sud-est– que amb totes les reserves podem relacionar amb les estructures de la *pars rustica* de la vil·la romana coneguda al nord de la fortalesa. En realitat es tracta d'una mena de canal excavat de 25 cms. d'amplada i 20 cms. de fondària, paramentat a banda i banda amb lloses col·locades de cantell, sense sola i cobert per una sèrie de petites llambordes horitzontals que fan la funció de tapadora. L'estructura, de 12 metres de longitud, fou excavada superficialment i sembla tenir continuïtat en ambdós sentits. Amb tot, donat que apareix per sobre dels sediments que colmaten el fossat antic –a escassament 70 cms. del nivell actual de conreu–, i associada a algun material de filiació romana considerem que no s'ha de relacionar amb l'ocupació protohistòrica de la fortalesa.

5. Seqüència estratigràfica.

5.1. Zones 2 i 3: Excavació de les estructures defensives (T-247).

5.1.1. Fase Vilars 0-IV: Estratigrafia i estructures aparegudes.

5.1.1.1. Sector 3/6 (T-247).

La torre T-247 és una impressionant estructura ja documentada i delimitada en les campanyes de l'any 1994 emplaçada en l'inflexió que la muralla realitza en l'angle sud-occidental de la fortalesa, circumstància que l'ha fet excepcionalment ampla i potent. La seva amplada màxima és de poc més de 8,5 metres i la distància entre el mur perimetral i el darrer folre és de 8,2 metres.

La intervenció d'enguany ha estat encaminada a preparar la restitució dels volums, pel que s'ha procedit a excavar el nucli de terra (UE 3248) a l'interior del nucli quadrangular (UE 3247) adossat al mur perimetral (MU-35, elevació UE 3151). L'estrat excavat correspon a un sediment argilós marró fosc que es localitza directament sota la cota de arrasament que en la part frontal del nucli és de -40 cm. i vora el mur perimetral -110 cm. Aquest arrasament diferenciat és a causa de la presència del marge entre dos camps. La potència d'aquest estrat és d'aproximadament 1 metre. Aquest nivell cal interpretar-lo com a reompliment del nucli quadrangular de la torre.

Sota aquest estrat hem identificat un interestrat (UE 3331) sobre el que es construí la muralla (MU-35) i la torre (T-247). També hem identificat el terreny sotsjacent a la muralla (UE 3332) i que hem interpretat com a terreny natural, es tracta d'una capa argilosa que no ha estat excavada.

5.2 Zona 4: Excavació del barri meridional de la fortalesa.

Els objectius proposats per a les actuacions dutes a terme durant el 2000 (campanyes del juny/juliol i setembre) per aquesta zona s'han centrat totalment en l'excavació de la fase Vilars 0 (750-675/650 a.n.e.), concretament en la finalització dels treballs sobre una vivenda de Vilars 0b (sectors 21A i 21B), així com l'excavació dels nivells corresponents a la meitat oest d'un habitatge del moment ocupacional inicial, és a dir Vilars 0a (sectors 20A i 20B).

Les novetats més destacables d'enguany passen per la documentació del segon forn metal·lúrgic documentat en la fase antiga del jaciment (FR-428 dins el Sector 20A) i la constatació de treballs antròpics de preparació i anivellament

del terreny previ a la construcció de les primeres estructures d'hàbitat durant la fase inicial de Vilars, que ja havien estat intuïts en altres sectors excavats anteriorment. També és interessant la documentació -apartant-se de la tècnica constructiva habitual de situar la base dels murs directament sobre el sòl- de la construcció d'alguns murs en rasa (M-239 corresponent a Vilars O i M-334 corresponent a Vilars I).

Val a dir, i responent a la tònica general per a tota la zona, que la gran complexitat estratigràfica dels seus sectors condiciona continuament la tasca ralentitzant-la, de manera que al terme del present exercici l'esmentat sector 21B (i, per tant, el 20B) ha romàs inacabat, essent, d'aquesta manera, l'únic passiu d'una zona arqueològica consistent en una bateria de set cases contemporànies adossades a la muralla i pertanyents a la fase Vilars I (675/650-550 ane) que ja està acabada, restaurada i llesta per a la seva presentació al públic.

5.2.1. Zona 4: Excavació de les vivendes occidentals

5.2.1.1. Fase Vilars 0a: Estratigrafia i estructures aparegudes.

5.2.1.1.1. Sector 4/20A

Aquest sector correspon a l'estança principal d'una gran habitació de la fase inicial de la fortalesa. L'actuació d'enguany s'ha dut a terme sobre la meitat occidental de la vivenda, atés que l'altra part havia estat excavada durant el 1999.

Aquesta vivenda apareix construïda sobre una sèrie d'estrats estèrils arqueològicament però que presenten indicis d'haver estat antropitzats en la mesura que han servit d'acondicionament i nivellament del terreny previ a la construcció del primer paviment d'aquesta fase (P-378). Es tracta d'uns nivells majoritàriament de reompliment que, bussant fortament cap al sud, donen la sensació que són tallats en biaix, tal i com es va veure en les capes corresponents a la mateixa fase de la meitat est de l'estança.

El primer d'aquests (UE 4714) és una capa d'argila sorrenca de color clar que per la seva part sud no ha estat totalment excavat, mentre que al nord del sector, aquest estrat serà retallat posteriorment per la rasa de construcció del mur del vestíbul M-239. Per sobre d'aquest primer, se situa un nivell cendrós (UE 4708) tampoc excavat totalment en la seva part sud, mentre que pel nord mor a un metre del mur M-239. A continuació, una sèrie de reompliments (UE 4707: argila sorrenca de color clar; UE 4706: margues amb inclusions de material constructiu i UE 4710: argila marró clar) i un nivell d'argila de color clar entre dos d'ells (UE 4713), acaben de caracteritzar una estratigrafia de pendent que passa per sota de la muralla i que tendeix a bussar més fortament a mesura que els nivells se situen cap al sud del sector, seguint la dinàmica de la topografia original en aquesta zona. Ja entregant a la muralla, però continuant formant part d'aquests nivells de preparació, hi ha diversos reompliments més (UE 4711: argila marró fosc; UE 4712: argila marró fosc i UE 4709: bossada de margues no uniforme) abans de l'únic paviment relacionat amb aquesta fase (P-378).

Aquest nivell d'ocupació, que estaria constituït per una fina capa de color marró clar i guix (UE 4705), s'extén fins aproximadament la meitat del sector i presenta una refacció d'argila gris-verdosa en la part nord (UE 4686). Està delimitat a l'est pel mur M-299, per M-239 en la façana (UE 4715: retall; UE 4716: reompliment rasa), i per la muralla en el sud, mentre que el seu límit per l'oest quedaria delimitat pel mur M-390. De fet, aquest mur en la fase Vilars 0a només s'ha vist en el tram corresponent al vestíbul (sector 20B) i, possiblement, tocant a la muralla en l'estança principal (sector 20A), atés que en gairebé tot aquest espai el mur hauria quedat afectat per la rasa (UE 4702) i posterior reompliment amb inclusions de pedres petites i mitjanes (UE 4703) originats per la construcció posterior del mur de Vilars I (M-334). Possiblement, la utilització de la rasa per al basament d'aquest mur respon a una solució tècnica motivada per l'acondicionament del mur de la fase anterior (M-390) que, situat al dessota, deuria estar en força mal estat.

En aquest paviment (UE 4705) s'hi documenta un seguit de forats de planta circular, fons pla i dimensions variables compreses entre els 10 i 25 centímetres de diàmetre i de 4 a 11 centímetres de fondària que, suposadament, funcionarien com a forats de pal (FO-423; FO-424; FO-425; FO-426; FO-427). Aquesta atribució resulta bastant insegura doncs en la meitat est de l'estança ja van aparèixer diverses estructures semblants de les quals només una va ser interpretada com a tal (FO-396). De tots, és el FO-425 el més probable per ser el que presenta unes dimensions majors, a la

vegada que el seu fons és cònic. La disposició dels forats no sembla en cap manera organitzada, a no ser que sigui en funció d'una estructura central de combustió interpretada com a forn metal·lúrgic.

El forn (FR-428) està situat centralment dins el sector, tant en relació amb la seva extensió nord-sud com en la distància entre murs (est-oest). Presenta una forma un tant elíptica, a la vegada que les seves dimensions són de 54 (N-S) per 81 centímetres (E-O), i 14 centímetres de fondària. El forn es construeix practicant un retall en forma de cubeta sobre el paviment (UE 4698). Les parets d'aquesta cubeta es presenten cremades per l'acció de les altes temperatures del forn (UE 4699). De l'interior s'ha recuperat un nivell de cendres i carbons (UE 4700) que correspondria amb la darrera utilització d'aquest abans de la seva amortització (UE 4697). Sobre les parets d'aquesta estructura s'han pres dues mostres micromorfològiques, actualment en curs d'estudi.

Possiblement en relació amb el forn i les tasques metal·lúrgiques s'explica una taca informe d'argila cremada també al centre del sector, però en una posició més cap al sud (UE 4701). Per davant del forn, i tampoc sense cap organització clara, hi ha tres tovots més de forma rectangular o menys aliniats vers el nord (UE 4717) que podrien haver format part d'alguna estructura relacionada tant amb el forn com amb les lloses planes que hi ha una mica per davant.

Tocant al tercer d'aquests i encara més al nord del sector, tot i que pertanyents a la refacció puntual del paviment (UE 4686) hi ha dues lloses planes (UE 4718) amb una superfície força polida i col·locades l'una al costat de l'altra en una posició centrada entre els murs est-oest. La major de les dues presenta unes dimensions de 70 (E-O) per 90 centímetres (N-S). El fet que només n'hi hagi dues descarta la possibilitat que es tracti d'un enllosat, d'altra banda habitual formant part dels paviments en la part nord de les estances. D'aquesta manera la seva interpretació s'haurà de posar en relació amb els tovots i -potser- amb l'estructura del forn metal·lúrgic descrit anteriorment, com a alguna mena d'espai específic de treball.

També sobre la refacció i tocant al mur del vestibul, un tovot orientat nord-sud (UE 4719) semblava separar l'entrada de l'estança principal en dos espais, tot i que finalment la seva excavació no ho ha confirmat, restant indefinida la seva funció.

5.2.1.2. Estudi dels materials de la fase Vilars 0a (Fig. 1).

Com ja acostuma a ser habitual en la fortalesa els materials recuperats pertanyents a aquesta fase són escassos i tipològicament poc significatius. En aquest cas provenen de tres unitats estratigràfiques documentades en el sector 4/20A-B relacionades amb nivells d'ocupació (UE 4686 i UE 4714) i reompliment constructiu (UE 4703) de la fase fundacional.

El conjunt estudiat es compon de 35 fragments de ceràmica elaborada a mà que corresponen a un mínim de 8 recipients (NMI). Excepció feta de 4 formes que permeten identificar la part del vas a què pertanyen, la resta són petits fragments que únicament ens informen sobre les característiques de les pastes, l'atmosfera de cocció i l'acabat de les seves superfícies. Aquestes presenten majoritàriament un tractament poc acurat i d'aparença grollera (75%) mentre que els atuells de superfícies polides, generalment de reduïdes dimensions, representen un escàs 25% si prenem com a referència el NMI. Considerant el nombre total de fragments (NTF) els percentatges són encara més il·lustratius accentuant-se les diferències amb un 85'8% de peces grolleres i un 14'2% d'acabat polit (Quadre 1).

Tots els vasos han estat cuits en atmosfera reductora i es caracteritzen per disposar de pastes heterogènies, granuloses i toves, escassament decantades i amb gran quantitat de inclusions calcàries, micàcies i feldspàtiques que serveixen com a desgreixants minerals. Les pastes dels fragments recuperats presenten, a més d'una generalitzada coloració ennegrida o de tonalitat marronosa, diferents graus de duresa com a conseqüència de les deficiències tecnològiques pròpies de les rudimentàries estructures d'atmosfera no controlada emprades en el procés de cocció.

Quant a l'estudi tipològic poca cosa podem afegir donada la migradesa de la mostra considerada. Hi són representats els recipients de dimensions mitjanes i perfil bitroncocònic o globular, amb vores reentrants arrodonides (Fig. 1, nº 1) o exvasades de secció rectangular (Fig. 1, nº 2) i base plana (Fig. 1, nº 3). Com demostra l'únic fragment testimonial recuperat en el conjunt, aquests vasos podrien anar decorats amb cordons aplicats de secció triangular, digitats o incisos, que es situarien en el terç superior de la peça prop de la vora (Fig. 1, nº 4). En el cas que ens ocupa, els fragments decorats representen un 2'9% del nombre total de fragments i un 12'5% si considerem significatiu el NMI.

ZONA 4, Sector 20 A/B (Fase Vilars 0a)													
	Unitat Estratigràfica	Nombre de fragments						NMI					
		4686	4703	4714	NTF	%CAT	%TOT	4686	4703	4714	NTNMI	%CAT	%TOT
	CERÀMICA A MÀ												
CLPOL	C. llisa polida	2	3		5	14.2	14.2	1	1		2	25	25
CLGRO	C. llisa grollera	6	21	2	29	82.9	82.9	1	3	1	5	62.5	62.5
CDPLA	C. decoració plàstica			1	1	2.9	2.9			1	1	12.5	12.5
	Totals ceràmica a mà	8	24	3	35	100	100	2	4	2	8	100	100
	TOTALS	8	24	3	35		100	2	4	2	8		100

Quadre 1.- Quantificació dels materials ceràmics de la fase Vilars 0a (Zona 4, Sector 20 A/B)

Cronològicament els fragments s'adiuen perfectament amb la datació estratigràfica proposada per a la fase fundacional de la fortalesa (mitjan segle VIII cal a.n.e.).

5.2.2. Zona 4: Excavació de les vivendes occidentals.

5.2.2.1. Fase Vilars 0b: Estratigrafia i estructures aparegudes.

5.2.2.1.1. Sector 4/21A.

Aquest sector es correspon amb l'estança principal d'una de les dues vivendes sorgides arran de la compartimentació d'una més gran pertanyent a la fase anterior (sectors 20A i 20B), la qual queda delimitada pel sud per la muralla, per l'est per M-367, per l'oest per M-390 i pel nord per M-239, on se situa una porta cantonera a l'angle nord-est (PO-394).

La tasca en aquest sector s'endega excavant un reompliment força homogeni de terra argilosa d'entre 20 i 30 cms. de gruix (UE 4685), dins del qual s'hi trobava un enterrament infantil (EN-443). L'individu (UE 4704), inhumat en connexió antòmica i recolzat sobre l'esquena amb les cames flexionades, presentava unes dimensions que el situaven més aprop de la categoria d'infantil que no pas de perinatal, i es localitzava al sud-oest del sector -amb el cap a l'est i els peus a l'oest-, contra la muralla i sense cap preparació del terreny ni cap fossa identificada.

Aquest reompliment funcionava com a preparació per a la construcció del primer sòl de Vilars 0b (P-391), el qual no havia estat excavat però si identificat en la darrera campanya. Es tracta d'un nivell característic per la seva composició en argila gris-verdosa (UE 4682) i refet en una ocasió (UE 4670), que en la seva zona nord presenta un enllosat ocupant tot l'espai entre murs (UE 4671), on s'hi associen un forat de pal (FO-399) i una llar quadrangular (LL-392).

5.2.2.1.2. Sector 4/21B.

Aquest sector, que es correspon amb el vestíbul de la vivenda, restava aturat en un estrat d'argila verdosa (UE 4669) constituïnt un paviment (P-393). Per sota s'ha excavat un estrat també d'un color gris verdós, però

aquest cop amb força inclusions de carbons (UE 4684) que també es correspondria amb un paviment de la fase Vilars 0b (P-420). Funcionant amb aquest paviment i contra el mur M-239 hi hauria una estructura de combustió d'interpretació complexa, denominada temporalment EC-421, la qual ha quedat per excavar i que, actualment, suposa l'únic escull per a la finalització de la bateria de cases que comprenen el barri sud. No obstant, s'observa força heterogeneïtat en la seva composició un cop l'estructura ha estat delimitada: una capa negra de cendres amb carbons; una part de terra rubefactada, una zona central amb pedra desfeta que, segurament, actuaria com a sola, i també restes de material constructiu. Sembla ser, sigui finalment quina sigui la seva funció, que estaria situada al bell mig del vestíbul, davant de la porta cantonera PO-394.

5.2.2.2. Estudi dels materials de la fase 0b (Fig. 2).

Els materials exhumats en els nivells corresponents a la fase Vilars 0b no difereixen excessivament dels que hem estudiat en la fase precedent. Tenint en compte que a nivell tecnològic les argiles, els desgreixants, els components intrusius de les pastes, els acabats i el tractament decoratiu dels recipients no permeten establir diferències significatives entre ambdós conjunts, en aquest apartat obviarem els aspectes estrictament descriptius per no caure en la reiteració (vegeu *supra* Punt 5.2.1.2.)

En el cas concret que ens ocupa, val a dir que els materials provenen també de tres unitats estratigràfiques documentades en el sector 4/21: dues corresponen a reompliments constructius d'una llar (LL-392; UE 4683) i d'un paviment (P-391; UE 4685) i, la tercera, està en relació amb un sòl d'ocupació format sobre el paviment P-420 (UE 4684).

El conjunt total es compon de 103 fragments que corresponen a 13 individus (Quadre 2). Entre aquests cal desestimar l'existència d'un petit padellàs de ceràmica ibèrica oxidada en tant que clarament intrusiu en un context cultural en què el repertori ceràmic està elaborat exclusivament a mà.

Considerant el nombre total de fragments recuperats un 14'6% presenta una superfície polida o acuradament brunyida mentre que el 85'4% correspon a vasos amb acabat groller. Aquesta tendència es manté amb algunes variacions si la referència és el nombre mínim d'individus assolint, respectivament, un 30'8% i un 69'2%.

ZONA 4, Sector 21 A/B (Fase Vilars 0b)													
	Unitat Estratigràfica	Nombre de fragments					NMI						
		4683	4684	4685	NTF	%CAT	%TOT	4683	4684	4685	NTNMI	%CAT	%TOT
	CERÀMICA A MÀ												
CLPOL	C. llisa polida			15	15	14.6	14.6			4	4	30.8	30.8
CLGRO	C. llisa grollera	1	2	83	86	83.5	83.5	1	1	5	7	53.9	53.9
CDPLA	C. decoració plàstica	1		1	2	1.9	1.9	1		1	2	15.3	15.3
	Totals ceràmica a mà	2	2	99	103	100	100	2	1	10	13	100	100
	TOTALS	2	2	99	103		100	2	1	10	13		100

Quadre 2.- Quantificació dels materials ceràmics de la fase Vilars 0b (Zona 4, Sector 21 A/B)

Formalment el conjunt es caracteritza per una més àmplia gamma de tipus de recipients que, tot i això, pertanyent majoritàriament a vasos de proporcions petites i mitjanes relacionats amb tasques domèstiques: culinàries, d'acondicionament o vaixel·la i de magatzem. Les vores continuen sent arrodonides (Fig. 2, nº 7) o bisellades (Fig. 2, nº 6), les bases planes (Fig. 2, nº 5, 8 i 9) i els galbs de tendència ovoide, bitroncocònica o de suau perfil en «S». Es documenten, però, vasos amb peus anulars diferenciats (Fig. 2, nº 2) que denoten una certa modernitat de la mateixa manera que les tapadores còniques d'acabat polit (Fig. 2, nº 7) que es generalitzaran en la fase següent.

Quant a les decoracions, val a dir que novament els cordons aplicats peribucals de secció triangular amb digitacions o incisions són el motiu més comú emprat en l'ornamentació de les ceràmiques d'aquest moment (Fig. 2, nº 1 i 4). Amb tot, els vasos decorats només assoleixen un fictici 1'9% del nombre total de fragments que es converteix en el 15'3% si considerem el NMI com a valor determinant i més proper a la realitat.

Finalment, i en relació amb la indústria lítica residual que caracteritza el període, constatar la presència d'un matxucador esfèric de quars amb traces puntuals de copejament que podria haver estat utilitzat com a instrument de percussió passiva indirecta (Fig. 2, nº 3) en el treball de l'os o la talla de la pedra.

Mancants d'elements de fixació que permetin una atribució temporal més acurada, considerem que el conjunt pot situar-se cronològicament entre els segles VIII-VII cal a.n.e. tenint en compte, tant la posició estratigràfica que ocupen com l'aparició d'algunes formes més evolucionades característiques de la cultura material de la fase Vilars I.

5.3. Zona 6: Excavació de l'espai central de la fortalesa.

5.3.1. Zona 6: Excavació del barri meridional.

Excavada durant les campanyes de juny/juliol i setembre a partir de les estructures ja documentades el 1992 al voltant de l'espai central (Zona 6) i la bassa-pou (Zona 7). Les estructures i nivells exhumats limiten al sud amb el carrer (Zona 5) i es disposen radialment seguint l'esquema perimetral de l'assentament.

L'excavació, més complexa del que inicialment consideràvem a la llum de la intervenció del 1992, ha permès reconèixer l'existència d'algunes estructures muràries que -encara que molt malmeses- poden ser adscrites al moment més recent de l'horitzó ibèric antic (fase Vilars IIc). En realitat, aquestes estructures es localitzen puntualment al sud-oest de la zona excavada i redefeixen petits sectors que caldrà ficar en relació amb el moment de trànsit entre Vilars II i III i la nova organització de l'espai central i la construcció de la bassa-pou.

Aquests nous sectors, amb petites variacions que no trenquen -a grans trets- l'esquema urbanístic precedent, corresponen a noves elevacions dels murs anteriors que defineixen la subfase IIb. A nivell general, només constatar que les estructures de la subfase IIc es conserven sota el marge-testimoni oriental embegudes en la paret de formigó construïda el 1993 i en el sector sud-oest de la Zona 6 com a conseqüència de la parcel·lació dels camps actuals.

Els resultats es presentaran en ordre invers al de la seva excavació, per subfases i sectors, i en sentit oest-est:

5.3.1.1. Fase Vilars IIa: Estratigrafia i estructures aparegudes.

5.3.1.1.1. Sector 6/27.

Espai de forma quadrangular de 3x2'5 mts. (7'5 m²) delimitat al nord per M-73 (elevació UE 6221), a l'oest per M-26 (elevació UE 6230), a l'est per M-452 (elevació UE 6215) i al sud per l'elevació de M-300 (UE 6095). Limita al sud amb el carrer Zona 5 (PO-303; UE 6098) i al nord amb l'espai central d'ús col·lectiu.

A l'est està comunicat amb el sector 28 a partir d'una porta raconera PO-449 (UE 6214) oberta al nord de M-452 que reproduïx la planta de les vivendes compartimentades de la fase Vilars II de les zones 11 i 13. La porta serà tapiada en el darrer moment de la fase IIa (UE 6213) i embeguda en el parament del mur M-28 (UE 6005) de la fase IIb.

En relació amb la fase Vilars IIa s'ha excavat un únic nivell d'ocupació (UE 6169; P-583) que disposa d'una llar construïda de forma quadrangular (LL-438) amb una preparació d'argila groguenca i graves refractàries (UE

6167) amb la zona central rubefactada (UE 6166). Per sota i coberta parcialment per l'anterior apareix una nova llar, en aquest cas, de forma ovalada (LL-439) que presenta la zona de foc més ennegrida (UE 6168). L'excavació roman aturada sobre el probable nivell d'ús relacionat amb l'estructura de combustió a què ens acabem de referir.

5.3.1.1.2. Sector 6/28.

El sector 28 es localitza en el barri d'estances que envolten l'espai central per la seva part meridional, contigu als sectors 27 i 29. Es tracta d'una habitació quadrangular d'aproximadament 4'90 m. de llargada per 4'30 m. d'amplada definida pels murs M-73 al nord (elevació UE 6221), M-301 (elevació UE 6096) al sud, M-450 (elevació UE 6216) a l'est i M-452 (elevació UE 6215) a l'oest. La intervenció d'enguany ha permès establir aquest nou sector en funció del mur M-450, documentat a partir del seu arrasament i la reutilització de la seva corona com a enllosat (paviment P-454, UE 6218) en el sectors 3b i 5 durant la fase Vilars IIb.

Tot i que l'espai es troba encara en procés d'excavació i considerant la superposició d'estructures que impedeixen l'òptima observació, la intervenció s'ha aturat amb la documentació d'un enllosat de gran pedres calcàries (UE 6193) que conforma el paviment P-453. Aquest es localitza en la meitat sud del sector i s'extén entre el mur occidental i molt probablement l'oriental, fet no constatat per l'existència d'un nivell de reompliment a base de fragments de tovots en l'extrem sud-est del sector. Sobre aquest paviment s'ha exhumat un estrat de coloració verdosa (UE 6195), interpretat com el nivell d'acumulació derivat de l'ús de l'estança, que també s'extén en l'àrea nord del sector si bé presenta una composició més heterogènia.

5.3.1.1.3. Sector 6/29.

El sector 29 es localitza en el barri d'estances que envolten l'espai central per la seva part meridional, contigu als sectors 28 i 30. Es tracta d'una habitació rectangular d'aproximadament 4'50 m. de llargada per 2'50 m. d'amplada que es troba definida pels murs M-73 al nord (elevació UE 6221), M-418 (elevació UE 6224) al sud, M-84 (elevació UE 6222) a l'est i M-450 (elevació UE 6216) a l'oest.

Enguany no s'ha intervingut directament en nivells atribuïts a aquesta fase. L'excavació s'ha aturat en els nivells de la fase Vilars IIb que pertanyen als sectors 3b i 5. Com ja s'ha esmentat anteriorment, en l'enllosat del paviment P-454 (UE 6218) s'ha documentat la reutilització d'un antic mur, el M-450. Aquest, com en el cas anterior del sector 29, permet la definició d'un nou espai d'habitat l'excavació del qual caldrà reemprendre en properes campanyes.

5.3.1.1.4. Sector 6/30.

El sector 30 es localitza en l'extrem est del barri d'estances que envolten l'espai central per la seva part meridional, a l'est del sector 29 i vora el testimoni. Es tracta d'una habitació rectangular d'aproximadament 4'20 m. de llargada per 1'40 m. d'amplada que es troba definida pels murs M-73 al nord (elevació UE 6221), M-212 (elevació UE 6225) al sud, M-72 (elevació UE 6223) a l'est i M-84 (elevació UE 6222) a l'oest.

Aquest any l'excavació arqueològica ha finalitzat amb la documentació d'un nivell d'abocament de pedres calcàries (UE 6228) parcialment cobert per un estrat d'uns 20 cm. de terra marronosa i compacta (UE 6143). No s'ha documentat cap estrat que pròpiament pugui atribuir-se a un nivell d'ús, si bé aquest darrer nivell presenta en la seva superfície, i de manera dispersa, carbons que fan pensar en un possible sòl. Ambdues unitats, UE 6143 i UE 6228, només s'han enregistrat en l'extrem sud del sector perquè no s'han excavat en extensió, punt on caldrà reemprendre les futures intervencions. A priori, i amb unes dades força escadusseres, podria relacionar-se aquests estrats a uns nivells de reompliment i regularització de l'espai en relació a una fase anterior, possiblement Vilars I.

Així mateix, per sobre d'aquest es troba novament un paquet de terra compactada d'una potència de fins a 35 cm., documentat en tota l'extensió del sector 30 i que es caracteritza per un marcat pendent vers el nord (UE 6142).

5.3.1.2. Fase Vilars IIb: Estratigrafia i estructures aparegudes.

5.3.1.2.1. Sector 6/22.

Petit espai conservat entre la bassa-pou (CS-74) i el mur M-397 que

limita el sector 23 pel nord. Enguany no s'ha intervingut i l'excavació roman aturada –des del novembre de 1999– sobre la UE 6111, un nivell d'ús conservat en 2m² i pertanyent a la fase anterior.

5.3.1.2.2. Sector 6/23.

Durant la campanya del 2000 no ha estat objecte d'intervenció, per la qual cosa res podem avançar en la seva descripció respecte a l'any anterior. Es tracta d'un espai quadrangular de 4m² que limita a l'est amb M-24, a l'oest amb M-405, al nord amb M-404 i al sud, amb el mur de façana M-401 que conserva el llindar de la porta cantonera PO-403. L'excavació roman aturada sobre el darrer nivell de funcionament format per una capa detrítica de restes orgàniques i cendres (UE 6107).

5.3.1.2.3. Sector 6/1.

Espai quadrangular de reduïdes dimensions (5'75 m²) que suposadament conserva una orientació similar a la del sector sotjacent de la subfase anterior. Està delimitat al nord per M-73 (elevació UE 6017), a l'oest per M-24 (elevació UE 6231), a l'est per M-26 (elevació UE 6230) i al sud per M-1 (elevació UE 6004), comunicant-se amb el carrer (Zona 5) per la porta cantonera PO-302.

L'excavació d'aquest sector, aturada en la subfase Vilars IIb, ha permès documentar un espai ocupat majoritàriament per un enllosat de pedra sorrenca localitzat en la meitat occidental del sector (P-459; UE 6161). Aquest es relaciona amb un nivell d'ús de color verdós (UE 6160) que ocupa la resta de la superfície útil de l'estança. Per sobre de l'enllosat un nivell d'acumulació amb abundant matèria orgànica (UE 6120) és l'únic vestigi d'activitat antròpica en el sector. Aquest està cobert puntualment per una preparació argilosa de color marró fosc per a la construcció de M-70 (UE 6202) de la subfase Vilars IIc.

5.3.1.2.4. Sector 6/2.

Sector d'aproximadament 7'5 m² que a nivell espacial es sobreposa al sector 27 de la subfase Vilars IIa. Els seus límits són: al nord M-73 (elevació UE 6017), a l'oest M-26 (elevació UE 6003), a l'est M-28 (elevació UE

6005) i al sud l'elevació de M-300 (UE 6004) que comunica amb el carrer mitjançant la porta PO-303 (UE 6098).

A nivell estratigràfic cal fer especial menció de l'amortització a l'angle nord-est de la porta PO-449 (UE 6213) que comunicava el sector durant la fase IIa amb el sector 28, al nord de M-452. En el conjunt s'ha documentat un únic nivell de reompliment amb fragments de tovots (UE 6165) cobert per un paviment de color verdós, sense cap tipus d'estructura associada, localitzat al nord del sector (UE 6164; P-584).

5.3.1.2.5. Sector 6/3.

L'espai definit durant la fase Vilars IIa pels sectors 28 i 29 fou remodelat en la fase Vilars IIb a partir de l'obliteració del mur M-450. Aquest s'inutilitza i s'integra en un paviment donant lloc a una gran estança d'aproximadament 7 m. de llargada per 4'50 d'amplada. Aquest es troba definida pels murs M-73 al nord (elevació UE 6017), M-301 (elevació UE 6096) i M-418 (elevació UE 6224) al sud, M-84 (elevació UE 6024) a l'est i M-28 (elevació UE 6005) a l'oest. Aquest gran espai està compartimentat per un petit mur, M-432 (elevació UE 6177) dona lloc a la definició de dos espais diferenciats: el sector 3a i el sector 3b. Així mateix, durant aquesta fase es produeix una nova remodelació d'aquest espai a partir de la construcció d'un altre mur força més significatiu, el M-83 (elevació UE 6022). Amb aquesta estructura es parteix la gran estança i es defineix d'una banda el sector 3c, entre els murs M-83 i M-432, i el sector 5, entre els murs M-83 i M-84.

5.3.1.2.5.1. Sector 3a.

El sector 3a es localitza al centre del barri d'estances que envolten l'espai central per la seva part meridional, a l'est del sector 2 i a l'oest del sector 3b i 3c. Es tracta d'una habitació rectangular d'aproximadament 4 m. de llargada per 3 m. d'amplada que es troba definida pels murs M-73 al nord (elevació UE 6017), M-301 (elevació UE 6096) al sud, M-432 (elevació UE 6177) a l'est i M-28 (elevació UE 6005) a l'oest.

El pas entre la fases Vilars IIa i Vilars IIb es troba representat per un canvi urbanístic i en la compartimentació dels espais. Aquest fet es manifesta en la construcció, sobre els darrers nivells de Vilars IIa, del mur M-432, d'uns 25 cm. d'amplada i del qual se'n conserva 1'80 m., realitzat amb blocs

de pedra calcària. Així mateix, en aquesta estructura s'entrega un estrat d'argiles marronoses compactes de fins a 30 cm. de potència (UE 6159) que s'estén per tota l'àrea del sector 3a i que s'entén com un nivell de regularització de la superfície habitada. Sobre aquest nivell es construeix la banqueta BQ-433, de la qual només s'ha pogut observar el que s'interpreta com el seu basament de pedra (UE 6178), just en l'escaire nord-oest del sector, adosada als murs M-28 i M-73.

La peculiaritat del mur adés esmentat, el M-432, rau en la conservació de la seva porta complexa, la PO-436 (obertura UE 6180), localitzada en l'extrem sud de l'estructura murària. Aquesta està definida per dos forats de pal. D'una banda, el FO-435 (buidament UE 6184 i reompliment UE 6183) de 8 cm. de diàmetre i 6 cm. de fondària. De l'altra, es troba el FO-434 (buidament UE 6182 i reompliment UE 6158) que es localitza adosat just en l'extrem sud del mur M-432. Aquest es força singular per estar definit per una sèrie de pedres-falques (UE 6233) que delimiten un forat de planta rectangular i secció trapezoidal, de 30 cm. de llargada, entre 10 i 20 cm. d'amplada i 27 cm. de fondària. Aquesta porta dóna accés als sectors 3a i 3b.

Pel que fa referència als nivells d'activitat del sector 3a dir que s'ha documentat un paviment, el P-457. Aquest es troba format per un petit enllosat de pedres calcàries irregulars (UE 6176) localitzat davant de l'obertura de la porta. Sobre aquest s'ha documentat un nivell d'acumulació de coloració verdosa (UE 6147) que s'interpreta com l'estrat derivat de l'activitat. En la meitat nord del sector aquest nivell no presenta una composició gens homogènia, però sí amb moltes restes orgàniques.

Un cop el mur M-432 deixa de fer la seva funció de compartimentació, en el sector es documenta un nivell que parcialment segella l'esmentada estructura que es caracteritza per la seva composició heterogènia de llims marrons i verdosos amb força carbons i material ceràmic (UE 6132). Sobre la seva superfície (UE 6234) s'hi documenta les restes d'una llar central de planta circular, la LL-431, excavada en forma de cubeta (cubeta UE 6131), amb un llit d'argiles heterogènies que en la part superior mostra unes argiles més depurades (UE 6130), un llit de graveta com a material refractari (UE 6129) i finalment una fina capa d'argila com a sola de la llar (UE 6128). Així mateix, en l'extrem nord-est s'ha enregistrat una mola passiva d'un molí barquiforme in situ i, per la seva banda, en l'extrem sud-est s'ha documentat les restes d'una estructura construïda en terra depurada de funcionalitat

indeterminada de marcada forma semi-hesfèrica (UE 6174). Vora aquesta s'extenia una petita taca de terra cremada i rubefactada (UE 6175). Així mateix, i en relació a aquesta fase, es va documentar en campanyes passades la porta PO-304 (obertura UE 6227) que comunica el sector amb el carrer (zona 5).

Sobre aquests darrers nivells es troba un nivell superficial de neteja (UE 6122) l'excavació del qual va permetre la documentació del fragment de mur corregut M-73 que limita l'espai central pel nord que restava per exhumar.

5.3.1.2.5.2. Sector 3b.

El sector 3b es localitza al barri d'estances que envolten l'espai central per la seva part meridional, a l'est del sector 3a i a l'oest del sector 24. Es tracta d'una habitació quadrangular d'aproximadament 4'80 m. de llargada per 4'50 m. d'amplada que es troba definida pels murs M-73 al nord (elevació UE 6017), M-301 (elevació UE 6096) i M-418 (elevació UE 6224) al sud, M-84 (elevació UE 6024) a l'est i M-432 (elevació UE 6177) a l'oest.

El tret més característic d'aquest sector és el paviment atribuït a aquesta fase, P-454 i P-456 (UE 6218 i 6179, respectivament), format per uns enllosats de pedres calcàries de diverses dimensions, fragments reutilitzats de molins i la superfície d'arrasament del mur M-450. Aquestes construccions en pedra, de fort pendent en direcció nord, gairebé es localitzen en tota l'extensió del sector, a excepció de l'àrea septentrional. És en aquesta zona on s'ha documentat un extens nivell de terra cremada (UE 6152 i UE 6185) sobre un nivell compacte d'argila marronosa (UE 6156), que cal relacionar amb els primers moments de funcionament d'aquests paviments. Així mateix, puntualment s'ha observat el nivell d'acumulació derivat de l'ús d'aquesta àrea (UE 6146).

Aquest espai tornarà a ésser compartimentat mitjançant la construcció del mur M-83, i l'originari sector 3 es partirà en dues parts de dimensions similars: d'una banda els sectors 3a i 3c i de l'altra el sector 5.

5.3.1.2.5.3. Sector 3c.

El sector 3c es localitza al barri d'estances que envolten l'espai central per la seva part meridional, a l'est del sector 3a i a l'oest del sector 5. Es

tracta d'un compartiment quadrangular d'aproximadament 4 m. de llargada per 1 m. d'amplada que es troba definida pels murs M-73 al nord (elevació UE 6017), M-301 (elevació UE 6096) al sud, M-83 (elevació UE 6022) a l'est i M-432 (elevació UE 6177) a l'oest.

Amb la construcció del mur M-83 sobre els nivells de funcionament del paviment P-456 (UE 6179 i UE 6185), el sector 3b queda reduït i es conforma un nou espai entre aquesta estructura i el mur M-432 (el sector 3c) i entre el primer mur i M-84 (el sector 5).

L'existència d'estratigrafia que entrega a ambdós murs evidencia l'ús d'aquest espai. D'aquesta manera s'ha documentat un nivell granulós de color verd-groc (UE 6145) que s'extén per sobre el nivell d'acumulació del paviment P-456 (UE 6146) i un nivell de llims marronosos amb alguns carbons (UE 6235) que serà segellat, de la mateixa manera que el mur M-432, per un nivell de llims verd-marronosos amb força carbons i material mòble (UE 6132).

5.3.1.2.6. Sector 6/5.

El sector 5 es localitza al barri d'estances que envolten l'espai central per la seva part meridional, a l'est del sector 3a i 3c i a l'oest del sector 24. Es tracta d'una habitació quadrangular d'aproximadament 4'80 m. de llargada per 4'50 m. d'amplada que es troba definida pels murs M-73 al nord (elevació UE 6017), M-418 (elevació UE 6224) al sud, M-84 (elevació UE 6024) a l'est i M-83 (elevació UE 6022) a l'oest.

L'espai definit es manifesta com una clara continuïtat del sector 3b, si bé amb una reducció de l'extensió superficial. Si d'un banda l'enllosat del paviment P-454 (UE 6218) es va recreixent i refent a mesura que està en funcionament, l'extrem nord del sector, on l'enllosat no hi és present, s'adequa amb un gruixut nivell d'argiles marronoses de 30 cm. de potència màxima (UE 6140). Sobre aquest nivell s'ha delimitat un estrat cendrós d'argila verda amb molta matèria orgànica que s'interpreta com un nivell de funcionament de l'espai en relació a l'esmentat paviment. Aquest es caracteritza per ésser una potent capa de llims verds d'uns 20 cm. de gruix aproximat (UE 6123). Sobre aquest, i concretament en l'extrem nord, s'ha documentat un primer estrat inicial (UE 6127) que segellava els dos nivells d'us que s'han documentat en aquest sector (UE 6123 i UE 6136). El nivell

de funcionament general de l'enllosat del paviment P-454 es caracteritza per ser una potent capa de llims verds d'uns 20 cm. de gruix aproximat (UE 6123). Concretament en l'extrem nord s'ha enregistrat un primer estrat inicial (UE 6127) que segellava aquest nivell.

Així mateix, val a dir que en anteriors campanyes fou documentada la porta PO-419 (obertura UE 6229) del mur M-418, localitzada en l'extrem sud-oest del sector des d'on dona accés al carrer (zona 5).

5.3.1.2.7. Sector 6/24.

El sector 24 es localitza en l'extrem est del barri d'estances que envolten l'espai central per la seva part meridional, a l'est del sector 5 i vora el testimoni. De fet, correspon al sector 30 en la seva fase Vilars IIb. Es tracta d'una habitació rectangular d'aproximadament 4'20 m. de llargada per 1'40 m. d'amplada que es troba definida pels murs M-73 al nord (elevació UE 6017), M-212 (elevació UE 6225) al sud, M-72 (elevació UE 6016) a l'est i M-84 (elevació UE 6024) a l'oest.

L'únic nivell identificat en aquest sector durant la fase Vilars IIb és un gran paquet d'argiles marronoses, compactes i homogènies d'aproximadament 60 cm. de potència màxima que s'extén per tot el sector (UE 6124), sense que s'hagi enregistrat cap estrat que es pugui relacionar amb un nivell d'ús del sector durant aquesta fase. Aquest nivell torna a ésser interpretat com un gran abocament per regularitzar la cota sense que s'hagin pogut documentar els nivells de funcionament per l'arrasament de l'espai. D'altra banda, val a dir que aquest sector es troba afectat per la rasa de fonamentació del mur de contenció del testimoni realitzada l'any 1993.

5.3.1.3 Fase Vilars IIc: Estratigrafia i estructures aparegudes.

5.3.1.3.1. Sector 6/18.

Situat al nord del sector 17, només conserva el seu límit meridional (M-397) en relació amb un nivell d'acumulació (UE 6108) des d'on es practica l'excavació/buidament constructiu de la bassa-pou (CS-74). Durant aquest any no ha estat objecte d'excavació.

5.3.1.3.2. Sector 6/11.

Espai quadrangular d'uns 3'6 m² (1'5x1'7 mts.) que conserva en un alçada superior a un metre les parets que el delimiten donat que han estat protegides pel petit marge-testimoni que feia de divisòria entre els camps central i occidental. Està delimitat al nord per M-397, a l'oest per M-361, a l'est per M-24 i al sud per M-360. Aquest darrer presenta una porta PO-402 a l'angle format per M-24 i M-360 comunicant el sector amb el carrer meridional (Zona 5).

Enguany no s'ha excavat –els nivells documentats foren diferenciats durant la campanya de restauració de novembre del 1999– però les seves dimensions excessivament petites no permeten considerar-la una vivenda.

5.3.1.3.3. Sector 6/25.

Sector interpretat enguany com a conseqüència de la nova lectura estratigràfica de la Zona 6. Està delimitat al nord per M-70 (UE 6013), a l'oest per M-24 (UE 6001) i a l'est per M-451 (UE 6217), mur parcialment destruït per les tasques agrícoles d'anivellament. Al sud el sector comunica amb el carrer (Zona 5) mitjançant la porta oberta (PO-302; UE 6097) en l'elevació de M-1 (UE 6002). D'aquest moment únicament es conserva un nivell d'ocupació excavat l'any 1992 (UE 6014) per sota del qual han aparegut tres estrats de reompliment successius relacionats amb la construcció dels murs que delimiten l'estanca en aquest moment (UE 6202 sota M-70 i UE 6232 i UE 6126 sota el conjunt del sector).

5.3.1.3.4. Sector 6/26.

Espai quadrangular a l'est de l'anterior de 6'25 m² delimitat al nord per M-202 (UE 6070), a l'oest per M-451 (UE 6217) –mur que s'adossa a M-26 de la subfase Vilars Iib–, a l'est per M-28 (UE 6220) i al sud per M-300 (UE 6004). El límit oriental i meridional de l'estança correspon a les noves elevacions dels murs que delimitaven el sector inferior en la subfase Iib. En relació amb la fase que ens ocupa s'ha excavat un únic nivell de reompliment constructiu (UE 6121) que coincidia amb l'inici de l'excavació i la part molt deteriorada d'una llar lenticular (LL-458; UE 6229) conservada a l'est del parament de M-451 (UE 6217). El nivell d'ocupació de la fase Iic en aquest

sector havia desaparegut ja que pràcticament corresponia a la cota d'arrassament actual (UE 6007).

5.3.1.4. Estudi dels materials de la fase Vilars II.

5.3.1.4.1. Materials de la fase Vilars IIa (Fig 3 a 6).

Els materials exhumats en el barri d'estances situades al sud de l'espai central pertanyents a la fase Vilars IIa provenen exclusivament de quatre unitats estratigràfiques excavades, respectivament, en els sectors 28 i 30. Dues d'aquestes unitats corresponen a nivells d'ús (UE 6143, sector 30) o d'acumulació sobre paviment enllosat (UE 6195; P-453, sector 28) i les dues restants a nivells de preparació/regularització de caràcter constructiu (UE 6142, sector 30 i UE 6205, sector 28).

Encara que escadussers –162 fragments que representen a 26 individus–, el lot de materials disposa del valor afegit de correspondre a les primeres manifestacions de l'horitzó ibèric antic i, en conseqüència, a l'aparició en la plana occidental catalana de les primeres produccions ceràmiques tornejades. Per tal de copsar quina és la significació quantitativa i qualitativa d'aquests recipients en relació amb les ceràmiques a mà de les fases precedents, presentarem en primer lloc els atuells fabricats manualment per passar després al comentari general sobre les ceràmiques a torn (Quadre 3).

Amb 152 fragments que pertanyen a 20 individus, la ceràmica a mà de la fase Vilars IIa representa un 93'8% del nombre total de fragments o un 77% del nombre mínim d'individus recuperats. A diferència del que havíem observat en els contextos immediatament anteriors, el tipus d'acabat dels vasos s'ha equiparat notablement de forma que les superfícies grolleres assoleixen un 55% mentre que les polides obtenen ara un percentatge no menyspreable del 45% si ens atenem al NMI de la categoria de les ceràmiques a mà. Si el referent és el total d'individus de la fase –incloses les ceràmiques a torn– els acabats poc acurats representen el 42'4% i els tractaments brunyits el 34'6% del total. Per la seva banda, els vasos decorats amb cordons mantenen un testimonial 10% en relació amb les ceràmiques a mà i obtenen un 7'8% de representativitat quan els comparem amb el total d'individus de la fase. En aquest sentit, és interessant assenyalar que aquest percentatge és el mateix que assoleixen les ceràmiques ibèriques pintades i les comunes oxidades, tot confirmant, si més no, la seva plena vigència en el repertori de la vaixel·la d'ús quotidià durant l'època ibèrica antiga.

ZONA 6, Sectors 28 i 30 (Fase Vilars IIa)															
	Unitat Estratigràfica	Nombre de fragments						NMI							
		6195	6205	6142	6143	NTF	%CAT	%TOT	6195	6205	6142	6143	NTNMI	%CAT	%TOT
CERÀMICA A TORN															
AM ALT	Àmfora altres			1		1	10.0	0.6			1		1	16.7	3.8
IBERED	C. ibèrica reduïda			1		1	10.0	0.6			1		1	16.7	3.8
IBEROX	C. ibèrica oxidada	1		3		4	40.0	2.5	1		1		2	33.3	7.7
IBERPI	C. ibèrica pintada	1	3			4	40.0	2.5	1	1			2	33.3	7.7
Totals ceràmica a torn		2	3	5		10	100	6.2	2	1	3	0	6	100	23.0
CERÀMICA A MÀ															
CLPOL	C. llisa polida		1	22	13	36	23.7	22.2		1	5	3	9	45.0	34.6
CLGRO	C. llisa grollera	3	10	76	20	106	71.7	67.3	1	1	6	1	9	45.0	34.6
CDPLA	C. decoració plàstica			5	2	7	4.6	4.3			1	1	2	10.0	7.8
Totals ceràmica a mà		3	11	103	35	152	100	93.8	1	2	12	5	20	100	77.0
TOTALS		5	14	108	35	162		100	3	3	15	5	26		100

Formalment els atuells elaborats a mà no són excessivament diferents als documentats en l'horitzó anterior per la qual cosa hom identifica a bastament les vores exvasades arrodonides (Fig. 5, nº 1, 2, 3 i 6; Fig. 6, nº 2) o rectangulars (Fig. 5, nº 4 i 5; Fig. 6, nº 1), les bases planes (Fig. 4, nº 2), els perfils ovoides de tendència cada cop més vertical (Fig. 5, nº 1 i 5) i la decoració de cordons aplicats de secció triangular amb impresions o incisions situats prop de la vora o en la zona d'inflexió de la vora amb el cos (Fig. 5, nº 1; Fig. 6, nº 3 i 4). Amb tot, acostumen a ser vasos de proporcions reduïdes o mitjanes que poden portar nanses acintades (Fig. 6, nº 5) com elements de prensió i/o suspensió. Esporàdicament, la ceràmica a mà permet també la fabricació d'estris específics de funcionalitat desconeguda com el que presentem en la figura 5 (nº 7): anella ceràmica d'acabat groller de 9'5 cms. de diàmetre màxim (–parcialment conservada–), que disposa d'una sèrie de fins a tres perforacions distribuïdes radialment per facilitar la seva subjecció o suspensió (?).

Quant a les ceràmiques tornejades val a dir que amb només 10 fragments (6'2%) i 6 individus (23%) representen un conjunt quantitativament poc significatiu i amb escàs valor donada la manca d'elements cronològics de datació relativa. Entre les produccions identificades a partir del nombre mínim d'individus totals apareixen la ceràmica ibèrica reduïda (3'8%), la ceràmica ibèrica comuna oxidada (7'7%) i les produccions de ceràmica ibèrica pintada (7'7%). Les ceràmiques d'importació –limitades en aquest cas a un fragment informe oxidat de tradició fenícia i origen sud-peninsular (AMF ALT)– representen un 16'7% de les ceràmiques tornejades i un 3'8% del NMI. A nivell tipològic únicament ha estat possible reconèixer l'aparició de tenalles bitroncocòniques de llavi amb secció de coll de cigne decorades amb pintura vinosa en la part superior de la vora (Fig. 4, nº 1). Tanmateix, tenim constància de l'existència de fragments informes de pastes heterogènies de procedència incerta decorades amb bandes i/o filets (Fig. 3, nº 1) i d'una fitxa discoïdal o «tejuelo» elaborada en aquest suport (Fig. 5, nº 8).

Malgrat que les evidències tipològiques no permeten assignar una cronologia afinada, per la posició estratigràfica que ocupa el conjunt podria situar-se –amb les reserves– a cavall entre la VI i la V centúria a.n.e.

5.3.1.4.2. Materials de la fase Vilars IIb (Figs. 7 a 24).

A diferència del que hem observat fins ara el conjunt de materials proporcionat per les unitats estratigràfiques d'aquesta fase és molt més important a nivell quantitatiu. Els materials provenen de cinc sectors (1, 3a, 3b, 5 i 24) i tretze unitats amb garanties estratigràfiques que corresponen a paviments o nivells d'acumulació (7 casos) i a estrats de reompliment constructiu (6 casos).

El conjunt es compon de 852 fragments que corresponen a 143 individus. D'aquests 96 estan elaborats a mà (67'1%) i 47 són vasos fabricats a torn (32'9%). Si considerem el nombre total de fragments (NTF) la ceràmica de tradició prehistòrica representa amb 622 un 73'1% del total, mentre que la tornejada amb 230 fragments significa un 26'9% del conjunt (Quadre 4: I i II).

Quant a la ceràmica a mà val a dir, en primer lloc, que donat el seu alt percentatge d'aparició continua tenint un important pes específic en el repertori vascular de les primeres comunitats ibèriques. L'exotisme dels productes tornejats en els contextos ceràmics estudiats és encara evident, tot confirmant –com és ben sabut– que l'adopció de la nova vaixel·la fou lenta però progressiva i imparabile. Tècnicament els recipients mantenen *grosso modo* les característiques de les fases anteriors tot i que experimenten una millora qualitativa important quant a les pastes. Les argiles, millor seleccionades i decantades, mostren una aparença més compacta i massiva amb desgreixants minúsculs de quars i mica daurada. La millora, però, no afectarà el tractament de les superfícies dels vasos atès que quasi bé el 90% –inclosos els decorats–, presenten acabats grollers. Aquesta circumstància, relacionada amb la funcionalitat específica dels recipients a mà, palesa la seva utilització majoritària en tasques vinculades a activitats culinàries que suposen una exposició continuada al foc.

Tipològicament els recipients més representats són de dimensions petites i mitjanes, preferentment urnes/olles de vora exvasada amb tendència a la verticalitat, perfils troncocònics o en "S" i bases planes (Fig. 10, n° 1 a 3; Fig. 15, n° 9 i 10; Fig. 18, n° 5 i Fig. 23, n° 14). Normalment, en un 14'6% dels casos, presenten decoració plàstica consistent en un cordó aplicat amb impressions o incisions situat en la zona d'inflexió de la vora amb el cos.

ZONA 6, Sectors 1, 3 a/b, 5 i 24 (Fase Vilars IIb)																	
	Unitat Estratigràfica	Nombre de fragments												NTF	%CAT	%TOT	
		6120	6126	6160	6122	6130	6132	6144	6146	6123	6127	6136	6140				6124
	CERÀMICA A TORN																
GRMONO	C. grisa monocroma	1	1		2		1	3		2		2		2	14	6.1	1.6
VN ALT	C. vernís negre altres						1			3					4	1.7	0.5
IBERED	C. ibèrica reduïda				1					1			1		3	1.3	0.3
IBEROX	C. ibèrica oxidada	7	2		44		15	8		21	16	4	4	15	136	59.1	15.9
IBERPI	C. ibèrica pintada	2	3		20		6	9	1	9	9	1	4	9	73	31.8	8.6
	Totals ceràmica a torn	10	6		67		23	20	1	36	25	7	9	26	230	100	26.9
	CERÀMICA A MÀ																
CLPOL	C. llisa polida		1	1	3		14	3	1	3	1	1	4	18	50	8.1	5.9
CLGRO	C. llisa grollera	8	13	10	68	3	59	49	11	79	20	17	28	154	519	83.4	60.9
CDPLA	C. decoració plàstica	3	1	1	10		8	3	1	3	3	3	3	10	49	7.9	5.8
CDINC	C. decoració incisa				1		2			1					4	0.6	0.5
	Totals ceràmica a mà	11	15	12	82	3	83	55	13	85	25	21	35	182	622	100	73.1
	TOTALS	21	21	12	149	3	106	75	14	121	50	28	44	208	852		100

ZONA 6, Sectors 1, 3 a/b, 5 i 24 (Fase Vilars IIb)																	
		Nombre Mínim d'Individus (NMI)															
Unitat Estratigràfica		6120	6126	6160	6122	6130	6132	6144	6146	6123	6127	6136	6140	6124	NTNMI	%CAT	%TOT
CERÀMICA A TORN																	
GRMONO	C. grisa monocroma	1	1		1		1	1		1		1		2	9	19.1	6.3
VN ALT	C. vernís negre altres						1			1					2	4.3	1.4
IBERED	C. ibèrica reduïda				1					1			1		3	6.4	2.1
IBEROX	C. ibèrica oxidada	1	1		4		1	2		1	1	1	1	1	14	29.8	9.8
IBERPI	C. ibèrica pintada	1	1		1		1	1	1	9	1	1	1	1	19	40.4	13.3
Totals ceràmica a torn		3	3		7		4	4	1	13	2	3	3	4	47	100	32.9
CERÀMICA A MÀ																	
CLPOL	C. llisa polida		1	1	1		1	1	1	1	1	1	2	4	15	15.6	10.5
CLGRO	C. llisa grollera	1	2	2	9	1	4	9	1	11	2	2	3	17	64	66.7	44.7
CDPLA	C. decoració plàstica	1	1	1	1		1	1	1	3	1	1	1	1	14	14.6	9.8
CDINC	C. decoració incisa				1		1				1				3	3.1	2.1
Totals ceràmica a mà		2	4	4	12	1	7	11	3	15	5	4	6	22	96	100	67.1
TOTALS		5	7	4	19	1	11	15	4	28	7	7	9	26	143		100

Les decoracions incises fetes directament sobre la superfície del galb no són estranyes encara que apareixen esporàdicament (Fig. 13, nº 11 i 12 i Fig. 18, nº 6). De forma minoritària es documenten també alguns acabats pentinants (Fig. 19, nº 2) que poden combinar-se amb cordons digitats (Fig. 23, nº 1).

Les vores dels recipients són majoritàriament exvasades i arrodonides (42%), rectangulars (30%), engruixides (14%), bisellades (7%) o aprimades (4%), en aquest darrer cas, preferentment associades a petits vasos de ceràmica polida (15'6%) que farien les funcions de vaixel·la de taula d'ús quotidià encara no substituïda per les ceràmiques a torn (Fig. 8, nº 3; Fig. 13, nº 1-2; Fig. 18, nº 2; Fig. 21, nº 1 i Fig. 23, nº 2 i 7). Les bases, aclaparadorament planes (Fig. 8, nº 4 i 5; Fig. 13, nº 13; Fig. 15, nº 11 i 12 i Fig. 23 nº 18 i 20), ténen tendència a no ultrapassar els 10 cms. de diàmetre màxim (Fig. 10, nº 4; Fig. 12, nº 1; Fig. 18, nº 6) per bé que hi són presents també exemplars compresos entre els 12 i els 15 cms. –amb gruixos d'1-2 cms.– que cal associar a tenalles de condicionament, transport o magatzem de proporcions molt més grans (Fig. 7, nº 2; Fig. 13, nº 14; Fig. 19, nº 1). En relació amb les bases, assenyalar com fet més significatiu de la fase IIb la presència cada cop més important de peus lleugerament indicats que no arriben a ser diferenciats (Fig. 7, nº 2; Fig. 21, nº 4 i 5 i Fig. 23, nº 19).

Pel que fa referència a altres tipus de peces documentades entre la ceràmica no tornejada farem esment de les tapadores de perfil lleugerament cònic, amb pom perforat i acabat polit, que semblen substituir els models plans amb nansa que caracteritzen els períodes precedents (Fig. 15, nº 7; Fig. 18, nº 1 i Fig. 23, nº 16). Excepció feta del tercer fragment que podria dur una decoració incisa radial, la resta d'exemplars no semblen conservar cap motiu ornamental. Les vores d'aquestes tapadores acostumen a ser arrodonides o rectangulars i amb diàmetres que oscil·len entre els 17 i els 20 cms. Aquest fet permet relacionar-les funcionalment amb les olles de proporcions mitjanes que, com hem vist, són els recipients més representats durant la fase Vilars IIb.

Finalment, en el capítol d'altres objectes fabricats manualment amb les mateixes argiles que les ceràmiques no tornejades, fer menció de dues peces de naturalesa ben diferent i de difícil atribució funcional: d'una banda, una mena objecte allargassat de secció el·líptica i part distal arrodonida que recorda formalment els apèndixs de botó prehistòrics però amb unes dimensions molt més grans (Fig. 8, nº 1), i d'altra banda, una petita fitxa

plana de 6'4 cms. de diàmetre que podria disposar d'una perforació central (Fig. 23, nº 15). Pel que fa al primer ens inclinem a considerar-ho, hipotèticament, com una "mà de morter" tipus A.V.5 (MATA, BONET 1992, 137, fig. 19) per a la mòlta o polvorització d'alguna matèria no especialment dura tenint en compte el desgast i les traces longitudinals que s'observen en l'extrem més engruixit (aliments, herbes, pigments, desgreixants,...). Quant al segon, creiem que podria tractar-se d'una fitxa discoïdal, un *operculum* destinat a fer les funcions de tapadora d'algun petit recipient o –en cas d'estar perforada i malgrat les seves proporcions–, correspondre a un *pondus* tipus V.7.4 o a una fusaiola acèfala discoïdal sense decoració tipus A.V.8.1.2 de la classificació de Mata i Bonet (1992, 138.139, fig. 21). Val a dir, en aquest sentit, que un objecte inèdit de les mateixes característiques i dimensions amb perforació central ja havia estat documentat en un nivell superficial de la fortalesa dels Vilars la campanya de 1998 (MEMÒRIA 1998, pàg. 17, Làmina 4, nº 2).

Pel que fa referència a la ceràmica feta a torn cal assenyalar, en primer lloc, que es tracta d'un conjunt força representatiu de l'horitzó ibèric antic de la Catalunya interior tot i la mancança d'algunes produccions importades relacionades amb el món grec o fenici. Malgrat que encara no podem definir amb seguretat l'origen d'alguns dels fragments recuperats atesa la variabilitat de les pastes identificades, és evident que l'immensa majoria pertanyen a produccions indígenes de filiació ibèrica que podem agrupar en tres grans categories: la ceràmica ibèrica comuna oxidada, la variant cuita en atmosfera reductora i, lògicament, la ceràmica ibèrica pintada. Aquest panorama es completa amb les anomenades produccions de ceràmica grisa monocroma que esdevenen els únics testimonis de recipients importats durant aquesta fase.

- Ceràmica comuna ibèrica oxidada:

Amb 14 individus representa un 9'8% del total del conjunt recuperat i un 29'8% del total de ceràmiques tornejades, en aquest cas, només superada pels vasos ibèrics pintats. Tècnicament aquestes ceràmiques presenten una gran heterogeneïtat que es tradueix en una àmplia gamma de coloracions, qualitat de les argiles, desgreixants i acabats. Les pastes són de tonalitats marronoses, vermelles, rosades, grogues i ataronjades, poc depurades i en molts casos d'aspecte groller. Preferentment toves i massives, ténen trencaments irregulars, presenten desgreixants visibles de naturalesa calcària, quarsítica i micàcia i, de vegades, permeten observar el nucli de color grisenc com a conseqüència d'un procés de cocció alternant. Amb tot, es

documenten també alguns exemplars de millor qualitat amb pastes dures, compactes i de coccio homogènia que seran característiques de l'època ibèrica plena. Les formes més significatives recorden models "orientalitzants", prototipus grecs i, lògicament, perfils propis del rerafons indígena. Així les coses, s'han documentat els característics vasos o tenalles de vores cefàliques exvasades i subtriangulars, amb perfils bitroncocònics o globulars, bases còncaues (Fig. 11, nº 3 i Fig. 16, nº 4) i nanses geminades (Fig. 11, nº 4); els plats hemisfèrics de vora exvasada penjant (Fig. 20, nº 1) amb peu anular diferenciat (Fig. 14, nº 2) i una vora d'àmfora de llavi vertical i secció rectangular d'espatlla arrodonida (Fig. 11, nº 1) que recorda el tipus I-5 de la sistematització de Ribera (1982) o el subtipus A.I.1.2-3. de la classificació de C. Mata i H. Bonet (1992, 124-125), variant "odriforme o fusiforme", amb una cronologia centrada preferentment en el segle V a.n.e.

- Ceràmica comuna ibèrica reduïda:

Amb només 3 individus representa un 2'1% del total de ceràmiques recuperades en el conjunt i un 6'4% dels exemplars a torn. La seva aparició és testimonial i, molt probablement, conseqüència d'alguna mena de deficiència en el seu procés de coccio. Tot i no disposar de formes senceres que permetin definir l'existència d'una producció estandaritzada aconseguida voluntàriament, la presència d'algún fragment de base omfàlica elaborada amb la mateixa argila que els exemplars cuits en atmosfera oxidant ens fan no desestimar el seu tractament individualitzat. En qualsevol cas, es tracta de les mateixes formes de la ceràmica ibèrica comuna oxidada i no ténen res a veure amb les ceràmiques grises monocromes ni tècnicament ni a nivell tipològic.

- Ceràmica ibèrica pintada:

Els 19 individus d'aquesta categoria representen un 13'3% del total exhumat en aquesta fase i un 40% de les ceràmiques tornejades, superades només pel 66'7% dels vasos llisos d'acabat groller de la ceràmica feta a mà.

A nivell general podem dir que les formes pintades són les mateixes que les de la ceràmica ibèrica comuna tenint en compte, a més, que no és diferencien d'aquesta quant a la qualitat tècnica de les seves pastes. En aquest sentit, el repertori formal està constituït majoritàriament per tenalles o *pithoi* bitroncocònics o de tendència globular amb vores amb secció de coll de cigne, nanses geminades i bases còncaues o umbilicades (Fig.11, nº 5 i 6; Fig. 14, nº 1 i Fig. 18, nº 11). Els diàmetres de les vores oscil·len entre els 16 i els 20 cms., els llavis són exvasats i subtriangulars i el coll, cilíndric o

troncocònic, es diferencia clarament del cos. Encara que preferentment geminades i pintades amb traços lineals, les nanses poden ser també simples, arrenquen des del llavi o el coll i descansen en el terç superior del galb. Generalment disposa de decoració pintada geomètrica a base de bandes i filets. Aquesta forma, tipus A.II.2.2.2 de la classificació de Mata i Bonet (1992, 127-128, fig. 5) és característica del període ibèric antic (segles VI-V a.n.e.), imita prototipus fenicis i perdurarà fins l'època ibero-romana.

A més d'aquest tipus de vas el conjunt ens ha permès documentar el pom cònic d'una tapadora d'urna d'orelletes del subtipus A.V.1.4 (MATA, BONET 1992, 136, fig.18) decorada amb una banda pintada i datada en els primers moments de la iberització (segles VI-V a.n.e.) (Fig. 24, nº 4).

Quant als motius decoratius pintats de color roig vinós o de tonalitats marronoses val a dir que són simples, reiteratius i caracteritzats per un estricte geometrisme. Els més utilitzats són les bandes i els filets de desenvolupament horitzontal, emprats de forma individual o en combinació alternativa formant agrupacions repetitives (Fig. 8, 11, 14, 16, 17, 18, 20, 22 i 24) Apareixen, però, altres motius més elaborats com ara els cercles concèntrics complets, aïllats o partits per una línia i envoltats de punts (Fig. 11, nº 7 i Fig. 16, nº 11), els semicercles penjants d'un filet (Fig. 14, nº 3), les sèries de línies verticals paral·leles sinuoses o "cabelleras" (Fig.16 nº 8 i 10) i les retícules (Fig. 18, nº 11). Aquests motius s'apliquen amb pinzell simple directament sobre la superfície del recipient o sobre una mena d'engalba o aiguada blanquinosa que n'accentua el contrast. Els traços acurats i en algú cas finíssims semblen confirmar que el pinzell múltiple que provoca línies gruixudes i d'aparença més grollera encara no s'havia generalitzat en aquesta fase.

- Ceràmica grisa monocroma:

Com ja havíem avançat, val a dir que els vasos d'aquesta categoria representen les úniques ceràmiques importades entre els materials provinents de les estances meridionals de l'espai central de la fortalesa durant la fase Vilars IIb. Amb 14 fragments que corresponen a 9 individus, la ceràmica grisa monocroma suposa, doncs, un 19'1% dels exemplars tornejats i un 6'3% del total de les ceràmiques que componen el conjunt.

Encara que existeix una àmplia variabilitat quant a les pastes i les engalbes exteriors, incloem en aquesta categoria aquelles ceràmiques caracteritzades per una argila de color gris clar uniforme amb desgreixants finíssim calcaris i micacis, superfícies exteriors amb engalbes setinades de

diferent qualitat i consistència i acabats interiors heterogenis on s'aprecien les línies del torn. Entre les formes documentades destaquen –com gairebé sempre– els plats à *marli* de vora exvasada penjant (Fig. 8, nº 6 i Fig. 16, nº 1) assimilables a la forma IV d'Arcelin-Pradelle (1984, 12, fig. 3), 4 de Benoit (1965) i 5 de Taffanel (1967), amb peus anulars baixos i diferenciats de perfil angulós (Fig. 11, nº 2; Fig. 24, nº 1-2); un peu cònic alt (Fig. 18, nº 8) i l'arrencament d'una nansa (Fig. 16, nº 3) que imiten les “copes jònies” forma V d'Arcelin-Pradelle (1984) equivalent a la forma 1 de Benoit (1965), variant Gr-mono 5c del Dicocer (1993) i, finalment, la vora d'un recipient exvasat de llavi aprimat decorat a l'exterior amb línies incises paral·leles horitzontals (Fig. 21, nº 6) que podria pertànyer a un bol forma VI d'Arcelin-Pradelle (1984), variant Gr-mono 6b del Dicocer (1993).

Quant al material lític només constatar la recuperació d'un nou nucli arrodonit de quars, de 7 cms. de diàmetre, amb traces evidents de copejament que faria funcions de matxucador o percussor (Fig. 18, nº 7) i, d'altra banda, d'una petita bola de 2 cms. de diàmetre –completament esfèrica– que cal relacionar amb algún joc infantil (Fig. 23, nº 17).

Atesos tots els arguments presentats, creiem que cronològicament el conjunt de materials de la fase Vilars IIb s'emmarcaria en un franja temporal situada *grosso modo* en la primera meitat del segle V a.n.e. (500/475-450 a.n.e.). En aquest moment, les ceràmiques a mà de tradició prehistòrica continuen tenint un pes important en el repertori de la vaixel·la ibèrica, les ceràmiques a torn comencen a experimentar un espectacular increment que es concretarà a les darreries del segle i els productes importats, encara que minoritaris, palesen la vinculació de la comunitat que habita la fortalesa amb el circuit comercial emporità que pocs anys després es refermarà amb l'arribada dels productes àtics.

5.3.1.4.3. Materials de la fase Vilars IIc (Figs. 25 i 26).

Donat que els nivells corresponents a aquesta fase pràcticament coincidien amb la cota d'arrassament de la zona central del jaciment, és lògic que els conjunts ceràmics exhumats siguin reduïts i, en conseqüència, amb una escassa rellevància cronològica. Les dues úniques unitats estratigràfiques que han proporcionat materials arqueològics corresponen a reompliments constructius que, en el primer cas, obliteren les estructures de la fase anterior (UE 6121, sector 26) i, en el segon, s'identifiquen amb la preparació/fonamentació d'un mur (UE 6202, sector 25).

ZONA 6, Sectors 25 i 26 (Fase Vilars llc)											
	Unitat Estratigràfica	Nombre de fragments					NMI				
		6202	6121	NTF	%CAT	%TOT	6202	6121	NTNMI	%CAT	%TOT
CERÀMICA A TORN											
GRMONO	C. grisa monocroma		1	1	12.5	1.8		1	1	25.0	7.1
IBEROX	C. ibèrica oxidada	1	3	4	50.0	7.5	1	1	2	50.0	14.2
IBERPI	C. ibèrica pintada	3		3	37.5	5.5	1		1	25.0	7.1
Totals ceràmica a torn		4	4	8	100	14.8	2	2	4	100	28.4
CERÀMICA A MÀ											
CLPOL	C. llisa polida	2	2	4	8.7	7.5	1	2	3	30.0	21.5
CLGRO	C. llisa grollera	6	33	39	84.8	72.2	1	3	4	40.0	28.6
CDPLA	C. decoració plàstica		3	3	6.5	5.5		3	3	30.0	21.5
Totals ceràmica a mà		8	38	46	100	85.2	2	8	10	100	71.6
TOTALS		12	42	54		100	4	10	14		100

En total s'han recuperat 54 fragments ceràmics que corresponen a un mínim de 14 individus (Quadre 5). D'aquests exemplars 10 han estat elaborats a mà (71'6%) i només 4 pertanyen a la categoria de ceràmica tornejada (28'4%). Si considerem el nombre total de fragments aquesta diferència és més evident ja que la ceràmica a mà (46 fragments) representa un 85'2% mentres que la ceràmica a torn (8 fragments) suposa un 14'8%.

Quant a la ceràmica feta a mà és interessant assenyalar l'augment significatiu dels exemplars d'acabat polit que amb un 30% arriben a equiparar-se amb els que duen decoració plàstica i s'apropen als d'acabat groller (40%). Val a dir, però, que si la comparació es fa a nivell de fragments els percentatges continuen essent els de les fases precedents: 84'8% per a les ceràmiques grolleres, 8'7% per a les polides i un 6'5% per a les decorades amb cordons.

Tècnicament les ceràmiques a mà són molt semblants a les de les fases Vilars IIa i IIb la qual cosa justifica, un cop més, la perduració de les velles tradicions terrissaires i la vigència dels recipients quant a la seva funcionalitat. Entre aquests tornem a documentar les urnes/tenalles de proporcions mitjanes, vores verticals o exvasades de secció rectangular (Fig. 26, nº 1 i 2) i base plana (Fig. 26, nº 4 a 6) que acostumen a portar com a decoració cordons aplicats de secció triangular amb digitacions (Fig. 26, nº 7 a 9). Pel que fa referència a les ceràmiques d'acabat polit tenim constància de l'aparició d'un bol hemisfèric de vora exvasada amb llavi de secció arrodonida i aresta interior que conserva només la part superior del recipient (Fig. 26, nº3).

En relació amb les ceràmiques a torn poca cosa podem afegir donada la migradesa de la mostra. Dels quatre individus identificats només un ens permet suposar que pertany amb moltes probabilitats a una enòcoa amb la vora interior pintada amb una banda de color vinós (Fig. 25, nº 1). De la resta de fragments dos podrien correspondre a tenalles bicòniques de vora cefàlica decorades amb bandes i filets (Fig. 25, nº 2 i 3) i, un tercer no dibuixat, a un vas indeterminat de ceràmica grisa monocroma.

Donat que cronològicament no tenim cap element significatiu que permeti una datació més acurada, creiem que per la posició estratigràfica que ocupa el conjunt pot situar-se en la segona meitat del segle V a.n.e.

5.3.2. Zona 6: Excavació de l'espai central (plaça).

L'aixecament dels nivells superficials durant les campanyes anteriors havia portat a considerar que la plaça central de la fortalesa (Zona 7) estava delimitada a l'est per un gruixut mur (M-71), que en sentit nord-sud tancava l'àrea on apareixia la cisterna. Un espaiós àmbit de planta trapezoidal, amb una superfície al voltant dels 76 m², apareixia a l'est d'aquest mur, delimitat en la banda oriental per M-72; per M-73 al sud i per M-85 al nord. Aquest espai va ser interpretat com una zona d'hàbitat i registrat dins de la zona 6 (sector 6/4). Els treballs de la campanya 2000 han permès matisar aquesta primera observació i oferir una imatge de l'evolució de l'ocupació en aquest sector molt més complexa, així com precisar la seva funcionalitat i cronologia.

A tall d'introducció, pot avançar-se que el mur (M-71), que delimita la cisterna per l'est correspon a una construcció recent, que cal situar en l'ibèric ple (fase Vilars III), donat que determinats materials, bastant concloents des del punt de vista cronològic com ara la ceràmica de Saint-Valentin (UE 6150), apareixen per sota d'aquesta estructura.

Això comporta, d'entrada, una nova visió sobre la topografia interna de la fortalesa, donat que els nivells contemporanis observats en el testimoni es situen a una cota gairebé 1 metre més alta. Tots els nivells excavats enguany són anteriors a la construcció del mur en qüestió i, d'altra banda, no s'ha documentat cap altre mur o estructura de qualsevol tipus, que permeti continuar mantenint la hipòtesi de que aquest sector funciona com una unitat domèstica o vivenda. De fet, tots els estrats excavats corresponen a reompliments de construcció, entre els quals s'intercalen possibles superfícies o sòls d'ocupació que apunten vers la hipòtesi de que el sector funciona com un espai obert, formant part de la plaça central de la fortalesa. No obstant això, la base dels murs que delimitarien aquesta plaça primitiva tampoc ha estat assolida i esdevé prematur situar els nivells documentats en qualsevol de les tres fases de l'ibèric antic (Vilars IIa, b i c) que, en el context espacial immediat d'aquest espai, han estat observades. Com hipòtesi de treball, pot proposar-se, però, la següent seqüència:

5.3.2.1. Fase Vilars IIa: Estratigrafia i estructures aparegudes.

No s'ha assolit cap nivell en relació, però l'excavació dels reompliments de construcció posteriors permet descriure una organització espacial de

l'espai central, lleugerament diferent de l'observada en superfície. Així, al sud és el mur M-73, el que limita la plaça; a l'est, ho fa el mur M-72, però aquest s'adossa contra l'angle sud-oest del sector 6/9 (M-437 i M-448), el qual no havia estat observat encara (vegeu l'apartat 5.5.2), i pel nord un nou mur (M-447) ha aparegut també sota del mur observat inicialment en superfície (M-85). La continuació dels treballs permetrà verificar si durant aquesta fase, com sembla bastant probable, aquest espai funcionava ja com a plaça o no.

5.3.2.2. Fases Vilars I Ib i I Ic: Estratigrafia i estructures aparegudes.

Esdevé difícil donades les característiques estratigràfiques de la seqüència apareguda desxifrar si les refaccions observades en altres àmbits es produeixen també en l'espai central.

El nivell més antic documentat correspon a un potent reompliment de pedres (UE 6149) que s'organitza en forma de con a l'angle nord-est de la plaça i s'estén fins al centre del sector, recolzant-se contra el mur est (M-72) i segellant parcialment els murs que formen l'angle sud-oest del sector 6/9 (M-437 i M-448). Això implica d'entrada que la planta original de la plaça havia estat modificada, de tal manera que un nou mur (M-147) es construeix seguint l'orientació de M-72, la qual cosa li permet adquirir una forma trapezoïdal més regular, tal com s'observava en superfície. Al mateix temps, el propi mur M-72 és parcialment refet en l'extrem sud, afegint-hi una nova filada de pedres (UE 6016) que sobresurt, per l'oest, de la seva aliniació original. La cota a la qual apareix aquesta refacció es presenta, però, pel damunt dels estrats excavats, amb la qual cosa podria fins i tot pertànyer a una subfase posterior (Vilars I Ic).

D'altra banda, el reompliment de pedres esmentat (UE 6149) endega un seguit d'altres nivells amb funcionalitat diferenciada, els quals s'organitzen però de forma diferent en els extrems meridional i septentrional del sector.

Així, una capa de cendres apareix per damunt de les pedres bussant cap a l'oest a l'igual que l'estrat sotjacent; en la banda contrària, en canvi, apareix un nivell de gravetes (UE 6210) que podria correspondre a una superfície d'ocupació. Ambdós nivells es presenten desseguida coberts per un potent estrat de llims marrons (40 cm de gruix) que no arriba a segellar completament la part superior del con de pedres. Tot seguit, en la part superior d'aquesta capa apareix de nou una fina capa de llims més clars (UE

6157) amb diversos fragments de ceràmiques planes, restes de carbons i matèria orgànica que podria interpretar-se també com un sòl d'ocupació. Tampoc hi ha cap estructura associada.

Finalment, un nou reompliment de pedres (UE 6150) es diposita en forma de banda, en sentit nord-sud i 2 metres d'ample, entre l'eix central aproximat de l'espai i els murs del cantó est. Contra aquest nivell es recolza una fina capa de sorra (UE 6151) que bussa clarament per sota del mur de Vilars III (M-71). Finalment, el conjunt apareix cobert per un nivell de llims i argiles (UE 6125) que va constituir el punt d'inici de l'excavació.

En definitiva, tot sembla indicar que ha existit una voluntat sistemàtica d'elevat paulatinament la cota d'utilització d'aquest espai, però la presència d'aquests possibles sòls indicaria que el fenomen ha tingut una cadència intermitent.

L'anàlisi dels materials apareguts i la continuació dels treballs permetran en el futur precisar millor el seu desenvolupament.

5.3.2.3. Estudi dels materials de la Fase Vilars II.

5.3.2.3.1. Estudi dels materials de la Fase Vilars IIb i IIc (Fig. 27 a 51).

Com hem avançat més amunt, cal assenyalar que tots els nivells excavats en la zona central de la fortalesa són anteriors a les construccions pròpies de la fase Vilars III. Així mateix, –i contràriament al que havíem defensat fins ara–, la naturalesa dels sediments permet confirmar que el sector 4 no funciona com una unitat domèstica o vivenda. De fet, tots els estrats excavats que han proporcionat un important lot de materials ceràmics corresponen a reompliments de construcció (UE 6125, 6149, 6150, 6157 i 6199) entre els quals s'intercalen paleosòls o possibles sòls d'ocupació (UE 6201 i 6210) que semblen indicar que el sector funciona com un espai obert, formant part de la plaça central de la fortalesa.

El conjunt estudiat es compon de 2426 fragments que corresponen a un mínim de 221 individus (Quadre 6, I-II). D'aquests, 153 exemplars ha estat fabricats a mà (69'2%) i 68 són vasos modelats a torn (30'8%). Si considerem, però, el nombre total de fragments (NTF) observarem com els

ZONA 6, Sector 4 (Fase Vilars IIb/IIc)											
	Unitat Estratigràfica	Nombre de fragments							NTF	%CAT	%TOT
		6125	6149	6150	6157	6199	6201	6210			
CERÀMICA A TORN											
GRMONO	C. grisa monocroma	13		3	43		48		107	9.1	4.4
ATI FR	C. àtica Figures Roges			1					1	0.1	0.0
VN ALT	C. vernís negre altres	8			8		14		30	2.5	1.2
IBERED	C. ibèrica reduïda	15	1	1	13		1	1	32	2.7	1.3
IBEROX	C. ibèrica oxidada	141	7	13	299		320	16	796	67.9	32.8
IBERPI	C. ibèrica pintada	31	14	6	60		92	3	206	17.7	8.5
Totals ceràmica a torn		208	22	24	423		475	20	1172	100	48.2
CERÀMICA A MÀ											
CLPOL	C. llisa polida	22	1	3	38		18	3	85	6.8	3.6
CLGRO	C. llisa grollera	240	33	33	331	4	396	34	1071	85.4	44.2
CDPLA	C. decoració plàstica	31	2	7	21		32		93	7.4	3.8
CDINC	C. decoració incisa	4	1						5	0.4	0.2
Totals ceràmica a mà		297	37	43	390	4	446	37	1254	100	51.8
TOTALS		505	59	67	813	4	921	57	2426		100

Quadre 6 (I).- Quantificació dels materials ceràmics de la fase Vilars IIb/IIc (Zona 6, Sector 4)
TOTAL NOMBRE DE FRAGMENTES

ZONA 6, Sector 4 (Fase Vilars IIb/IIc)											
	Unitat Estratigràfica	Nombre Mínim d'Individus (NMI)							NTMNI	%CAT	%TOT
		6125	6149	6150	6157	6199	6201	6210			
CERÀMICA A TORN											
GRMONO	C. grisa monocroma	3		1	4		8		16	23.5	7.3
ATI FR	C. àtica Figures Roges			1					1	1.5	0.5
VN ALT	C. vernís negre altres	1			1		2		4	5.9	1.8
IBERED	C. ibèrica reduïda	4	1	1	2		1	1	10	14.7	4.5
IBEROX	C. ibèrica oxidada	4	1	1	8		7	1	22	32.3	9.9
IBERPI	C. ibèrica pintada	3	1	1	2		7	1	15	22.1	6.8
Totals ceràmica a torn		15	3	5	17		25	3	68	100	30.8
CERÀMICA A MÀ											
CLPOL	C. llisa polida	4	1	1	6		10	1	23	15.1	10.4
CLGRO	C. llisa grollera	33	3	4	36	1	29	3	109	71.2	49.3
CDPLA	C. decoració plàstica	6	1	1	5		5		18	11.8	8.1
CDINC	C. decoració incisa	2	1						3	1.9	1.4
Totals ceràmica a mà		45	6	6	47	1	44	4	153	100	69.2
TOTALS		60	9	11	64	1	69	7	221		100

Quadre 6 (II).- Quantificació dels materials ceràmics de la fase Vilars IIb/IIc (Zona 6, Sector 4)
TOTAL NOMBRE MÍNIM D'INDIVIDUS

percentatges palesen un equilibri molt significatiu que es tradueix pràcticament en la paritat entre ambdues produccions: els 1254 fragments a mà representen un 51'8% del conjunt exhumat i els 1172 fragments tornejats suponen un 48'2%.

Prenent com a referència el nombre mínim d'individus de ceràmiques fetes a mà val a dir que els recipients d'acabat groller (109) continuen essent els millors representats amb un 71'2% enfront del 15'1% dels vasos acuradament polits (23). Les formes amb decoració plàstica (18) assoleixen un 11'8% i els atuells decorats amb sèries incises realitzades directament sobre les superfícies dels galbs (3) només un testimonial 1'9%.

Com ja hem repetit en els comentaris anteriors, l'acabat groller de l'immensa majoria de les ceràmiques fetes a mà té a veure amb la seva funcionalitat com a recipients emprats en les tasques culinàries i de preparació d'aliments. Es tracta, doncs, de petites urnes o olletes exvasades (Fig. 45) de 13 a 20 cms. de diàmetre màxim, amb perfils suaus de tendència ovoïde o globular decorades amb cordons digitats (Fig. 46) i bases planes o còncaues (Fig. 30, nº 2-4; Fig. 51, nº 1), destinades a anar directament al foc (Fig. 28, nº 1 i 3-4; Fig. 29, nº 1-2; Fig. 39, nº 2 i 5-6; Fig. 40, nº 3-4 i Fig. 44, nº 1 i 4-5). Ocasionalment poden tenir diàmetres que ultrapassin els 20 cms. (Fig. 38, nº 1; Fig. 44, nº 3) i anar decorades amb incisions disposades horitzontalment en el terç superior de la peça (Fig. 28, nº 5; Fig. 35, nº 5; Fig. 39, nº 1).

A més d'aquests vasos majoritaris hi són presents també les típiques tenalles bitroncocòniques de vora exvasada i llavi arrodonit o rectangular (Fig. 29, nº 3-4, 8 a 10; Fig. 35, nº 2-4; Fig. 40, nº 2 i 6; Fig. 45), coll estrangulat i base plana (Fig. 30, nº 1; Fig. 40, nº 7) que destaquen per disposar d'unes dimensions lleugerament més grans (Fig. 27, nº 1 a 3;). Els diàmetres de les vores oscil·len entre els 20 i els 30 cms. i, com les anteriors, també poden anar decorades amb cordons aplicats de secció triangular, impressos o incisos, que de vegades es complementen amb petits mugrons o llengüetes disposades regularment en la zona d'inflexió de la vora i el cos (Fig. 46, nº 3, 4 i 10). Per les seves dimensions podrien acomplir diferents funcions domèstiques relacionades amb el transport i l'emmagatzematge a petita escala.

En relació amb aquests dos recipients caldria assenyalar l'aparició d'un conjunt força nombrós de tapadores que presenten uns diàmetres

“estandarditzats” que s’adiuen perfectament amb els dels contenidors suara descrits. Aquestes presenten dos perfils diferents clarament definits que, hipotèticament, podrien tenir una significació cronològica:

a) Tapadores planes de desenvolupament horitzontal, vora arrodonida o rectangular engruixida i amb nansa central com a element de pressió (Fig. 35, nº 1; Fig. 40, nº 8; Fig. 44, nº 8 i Fig. 45, nº 24). Generalment ténen un acabat groller i poden anar decorades amb solcs acanalats amples (Fig. 44, nº 2) o cordons. Cronològicament podrien ser quelcom més antigues donat que han estat documentades a bastament en les fases fundacionals de la pròpia fortalesa.

b) Tapadores còniques amb pom circular perforat i acabat polit que acostumen a disposar de vores arrodonides bisellades o aprimades per a facilitar l’encaix amb la vora del vas receptor (Fig. 28, nº 6; Fig. 29, nº 1-2 i Fig. 45, nº 25). Com demostra un dels fragments recuperats poden anar decorades amb motius complexos com incisions en ziga-zaga (Fig. 29, nº 3). Semblen documentar-se amb posterioritat a les tapadores planes encara que no descartem que puguin ser contemporànies.

A més a més de les formes descrites, l’estudi del conjunt de ceràmiques a mà d’aquesta fase ha permès identificar diferents vasos de petites proporcions (diàmetre de la vora <10-11 cms.) relacionats amb la vaixel·la de taula (Fig. 28, nº 2 i Fig. 39, nº 3 i 4); un fragment de tanca hermètica perforada i una vora bisellada d’urna d’orelletes (Fig. 44, nº 7 i Fig. 45, nº 23); un plat/tapadora o bol de vora bisellada i nansa acintada envoltada per un cordó imprès en forma de garlanda (Fig. 44, nº 6) i, finalment, un conjunt residual de vores bisellades acuradament polides que recorden els recipients característics de les fases Vilars 0 i I de la fortalesa (Fig. 29, nº 5; Fig. 40, nº 1 i 5; Fig. 45, nº 1, 3-4 i 21 i Fig. 51, nº 3). Entre el material lític constatar la presència d’un rierenc amb forma de bola esfèrica de 2’5 cms. de diàmetre, curosament allisada, que novament posarem en relació amb el món lúdic infantil.

Pel que fa referència a les ceràmiques a torn és interessant assenyalar que constitueixen un dels primers conjunts ceràmics del segle V a.n.e. quantitativament representatius a les terres occidentals de Catalunya. A diferència de les fases precedents, el lot de ceràmiques tornejades està representat per les produccions pròpiament ibèriques (ceràmica comuna oxidada, reduïda i pintada) i pels vasos importats de filiació grega que, a més

de la ceràmica grisa monocroma, incorpora ara puntualment productes d'origen àtic com la ceràmica de l'anomenada classe de *Saint-Valentin*.

- Ceràmica ibèrica comuna oxidada:

Amb 22 individus representa un 32'3% de les ceràmiques fetes a torn i un 9'9% del total del conjunt estudiat. El tret més significatiu de la producció continua essent la heterogeneïtat de les argiles tot i que s'observa una tendència creixent cap a la generalització de les pastes qualificades com típicament ibèriques: ben decantades i cuites, compactes i de trencament rectilini, amb tonalitats vermelloses o beix i so metàl·lic.

Entre les formes representades apareixen novament les tenalles o *pithoi* de perfil bitroncocònic, base còncaua o umbilicada (Fig. 33, nº 3; Fig. 41, nº 10, 11 i 15 i Fig. 49, nº 1 i 3) i vora exvasada cefàlica, subtriangular o de secció de coll de cigne amb o sense nanses afrontades simètricament (Fig. 32, nº 6; Fig. 41, nº 4, 6 i 8; Fig. 47, nº 1-3 i 6; Fig. 48, nº 11-12). Tipològicament s'encabirien en les diferents variants del tipus A.II.2 de la classificació de Mata i Bonet (1992, 127-128, fig. 5).

Entre la resta de formes s'hi documenten també els vasos de petites dimensions amb vora còncaua, exvasada i arrodonida, de tendència vertical (Fig. 47, nº 4); els recipients de perfil globular amb vora reentrant (Fig. 47, nº 5) i algú atuell que formalment recorda models d'origen grec (escif, copa jònia?) encara que de dimensions superiors (Fig. 47, nº 7).

- Ceràmica ibèrica comuna reduïda:

Com ja hem assenyalat en el comentari general de les estances del barri meridional de la fortalesa, aquesta producció té només un valor testimonial. Amb 10 individus representa un 14'7% de les ceràmiques tornejades i un 4'5% del total de vasos recuperats en aquesta fase. Formalment no aporta cap dada significativa la qual cosa referma la possibilitat de que no es tracti d'una producció específica sinó de formes reduïdes accidentalment.

- Ceràmica ibèrica pintada:

Els 15 individus d'aquesta categoria suposen un 22'1% de les ceràmiques fetes a torn i un 6'8% del total dels vasos adscrits a la fase Vilars IIb/c. Encara que sorpren que la ceràmica pintada sigui percentualment menys significativa que la ceràmica grisa monocroma importada, val a dir que aquesta "anomalia" es corregeix si considerem el nombre total de fragments en lloc dels individus. Així, els fragments pintats corresponen a un

17'7% de les ceràmiques tornejades mentres que les grises assoleixen un 9'1% (Quadre 6: I). Comptabilitzant els totals del conjunt –inclosa la producció a mà–, la ceràmica grisa monocroma tot just arriba al 4'4% i les ceràmiques ibèriques pintades, en aquest cas, representen el 8'5 %.

Quant a les formes cal referir-nos novament a la monotonia que presenta la producció. Tot i que l'estat fragmentari dels recipients dificulta una correcta adscripció a peces concretes, és evident que la majoria de fragments recuperats corresponen a vasos polifuncionals de dimensions mitjanes utilitzats com contenidors per al transport o l'emmagatzamage a petita escala. Són majoritaris, així, els vasos de vora exvasada cefàlica, perfil bitroncocònic o globular, base còncaua i nanses simples o geminades (Fig. 31, nº 1-2; Fig. 32, nº 7; Fig. 38, nº 6; Fig. 48, nº 1 a 4 i 13; Fig. 50, nº 8 i Fig. 51, nº 4).

Es documenten també, encara que molt minoritàriament, les enòcoes de perfil globular –en un cas amb una nansa trigeminada (Fig. 31, nº 4 i Fig. 34, nº 1)–; els petit vasos oberts i exvasats (Fig. 31, nº 3); les tapadores còniques (Fig. 42, nº 3) i, finalment, un exemplar d'àmfora/tenalla de boca ampla i plana, perfil ovoide, sense espatlla, que disposa de dues nanses geminades afrontades i el fons còncau o arrodonit (Fig. 36, nº 1). Presenta la vora decorada amb una sèrie de traços simples paral·lels de color vinós, el cos amb combinació alternant de bandes i filets i les nanses amb els mateixos traços que els observats a la vora. A l'alçada de les nanses ocupant el terç superior del galb, sèries de línies ondulades verticals paral·leles o "cabelleras" que penjen d'un filet. La forma recorda el tipus A.I.1.2.4. de la classificació de Mata i Bonet (1992, 125-126, fig. 1) o I-2/I-6 de la sistematització de Ribera (1982) amb una cronologia amplíssima des de l'ibèric antic fins a època ibero-romana. No obstant això, ens inclinem per una datació antiga de segle V a.n.e. considerant l'existència d'exemplars similars a la pròpia fortalesa dels Vilars (GARCÉS et alii, 1993, 56, fig. 4) i a la zona de l'Ebre, per exemple, al poblat fortificat del Coll del Moro de Gandesa (RAFEL, BLASCO 1994).

Com a novetat, i per primera vegada documentada als Vilars, farem esment d'un fragment pertanyent a la paret d'un recipient alt i tancat –probablement una gerra o una enòcoa–, amb decoració bicroma de bandes horitzontals de color roig vinós i negre aplicada sobre la superfície beix del recipient per acceptuar-ne el contrast (Fig. 42, nº 1). Encara que a la Catalunya interior la bicromia no és un tipus decoratiu conegut, durant

l'època ibèrica antiga la seva aparició està ben documentada tant a l'Edetània com a l'Indigècia per posar exemples propers. En ambdós casos, però, la producció se situa al llarg del segle V a.n.e. i, preferentment, durant la segona meitat per desaparèixer al primer quart del segle IV a.n.e.

Pel que fa estrictament a la decoració pintada monocroma de color vinós val a dir que els motius són exclusivament de temàtica geomètrica tot i que van adquirint una certa complexitat quant a la seva combinació. Com és sabut, les bandes i els filets –independents o amb composicions alternatives–, són els motius més representats (Fig. 34, nº 2 a 4; Fig. 38, nº 4; Fig. 42, nº 2 i 4 a 6; Fig. 49, nº 4 a 10 i Fig. 50). Els segueixen els cercles concèntrics (Fig. 50, nº 2), els quarts de cercle concèntrics disposats radialment formant aspes (Fig. 50, nº 1 i 4), les sèries de traços simples sobre les nanses (Fig. 50, nº 8), les retícules formades per combinacions de bandes i línies verticals (Fig. 50, nº 5) i, finalment, les anomenades “melenas o cabelleras” o sèries de línies ondulades paral·leles en posició vertical (Fig. 36, nº 1).

Les bandes de color vinós són també el motiu pintat que decora la única fitxa discoïdal o “tejuelo” apareguda en el conjunt estudiat (Fig. 34, nº 5).

- Ceràmica grisa monocroma:

Amb 16 individus (107 fragments) representa un 23'5% de les ceràmiques fetes amb torn i un 7'3% del total de les ceràmiques de la fase per sobre de les ceràmiques àtiques, la comuna ibèrica reduïda i, adhuc, de la ceràmica ibèrica pintada.

Formalment està representada per un repertori ja conegut en les fases precedents però que s'amplia de forma important en aquest moment, quan sembla assolir la seva màxima significació. La forma millor representada torna a ser el plat de vora exvasada penjant à *marli*, amb perfil lleugerament carenat i peu anular baix, diferenciat i angulós a l'exterior forma IV de la classificació d'Arcelin-Pradelle (1984), tipus 12 de Benoit (1965) i forma 1 de Taffanel (1967) (Fig. 32, nº 4 i 5; Fig. 38, nº 2; Fig. 41, nº 2 i 7 i Fig. 48, nº 9 i 16). Una versió molt reduïda d'aquesta mateixa forma seria una petita copa o platet d'11'8 cms. de diàmetre màxim amb la vora exvasada arrodonida però escassament penjant (Fig. 38, nº 3).

La següent forma identificada (Fig. 32, nº 1 i 2) correspon a una urna de vora ampla i acampanada, de llavi exvasat i, en el primer cas, decorada amb un ressalt a l'exterior que recorda la forma VII d'Arcelin-Pradelle (1984),

assimilable a la 7 i 15 de Benoit (1965) i al tipus 2 i 3 de Taffanel (1967). Hom documenta també un exemplar d'una forma que ja havíem descrit en parlar de les ceràmiques grises localitzades en les estances que envolten la plaça de la fortalesa. En concret, es tracta d'una copa profunda de vora exvasada amb dues nanses i peu cònic alt diferenciat (Fig. 32, nº 3) que recorda genèricament les "copes jònies" forma V de la classificació d'Arcelin-Pradelle (1984), tipus 1 de Benoit (1965).

Pel que fa referència a les bases i donat la manca de perfils sencers que permetin una atribució segura (Fig. 33, nº 1 i 2; Fig. 37, nº 1 i 2 i Fig. 41, nº 12 a 14), només assenyalarem que es caracteritzen per ser anellats i diferenciats, de perfil angulós a l'exterior i generalment sense engalbar. Malauradament, donades les similituds, poden pertànyer tant als plats à *marli* (Forma IV d'Arcelin-Pradelle, 12 de Benoit i 1 de Taffanel), com als bols de perfil curvilini i vora lleugerament reentrant (forma II d'Arcelin-Pradelle, 4 de Benoit i 5 de Taffanel), o en última instància, als plats de perfil rectilini i vora aprimada també reentrant (forma I d'Arcelin-Pradelle, equivalent a les formes 8 i 9 de Benoit i a la 10 de Taffanel). Per acabar, s'ha documentat igualment un peu baix més estilitzat, de diàmetre superior als descrits, que per les seves característiques podem relacionar amb seguretat amb una enòcoa de boca trilobulada forma VIII d'Arcelin-Pradelle (1984), equivalent a la forma 4 de Benoit (1965) i 5 de Taffanel (1967).

- Ceràmica àtica de la classe *Saint-Valentin*:

D'aquesta categoria ceràmica només ha aparegut un únic fragment que cal considerar excepcional tenint en compte que el conjunt estudiat ultrapassa de llarg les dues mil restes ceràmiques. Amb tot, la seva presència en un context estratigràfic absolutament fiable ens serveix com a *terminus post quem* per a datar els nivells de reompliment de l'espai central de la fortalesa.

El fragment en qüestió (Fig. 38, nº 5) correspon al terç superior de la paret de un càntar *sessile* de producció àtica de la sèrie *Saint-Valentin*, també coneguda com a "sobrepintada i en reserva", que conserva part de dos panells verticals: el primer reservat amb línies oblíques de vernís diluït, i el segon, envernissat de negre amb un motiu de plumes en pintura blanca sobrepintada. Amb totes les reserves donades les dimensions del fragment podem aventurar que pertanyi al grup VII de la classificació de Howard i Johnson (1954, 194-195) amb una datació del darrer quart del segle V a.n.e. Encara que la seva presència està a bastament documentada en el nord-est peninsular (Emporion i el Puig de Sant Andreu), als Vilars únicament en

tenim constància d'un altre fragment informe d'un escif amb fulles i fruits de llorer sobrepintats en blanc trobat en superfície –durant la campanya de 1999– prop de la porta oriental de la fortalesa.

A tall de conclusió, creiem, doncs, que la datació dels estrats que colmaten l'espai central de la fortalesa cal situar-la en els darres decennis del segle V a.n.e. Aquesta proposta, no basada únicament en el *terminus* que proporciona la ceràmica de *Saint-Valentin*, ve confirmada a més per la documentació de la ceràmica bícroma datada en la segona meitat del mateix segle, l'increment percentual del lot de ceràmiques ibèriques comunes i pintades, la presència sostinguda de les ceràmiques fetes a mà tipològicament més evolucionades i, finalment, pel conjunt de ceràmiques grises que poden datar-se de la primera meitat del segle V a.n.e. i que serien, en general, productes residuals amortitzats.

5.3.3. Zona 6: Excavació del barri nord de l'espai central i del carrer.

5.3.3.1. Fase Vilars IIa: Estratigrafia i estructures aparegudes.

5.3.3.1.1. Sector 6/13.

El Sector 6/13 és un espai situat al nord de l'espai central, Zona 6, i en contacte amb la part oriental del carrer (sector 10/3). Es tracta d'un espai que es troba parcialment sota el marge-testimoni de les fases Vilars III i Vilars IV i en el qual, degut a que encara es troba en procés de excavació, no s'han assolit els nivells d'ús i els murs que el delimiten no han estat encara totalment exhumats.

El mur que el limita al nord amb el sector 10/3 va ser identificat com a M-149 l'any 1991 i la seva elevació en pedra com a UE 6034. En el seu moment es va interpretar que aquest sector en aquesta fase tindria aproximadament les mateixes dimensions que el sector 7 al creure's que els murs que el delimiten a l'oest i sud estaven fundats sobre els del Sector 13.

Enguany es presenta com a novetat que els nivells d'aquest sector passen per sota dels murs del sector 6/7 i al sud i a l'oest apareixen d'altres murs que delimiten l'habitació en la fase Vilars IIa. Es tracta del mur M-437 al sud, (elevació UE 6162) i M-448 (elevació UE 6209) a l'oest. Com ja s'ha

dit l'excavació roman aturada en els nivells entre les Fases Vilars IIa i IIb però, d'entrada, podem avançar que es tracta d'una habitació de grans dimensions, uns 6,8 metres de nord a sud i més de 5 m. d'est a oest. Aquest espai almenys correspon al que durant la fase Vilars IIb ocuparan els sectors 6/7, 6/9 i parcialment el sector 6/4.

Adossada al mur M-149 s'ha localitzat una estructura d'uns 3 m. de llarg i 46 cm. d'ample, que fou construïda amb tretze tovots d'uns 24 cm. d'ample i 46 cm. de llarg col·locats un al costat de l'altre (UE 6172) que constitueixen el que s'ha interpretat com a banquetta (BQ-430). Aquesta estructura ha estat molt afectada per la construcció del mur que delimitarà pel nord el sector 6/7.

Una unitat estratigràfica (UE 6206) ha estat individualitzada en el racó sud-occidental del sector: es tracta d'un estrat de matriu argilosa de color marró rogenc amb inclusions de carbons i carbonatació. La presència de restes de tovots i la seva relació amb els murs M-437 i M-448 fa pensar en la possibilitat de que sigui un estrat d'amortització del sector.

5.3.3.1.2. Sector 6/14.

El Sector 6/14 és un espai situat al nord de l'espai central, Zona 6, i en contacte amb la part central del carrer (sector 10/2). Es tracta d'un espai encara no excavat i que només part dels seus elements definidors es troben a hores d'ara totalment exhumats i relacionats estratigràficament. S'ha cregut convenient incloure'l en aquest document degut a que l'excavació en extensió de la Zona 6 ha posat al descobert noves perspectives alhora d'entendre el funcionament general de l'espai central durant la Fase Vilars II.

Aquest sector està delimitat al nord pel mur M-232 (elevació 6084), en contacte amb el sector 10/2 i clarament alineat amb el mur M-149 del sector 6/13; a l'oest pel mur M-231 (elevació 6083), en contacte amb l'accés nord a la plaça central; a l'est està delimitat pel mur M-448 (elevació 6209), en contacte amb el sector 6/13; i al sud està delimitat pel mur M-447 (elevació 6208), en contacte amb la plaça central. Les dimensions del sector són aproximadament 3,3 m. de nord a sud i 3,8 d'est a oest.

Aquest espai es troba sotsjacent a les estructures FR-117 i EE151, ambdues identificades i excavades en les campanyes de 1992 i 1993, i va ser

en el moment d'afrontar aquestes campanyes que es van localitzar els murs M-231 (elevació UE 6083) i M-232 (elevació 6084), que, amb reserves, foren interpretats com a corresponents a la Fase Vilars I. A la llum de les novetats que presenta l'excavació del sector 6/13, en el que s'ha comprovat definitivament que l'estructura de l'habitació de la Fase Vilars IIa no correspon a la de la Fase Vilars IIb, es pot afirmar que els murs M-231 i M-232 corresponen a la Fase Vilars IIa, extrem que es confirma pel descobriment enguany dels murs M-447 i M-448, amb contextos estratigràfics ben definidors pel que respecta a la seva pertinença a l'horitzó ibèric antic.

5.3.3.2. Fase Vilars IIb: Estratigrafia i estructures aparegudes.

5.3.3.2.1. Sector 6/7.

El Sector 6/7 és un espai situat al nord de l'espai central, Zona 6, i en contacte amb la part oriental del carrer (sector 10/3). Es tracta d'un espai que es troba parcialment sota el marge-testimoni de les fases Vilars III i Vilars IV i això condiciona que no coneguem la totalitat de la planta del sector. Les excavacions en aquest espai van ser iniciades en les campanyes de 1991 i 1992 i enguany s'han représ amb l'objectiu de l'excavació generalitzada en la zona 6 de cara a preparar la restauració.

El sector 6/7 és una habitació delimitada al nord amb el sector 10/3 pel mur M-184 (elevació UE 6035), al sud amb el sector 6/9 pel mur M-85 (elevació UE 6025) i a l'oest del sector 6/6 i 10/2 pel mur M-86 (elevació UE 6026). A l'est està delimitat pel marge-testimoni.

Els murs d'aquesta habitació presenten una característica a destacar en el seu aparell. Es tracta de pedres clavades dretes, normalment de gruix mitjà, però que en algun punt són més primes. El mur nord, (M-184) va ser parcialment construït sobre la banqueteta BQ-430, de manera que, per a regularitzar la superfície sobre la que bastir el mur, es va arrasar (UE 6212, negatiu) la part davantera de la banqueteta.

En l'interior d'aquest sector s'ha comprovat com existeix una dinàmica diferenciada de sedimentació. Mentre a l'est apareixen estrats on predomina la matriu argilosa, a la resta de l'habitació predominen potents estrats amb abundant matèria orgànica i textura menys compacta. Els primers exemples

d'aquesta doble sedimentació són els nivells de preparació dels primers nivells d'ús (UE 6219, P-455) de la fase Vilars IIb.

Es tracta de l'UE 6170: un estrat de llims de color marró verdós amb abundant matèria orgànica, ceràmica i pedres de petit tamany que es troba en la major part del sector colmatant una mena de depressió que la estratigrafia de la fase anterior havia creat. A l'est del sector trobem com a preparació un estrat argilós marró amb abundants carbons (UE 6204).

Sobre el nivell d'ús P-455 s'hi construeix una estructura quadrangular amb angles arrodonits en argila marró clar (BQ-442, UE 6211), que amida uns 98 cms. d'est a oest i uns 66 cms. de nord a sud, que hem interpretat com a banqueta, tot i que apareix a uns 15 cms. del mur meridional (M-85) i no adossada a ell, tal com és habitual en aquest tipus d'estructures. Per això caldrà descartar en futures intervencions que no sigui la part superior d'alguna estructura sotsjacent més complexa.

També apareixen prop de l'angle sudoriental de l'àrea excavada, sobre el nivell d'ús (P-455), restes de rubefacció d'una llar lenticular, (LL-441, UE 6171) de forma quasi el·líptica de 35 cms. x 25 cms.

La darrera estructura documentada en aquest nivell d'ús (P-455) és una fosseta de combustió (FC-440) situada al nord-est del sector 7. Es tracta d'un retall de forma més o menys el·líptica i amb les següents dimensions: 1,05 m. de llargada, 40 cm. d'amplada i 20 cm. de fondària aproximadament. Aquest negatiu (UE 6198) es troba cobert per un nivell de carbons d'una certa entitat que han estat recollits en la seva totalitat de cara a l'estudi antracològic (UE 6192) i que han estat interpretats com les restes de la darrera combustió efectuada en aquesta fosseta. Immediatament per sobre de les restes de combustió apareix un nivell de llims amb restes de tovots, carbons i pedra, entés com un abocament d'amortització de l'estructura (UE 6191=6189). D'igual manera s'entenen els altres dos nivells que amortitzen la fosseta: el nivell de cendres que es disposa per damunt de la UE 6191=6189 (UE 6188) i les restes de tovots que colmaten aquesta estructura (UE 6190). En el procés d'excavació d'aquesta fosseta el factor interpretatiu ha anat variant considerablement. Tipològicament aquesta fossa pot semblar-se a un forn metàl·lúrgic, però en aquests moments no hi ha cap evidència, fora dels ja esmentats trets morfològics, per a sostenir-ho. És d'esperar que els estudis de les mostres recuperades en l'estructura descartin definitivament aquesta hipòtesi. La part superior de les parets de la fossa apareix

rubefactada, no així la part inferior ni la base, la qual cosa fa plantejar certes reserves quant a la magnitud de la combustió.

Cobrint aquesta estructura i de manera localitzada en la part oriental del sector, s'ha documentat un estrat de llims amb gran quantitat de matèria orgànica (UE 6203) de color marró verdós i amb abundants carbons que és interpretat com estrat d'acumulació en relació amb l'ús del paviment P-455.

Sobre tota aquesta estratigrafia es diposita, en la totalitat del sector, un altre nivell (UE 6138) format per l'acumulació de llims, amb abundant matèria orgànica —especialment restes antracològiques— que va ser sistemàticament mostrejat en quadres de 1 m² per a realitzar una tria per flotació. L'estudi d'aquestes mostres possiblement pugui mostrar-se interessant en el moment d'explicar la formació d'aquest estrat.

En la part oriental del sector es diposita sobre la UE 6138 un altre estrat (UE 6139) de matriu molt argilosa i quasi sense material arqueològic sobre la que s'ha documentat, prop de l'angle nord-oriental, una fossa (FS-429, negatiu 6154, colmatació 6453) d'uns 15 cms. de diàmetre i 12 cms. de fondària. Aquesta fossa es troba reblerta de cendres i carbons. Sobre aquest estrat argilós es diposita un altre (UE 6155) de color marró verdós i amb abundant matèria orgànica que pot ser equivalent a un altre nivell (UE 6141) amb les mateixes característiques localitzat en l'angle nordoriental.

Cobrint el conjunt estratigràfic descrit en l'anterior paràgraf trobem un nivell força homogeni de color gris-verdós i matriu argilosa, amb gran abundància de cendres i carbons (UE 6067), l'excavació del qual es remunta a la campanya efectuada el 1992 i aleshores va ser interpretat com un estrat d'acumulació. En la mateixa campanya es va excavar l'estrat que es trobava per damunt de la UE 6067: un nivell vermellós amb taques de cendra (UE 6065) que fou interpretat com la preparació de l'estructura EE-185. La seva ubicació també es limita a la part oriental del sector.

Finalment tenim la UE 6137, un nivell cendros de color gris-verdós que enguany ha estat excavat en dues terceres parts del sector. El contacte amb el sondeig realitzat el 1992 no s'ha conservat per l'exposició a la intempèrie. Per la cota a què apareix només pot deduir-se que la UE 6137 cobreix els estrats de preparació de l'estructura EE-185. Pel que fa a la recollida de mostres aquest estrat ha estat tractat igual que la UE 6138, donades les similars característiques d'ambdós nivells.

5.3.3.2.2. Sector 6/9.

El Sector 6/9 és un espai situat entre el marge testimoni de les Fases Vilars III i IV i l'espai central. Es tracta d'un espai encara no excavat i les tasques realitzades enguany no van més enllà de la neteja. S'ha cregut convenient incloure'l en aquest document degut a que l'excavació en extensió de la Zona 6 ha posat al descobert noves perspectives alhora d'entendre el funcionament general de l'espai central durant la Fase Vilars II.

A la llum de les novetats que presenta l'excavació dels sectors 6/7 i 6/13, es pot afirmar amb seguretat que aquest sector és contemporani amb el sector 6/7 i per tant corresponent a Vilars IIb.

5.3.3.2.3. Sector 10/3.

Aquest sector és la part oriental del carrer nord (Zona 10). Aquest està en contacte amb els sectors 6/13 i 6/7 i donada la remodelació realitzada entre les fases Vilars IIa i IIb la façana d'aquests sectors s'endarrereix fent més ample el carrer, de manera que els enllosats del carrer cobreixen el mur de façana de Vilars IIa (M-149). Les tasques realitzades en aquest sector s'han restringit a la neteja i documentació d'un enllosat (P-444 Vilars IIb) de cara a la delimitació del mur M-149, fita que encara no s'ha assolit i que caldrà reprendre de cara a posteriors intervencions.

5.3.3.3. Estudi dels materials de la Fase Vilars II.

5.3.3.3.1. Materials de la fase Vilars IIa (Fig. 52).

Els materials d'aquesta fase provenen d'una única unitat estratigràfica del sector 13 que correspon a un nivell d'amortització de les estructures sotjants (UE 6206). Són, per tant, escadussers, poc representatius i il·lustren amb exclusivitat un espai que ha estat interpretat com vivenda.

El conjunt es compon de 26 fragments que corresponen a un mínim de 6 individus (Quadre 7). Percentualment les ceràmiques fetes a mà representen un 83'3% (5 individus) i les ceràmiques tornejades un 16'7% (1 individu). Si el referent són el nombre total de fragments exhumats veurem com la proporció no varia substancialment, sent encara més aclaparador el percentatge dels exemplars modelats a mà (24 fragments: 92'3%) en detriment del obtingut pels vasos fets amb torn (2 fragments: 7'7%).

ZONA 6, Sectors 13 (Fase Vilars Ila)									
	Unitat Estratigràfica	Nombre de fragments				NMI			
		6206	NTF	%CAT	%TOT	6206	NTNMI	%CAT	%TOT
	CERÀMICA A TORN								
IBERPI	C. ibèrica pintada	2	2	100	7.7	1	1	100	16.7
	Totals ceràmica a torn	2	2	100	7.7	1	1	100	16.7
	CERÀMICA A MÀ								
CLPOL	C. llisa polida	1	1	4.2	3.8	1	1	20.0	16.7
CLGRO	C. llisa grollera	21	21	87.5	80.8	2	2	40.0	33.3
CDPLA	C. decoració plàstica	2	2	8.3	7.7	2	2	40.0	33.3
	Totals ceràmica a mà	24	24	100	92.3	5	5	100	83.3
	TOTALS	26	26		100	6	6		100

Quadre 7.- Quantificació dels materials ceràmics de la fase Vilars Ila (Zona 6, Sector 13)

Que el registre és estadísticament insuficient ho demostra, per exemple, el fet que la ceràmica ibèrica pintada –amb dos fragments– és l'única categoria documentada entre les produccions tornejades: un fragment informe de paret decorat amb una banda ampla de color vinós (Fig. 52, nº 3) i una vora exvasada de secció cefàlica subtriangular, escassament desenvolupada, amb restes de pintura sobre la vora, són els únics exemples representats (Fig. 52, nº 4).

Quant a la ceràmica a mà el panorama no és més prometedor a nivell formal. Excepció feta d'una petita base plana conservada parcialment (Fig. 52, nº 2) i d'un fragment informe de ceràmica grollera decorada amb un cordó aplicat amb digitacions (Fig. 52, nº 1), la resta del conjunt tampoc proporciona informació significativa. Només a tall indicatiu comentar que, a nivell d'individus, la ceràmica llisa d'acabat groller i la decorada amb cordons aplicats suposen cadascuna un 33'3% mentres que la ceràmica d'acabat polit tot just assoleix el 16'7%, per altra banda, el mateix percentatge que la ceràmica ibèrica pintada.

Lògicament, sense cap element de fixació cronològica, no podem aventurar una proposta de datació relativa per a la fase Vilars IIa a partir dels materials exhumats. Estratigràficament, però, caldria situar la formació del conjunt en els primers anys del segle V a.n.e.

5.3.3.3.2. Materials de la fase Vilars IIb (Fig. 53 a 68).

El conjunt de materials adscrits a aquesta fase provenen de 8 unitats estratigràfiques pertanyents a tres sectors diferents: sis al sector 7, una al sector 9 i una al sector 10. D'aquestes, quatre són nivells d'acumulació formats sobre paviments o nivells d'ús en el sector 7 (UE 6137, 6138, 6141 i 6203) i quatre corresponen a estrats de reompliment/amortització –en algún cas coincidint amb l'inici de l'excavació– situats en el mateix sector (UE 6191 i 6204) i en els sectors 9 (UE 6163) i 10 (UE 6187), respectivament.

El conjunt es compon de 643 fragments ceràmics que pertanyen a un mínim de 104 individus (Quadre 8: I-II). D'aquests, 66 individus han estat fabricats a mà (63'6%) i 38 modelats amb torn (36'4%). A nivell de nombre total de fragments aquesta diferència percentual s'equipara tenint en compte que 357 fragments a mà representen un 55'5% del total i els 286 fragments tornejats suposen un gens menyspreable 44'5%. Les categories ceràmiques

presentes són les mateixes que han estat documentades fins ara amb la ceràmica grisa monocroma com únic exponent de les produccions importades en relació amb el circuit comercial emporità.

Com hem avançat, les ceràmiques indígenes modelades a mà representen quelcom més de la meitat dels vasos recuperats a nivell d'individus (63'6%). La ceràmica d'acabat groller suposa un 51'5% el total de vasos a mà i un 32'7% del conjunt de materials exhumats. En aquest mateix sentit, la ceràmica polida assoleix el 15'3%, la decorada amb cordons digitats o incisos un 13'7% i la decorada exclusivament amb incisions fetes directament sobre la superfície dels recipients un testimonial 1'9%.

A nivell formal, els vasos documentats continuen essent majoritàriament les urnes o tenalletes exvasades de vora rectangular o arrodonida, perfil ovoide estilitzat i base plana, decorades amb cordons impresos o incisos prop de la vora (Fig. 53, nº 1 i 2; Fig. 55, nº 1 a 4; Fig. 56, nº 4; Fig. 65, nº 1 i 2; Fig. 66, nº 1, 4 a 6; Fig. 67, nº 1 i Fig. 68, nº 1). Entre les bases, generalment planes i de diàmetres que oscil·len entre els 9-11 cms. (Fig. 53, nº 8; Fig. 57, nº 1; Fig. 64, nº 1; Fig. 65, nº 4; Fig. 66, nº 7 a 9; Fig. 67, nº 3 i Fig. 68, nº 2), es documenten també les cònvaves o umbilicades amb peus indicats (Fig. 53, nº 7; Fig. 57, nº 2 i 3 i Fig. 63, nº 2). Les vores, en general rectangulars i arrodonides, conviuen amb les bisellades de tradició hallstàtica (Fig. 53, nº 4 i Fig. 66, nº 2) i amb recipients de llavis aprimats exvasats amb galbs globulars evolucionats de petites dimensions (Fig. 53, nº 5 i 6; Fig. 67, nº 2 i Fig. 65, nº 3).

D'altra banda, en el repertori vascular no falten les tenalles bicòniques de proporcions mitjanes decorades igualment amb cordons digitats o incisos en la zona d'inflexió de la vora amb el cos (Fig. 56, nº 7 i 10 i Fig. 66, nº 3); les tapadores planes (Fig. 53, nº 3) o de perfil cònic amb vores rectangulars o arrodonides i pom circular perforat (Fig. 54, nº 1; Fig. 56, nº 5 i 6 i Fig. 65, nº 1) i, en darrera instància, imitacions a mà de ceràmiques tornejades com el plat à *marli* de vora horitzontal en ala (Fig. 56, nº 3) que recorda clarament els prototipus de la ceràmica grisa monocroma. Excepcionalment el conjunt ha proporcionat també una part d'un petit vas de vora exvasada, coll cilíndric i cos globular, amb dos perforacions laterals que connectarien entre si altres vasets similars (Fig. 56, nº 1). Per les seves característiques creiem que pertany a un recipient trigeminat de funcionalitat desconeguda que no es fa estrany, però, en un conjunt d'aquesta cronologia on la tradició autòctona mostra encara un pes específic important.

ZONA 6, Sectors 7, 9 i 10 (Fase Vilars IIb)												
	Unitat Estratigràfica	Nombre de fragments								NTF	%CAT	%TOT
		6137	6138	6141	6191	6203	6204	6163	6187			
	CERÀMICA A TORN											
GRMONO	C. grisa monocroma	10	4			1				15	5.3	2.3
VN ALT	C. vernís negre altres		4			1				5	1.7	0.8
AM ALT	Àmfora altres						1			1	0.3	0.2
IBERED	C. ibèrica reduïda	2	6							8	2.8	1.2
IBEROX	C. ibèrica oxidada	36	121	2		9		1	12	181	63.3	28.2
IBERPI	C. ibèrica pintada	11	50	4		5	2		4	76	26.6	11.8
	Totals ceràmica a torn	59	185	6		16	3	1	16	286	100	44.5
	CERÀMICA A MÀ											
CLPOL	C. llisa polida	16	13	2		2	3	4		40	11.2	6.2
CLGRO	C. llisa grollera	38	133	17	1	15	32	50	6	292	81.8	45.4
CDPLA	C. decoració plàstica	4	10	1			4	3	1	23	6.4	3.6
CDINC	C. decoració incisa		1					1		2	0.6	0.3
	Totals ceràmica a mà	58	157	20	1	17	39	58	7	357	100	55.5
	TOTALS	117	342	26	1	33	42	59	23	643		100

Quadre 8 (I).- Quantificació dels materials ceràmics de la fase Vilars IIb (Zona 6, Sectors 7, 9 i 10)
TOTAL NOMBRE DE FRAGMENTS

ZONA 6, Sectors 7, 9 i 10 (Fase Vilars IIb)												
	Unitat Estratigràfica	Nombre Mínim d'Individus (NMI)								NTNMI	%CAT	%TOT
		6137	6138	6141	6191	6203	6204	6163	6187			
	CERÀMICA A TORN											
GRMONO	C. grisa monocroma	1	2			1				4	10.5	3.8
VN ALT	C. vernís negre altres		1			1				2	5.3	1.9
AM ALT	Àmfora altres						1			1	2.6	0.9
IBERED	C. ibèrica reduïda	1	2							3	7.9	2.9
IBEROX	C. ibèrica oxidada	4	5	1		1		1	1	13	34.2	12.5
IBERPI	C. ibèrica pintada	1	10	1		1	1		1	15	39.5	14.4
	Totals ceràmica a torn	7	20	2		4	2	1	2	38	100	36.4
	CERÀMICA A MÀ											
CLPOL	C. llisa polida	4	7	1		2	1	1		16	24.2	15.3
CLGRO	C. llisa grollera	4	12	4	1	3	8	1	1	34	51.5	32.7
CDPLA	C. decoració plàstica	2	8	1			1	1	1	14	21.2	13.7
CDINC	C. decoració incisa		1					1		2	3.1	1.9
	Totals ceràmica a mà	10	28	6	1	5	10	4	2	66	100	63.6
	TOTALS	17	48	8	1	9	12	5	4	104		100

Quadre 8 (II).- Quantificació dels materials ceràmics de la fase Vilars IIb (Zona 6, Sectors 7, 9 i 10)
TOTAL NOMBRE MÍNIM D'INDIVIDUS

Entre el material lític només assenyalar la recuperació d'una mà de morter que ha aprofitat la forma natural d'un rierenc per a ser utilitzat com a eina (Fig. 53, nº 9). La seva part distal és arrodonida i amb evidències d'haver estat utilitzada en el processat de matèries toves o semi-dures com ara herbes, pigments o desgreixants.

Quant a la ceràmica feta amb torn, val a dir que amb un 36'4% assoleix el valor més alt de tot el conjunt estudiat en la zona central de la fortalesa durant la fase Vilars II si prenem com a referència el nombre mínim d'individus. Aquest fet, anecdòtic sinó fós perquè es produeix en un espai interpretat com a vivenda, demostra que a mitjans del segle V a.n.e. la ceràmica tornejada constituïa ja una part important de la vaixel·la de les comunitats indígenes que es trobaven plenament iberitzades. La ceràmica ibèrica pintada representava, així, un 14'4%, la comuna oxidada un 12'5%, la versió comuna reduïda un 2'9% i, les produccions importades de filiació grega, un escàs però significatiu 6'6%.

- Ceràmica ibèrica comuna oxidada:

Amb 181 fragments que corresponen a 13 individus (34'2% de les ceràmiques tornejades), la producció ibèrica comuna cuita en atmosfera oxidant presenta una varietat formal limitada a la vaixel·la de taula i als recipients polifuncionals de transport i magatzem. Entre els primers s'ha documentat el plat à *marli* de vora exvasada girada i penjant (Fig. 60, nº 1), cos hemisfèric i peu anular baix diferenciat (Fig. 68, nº 7) que imita els característics plats forma IV de la classificació d'Arcelin-Pradelle (1984) de la ceràmica grisa monocroma. Pel que fa referència als segons, més majoritaris, hi són representades les tenalletes exvasades de vores arrodonides o cefàliques (Fig. 54, nº 4 i 5), amb perfils bicònics o de tendència globular, fons umbilicats (Fig. 61, nº 1, 3 i 4) i nanses afrontades geminades (Fig. 54, nº 6 i Fig. 65, nº 5) o, de forma excepcional, trigeminades (Fig. 61, nº 5).

Entre les peces relacionades amb tasques domèstiques o artesanals específiques farem constar l'aparició d'un fragment de vora i paret perforada abans de la cocció, que faria les funcions de colador (Fig. 60, nº 5).

- Ceràmica ibèrica comuna reduïda:

Com en els casos vistos amb anterioritat, la seva presència en el conjunt és testimonial en tant que representa només un 2'9% del total de les ceràmiques recuperades (el percentatge disminueix al 1'2% si considerem el

nombre total de fragments). A manca de perfils sencers que permetin definir formes concretes únicament ha estat possible identificar una base còncava umbilicada (Fig. 61, n° 3) que podem relacionar amb un recipient profund de proporcions mitjanes.

- Ceràmica ibèrica pintada:

Com ja hem assenyalat, la ceràmica ibèrica pintada representa un 11'8% del nombre total de fragments i un 14'4% dels individus. Si prenem com a referència les ceràmiques tornejades en exclusivitat, aquests percentatges són del 26'6% del nombre total de fragments i d'un 39'5% dels individus.

Tipològicament les formes representades són les mateixes que caracteritzen els conjunts estudiats fins ara. Així, les tenalles nansades de perfil globular o bitroncocònic, vores exvasades cefàliques i fons còncav, continuen essent les millor documentades (Fig. 54, n° 3; Fig. 58, n° 1 a 5; Fig. 59, n° 1 i Fig. 62, n° 1). Decorades invariablement amb bandes i filets horitzontals de color marró o roig vinós, en algú cas presenten una banda ampla pintada a l'interior de la vora que palesa la seva antiguitat respecte al conjunt (Fig. 60, n° 2 i 4).

Acompanyant a la forma anterior apareixen també els plats à *marli* d'ala plana horitzontal, pintada i amb forats de suspensió, que imiten els característics plats de la producció grisa monocroma (Fig. 59, n°2) i algú exemplar de pasta groguenca, amb bandes pintades a l'interior, que recorda també productes d'ambient grec occidental (Fig. 60, n° 6).

Entre els motius pintats, en aquest conjunt únicament es documenten les diferents combinacions de bandes i filets (Fig. 54, n° 7 a 9 i Fig. 68, n° 3 a 6) i, excepcionalment, un recipient bicònic, profund i de coll estrangulat, que presenta en el terç superior del galb una decoració bicroma "reticulada" aconseguida mitjançant la combinació d'una banda i cinc filets horitzontals de color roig sobre els què s'han pintat, verticalment, unes línies paral·leles de color blanc (Fig. 62, n° 2).

- Ceràmica grisa monocroma:

Amb 15 fragments i 4 individus la ceràmica grisa monocroma representa un 2'3% del nombre total de fragments i un 3'8% del total dels individus. Si el valor de referència és únicament la ceràmica feta amb torn, veurem com la producció grisa assoleix un 5'3% del nombre total de fragments i un 10'5% del total dels individus.

Tipològicament –com ja acostuma a ser habitual–, la forma millor documentada és el plat à *marli* de vora exvasada, penjant i girada a l'exterior, cos carenat de tendència hemisfèrica i peu anular baix de perfil angulós a l'exterior (Fig. 59, nº 4; Fig. 60, nº 7 i Fig. 61, nº 2). Entre els plats d'aquesta fase cal assenyalar la presència d'un exemplar que correspon a la variant de vora horitzontal d'ala plana sense decoració (fig. 60, nº 3), pròpia de la forma IV de la classificació d'Arcelin-Pradelle (1984), equiparable al tipus 12 de Benoit (1965) i 1 de Taffanel (1967).

A més d'aquesta forma s'ha recuperat també una vora exvasada d'una urna acampanada de gran diàmetre –26'4 cms.– (Fig. 59, nº 3), que podem assimilar amb la forma VII de la sistematització abans esmentada (ARCELIN-PRADELLE 1984).

A nivell de datació, doncs, proposem que aquesta fase s'emmarcaria en una forquilla cronològica situada en la primera meitat del segle V a.n.e.(500/475-450 a.n.e.) i, més concretament, a mitjans de la centúria tenint en compte el *terminus ante quem* que suposa la datació de la fase següent, és a dir, Vilars IIc.

6. Conclusions i perspectives. El Projecte Vilars 2000.

La caracterització de l'any 1999, la localització del punts dèbils, la consolidació dels objectius assolits o en vies de ser-ho i el desenvolupament de les línies prefixades, constitueixen el punt de partida necessari per a definir l'estratègia i les prioritats per a l'any 2000.

El balanç de 1999 va ser clarament positiu (empenta al treball de camp, l'excavació i la restauració, organització dels cursos de formació d'investigadors, presència mediàtica, CD-ROM, incorporació a la Ruta dels Ibers, etc.) però no podem oblidar el fracàs d'iniciatives que haurien pogut resultar decisives com les gestions no reixides amb la Fundació "la Caixa", el projecte d'Escola Taller promogut pel Consell Comarcal, el Pla d'Ocupació i el retard en la redacció del Pla Director. Aquestes "decepcions" varen impedir una acció i una presència continuada als Vilars i només el "plus de voluntarisme" dels membres de l'equip feia possible aquesta lectura positiva dels resultats globalment considerats.

A partir d'aquí els punts forts de l'any 2000 per aconseguir el necessari salt qualitatiu els situavem el passat mes de desembre al planificar l'any en:

1.- Encàrrec i redacció del Pla Director per part de la Direcció General del Patrimoni Cultural.

2.- Constitució del Patronat d'Arqueologia de la Fortalesa dels Vilars d'Arbeca, ens que haurà de consorciar la Direcció General del Patrimoni Cultural, la Diputació de Lleida, l'Ajuntament d'Arbeca, El Consell Comarcal de les Garrigues i la Universitat de Lleida.

3.- El Patronat i el Pla Director (i Memòria valorada) han de constituir-se en els instruments decisius per aconseguir un Pla Plurianual d'Inversions. El primer ha de garantir el protagonisme de les institucions consorciades en el desenvolupament del projecte i la consecució i gestió de recursos propis i externs (aportacions prèvies, fons europeus, l'1 per cent cultural, patrocini i mecenatge) per a fer-lo realitat mitjançant un pla plurianual d'inversió.

4.- Omplir de continguts la proposta de conversió en secció del MAC del futur parc arqueològic de la Fortalesa d'Arbeca. Aquesta opció estratègica de incloure la fortalesa arbequina en el desplegament territorial del MAC ha estat formulada públicament a través de la premsa pel director general, senyor

Marc Mayer, i pel propi conseller, senyor Jordi Vilajoana, davant del Parlament en la sessió informativa del mes de març d'enguany.

5.- Recerca de recursos públics i privats.

6.- Investigació. Incrementar el treball de camp, tant l'excavació com la recerca interdisciplinària en el marc del PB-0419. Encàrrec i execució dels treballs de sanejament.

7.- Restauració.

8.- Desenvolupar el projecte Vilars Virtual en les dues direccions previstes: restitució virtual mitjançant vídeo (VILARS 3D) i registre virtual (SIDORA i SERAPHA), consolidant la col·laboració mantinguda amb el Grup de Recerca Interacció Humà-Ordinador (GRIHO).

9.- Comunicació científica, difusió i presència mediàtica.

10.- Inserció de Vilars en el funcionament del GIP (Grup d'Investigació Prehistòrica) de la UdL.

A les acaballes de l'any 2000 podem confrontar les previsions amb els resultats assolits en cada un dels apartats esmentats:

1.- La Direcció General del Patrimoni Cultural ha formalitzat l'encàrrec (2000: 2.000.000 ptes.; 2001: 1.500.000 ptes) i l'equip treballa actualment en la redacció del Pla Director.

2.- D'acord amb l'Ajuntament d'Arbeca hem fet arribar al Servei d'Arqueologia una proposta d'Acta Fundacional i Estatuts del Patronat. El text segueix el model de Guissona i altres estatuts, proporcionats pel propi Servei. Està pendent de l'informe de l'assessoria jurídica des de començaments del mes de juny, malgrat els nostres reiterats requeriments.

3.- El retard en la constitució del Patronat ens impideix avançar en la implicació institucional i reconduir definitivament el tema del finançament. La manca d'un pla plurianual d'inversions o d'una font regular de finançament impedeix qualsevol tipus de programació i constitueix l'entrebanc més greu per al desenvolupament racional del projecte.

Cal destacar però els contactes mantinguts amb el diputat de Cultura, la directora de l'IEI i el President de la Diputació de Lleida, respectivament el senyor Toni Bosch, la senyora Carme Vidal i el senyor Josep Pont, que, a més, varen visitar Els Vilars el passat mes de setembre. El President es mostra favorable al Patronat i és urgent accelerar la constitució.

4.- Malgrat la nostra insistència sobre la qüestió, l'ajuntament d'Arbeca no ha rebut cap informació ni proposta (modalitat de la integració, compromisos respectius, etc.) en relació amb la possible incorporació de la fortalesa al desplegament territorial del MAC. Els tres darrers directors, senyors Francesc Tarrats, Josep Maria Carreté i Miquel Molist han expressat la seva sintonia amb el projecte, però també la manca d'instruccions i disponibilitats pressupostàries per a prendre qualsevol iniciativa al respecte.

5.- L'equip ha dedicat una atenció preferent a la recerca de recursos acudint a diferents convocatòries en sol·licitud d'ajuts per a: infraestructura (UdL), equipament informàtic (fons FEDER, UdL) i els projectes VILARS 3D, SIDORA i SERAPHA (la Caixa). A l'espera de les resolucions, l'any 2000 hem disposat de 900.000 ptes. (i 500.000 ptes. de 1999) per a restauració (Institut d'Estudis Ilerdencs) i de 850.000 ptes. per a excavació (Servei d'Arqueologia). La recerca no excavatòria i cert tipus de despeses han pogut ser canalitzades a través de la subvenció del projecte PB-0419 de la DGES del Ministerio de Educación, Cultura y Deportes.

A més, de comú acord amb l'Ajuntament d'Arbeca hem iniciat una campanya de recerca de patrocinadors entre el món empresarial, amb el resultat a dia d'avui d'acords de col·laboració signats amb SCCL Cooperativa del Camp L'Arbequina (400.000 ptes. anuals durant els propers 3 anys), Prefabricats Pujol S.A. (500.000 ptes. anuals durant els propers 3 anys) i Àrids Romà S.A. (500.000 ptes. anuals durant els propers 3 anys). Una proposta similar ha estat presentada a Caixa Tarragona.

Per altra banda el projecte Vilars 2000 ha estat presentat a diferents organismes i institucions com el la Fundació "la Caixa" (Lluís Monreal), el Patronat Català Pro Europa Lleida (Jaume Roca, Mireia Font), l'Institut Català de la Mediterrània d'Estudis i Cooperació (Andreu Maria Claret), el Forum Universal de les Cultures. Barcelona 2004 (Ferrán Mascarell i Jaume Sodupe) o l'Asociación Española para el Desarrollo del Mecenazgo Empresarial (Ernest Lluch, Francesca Minguella).

6.- El treball de camp previst s'ha ressentit greument de la manca d'un finançament regular i programat. Especialment punyent ha estat la no disponibilitat de l'ajut procedent del fons social europeu que, a través del Patronat de Promoció Econòmica de les Terres de Lleida ens havia permès organitzar un curs de formació d'investigadors l'any 1998 i dos l'any 1999. Com resulta evident, les 850.000 ptes. de la subvenció del Servei d'Arqueologia (notificada a mitjans del mes de juliol) són absolutament insuficients i tans sols l'esforç efectuat per l'Ajuntament d'Arbeca ha fet possible efectuar les tres campanyes de març, juny-juliol i setembre-octubre.

Pel que fa al sanejament del jaciment mitjançant un drenatge perimetral, l'empresa patrocinadora Àrids Romà S.A. ha començat l'estudi (topografia a càrrec de Marcel Perelló) i una vegada establert el pressupost es fixaran els termes de la col.laboració amb l'Ajuntament d'Arbeca.

7.- Les subvencions acumulades de la Fundació Pública IEI, anys 1999 i 2000, i l'aportació de l'Ajuntament d'Arbeca (màquina, peons, sorra i vuit camions de pedra) han permès restaurar la torre sud-oest de la fortalesa (T-247). El cost ha estat superior a l'inicialment calculat (1.500.000 ptes.) i destinarem part dels ingressos en concepte de matrícula del curs de juny-juliol a cobrir la diferència (250.000 ptes.).

8.- La col.laboració mantinguda amb el Grup de Recerca Interacció Humà-Ordinador (GRIHO) del Departament d'Enginyeria Informàtica de la UdL, ens ha permès avançar en el projecte VILARS 3D. El proper mes de gener 2001 disposarem del vídeo que presenta la restitució virtual de la fortalesa en les fases inicials 0-I. La nova versió, d'uns 10-12 minuts de duració incorpora el paleopaisatge, el recorregut per l'interior de la fortalesa, l'arquitectura pre-ibèrica, veu en off, noves textures, imatge real, etc.

El projecte Vilars Virtual, mancat de finançament, ha concentrat els seus esforços en el vídeo en detriment de les altres línies, SIDORA, Sistema Integral de Documentació i Organització del Registre Arqueològic, i SERAPHA, Sistema Expert de Representació Automàtica de Patrimoni Històric i Arqueològic.

9.- La comunicació acadèmica ha tingut els millors exponents en la presència del projecte en diferents reunions i comunicacions científiques. És el cas dels articles publicats a *Monographies d'Archéologie Méditerranéenne*, 5, (AGUSTÍ et al. 2000, 305-324), *BAR International Series* 843 (ALONSO

et al. 2000a, , 225-231) o Trabajos de Prehistoria, 57 (2) (ALONSO et al. 2000b); i el de les comunicacions presentades a I Encuentro Museos, Arqueología y Turismo, MAN, Madrid, diciembre 1999, al XXVIII Computer Applications in Archaeology, Ljubljana (Eslovenia), abril 2000, o al Col.loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà, Puigcerdà, novembre 2000.

La presència mediàtica ha estat especialment cuidada per l'equip en el cas de la premsa local (La Mañana, Segre, Som Garrigues), TV3 i radio, mentres que la difusió s'ha canalitzat a través de visites guiades i de Jornades de Portes Obertes coincidint amb la finalització de les campanyes i la del mes de setembre, amb la celebració de les Jornades del Patrimoni Europeu, dies 29 i 30, que van comptar amb el suport del diari Segre i un globus captiu com atractiu i van constituir un notable èxit de públic amb més de quatre cents visitants. Des de juliol de 1999 la promoció té un pilar fonamental en la Ruta dels Ibers promoguda pel Museu d'Arqueologia de Catalunya. Altra iniciativa a destacar ha estat la incorporació a l'oferta del Patronat de Turisme de la Diputació de Lleida i al catàleg de paquets turístics "Gaudir Lleida 2000".

Especialment interessant ha estat la col.laboració amb l'Institut de Ciències de l'Educació de la UdL: "Vilars ens descobreix la cultura ibèrica". L'activitat, de caràcter experimental, ha consistit en posar a prova uns tallers i materials didàctics i han participat un monitor, tres monitores i un centenar de nens i nenes del Cicle Superior de Primària de les escoles CEIP Albirka (Arbeca), CEIP Joan XXIII (les Borges Blanques) i ZER Riu Corb (Belianes). El canvi en la direcció de l'ICE ha significat un període d'interinitat que ha retrasat la programació prevista per aquest any, que consolidava l'activitat i l'ampliava a totes les escoles lleidatanes i a l'alumnat de primer cicle de ESO.

10.- La consolidació del Grup d'Investigació Prehistòrica de la UdL com una unitat d'arqueologia capaç d'oferir serveis externs (excavacions, estudis d'impacte, analítica, etc), operant mitjançant contractes i convenis a través del Centre de Transferència de Tecnologia (CTT) suposa l'oportunitat de consolidar i ampliar l'equip d'investigadors/ores que col.laboren en el projecte Vilars 2000.

En definitiva i com a balanç de l'any 2000, s'ha de subratllar que no ha suposat el necessari canvi de ritme (intensitat i continuïtat de la intervenció sobre el terreny), ni el salt endavant en la necessària implicació institucional, ni la superació del règim de subvencions que, a més de generar uns recursos insuficients, impedeix qualsevol tipus de programació racional.

La situació seria força més greu de no haver estat per l'actuació decidida de l'Ajuntament d'Arbeca disposat a fer "el que calgués" per a evitar la ralentització o, fins i tot, la paralització dels treballs. L'Ajuntament d'Arbeca no sols ha fet possible les campanyes efectuades enguany sinó que ha adquirit el camp Oest, la qual cosa ha permès l'excavació i restauració de la torre T-247 i la delimitació del fossat. L'esforç fet aquest any difícilment el pot mantenir un municipi de 2.400 habitants.

L'Administració, Direcció General del Patrimoni Cultural, el Servei d'Arqueologia i el Museu d'Arqueologia de Catalunya, han d'assumir el finançament del projecte amb recursos propis, per exemple, l'1 per cent cultural, o garantir el recolzament polític i les gestions imprescindibles per a obtenir altres recursos, per exemple, l'Agència de Patrocini i Mecenatge de la Generalitat de Catalunya o els fons europeus canalitzats per Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca i el Pla de Desenvolupament Rural de Catalunya.

7. Bibliografia

AGUSTÍ *et alii* 2000

B. Agustí, N. Alonso, I. Garcés, E. Junyent, A. Lafuente, J.B. López, "Una inhumación múltiple de perinatales en la fortaleza de Els Vilars (Arbeca, Lleida) y las prácticas de enterramiento en hábitat durante la Iª Edad del Hierro en el valle del Segre (Cataluña)", *Monographies d'Archéologie Méditerranéenne*, 5, Lattes, 2000, págs. 305-324.

ALONSO *et alii* 2000a

N. Alonso, E. Junyent, A. Lafuente, J.B. López, J. Lorés, D. Muñoz, M. Pérez, E. Tartera, "Virtual reality as an extension of the archaeological record: reconstruction of the iron age fortress Els Vilars (Arbeca, Catalonia, Spain)", a J. A. Barceló, M. Forte i D.H. Sanders (Eds.): *Virtual Reality in Archaeology*, BAR International Series 843, Oxford, 2000, págs. 225-231.

ALONSO *et alii* 2000b

N. Alonso, E. Junyent, A. Lafuente, J.B. López, E. Tartera, "El Proyecto Vilars 2000. Investigación, recuperación y socialización del conocimiento y del patrimonio", *Trabajos de Prehistoria*, 57/2, Madrid, 2000, págs.161-173.

ARCELIN-PRADELLE 1984

C. Arcelin-Pradelle, *La céramique grise monochrome en Provence*, RAN, suppl. 10, Paris, 1984.

BENOIT 1965

F. Benoit, *Recherches sur l'hellénisation du Midi de la Gaule*, Aix-en-Provence, 1965.

GARCÉS *et alii* 1993

I. Garcés, E. Junyent, A. Lafuente, J.B. López, "Els Vilars (Arbeca, les Garrigues): primera edat del ferro i època ibèrica a la plana occidental catalana", *Laietania. Estudis d'Història i Arqueologia*, 8, Mataró, 1993, págs. 41-58.

HOWARD, JOHNSON 1954

S. Howard, F.P. Johnson, "The Saint-Valentin Vases", *AJA*, vol. 50, nº 3, 1954, págs. 191-208.

MATA, BONET 1992

C. Mata, H. Bonet, "La cerámica ibérica: ensayo de tipología", a *Estudios de Arqueología Ibérica y Romana, Homenaje a Enrique Pla Ballester, Serie Trabajos Varios del Servicio de Investigación Prehistórica*, núm. 89, Valencia, 1992, págs. 117-173.

MEMÒRIA VILARS 1998

Equip Vilars, *Memòria de la campanya d'excavacions: Els Vilars 1998*. Memòria d'excavació inèdita, Lleida, 2000.

RAFEL, BLASCO 1994

N. Rafel, M. Blasco, *El Coll del Moro, un recinte fortificat. Campanyes 1982-1983 (Gandesa, Terra Alta)*, Memòries d'Intervencions Arqueològiques a Catalunya, nº 8, Barcelona 1994.

RIBERA 1982

A. Ribera, *Las ánforas prerromanas valencianas (fenicias, ibéricas y púnicas)*, Trabajos Varios del Servicio de Investigación Prehistórica, núm. 72, Valencia, 1982.

TAFFANEL 1967

O. et J. Taffanel, *Les poteries grises du Cayla II à Mailhac (Aude)*, *Omaggio a F. Benoit*, I, *RSL*, XXXIII, Bordiguera (1972), págs. 245-276.

IIª PART: TREBALLS DE CONSOLIDACIÓ

1.- Campanya de consolidació d'estructures arqueològiques. Setembre-octubre de 2000.

La estratègia general de l'actuació de consolidació i recuperació de volums a la fortalesa arbequina té el doble objectiu de garantir la protecció del patrimoni arqueològic i mostrar progressivament al públic els resultats obtinguts. La incorporació de la fortificació a la Ruta dels Ibers promoguda pel Museu d'Arqueologia de Catalunya ha significat un esperonament en aquesta direcció. Hem formulat repetidament aquesta idea amb la fórmula d'excavar-restaurar; només trencada o, millor dit, combinada amb la necessitat de procedir a la delimitació del perímetre del conjunt mitjançant l'excavació extensiva. Es tracta d'extendre la restauració a partir de l'àrea inicialment intervinguda, les Zones 2 i 3, es a dir, fossat, barrera de pedres clavades i muralla MU-35 (Sector 1) i torres (T-25 i T-221), barri meridional (Zona 4) i àrea central (Zones 6 i 7).

La elecció de la torre T-247 per a proseguir la restauració té el seu sentit en la voluntat d'ampliar l'àrea presentada al públic, incidint en un dels elements més emblemàtics, la muralla torrejada. A més el fet de concentrar l'actuació i no obrir nous fronts permet rendibilitzar els resultats. Provisionalment se ha mantingut obert el pas provisional que passa per sobre de la muralla (Sector 5), però la propera actuació intervindrà sobre aquest sector i l'entrada provisional es traslladarà al nordoest (Sector 12), on la cota de conservació de la muralla facilita l'accés.

La filosofia general de l'actuació la defineix com "neutra" o de mínims, és a dir, es preten assolir els objectius esmentats en relació amb la protecció i difusió del monument i la redacció en curs del Pla Director, sense comprometre la futura musealització de la fortalesa. Per aquesta raó preferim parlar de consolidar i recuperar volums en lloc de fer-ho de restauració.

1.1. Descripció dels treballs efectuats.

1.1.1. Treballs d'excavació.

La intervenció de consolidació i recuperació de volum sobre la torre T-247 ha exigít completar previament la seva excavació iniciada l'any 1994 (cf.

I. Garcés, E. Junyent, A. Lafuente i J. B. López, Els Vilars 1994. Memòria Campanya d'Excavacions, Lleida, febrer 1997). Els resultats de l'excavació efectuada es presenten a l'informe de la campanya 2000. La torre respon al model repetit i constatat en la primera excavada T-25: torre massissa, definida per l'estructura rectangular que arranca del mur perimetral interior de MU-35 i folrre adossat a partir del segon mur de MU-35. La novetat d'aquesta torre és que disposa de dos folrres en lloc d'un. L'excavació ha posat en evidència que els dos folrres s'entreguen al segon mur de MU-35, observació que permet descartar la hipòtesi plantejada de que el segon respongués a una intervenció posterior per resoldre l'estabilitat de la torre.

1.1.2. Consolidació i recuperació de volums.

Els treballs de consolidació i restauració efectuats del 14 de setembre al 14 d'octubre de 2000 han estat efectuats per Construcciones Pérez Soto, S.L., amb domicili a la Plaça d'Andalucia, núm. 3, de Lleida, empresa amb experiència acreditada i que ha estat igualment la responsable de les intervencions anteriors a la fortalesa.

Han participat sobre el terreny, 1 oficial i 3 peons i a la infraestructura pròpia de l'empresa s'ha afegit la col.laboració de l'Ajuntament d'Arbeca fent-se càrrec de les despeses de la màquina excavadora necessària per al desplaçament i col.locació de les pedres de grans dimensions, de la recerca i trasllat de vuit camions de pedra vella sense treballar i de la sorra.

Els criteris de la intervenció han estat els formulats a la memòria valorada presentada per l'Ajuntament d'Arbeca a la Comissió Tècnica del Patrimoni Cultural, SSTT Lleida ("Memòria valorada de la intervenció de consolidació d'estructures arqueològiques en el poblat fortificat de la primera edat del ferro i època ibèrica dels Vilars (Arbeca, les Garrigues). Campanya Setembre-October de 2000", Ajuntament d'Arbeca, setembre 2000), que són, en definitiva els aplicats en les diferents intervencions efectuades des de l'any 1988: documentació, fidelitat/rigor, reversibilitat, consolidació, restauració i restitució.

Les diferents estructures constructives han estat intervingudes, una a una. Per facilitar i agilitzar la feina ens hem permés treballar en ordre invers, és a dir, procedint de fora en dins, ja que facilitava un estalvi de temps considerable. Una capa d'argila tenyidavermella permet diferenciar les parts afegides per la consolidació.

Pel que fa als materials utilitzats, s'ha emprat pedra de la runa del propi jaciment i pedra del mateix tipus recollida en diferents punts del terme municipal. En la torre T-247 s'ha experimentat amb un morter menys consistent que en les intervencions anteriors: 1cal/2 sorra/4 terra en lloc d'1 cal/2/ sorra/1 terra. La pasta resultant és molt més semblant a l'utilitzada originalment pero és menys dura i resistent. Aixó exigirà controlar la seva evolució, en especial les conseqüències de l'efecte rentat, a fi d'actuar amb productes consolidants sobre la superfície de la torre si es necessari.

La Torre T-247, situada al SO de la fortalesa (Zona 3, Sector 6), és la més gran i, com en el cas de la T-254, situada al nord, disposa de dos folres. El seu estat de conservació era molt desigual. La part del darrera que es recolza en la muralla (MU-35), concretament l'estructura rectangular interna de la torre (UE 3247) i els seus folres (el primer o interior UE 3249 i el segon o extern UE 3251) i el mur interior d'aquella (UE 3151), es conservava molt bé, a una cota excepcionalment alta, degut al fet d'haver quedat protegides totes aquestes estructures pel testimoni de separació entre les dues finques i el munt de pedres que el treball dels camps va anar acumulant a sobre. En direcció Oest, és a dir, cap al davant, la torre anava perdent alçada fins al punt d'haver perdut part del parament frontal (folre extern, UE 3251 i UE 3333 d'arrassament), destruït per l'actuació de les màquines excavadores en el seu intent d'acabar amb el "tell" i recuperar el terreny per al cultiu.

Aixó vol dir, que encara que la restitució no ha superat l'alçada màxima conservada, recuperar el volum de tota la torre fins aquesta cota, tenint en compte la seva superfície i el grau d'arrassament de la part devantera, ha suposat una enorme quantitat de pedra. La seva amplada màxima és de poc més de 8'5 metres i la distància entre el mur interior de MU-35 i el parament frontal és de 8'3 metres. En realitat, la previsió inicial en el moment de programar i pressupostar el treball no va cubicar adequadament de manera que es va fer un càlcul erroni, molt optimista en relació al temps necessari i al cost real.

IIIª PART: ANNEXES

Annex 1.- Inventaris

- 1.1. *Inventari d'Unitats Estratigràfiques.*
- 1.2. *Inventari de Fets Arqueològics.*
- 1.3. *Inventari RG-VIL.*
- 1.4. *Inventari INVG-VIL.*

Annex 2.- Documentació planimètrica

- 2.1. *Planta General 2002.*
- 2.2. *Planta Fase Vilars IIa (Zona 6).*
- 2.3. *Planta Fase Vilars IIb (Zona 6).*
- 2.4. *Planta Fase Vilars IIc (Zona 6).*

Annex 3.- Diagrames estratigràfics

- 3.1. *Diagrama Zona 4: fase Vilars 0a, 0b, I i II.*
- 3.2. *Diagrama Zona 6: Sectors 25 i 1 (fase Vilars IIb i IIc).*
- 3.3. *Diagrama Zona 6: Sectors 26, 2 i 27 (fase Vilars IIa, IIb i IIc).*
- 3.4. *Diagrama Zona 6: Sectors 3 a/b/c i 28 (fase Vilars IIa i IIb).*
- 3.5. *Diagrama Zona 6: Sectors 7 i 13 (fase Vilars IIa, IIb i IIc).*

Annex 4.- Figures material arqueològic (Unitats estratigràfiques)

- 4.1.- *Zona 4 (Barri Sud)*
  - 4.1.1. *Fase Vilars 0a:*
    - 4686 (sector 20 A/B): Figura 1
    - 4703 (sector 20 A/B): Figura 1
    - 4714 (sector 20 A/B): Figura 1
  - 4.1.2.- *Fase Vilars 0b:*
    - 4683 (sector 21 A): Figura 2
    - 4684 (sector 21 A/B): Figura 2
    - 4685 (sector 21 A): Figura 2
- 4.2.- *Zona 6 (Barri Sud)*
  - 4.2.1.- *Fase Vilars IIa:*
    - 6195 (sector 28): Figura 3
    - 6205 (sector 28): Figura 4
    - 6142 (sector 30): Figura 5
    - 6143 (sector 30): Figura 6
  - 4.2.2.- *Fase Vilars IIb:*
    - 6120 (sector 1): Figura 7
    - 6126 (sector 1): Figura 8

- 6160 (sector 1): Figura 9
- 6122 (sector 3a): Figura 10 i 11
- 6130 (sector 3a): Figura 12
- 6132 (sector 3a): Figura 13 i 14
- 6144 (sector 3a): Figura 15 i 16
- 6146 (sector 3b): Figura 17
- 6123 (sector 5): Figura 18
- 6127 (sector 5): Figura 19 i 20
- 6136 (sector 5): Figura 21
- 6140 (sector 5): Figura 22
- 6124 (sector 24): Figura 23 i 24
- 4.2.3.- Fase Vilars IIc:
  - 6202 (sector 25): Figura 25
  - 6121 (sector 26): Figura 26
- 4.3.- Zona 6 (*Espai central*)
  - 4.3.1.- Fase Vilars IIb i IIc:
    - 6125 (sector 4): Figura 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33 i 34
    - 6149 (sector 4): Figura 35, 36 i 37
    - 6150 (sector 4): Figura 38
    - 6157 (sector 4): Figura 39, 40, 41 i 42
    - 6199 (sector 4): Figura 43
    - 6201 (sector 4): Figura 44, 45, 46, 47, 48, 49 i 50
    - 6210 (sector 4): Figura 51
- 4.4.- Zona 6 (*Barri nord*)
  - 4.4.1.- Fase Vilars IIa:
    - 6206 (sector 13): Figura 52
  - 4.4.2.- Fase Vilars IIb:
    - 6137 (sector 7): Figura 53 i 54
    - 6138 (sector 7): Figura 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61 i 62
    - 6141 (sector 7): Figura 63
    - 6191 (sector 7): Figura 64
    - 6203 (sector 7): Figura 65
    - 6204 (sector 7): Figura 66
    - 6163 (sector 9): Figura 67
    - 6187 (sector 10): Figura 68

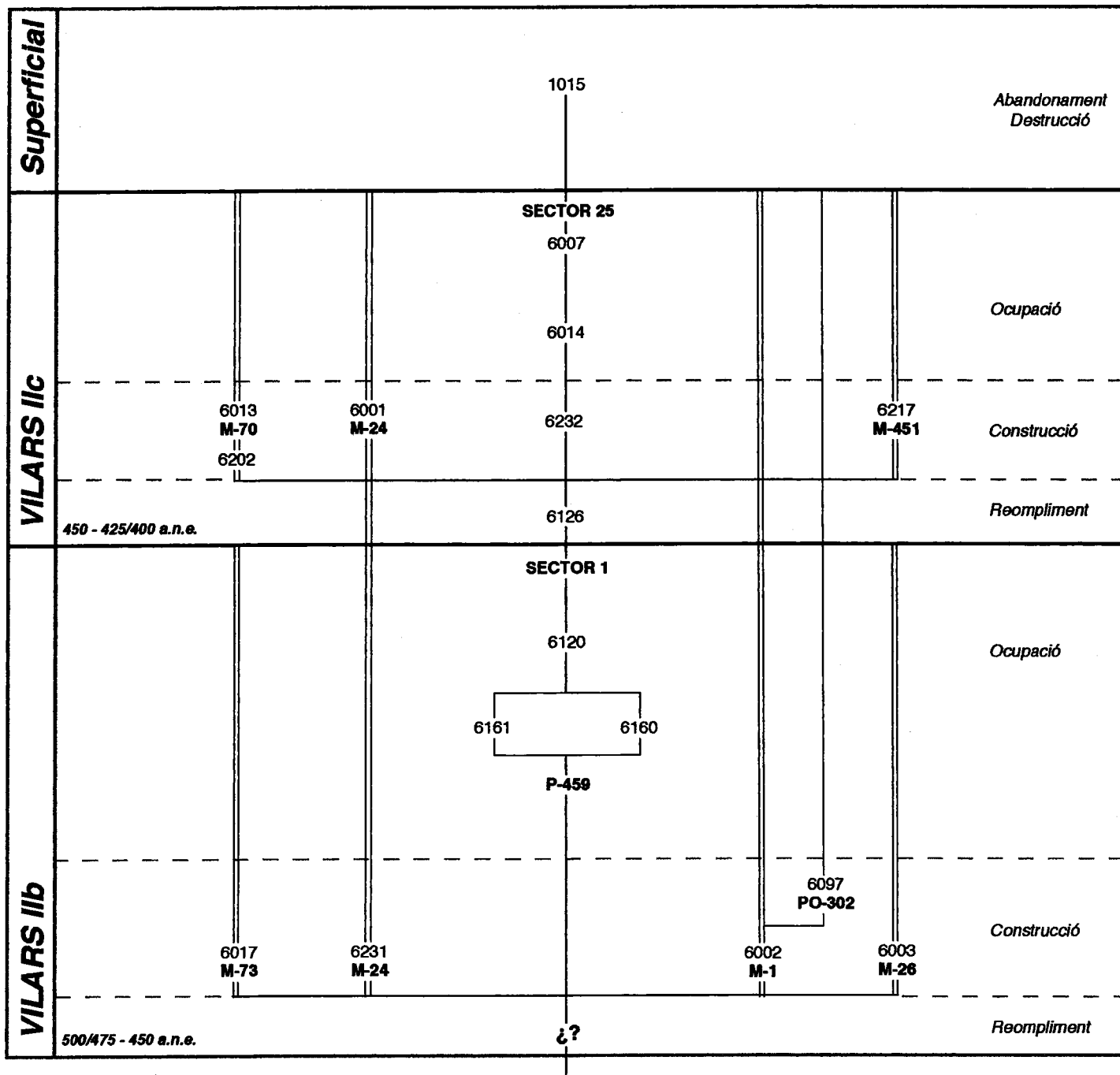

Diagrama estratigràfic dels sector 25 i 1 de la Zona 6 durant les fases Vilars Iib i Iic.

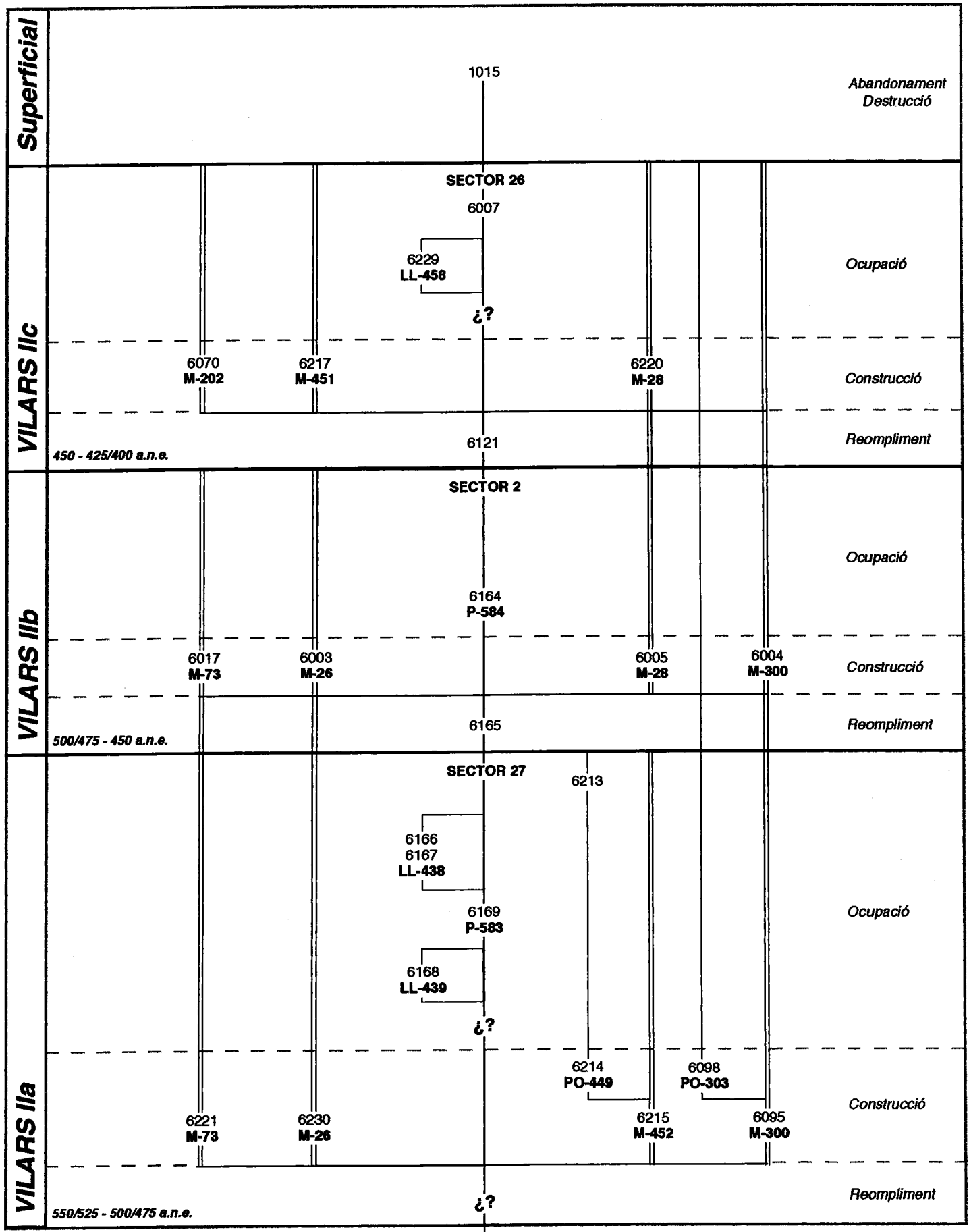

Diagrama estratigràfic dels sectors 26, 2 i 27 de la Zona 6 durant les fases Vilars IIa, IIb i IIc.

***Annex I:
Inventaris***

INVENTARI U.E. ZONA 1 (Campanya 2000)

<u>UE</u>	<u>Igual a</u>	<u>Sector</u>	<u>Rel. FET</u>	<u>Ident.</u>	<u>Tipus</u>	<u>C. Geolog.</u>	<u>Interpretació</u>	<u>Fase</u>
1052							Superficial sondeig sud-oest (campanya març 2000) vora T-247	Superficial
1053							Superficial sondeig nord (campanya març) vora PO-253	Superficial
1054							Superficial sondeig nord-est (campanya març)	Superficial

INVENTARI U.E. ZONA 4 (Campanya 2000)

UE	Igual a	Sector	Rel. FET	Ident.	Tipus	C. Geolog.	Interpretació	Fase
4682		21A	P-391	P	Estrat	Argila	Capa d'argila gris-verdosa constituent paviment P-391 al nord del sector	Vilars 0b
4683		21A	LL-392	P	Estrat		Reompliment de la llar LL-392 al centre del sector	Vilars 0b
4684		21B	P-420	P	Estrat	Argila i carbons	Capa gris-verdosa amb inclusió de carbons constituent paviment P-420 de vilars 0b. Atur excavació 2000 en el sector del	Vilars 0b
4685		21A		P	Estrat	Argila	Reompliment homogeni de 20-30 cms. de gruix en tot el sector sota el paviment P-391. En ell s'hi trova l'enterrament infantil	Vilars 0b
4686	4639	20A	P-378	P	Estrat	Argila	Refacció puntual al nord del sector del paviment P-378	Vilars 0a
4687		20A	FO-424	P	Estrat	Argila	Reompliment forat de pal	Vilars 0a
4688		20A	FO-424	N	Buidament		Construcció forat de pal	Vilars 0a
4689		20A	FO-425	P	Estrat	Argila	Reompliment forat de pal	Vilars 0a
4690		20A	FO-425	N	Buidament		Construcció forat de pal	Vilars 0a
4691		20A	FO-423	N	Buidament		Construcció forat de pal	Vilars 0a
4692		20A	FO-423	P	Estrat	Argila	Reompliment forat de pal	Vilars 0a
4693		20A	FO-426	N	Buidament		Construcció forat de pal	Vilars 0a
4694		20A	FO-426	P	Estrat	Argila	Reompliment forat de pal	Vilars 0a
4695		20A	FO-427	N	Buidament		Construcció forat de pal	Vilars 0a
4696			FO-427	P	Estrat	Argila	Reompliment forat de pal	Vilars 0a

INVENTARI U.E. ZONA 4 (Campanya 2000)

UE	Igual a	Sector	Rel. FET	Ident.	Tipus	C. Geolog.	Interpretació	Fase
4697		20A	FR-428	P	Estrat	Argila	Reompliment amortització del forn metal.lúrgic	Vilars 0a
4698		20A	FR-428	N	Buidament		Construcció retall en forma de cubeta per fer el forn	Vilars 0a
4699		20A	FR-428	P	Estrat	Argila	Parets del forn rubefactades per l'acció de les altes temperatures del forn	Vilars 0a
4700		20A	FR-428	P	Estrat	Cendres	Residus de cendres i carbons de funcionament del forn	Vilars 0a
4701		20A		P	Estrat	Argila	Taca informe d'argila cremada al centre del sector. Possiblement relacionada amb les activitats dutes a terme per FR-428	Vilars 0a
4702		20A	M-334	N	Buidament		Rasa de construcció del mur oest del sector, vista a la fase V-0a però corresponent al mur de Vilars I	Vilars I
4703		20A	M-334	P	Estrat	Argila, Grava	Reompliment rasa de construcció	Vilars I
4704		21A	EN-443	P	Esquelet		Esquelet individu infantil inhumat sense fossa dins del reompliment UE 4685 previ a la construcció del primer paviment	Vilars 0b
4705		20A	P-378	P	Estrat	Argila, Guix	Nivell constituint l'únic paviment d'aquesta fase (P-378) extés fins a la meitat aprox. del sector	Vilars 0a
4706		20A		P	Estrat	Margues, tovots	Reompliment de margues amb material constructiu. Nivells de preparació i anivellament per a la construcció de P-378.	Vilars 0a
4707		20A		P	Estrat	Argila, sorres	Reompliment argila sorrenca. Nivells de preparació i anivellament per a la construcció de P-378.	Vilars 0a
4708	4666	20A		P	Estrat	Cendres	Nivells de preparació i anivellament per a la construcció de P-378.	Vilars 0a
4709	4641	20A		P	Estrat	Margues	Bossada no uniforme de reompliment. Nivells de preparació i anivellament per a la construcció de P-378.	Vilars 0a
4710		20A		P	Estrat	Argila	Reompliment al sud del sector. Nivells de preparació i anivellament per a la construcció de P-378.	Vilars 0a
4711	4640	20A		P	Estrat	Argila	Reompliment al sud del sector. Nivells de preparació i anivellament per a la construcció de P-378.	Vilars 0a

INVENTARI U.E. ZONA 4 (Campanya 2000)

UE	Iguala	Sector	Rel. FET	Ident.	Tipus	C. Geolog.	Interpretació	Fase
4712		20A		P	Estrat	Argila	Reompliment al sud del sector. Nivells de preparació i anivellament per a la construcció de P-378.	Vilars 0a
4713		20A		P	Estrat	Argila	Estrat entre dos reompliments. Nivells de preparació i anivellament per a la construcció de P-378.	Vilars 0a
4714		20A		P	Estrat	Argila, sorres	Estrat contra M-239 al nord del sector. Inclusions de pedres mitjanes. Primer nivell de la fase Vilars 0a. També es correspon	Vilars 0a
4715		20A	M-239	N	Buidament		Retall sobre UE 4714 per construir la rasa de fonamentació del mur	Vilars 0a
4716		20A	M-239	P	Estrat	Argila, pedres	Reompliment rasa de fonamentació	Vilars 0a
4717		20A		P		Tovots	Conjunt de 3 tovots aparentment no organitzats dins P-378 i davant FR-428	Vilars 0a
4718		20A		P		Pedra calcàrea	Conjunt de dues lloses planes i polides al nord del sector, formant part de la refacció (UE 4686) de P-378	Vilars 0a
4719		20A		P		Tovot	Tovot rectangular situat contra M-239 i orientat nord-sud	Vilars 0a

INVENTARI U.E. ZONA 6 (Campanya 2000)

UE	Igual a	Sector	Rel. FET	Ident.	Tipus	C. Geolog.	Interpretació	Fase
6034		3/13	M-149	P	Elevació	pedra calcàrea	Elevació del mur M-149	Vilars IIa
6120		1		P	Estrat	Llims	Primer nivell no remogut en la meitat nord del sector.	Vilars IIb
6121		25		P	Estrat	Llims	Preparació del mur M-26	Vilars IIb
6122		3a, 3c		P	Estrat	Llims	Primer nivell no remogut en la meitat nord del sector.	Vilars IIb
6123		5		P	Estrat	Llims	Nivell d'acumulació i dú s de l'enllosat UE 6218 (P-454).	Vilars IIb
6124		24		P	Estrat	Llims	Primer nivell no remogut en la meitat nord del sector.	Vilars IIb
6125		4		P	estrat	argilós	Paquet de terra amb molt material ceràmic que servaeix com a preparació d'algun edifici posterior que podria estar relacionat	Vilars IIb
6127		5		P	Estrat	Llims	Primer nivell no remogut en la meitat nord del sector.	Vilars IIb
6128		3a	LL-431	P	Estrat	Argila	Sola dd'argila de la llar LL-431.	Vilars IIb
6129		3a	LL-431	P	Estrat	Graves	Material refractari de la llar LL-431.	Vilars IIb
6130		3a	LL-431	P	Estrat	Argila	Nivell d'argila que reomple la cubeta de la llar LL-431.	Vilars IIb
6131		3a	LL-431	N	Buidament		Buidament de la cubeta de construcció de la llar LL-431.	Vilars IIb
6132		3a		P	Estrat	Llims	Nivell d'acumulació derivat de l'ús de l'estança.	Vilars IIb
6136		5		P	Estrat	Argila	Nivell d'ús en relació al nivell d'acumulació i ú s de l'enllosat UE 6218 (P-454).	Vilars IIb
6137		7		P	estrat	cendres i llims	Nivell d'acumulació amb gran quantitat de matèria orgànica	Vilars IIb

INVENTARI U.E. ZONA 6 (Campanya 2000)

UE	Igual a	Sector	Rel. FET	Ident.	Tipus	C. Geolog.	Interpretació	Fase
6138		7		P	estrat	l·lims	Nivell d'acumulació de matèria orgànica.	Vilars IIb
6139		7		P	estrat	argila	Nivell d'acumulació que per la seva duresa, composició i laminació sembla que podria tenir un origen natural.	Vilars IIb
6140		5		P	Estrat	Argila	Nivell homogeni de regularització del sector.	Vilars IIb
6141		7		P	estrat	cendres	Acumulació de cendres situada a l'angle nordoriental del sector.	Vilars IIb
6142		30		P	Estrat	Argila	Nivell homogeni de regularització del sector.	Vilars IIa
6143		30		P	Estrat	L·lims	Nivell d'ús amb força restes orgàniques (carbons).	Vilars IIa
6144		3a		P	Estrat	L·lims	Nivell d'acumulació en relació al nivell d'ús de l'enllosat UE 6147 (P-457).	Vilars IIb
6145		3c		P	Estrat	L·lims	Nivell d'acumulació i ús.	Vilars IIb
6146		3b		P	Estrat	L·lims	Nivell d'acumulació i ús de l'enllosat UE 6179 (P-456).	Vilars IIb
6147		3a		P	Estrat	L·lims	Nivell d'acumulació i ús de l'enllosat UE 6176 (P-457).	Vilars IIb
6149		4		P	estrat	pedra calcàrea	Enderroc o abocament de blocs de pedra de diferent tamany i tovots trencats	Vilars IIb
6150		4		P	estrat	pedra calcàrea	Abocament de blocs de pedra de petit i gran tamany sense cap mena de disposició localitzat al centre i als costats sur i nord del	Vilars IIb
6151		4		P	estrat	sorra	Possiblement correspon a un estrat de formació geològica, no presenta material i es tracta solament d'una fina capa	Vilars IIb
6152	6185	3b		P	Estrat	L·lims	Concentració de terra cremada.	Vilars IIb
6153		7	FS-429	P	estrat	cendres	Reompliment de la fosseta FS-429, cendres i carbons.	Vilars IIb

INVENTARI U.E. ZONA 6 (Campanya 2000)

UE	Igual a	Sector	Rel. FET	Ident.	Tipus	C. Geolog.	Interpretació	Fase
6154		7	FS-429	N	retall		Retall de la fosseta circular excavada sobre 6139.	Vilars IIb
6155		7		P	estrat	cenres i llims	Acumulació de llims i cenres situada a l'angle sudoriental del sector.	Vilars IIb
6156		29		P	Estrat	Argila	Reompliment.	Vilars IIa
6157		4		P	estrat	llims	Reompliment i preparació	Vilars IIb
6158		3a,		P	Estrat	Llims	Reompliment del forat de pal FO-434 que forma part de la PO-436 del mur M-432.	Vilars IIb
6159		3a		P	Estrat	Argila	Reompliment d'argila compacta i heterogènia.	Vilars IIb
6162		4	M-437	P	Elevació	pedra calcàrea	Elevació del mur M-437. Mur en direcció est-oest	Vilars IIb
6162		13	M-437	P	elevació	pedra calcàrea	Elevació del mur M-437, est oest al sud del sector	Vilars IIa
6164		2	M-26	P	Estrat	Argila	Preparació del mur M-26.	Vilars IIb
6165		2		P	Estrat	Argila	Reompliment d'argila amb fragments de tovots.	Vilars IIb
6166		27	LL-438	P	Estrat	Llims	Sola de la llar quadrangular LL-438.	Vilars IIa
6167		27	LL-438	P	Estrat	Sorres	Preparació de la llar quadrangular LL-438.	Vilars IIa
6168		27	LL-439	P	Estrat	Llims	Sola de la llar quadrangular LL-439.	Vilars IIa
6169		27		P	Estrat	Llims	Nivell d'ús i d'acumulació localitzat al nord del sector en relació a la llar LL-438.	Vilars IIa
6170		7		P	Estrat	llims	Nivell de preparació de P-455	Vilars IIb

INVENTARI U.E. ZONA 6 (Campanya 2000)

UE	Igual a	Sector	Rel. FET	Ident.	Tipus	C. Geolog.	Interpretació	Fase
6172		13	BQ-430	P	elevació	argila	Alineació de 13 tovots formant la banquetta construïda BQ-430, adossada a M-149	Vilars IIa
6173		3a,	PO-436	N	Negatiu		Obertura de la porta PO-436 del mur M-432.	Vilars IIb
6174		3a, 3c		P	Estrat	Llims	Restes d'una estructura construïda en terra.	Vilars IIb
6175		3a, 3c		P	Estrat	Llims	Restes d'una combustió indeterminada.	Vilars IIb
6176		3a	P-457	P	Estrat	Pedra calcària	Enllosat del paviment P-457.	Vilars IIb
6177		3a,	M-432	P	Elevació	Pedra calcària	Elevació del mur M-432.	Vilars IIb
6178		3a	BQ-433	P	Estrat	Pedra calcària	Basament en pedra calcària de la banquetta BQ-433.	Vilars IIb
6179	6218	3b	P-456	P	Estrat	Pedra calcària	Enllosat del paviment P-456.	Vilars IIb
6180		3a,	PO-436	N	Negatiu		Obertura de la porta PO-436 del mur M-432.	Vilars IIb
6182		3a,	FO-434	N	Buidament		Buidament del forat de pal FO-434 que forma part de la PO-436 del mur M-432.	Vilars IIb
6183		3a,	FO-435	P	Estrat	Llims i argila	Reompliment del forat de pal FO-435 que forma part de la PO-436 del mur M-432.	Vilars IIb
6184		3a,	FO-435	N	Buidament		Buidament del forat de pal FO-435 que forma part de la PO-436 del mur M-432.	Vilars IIb
6185	6152	3b		P	Estrat	Llims	Concentració de terra cremada.	Vilars IIb
6188		7	FC-440	P	estrat	cendres	Amortització de FC-440, cendres	Vilars IIb
6189	6191	7	FC-440	P	estrat	llims i pedres	Amortització de FC-440, terra i pedres	Vilars IIb

INVENTARI U.E. ZONA 6 (Campanya 2000)

UE	Igual a	Sector	Rel. FET	Ident.	Tipus	C. Geolog.	Interpretació	Fase
6190		7	FC-440	P	estrat	argila	Amortització de FC-440, tovots	Vilars IIb
6191	6189	7	FC-440	P	estrat	llims i pedres	Amortització de FC-440, terra i pedres	Vilars IIb
6192		7	FC-440	P	estrat	Carbons i cendres	Acumulació de restes de la darrera encesa de la Fossa de de combustió FC-440	Vilars IIb
6193		28	P-453	P	Estrat	Pedra calcària	Enllosat del paviment P-453.	Vilars IIa
6195		28		P	Estrat	Llims	Nivell d'acumulació i ús de l'enllosat UE 6193 (P-453).	Vilars IIa
6196		28	FO-445	P	Estrat		Reompliment del forat de pal FO-445.	Vilars IIa
6197		28	FO-445	N	Buidament		Buidament del forat de pal FO-445.	Vilars IIa
6198		7	FC-440	N	buidament		Buidament de la fossa FS-440	Vilars IIb
6199		4	FS-446	P	estrat	llimós	Reompliment de la fossa que funciona	Vilars IIb
6200		4	FS-446	N	buidament		Negatiu de buidament de la fossa	Vilars IIb
6201		4		P	estrat	llimós	Paquet de terra amb material ceràmic que respon probablement a un nivell d'ús	Vilars IIb
6202		27	M-70	P	Estrat	Argila	Nivell de preparació del mur M-70.	Vilars IIc
6203		9		P	Estrat	llims	Nivell d'acumulació de matèria orgànica sobre P-455	Vilars IIb
6204		7		P	Estrat	argila	Nivell de preparació de P-455	Vilars IIb
6205		28		P	Estrat	Argila i llims	Reompliment sobre el qual es realitza l'enllosat UE 6193 (P-453).	Vilars IIa

INVENTARI U.E. ZONA 6 (Campanya 2000)

UE	Igual a	Sector	Rel. FET	Ident.	Tipus	C. Geolog.	Interpretació	Fase
6206		13		P	Estrat	l·lims-argiles	Estrat d'amortització del sector, localitzat en l'angle sudoccidental	Vilars IIa
6207		28		P	Estrat	Argila	Reompliment a base de fragments de tovots sense disposició alguna.	Vilars IIa
6208		4	M-447	P	Elevació	pedra calcàrea	Elevació en pedra del M-447	Vilars IIb
6209		4	M-448	P	Elevació	pedra calcàrea	Elevació del mur M-448	Vilars IIb
6209		13	M-448	P	Elevació	pedra calcàrea	Elevació del mur M-448, nord-sud a l'oest del sector	Vilars IIa
6210		4		P	estrat	l·lims i graves	Possible nivell d'ús pertanyent a un espai obert	Vilars IIb
6211		7	BQ-442	P	elevació	argila	Estructura quadrangular al sud del sector, possible banqueteta	Vilars IIb
6212		3/13	M-184	N	retall		Retall del mur M-184 que representa l'arrasament dels tovots (UE 6172) que formen la banqueteta BQ-430	Vilars IIb
6213		27,	PO-449	P	Estrat	Pedra calcària	Tapiat de l'obertura de la porta PO-449 del mur M-452.	Vilars IIa
6214		27,	PO-449	N	Negatiu		Obertura de la porta PO-449 del mur M-452.	Vilars IIa
6215		27,	M-452	P	Elevació	Pedra calcària	Elevació del mur M-452.	Vilars IIa
6216		28,	M-450	P	Elevació	Pedra calcària	Elevació del mur M-450.	Vilars IIa
6218		3b, 5	P-454	P	Estrat	Pedra calcària	Enllosat del paviment P-454.	Vilars IIb
6219		7	P-455	N	Interestrat		Nivell d'ús de Vilars IIa	Vilars IIb
6221		1, 2,	M-73	P	Elevació	Pedra calcària	Elevació del mur M-73.	Vilars IIb

INVENTARI U.E. ZONA 6 (Campanya 2000)

UE	Igual a	Sector	Rel. FET	Ident.	Tipus	C. Geolog.	Interpretació	Fase
6222		3c, 5	M-84	P	Elevació	Pedra calcària	Elevació del mur M-84.	Vilars IIb
6223		30	M-72	P	Elevació	Pedra calcària	Elevació del mur M-418.	Vilars IIa
6224		3b, 5	M-418	P	Elevació	Pedra calcària	Elevació del mur M-418.	Vilars IIb
6225		24	M-212	P	Elevació	Pedra calcària	Elevació del mur M-212.	Vilars IIb
6226		5	PO-419	N	Negatiu		Obertura de la porta PO-419 del mur M-418.	Vilars IIb
6227		3a	PO-304	N	Negatiu		Obertura de la porta PO-304 del mur M-301.	Vilars IIb
6228		30	PO-304	P	Estrat	Pedra calcària	Reompliment a base de pedres.	Vilars IIa
6229		26	LL-458	P	Estrat	Llims	Llar lenticular.	Vilars IIc
6230		27	M-26	P	Elevació	Pedra calcària	Elevació del mur M-26.	Vilars IIa
6231		1, 23	M-24	P	Elevació	Pedra calcària	Elevació del mur M-24.	Vilars IIb
6232		25		P	Estrat	Llims	Primer nivell no remogut en la meitat nord del sector.	Vilars IIc
6233		3a,	FO-434	P	Estrat	Pedra calcària,	Pedres que estructuraren el forat de pal FO-434 en forma de tauló.	Vilars IIb
6234		3a		N	Interestrat		Superfície d'ús de la UE 6132.	Vilars IIb
6235		3c		P	Estrat	Llims	Nivell d'acumulació i d'us del sector.	Vilars IIb

INVENTARI GENERAL DE FETS 2000

<u>Nom</u>	<u>N°</u>	<u>Zona</u>	<u>Sectors</u>	<u>Definició</u>	<u>Fase</u>
P-400	5	2		Paviment empedrat fi d'excavació 1999	Vilars II
M-401	6	23		Mur est-oest que delimita el sector pel sud	Vilars IIa
PO-402	6	17		Porta sobre M-360 al sud-est del sector	Vilars IIb
PO-403	6	23		Porta sobre M-401 al sud-est del sector	Vilars IIa
M-404	6	22/23		Mur est-oest, sota M-397, mitger entre ambdós sectors	Vilars IIa
M-405	6	19/23		Mur nord-sud, sota M-361, mitger entre ambdós sectors	Vilars IIa
M-406	6	20/21		Mur gruixut est-oest que delimita pel nord l'espai central	Vilars IIb
M-407	6	21		Mur est-oest que delimita el sector pel nord amb el carrer Z. 10	Vilars IIb
P-408	10	4		Paviment parcialment enllosat del carrer Zona 10	Vilars IIb
M-409	11	3		Mur est-oest que delimita el sector pel sud amb el carrer Z. 10	Vilars IIb
PO-410	4	7		Porta cantonera a l'angle nord-est del sector	Vilars I
M-411	4	6		Mur est-oest al nord del sector	Vilars I
PO-412	4	6		Porta cantonera a l'angle nord-oest del sector	Vilars I
M-413	4	3		Mur est-oest al nord del sector	Vilars I
PO-414	4	3		Porta cantonera a l'angle nord-oest del sector	Vilars I
M-415	4	2		Mur est-oest al nord del sector	Vilars I
M-416	4	1		Mur est-oest al nord del sector	Vilars I
PO-417	4	1		Porta cantonera a l'angle nord-oest del sector	Vilars I
M-418	6	5		Mur est-oest al sud del sector	Vilars II
PO-419	6	5		Porta cantonera a l'angle sud-oest del sector	Vilars II
PO-419	6	5		Porta del mur M-418.	Vilars IIb
P-420	4	21b		Paviment del vestíbul.	Vilars 0b
FO-423	4	20a		Forat de pal.	Vilars 0a
FO-424	4	20a		Forat de pal.	Vilars 0a
FO-425	4	20a		Forat de pal.	Vilars 0a
FO-426	4	20a		Forat de pal.	Vilars 0a
FO-427	4	20a		Forat de pal.	Vilars 0a
FR-428	4	20a		Forn metal·lúrgic al centre del sector.	Vilars 0a
FS-429	6	7		Fosseta circular situada a l'est del sector	Vilars IIb
BQ-430	6	13		Banqueta de tovots alineats i adossats al mur M-149 (UE-6172)	Vilars IIa
LL-431	6	3a		Llar central de planta circular.	Vilars IIb
M-432	6	3a, 3b,		Mur que delimita per l'oest el sector 3b i per l'est el sector 3a.	Vilars IIb
BQ-433	6	3a		Banqueta adossada als murs M-28 i M-73 en l'extrem nord-oest	Vilars IIb
FO-434	6	3a, 3b,		Forat de pal de la porta PO-436 del mur M-432.	Vilars IIb
FO-435	6	3a, 3b,		Forat de pal de la porta PO-436 del mur M-432.	Vilars IIb
PO-436	6	3a, 3b,		Porta del mur M-432.	Vilars IIb
M-437	6	13		Mur est-oest que delimita el sector pel sud (UE-6162)	Vilars IIa
LL-438	6	27		Llar central de planta quadrangular.	Vilars IIa
LL-439	6	27		Llar central de planta circular.	Vilars IIa
FC-440	6	7		Fossa de combustió situada a l'angle nordoriental del sector	Vilars IIb

INVENTARI GENERAL DE FETS 2000

<u>Nom</u>	<u>Nº</u>	<u>Zona</u>	<u>Sectors</u>	<u>Definició</u>	<u>Fase</u>
LL-441	6	7		Llar lenticular situada al sud-est del sector (UE-6171)	Vilars IIb
BQ-442	6	7		Banqueta quadrada d'argila situada al sud del sector (UE-6211)	Vilars IIb
EN-443	4	21a		Enterrament de perinatal.	Vilars Ob
FO-445	6	28		Forat de pal vora enllosat UE 6193 (P-453)	Vilars IIa
FS-446	6	4		Fossa el·líptica al nord-est del sector	Vilars IIb
M-448	6	13,14		Mur nord-sud que delimita el sector per l'oest (UE-6209)	Vilars IIa
PO-449	6	27, 28		Porta del mur M-452.	Vilars IIb
M-450	6	29, 30		Mur que delimita per l'oest el sector 30 i per l'est el sector 29.	Vilars IIa
M-452	6	27, 28		Mur que delimita per l'oest el sector 28 i per l'est el sector 27.	Vilars IIa
P-453	6	28		Paviment enllosat del sector 28.	Vilars IIa
P-454	6	5		Paviment enllosat del sector 29.	Vilars IIb
P-455	6	7		Primer nivel d'ús del sector (UE-6219)	Vilars IIb
P-456	6	3b		Paviment enllosat del sector 3b.	Vilars IIb
P-457	6	3a		Paviment enllosat del sector 3a.	Vilars IIb
LL-458	6	26		Llar lenticular.	Vilars IIc

INVENTARI MATERIAL CERÀMIC (RG-VIL) 2000

UE 1052 Sector Supf.

Frag. Ind.

GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	24	3
IBERPI	2	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL		
CLGRO	9	1
CDACA		
CDPLA	1	1
CDINC		
NB TOT	36	6

Fase Superficial

UE 1053 Sector Supf.

Frag. Ind.

GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	36	1
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL		
CLGRO	2	1
CDACA		
CDPLA	1	1
CDINC		
NB TOT	39	3

Fase Superficial

UE 1054 Sector Supf.

Frag. Ind.

GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	9	1
IBERPI	2	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL		
CLGRO	3	1
CDACA		
CDPLA		
CDINC		
NB TOT	14	3

Fase Superficial

UE 4682 Sector 21A

Frag. Ind.

GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	3	2
CLGRO	8	1
CDACA		
CDPLA	2	1
CDINC		
NB TOT	13	4

Fase Vilars 0b

INVENTARI MATERIAL CERÀMIC (RG-VIL) 2000

UE 4683   Sector 21A

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL		
CLGRO	1	1
CDACA		
CDPLA	1	1
CDINC		
NB TOT	2	2

Fase Vilars 0b

UE 4684   Sector 21B

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL		
CLGRO	2	1
CDACA		
CDPLA		
CDINC		
NB TOT	2	1

Fase Vilars 0b

UE 4685   Sector 21A

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	1	1
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	15	4
CLGRO	83	5
CDACA		
CDPLA	1	1
CDINC		
NB TOT	100	11

Fase Vilars 0b

UE 4686   Sector 20A

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	2	1
CLGRO	6	1
CDACA		
CDPLA		
CDINC		
NB TOT	8	2

Fase Vilars 0a

INVENTARI MATERIAL CERÀMIC (RG-VIL) 2000

UE 4703 Sector 20A

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	3	1
CLGRO	21	3
CDACA		
CDPLA		
CDINC		
NB TOT	24	4

Fase Vilars I

UE 4714 Sector 20A

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL		
CLGRO	2	1
CDACA		
CDPLA	1	1
CDINC		
NB TOT	3	2

Fase Vilars 0a

UE 6120 Sector 1

	Frag.	Ind.
GRMONO	1	1
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	7	1
IBERPI	2	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL		
CLGRO	8	1
CDACA		
CDPLA	3	1
CDINC		
NB TOT	21	5

Fase Vilars I Ib

UE 6121 Sector 2

	Frag.	Ind.
GRMONO	1	1
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	3	1
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	2	2
CLGRO	33	3
CDACA		
CDPLA	3	3
CDINC		
NB TOT	42	10

Fase Vilars I Ib

INVENTARI MATERIAL CERÀMIC (RG-VIL) 2000

UE 6122 Sector 3

	Frag.	Ind.
GRMONO	2	1
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED	1	1
IBEROX	44	4
IBERPI	20	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	3	1
CLGRO	68	9
CDACA		
CDPLA	10	1
CDINC	1	1
NB TOT	149	19

Fase Vilars I Ib

UE 6123 Sector 5

	Frag.	Ind.
GRMONO	2	1
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT	3	1
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED	1	1
IBEROX	21	1
IBERPI	9	9
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	3	1
CLGRO	79	11
CDACA		
CDPLA	3	3
CDINC		
NB TOT	121	28

Fase Vilars I Ib

UE 6124 Sector 24

	Frag.	Ind.
GRMONO	2	2
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	15	1
IBERPI	9	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	18	4
CLGRO	154	17
CDACA		
CDPLA	10	1
CDINC		
NB TOT	208	26

Fase Vilars I Ib

UE 6125 Sector 4

	Frag.	Ind.
GRMONO	13	3
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT	8	1
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED	15	4
IBEROX	141	4
IBERPI	31	3
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	22	4
CLGRO	240	33
CDACA		
CDPLA	31	6
CDINC	4	2
NB TOT	505	60

Fase Vilars I Ib

INVENTARI MATERIAL CERÀMIC (RG-VIL) 2000

UE 6126	Sector 1	
	Frag.	Ind.
GRMONO	1	1
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	2	1
IBERPI	3	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	1	1
CLGRO	13	2
CDACA		
CDPLA	1	1
CDINC		
NB TOT	21	7

Fase Vilars IIb

UE 6127	Sector 5	
	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	16	1
IBERPI	9	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	1	1
CLGRO	20	2
CDACA		
CDPLA	3	1
CDINC	1	1
NB TOT	50	7

Fase Vilars IIb

UE 6130	Sector 3	
	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL		
CLGRO	3	1
CDACA		
CDPLA		
CDINC		
NB TOT	3	1

Fase Vilars IIb

UE 6132	Sector 3	
	Frag.	Ind.
GRMONO	1	1
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT	1	1
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	15	1
IBERPI	6	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	14	1
CLGRO	59	4
CDACA		
CDPLA	8	1
CDINC	2	1
NB TOT	106	11

Fase Vilars IIb

INVENTARI MATERIAL CERÀMIC (RG-VIL) 2000

UE 6136 Sector 5

	Frag.	Ind.
GRMONO	2	1
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	4	1
IBERPI	1	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	1	1
CLGRO	17	2
CDACA		
CDPLA	3	1
CDINC		
NB TOT	28	7

Fase Vilars Iib

UE 6137 Sector 7

	Frag.	Ind.
GRMONO	10	1
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED	2	1
IBEROX	36	4
IBERPI	11	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	16	4
CLGRO	38	4
CDACA		
CDPLA	4	2
CDINC		
NB TOT	117	17

Fase Vilars Iib

UE 6138 Sector 7

	Frag.	Ind.
GRMONO	4	2
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT	4	1
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED	6	2
IBEROX	121	5
IBERPI	50	10
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	13	7
CLGRO	133	12
CDACA		
CDPLA	10	8
CDINC	1	1
NB TOT	342	48

Fase Vilars Iib

UE 6139 Sector 7

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	1	1
IBERPI	2	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	1	1
CLGRO	3	1
CDACA		
CDPLA		
CDINC		
NB TOT	7	4

Fase Vilars Iib

INVENTARI MATERIAL CERÀMIC (RG-VIL) 2000

UE 6140 Sector 5

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED	1	1
IBEROX	4	1
IBERPI	4	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	4	2
CLGRO	28	3
CDACA		
CDPLA	3	1
CDINC		
NB TOT	44	9

Fase Vilars IIb

UE 6141 Sector 7

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	2	1
IBERPI	4	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	2	1
CLGRO	17	4
CDACA		
CDPLA	1	1
CDINC		
NB TOT	26	8

Fase Vilars IIb

UE 6142 Sector 24

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT	1	1
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED	1	1
IBEROX	3	1
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	22	5
CLGRO	76	6
CDACA		
CDPLA	5	1
CDINC		
NB TOT	108	15

Fase Vilars IIa

UE 6143 Sector 30

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	13	3
CLGRO	20	1
CDACA		
CDPLA	2	1
CDINC		
NB TOT	35	5

Fase Vilars IIa

INVENTARI MATERIAL CERÀMIC (RG-VIL) 2000

UE 6144 Sector 3

	Frag.	Ind.
GRMONO	3	1
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	8	2
IBERPI	9	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	3	1
CLGRO	49	9
CDACA		
CDPLA	3	1
CDINC		
NB TOT	75	15

Fase Vilars IIb

UE 6145 Sector 3

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	1	1
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL		
CLGRO	5	1
CDACA		
CDPLA	1	1
CDINC		
NB TOT	7	3

Fase Vilars IIb

UE 6146 Sector 3

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI	1	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	1	1
CLGRO	11	1
CDACA		
CDPLA	1	1
CDINC		
NB TOT	14	4

Fase Vilars IIb

UE 6147 Sector 3

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL		
CLGRO	4	1
CDACA		
CDPLA		
CDINC		
NB TOT	4	1

Fase Vilars IIb

INVENTARI MATERIAL CERÀMIC (RG-VIL) 2000

UE 6149 Sector 4

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED	1	1
IBEROX	7	1
IBERPI	14	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	1	1
CLGRO	33	3
CDACA		
CDPLA	2	1
CDINC	1	1
NB TOT	59	9

Fase Vilars Iib

UE 6150 Sector 4

	Frag.	Ind.
GRMONO	3	1
ATI FN		
ATI FR	1	1*
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED	1	1
IBEROX	13	1
IBERPI	6	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	3	1
CLGRO	33	4
CDACA		
CDPLA	7	1
CDINC		
NB TOT	67	11

Fase Vilars Iib

UE 6152 Sector 5

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	1	1
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL		
CLGRO	1	1
CDACA		
CDPLA		
CDINC		
NB TOT	2	2

Fase Vilars Iib

UE 6157 Sector 4

	Frag.	Ind.
GRMONO	43	4
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT	8	1
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED	13	2
IBEROX	299	8
IBERPI	60	2
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	38	6
CLGRO	331	36
CDACA		
CDPLA	21	5
CDINC		
NB TOT	813	64

Fase Vilars Iib

INVENTARI MATERIAL CERÀMIC (RG-VIL) 2000

UE 6158 Sector 3

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL		
CLGRO	1	1
CDACA		
CDPLA		
CDINC		
NB TOT	1	1

Fase Vilars IIb

UE 6159 Sector 3

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	8	3
CLGRO	33	1
CDACA		
CDPLA	1	1
CDINC		
NB TOT	42	5

Fase Vilars IIb

UE 6160 Sector 1

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	1	1
CLGRO	10	2
CDACA		
CDPLA	1	1
CDINC		
NB TOT	12	4

Fase Vilars IIb

UE 6163 Sector 9

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	1	1
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	4	1
CLGRO	50	1
CDACA		
CDPLA	3	1
CDINC	1	1
NB TOT	59	5

Fase Vilars IIb

INVENTARI MATERIAL CERÀMIC (RG-VIL) 2000

UE 6170 Sector 7

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED	20	3
IBEROX	69	5
IBERPI	44	12
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	7	3
CLGRO	91	6
CDACA		
CDPLA	9	3
CDINC		
NB TOT	240	32

Fase Vilars IIb

UE 6187 Sector 10

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	12	1
IBERPI	4	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL		
CLGRO	6	1
CDACA		
CDPLA	1	1
CDINC		
NB TOT	23	4

Fase Vilars IIb

UE 6191 Sector 7

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL		
CLGRO	1	1
CDACA		
CDPLA		
CDINC		
NB TOT	1	1

Fase Vilars IIb

UE 6195 Sector 3

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	1	1
IBERPI	1	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL		
CLGRO	3	1
CDACA		
CDPLA		
CDINC		
NB TOT	5	3

Fase Vilars IIa

INVENTARI MATERIAL CERÀMIC (RG-VIL) 2000

UE 6199 Sector 4

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI		
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL		
CLGRO	4	1
CDACA		
CDPLA		
CDINC		
NB TOT	4	1

Fase Vilars IIb

UE 6201 Sector 4

	Frag.	Ind.
GRMONO	48	8
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT	14	2
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED	1	1
IBEROX	320	7
IBERPI	92	7
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	18	10
CLGRO	396	29
CDACA		
CDPLA	32	5
CDINC		
NB TOT	921	69

Fase Vilars IIb

UE 6202 Sector 6

	Frag.	Ind.
GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	1	1
IBERPI	3	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	2	1
CLGRO	6	1
CDACA		
CDPLA		
CDINC		
NB TOT	12	4

Fase Vilars IIc

UE 6203 Sector 9

	Frag.	Ind.
GRMONO	1	1
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT	1	1
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX	9	1
IBERPI	5	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	2	2
CLGRO	15	3
CDACA		
CDPLA		
CDINC		
NB TOT	33	9

Fase Vilars IIb

INVENTARI MATERIAL CERÀMIC (RG-VIL) 2000

UE 6204 Sector 7

Frag. Ind.

GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT	1	1
IBERED		
IBEROX		
IBERPI	2	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	3	1
CLGRO	32	8
CDACA		
CDPLA	4	1
CDINC		
NB TOT	42	12

Fase Vilars IIb

UE 6205 Sector 3

Frag. Ind.

GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI	3	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	1	1
CLGRO	10	1
CDACA		
CDPLA		
CDINC		
NB TOT	14	3

Fase Vilars IIa

UE 6206 Sector 13

Frag. Ind.

GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED		
IBEROX		
IBERPI	2	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	1	1
CLGRO	21	2
CDACA		
CDPLA	2	2
CDINC		
NB TOT	26	6

Fase Vilars IIa

UE 6210 Sector 4

Frag. Ind.

GRMONO		
ATI FN		
ATI FR		
ATI VN		
VN ALT		
AM FEN		
AM PUN		
AM ALT		
IBERED	1	1
IBEROX	16	1
IBERPI	3	1
AM IBE		
TENALLA		
CLPOL	3	1
CLGRO	34	3
CDACA		
CDPLA		
CDINC		
NB TOT	57	7

Fase Vilars IIb

INVENTARI DEL MATERIAL NO CERÀMIC (INVG-VIL) VILARS 2000

U.E. 4	Igual a	Sect.
MNCR		
FAUNA		
MALACOLOGIA		
METALLS	1 botó de bronze	
MAT. LITIC	1 sílex	
MAT. ORG. MANUF.		
MAT CONSTRUC.	6 frag. de llar	
ALTRES	1 frag. de cloïsa	

U.E. 1054	Igual a	Sect.
MNCR		
FAUNA		
MALACOLOGIA		
METALLS		
MAT. LITIC		
MAT. ORG. MANUF.		
MAT CONSTRUC.	3 frag. de teula plana	
ALTRES	1 frag. de blau català	

U.E. 1052	Igual a	Sect.
MNCR		
FAUNA		
MALACOLOGIA		
METALLS		
MAT. LITIC		
MAT. ORG. MANUF.		
MAT CONSTRUC.	4 frag. de teula	
ALTRES		

U.E. 4685	Igual a	Sect.21A
MNCR		
FAUNA		
MALACOLOGIA		
METALLS		
MAT. LITIC	1 percutor, 1 sílex	
MAT. ORG. MANUF.		
MAT CONSTRUC.		
ALTRES		

U.E. 1053	Igual a	Sect.
MNCR		
FAUNA		
MALACOLOGIA		
METALLS		
MAT. LITIC		
MAT. ORG. MANUF.		
MAT CONSTRUC.	4 frag. de teula	
ALTRES	1 nansa de ceràmica vidrada	

U.E. 4697	Igual a	Sect.20A
MNCR		
FAUNA		
MALACOLOGIA		
METALLS	1 frag. d'escòria	
MAT. LITIC	1 pedra	
MAT. ORG. MANUF.		
MAT CONSTRUC.		
ALTRES	1 frag. de terra cuita	

INVENTARI DEL MATERIAL NO CERÀMIC (INVG-VIL) VILARS 2000

U.E. 4703 Igual a	Sect. 20A
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS MAT. LITIC 2 percutors MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. ALTRES	

U.E. 6123 Igual a	Sect. 5
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS diversos ferros MAT. LITIC 1 percutor MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. 4 frag. base llar ALTRES	

U.E. 6120 Igual a	Sect. 1
MNCR 1 mà de morter de ceràmica FAUNA MALACOLOGIA METALLS MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. ALTRES	

U.E. 6124 Igual a	Sect. 24
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS 1 aro de bronze, 1 ferro MAT. LITIC 1 boleta MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. ALTRES 2 frag. indeterminats	

U.E. 6122 Igual a	Sect. 3
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS 1 escòria ferro, 2 baretes de bronze MAT. LITIC 1 frag. molí MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. 3 frag. guix, 2 bases llar ALTRES	

U.E. 6125 Igual a	Sect. 4
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS 2 bronzes MAT. LITIC 1 sílex, i petita boleta MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. ALTRES	

INVENTARI DEL MATERIAL NO CERÀMIC (INVG-VIL) VILARS 2000

U.E. 6126 Igual a	Sect.
MNCR FAUNA MALACOLOGIA 1 frag. petxina METALLS MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. 7 frag. base llar ALTRES	

U.E. 6127 Igual a	Sect. 5
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. 2 frag. base llar ALTRES	

U.E. 6132 Igual a	Sect. 3
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS bronze MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. 2 frag. base llar ALTRES	

U.E. 6136 Igual a	Sect.
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS MAT. LITIC 1 allisador MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. ALTRES	

U.E. 6137 Igual a	Sect. 7
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS MAT. LITIC 1 sílex MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. 5 frag. base llar ALTRES	

U.E. 6138 Igual a	Sect. 7
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS aro de bronze MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. 1 frag. base de llar ALTRES	

INVENTARI DEL MATERIAL NO CERÀMIC (INVG-VIL) VILARS 2000

U.E. 6140 Igual a	Sect. 5
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS bronze MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. 1 frag. base de llar ALTRES	

U.E. 6143 Igual a	Sect.
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS 1 barreta de bronza MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. ALTRES	

U.E. 6141 Igual a	Sect.
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS 1 escòria MAT. LITIC 1 pulidor MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. ALTRES	

U.E. 6144 Igual a	Sect. 3
MNCR FAUNA MALACOLOGIA 1 petxina foradada METALLS 1 bronze MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. 7 frag. base de llar ALTRES	

U.E. 6142 Igual a	Sect. 24
MNCR 1 frag. discoidal FAUNA MALACOLOGIA METALLS MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. ALTRES	

U.E. 6146 Igual a	Sect. 3
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS ferro MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. ALTRES	

INVENTARI DEL MATERIAL NO CERÀMIC (INVG-VIL) VILARS 2000

U.E. 6150 Igual a	Sect. 4
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS 1 bronze MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. ALTRES	

U.E. 6159 Igual a	Sect. 3
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. 2 frag. de guix ALTRES	

U.E. 6152 Igual a	Sect. 5
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS MAT. LITIC allisador, una vareta de pedra treballada MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. ALTRES	

U.E. 6163 Igual a	Sect.
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. 2 frag. de guix ALTRES	

U.E. 6157 Igual a	Sect. 4
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS 3 bronze MAT. LITIC una bola MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. 1 base de llar, 4 frag. de guix ALTRES	

U.E. 6170 Igual a	Sect. 13
MNCR 1 fusaïola FAUNA MALACOLOGIA METALLS 1 bronze MAT. LITIC 1 sílex MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. ALTRES	

INVENTARI DEL MATERIAL NO CERÀMIC (INVG-VIL) VILARS 2000

U.E. 6187 Igual a	Sect. 10
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. 1 frag. de guix, 1 frag. de terra cuita ALTRES	

U.E. 6204 Igual a	Sect. 13
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. 3 frag. base de llar ALTRES	

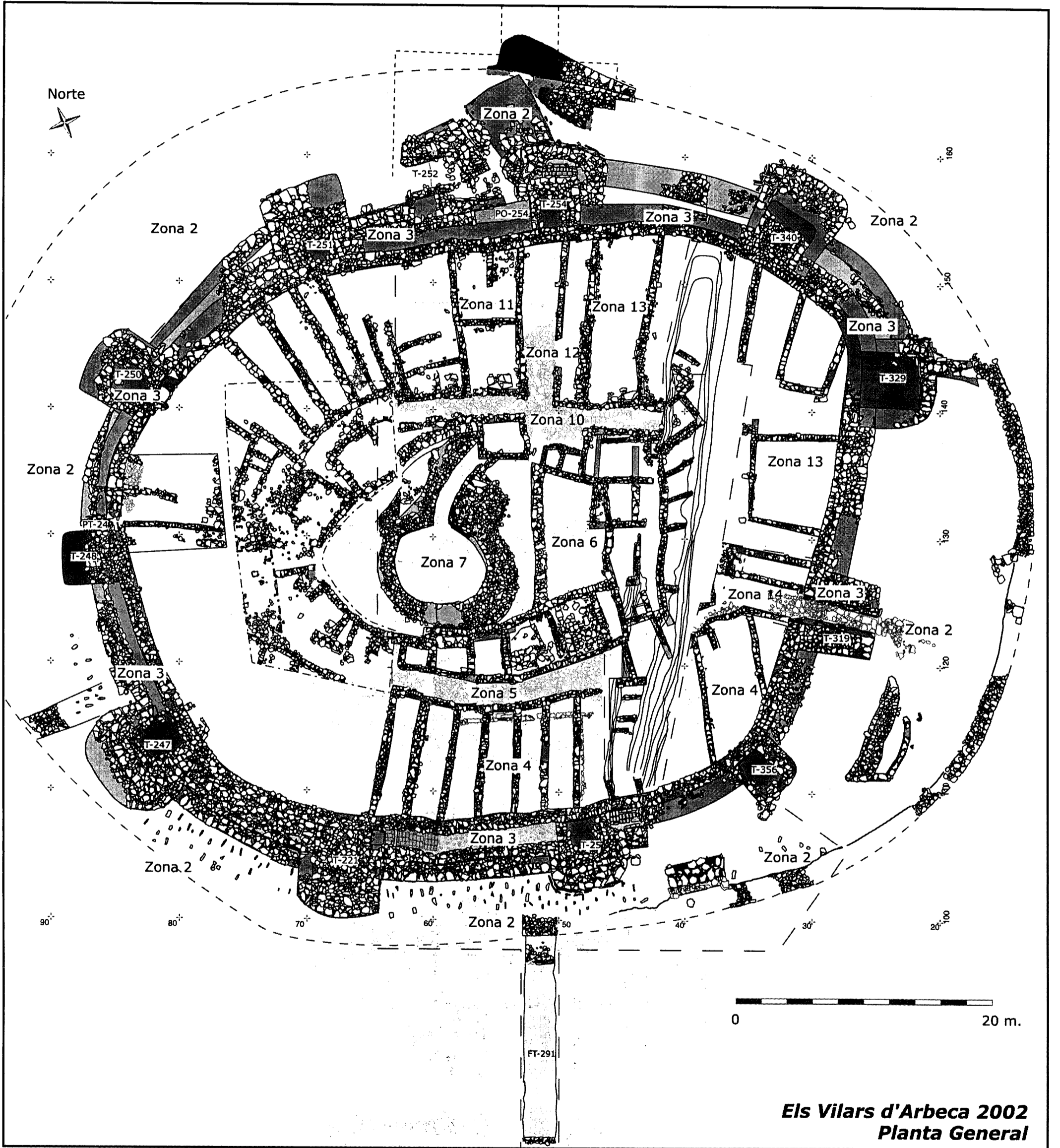
U.E. 6199 Igual a	Sect. 4
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS MAT. LITIC 1 sílex MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. ALTRES	

U.E. 6205 Igual a	Sect. 3
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. 1 frag. base llar ALTRES	

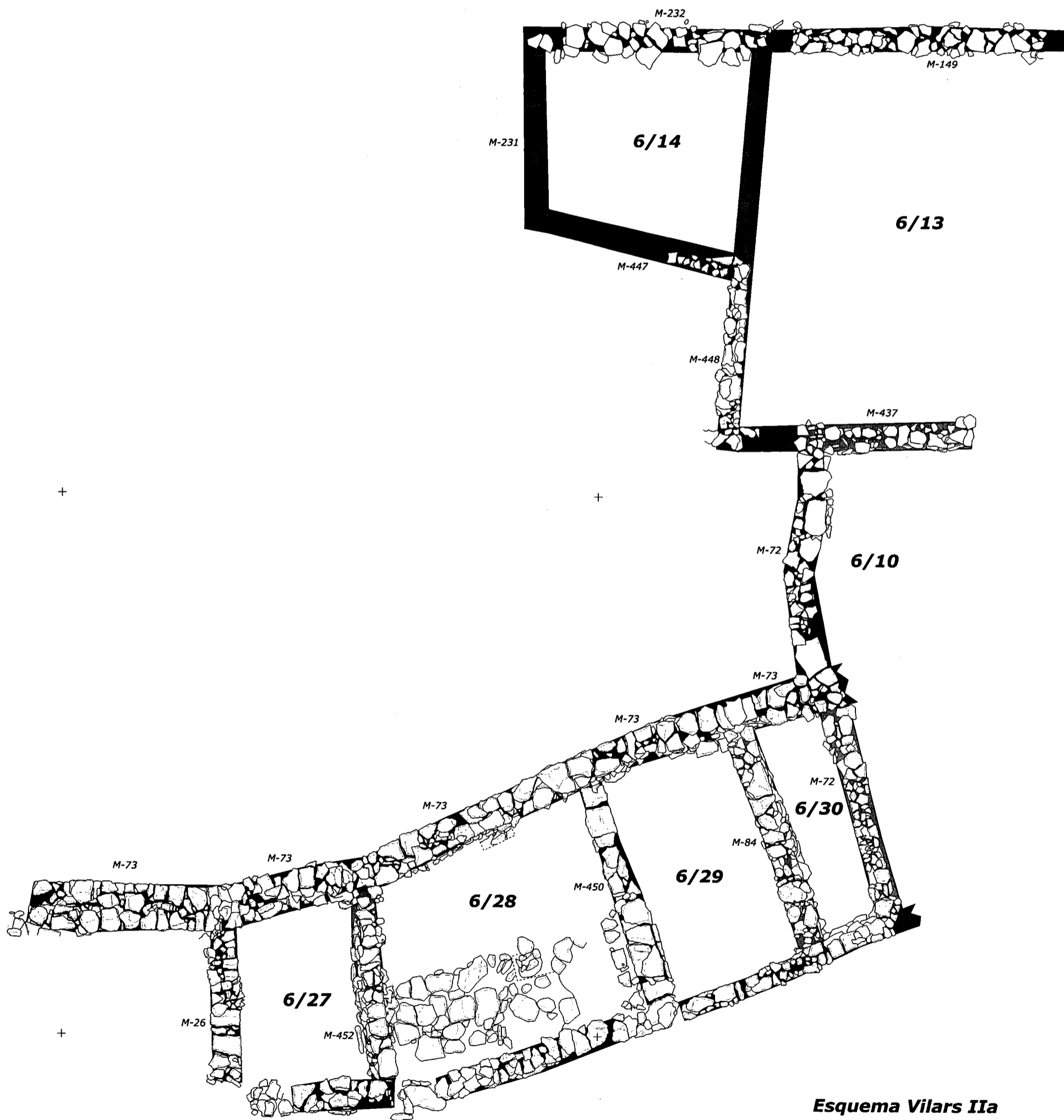
U.E. 6202 Igual a	Sect. 1
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS MAT. LITIC 1 sílex MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. ALTRES	

U.E. 6210 Igual a	Sect. 4
MNCR FAUNA MALACOLOGIA METALLS 1 bronze MAT. LITIC MAT. ORG. MANUF. MAT CONSTRUC. 1 frag. base de llar ALTRES	

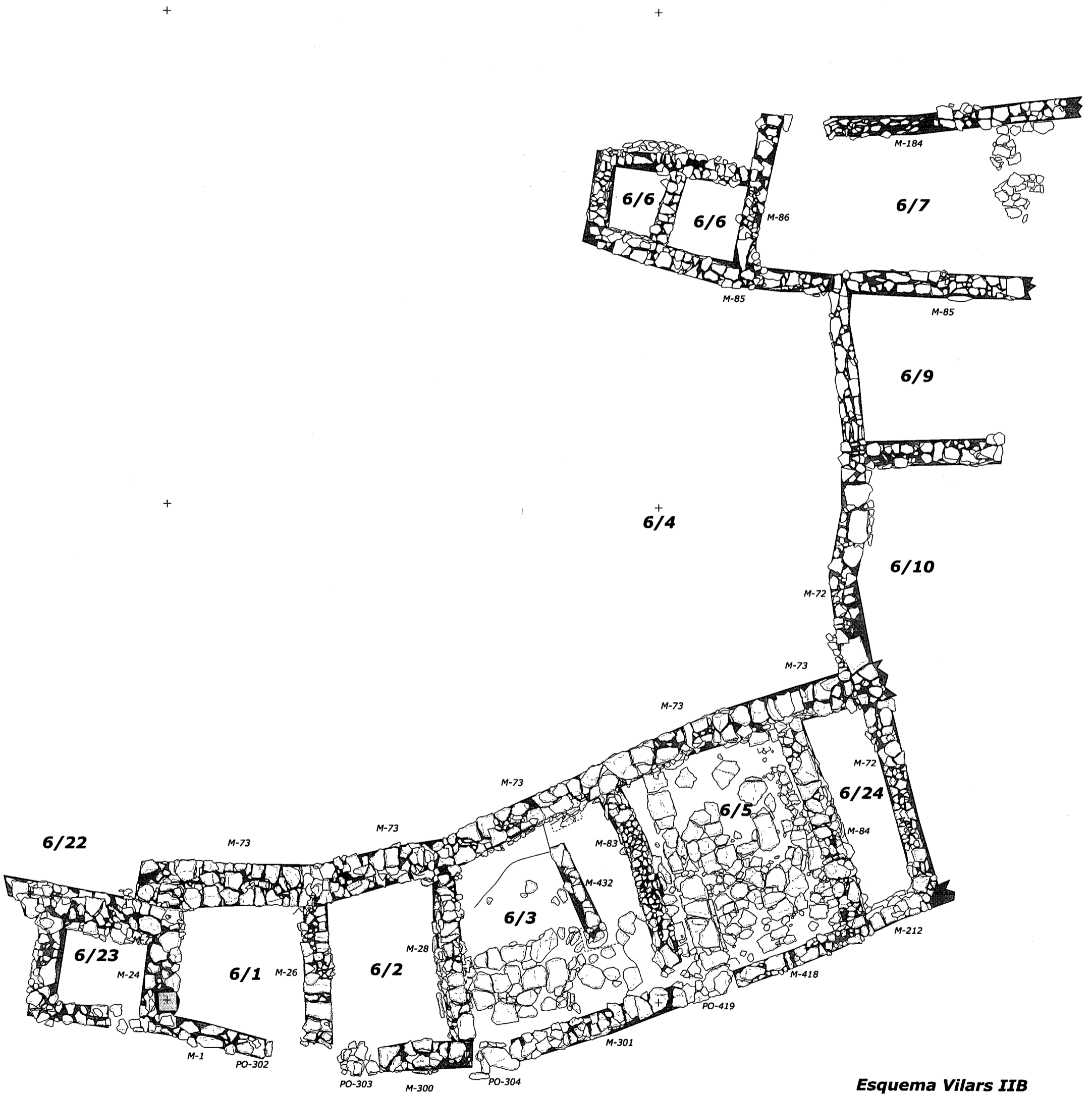
***Annex II:
Plantes***

**Els Vilars d'Arbeca 2002
Planta General**

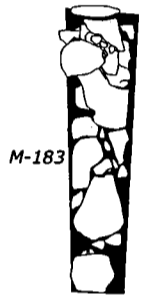
Esquema Vilars IIa

Esquema Vilars IIB

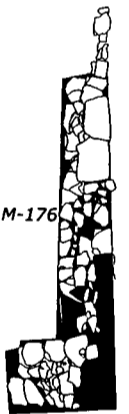
+

+

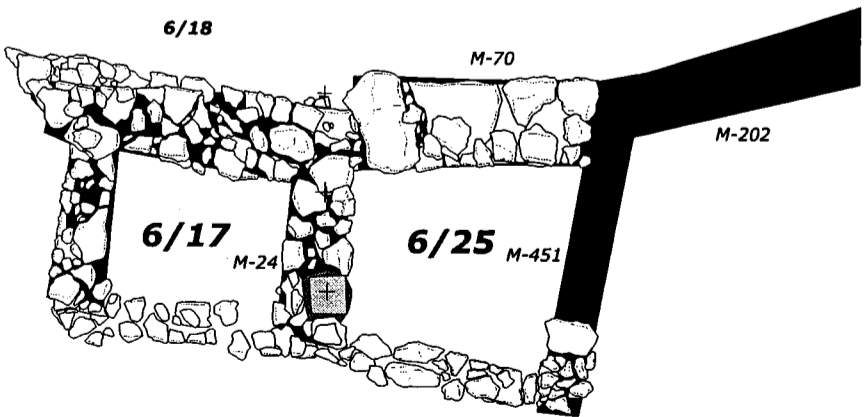
6/12

PO-213

+

+

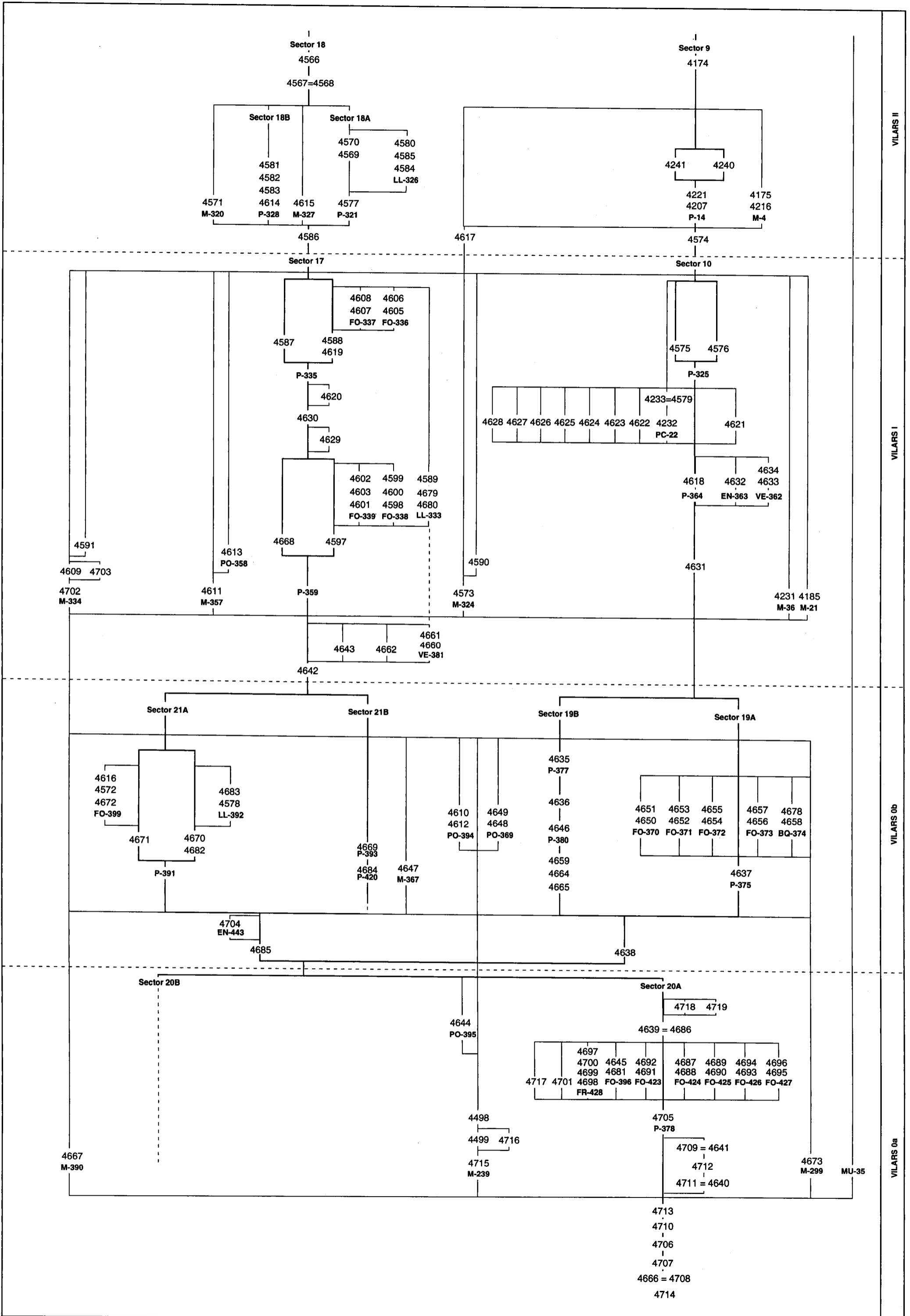
+

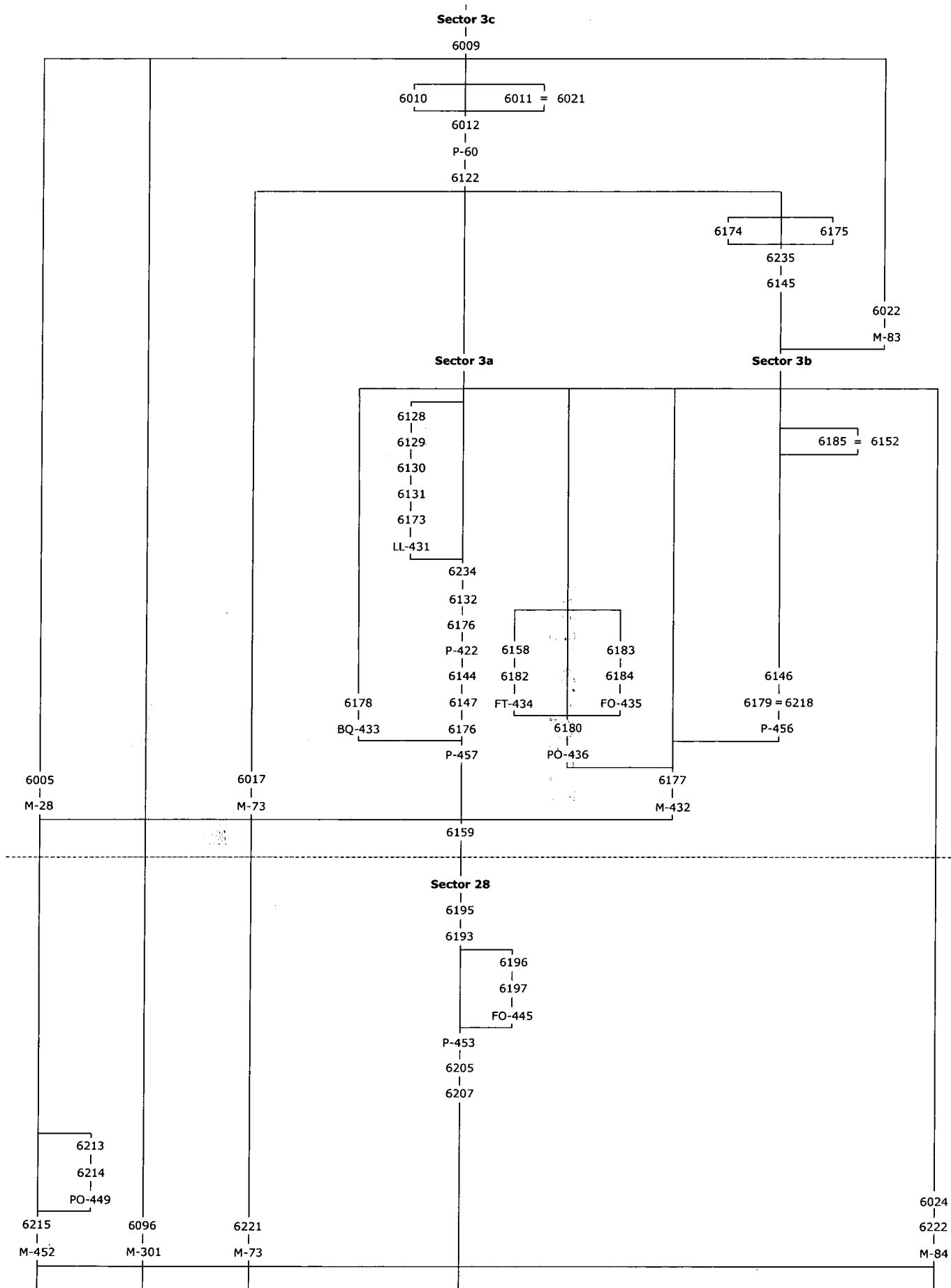
Esquema Vilars IIC

***Annex III:
Diagrams***

VILARS 2000: DIAGRAMA ZONA 4

VILARS I Ib

VILARS I Ia

Diagrama estratigràfic del sectors 28 i 3 (a, b i c) de la zona 6.

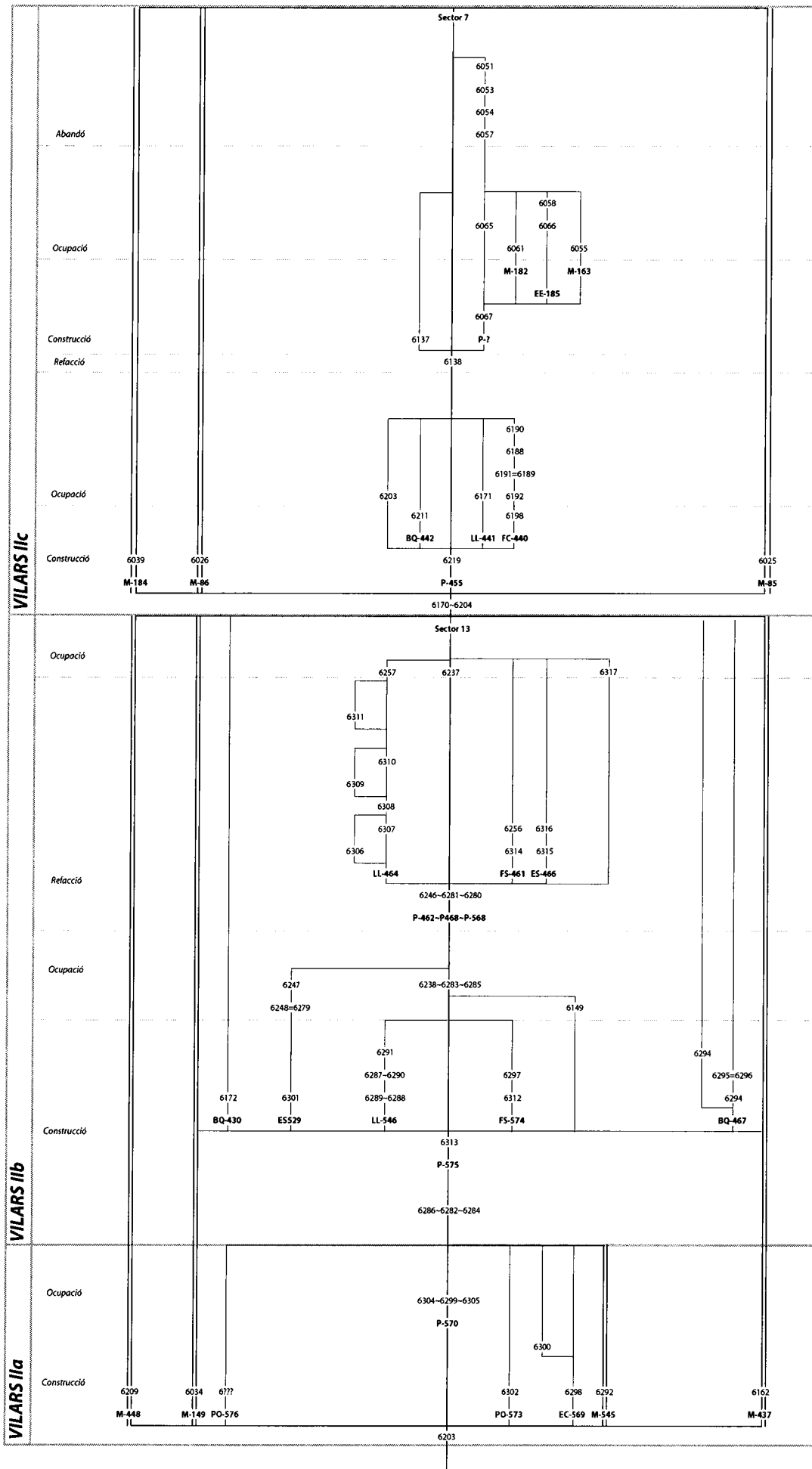

Diagrama estratigràfic dels Sectors 7 i 13 de la Zona 6

***Annex IV:
Figures***

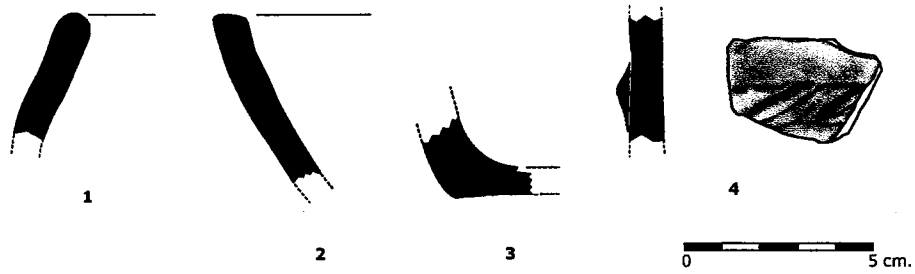

Fig. 1: Fase Vilars Oa: UE 4686, UE 4703 i UE 4714.

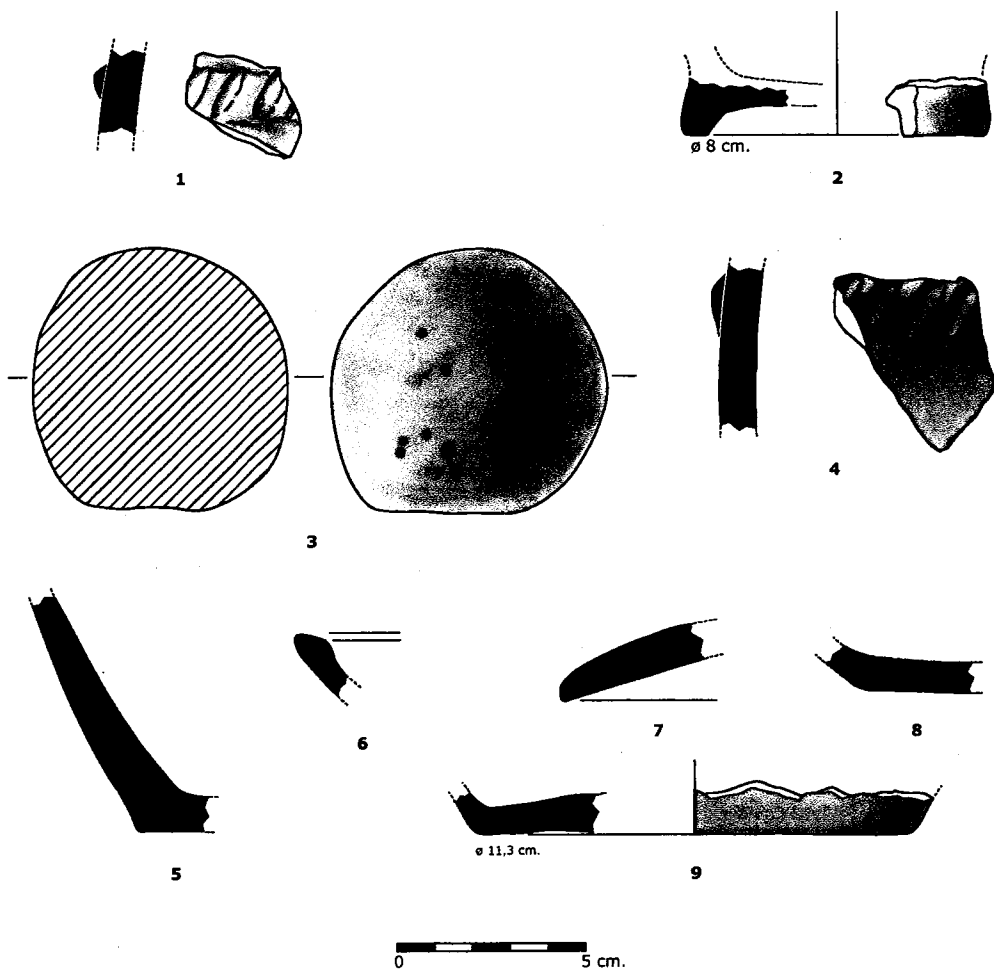
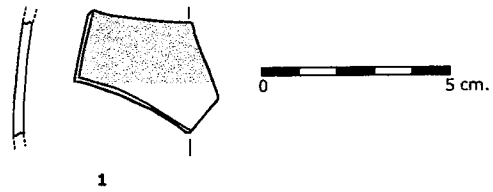
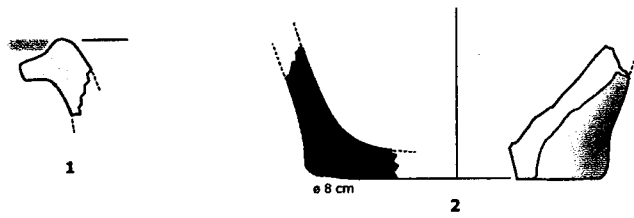

Fig. 2: Fase Vilars Ob: UE 4683, UE 4684 i UE 4685.

Fig. 3: Fase Vilars IIa: UE 6195.

0 5 cm.

Fig. 4: Fase Vilars IIa: UE 6205.

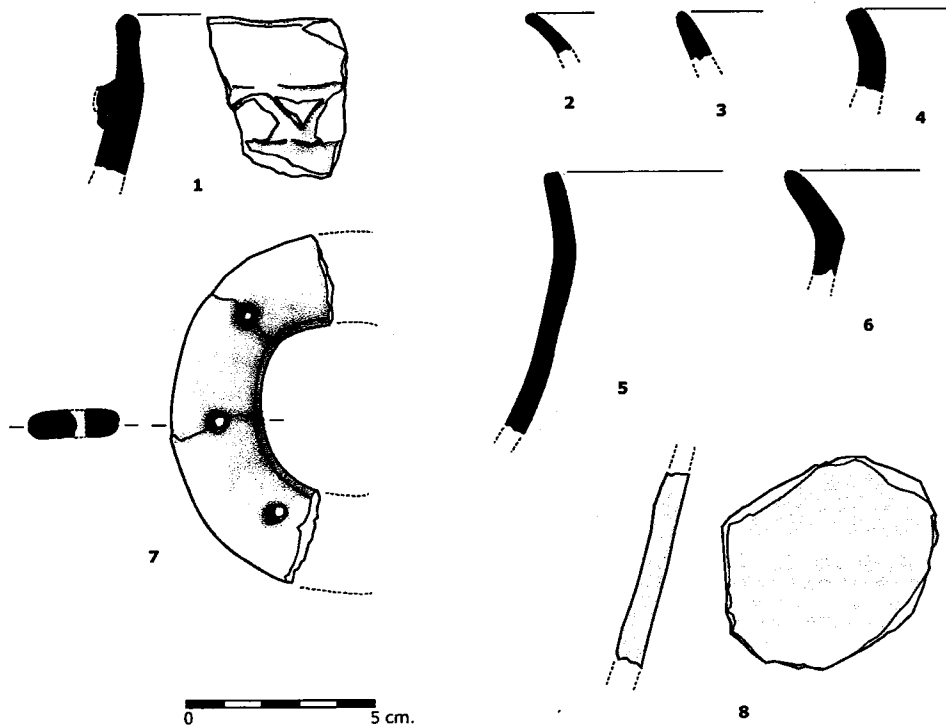
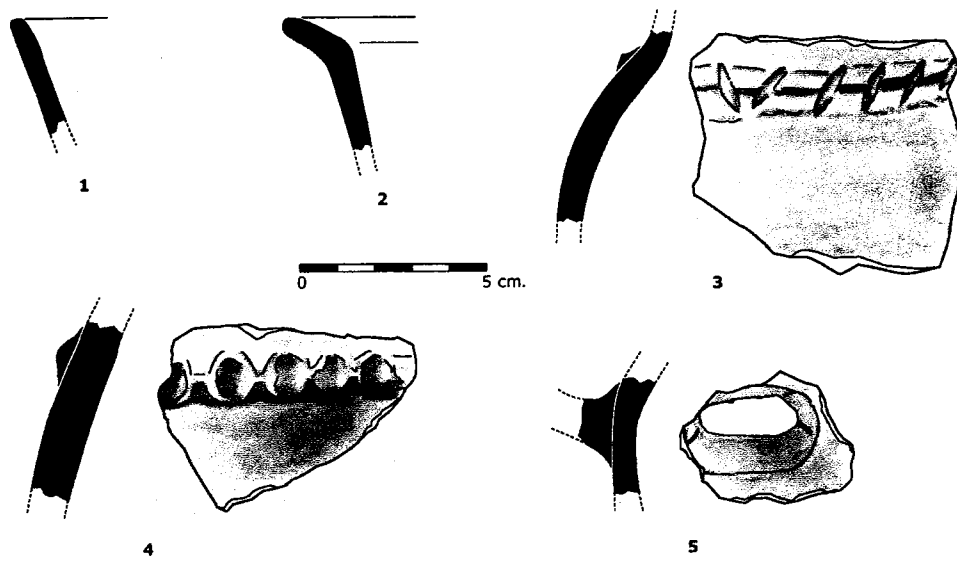

Fig. 5: Fase Vilars IIa: UE 6142.

Fig. 6: Fase Vilars IIa: UE 6143.

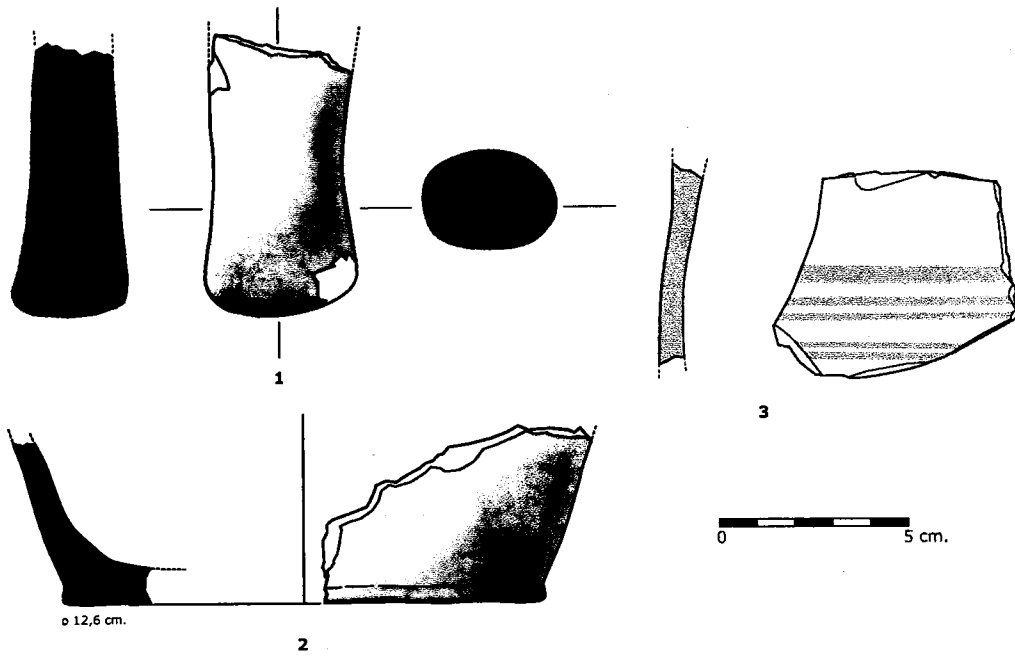

Fig. 7: Fase Vilars IIb: UE 6120.

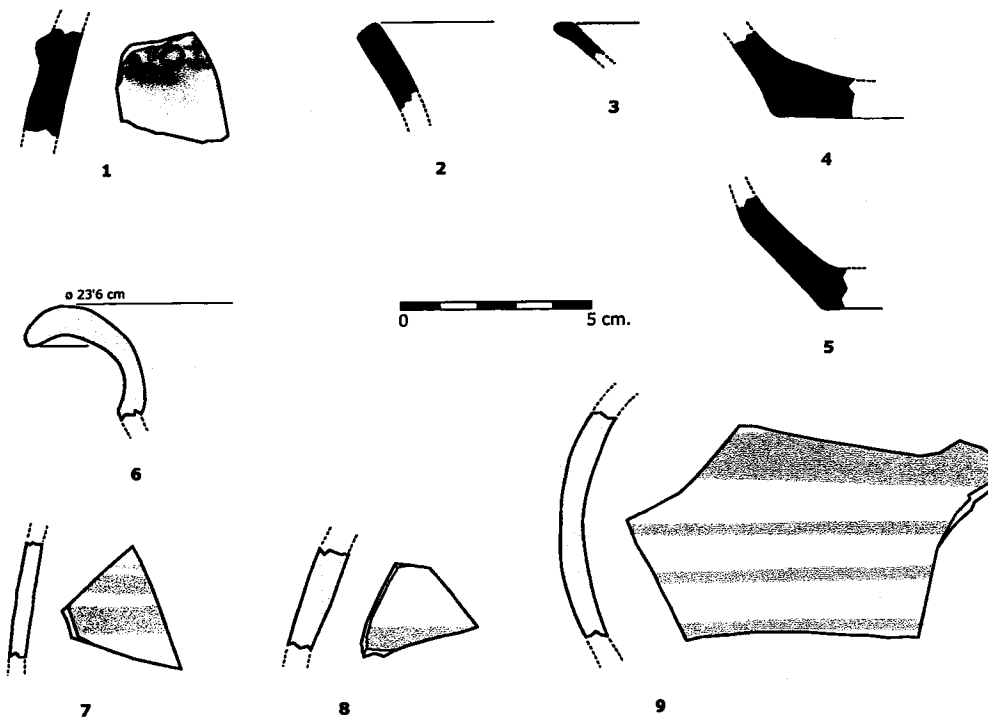
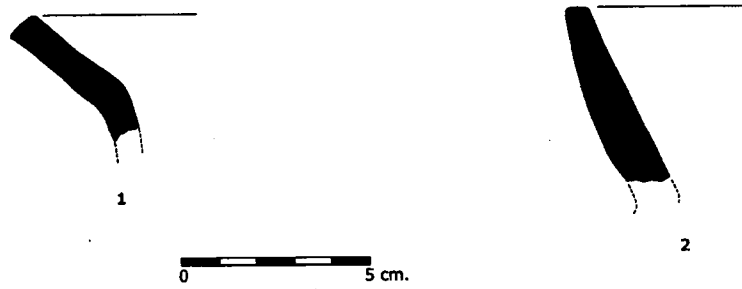
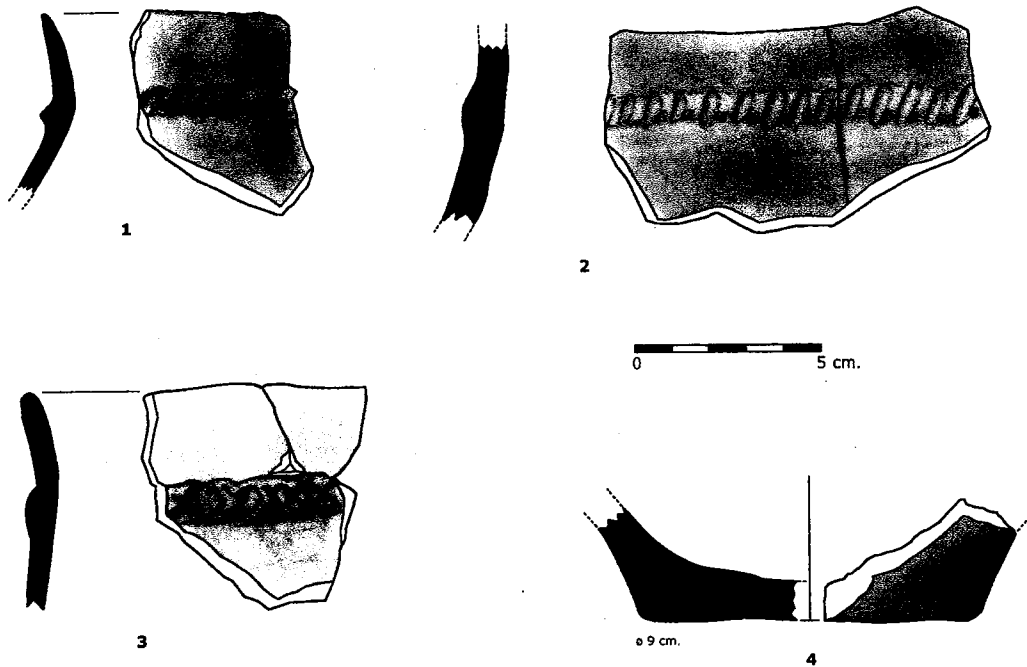

Fig. 8: Fase Vilars IIb: UE 6126.

Fig. 9: Fase Vilars IIb: UE 6160.

Fig. 10: Fase Vilars IIb: UE 6122.

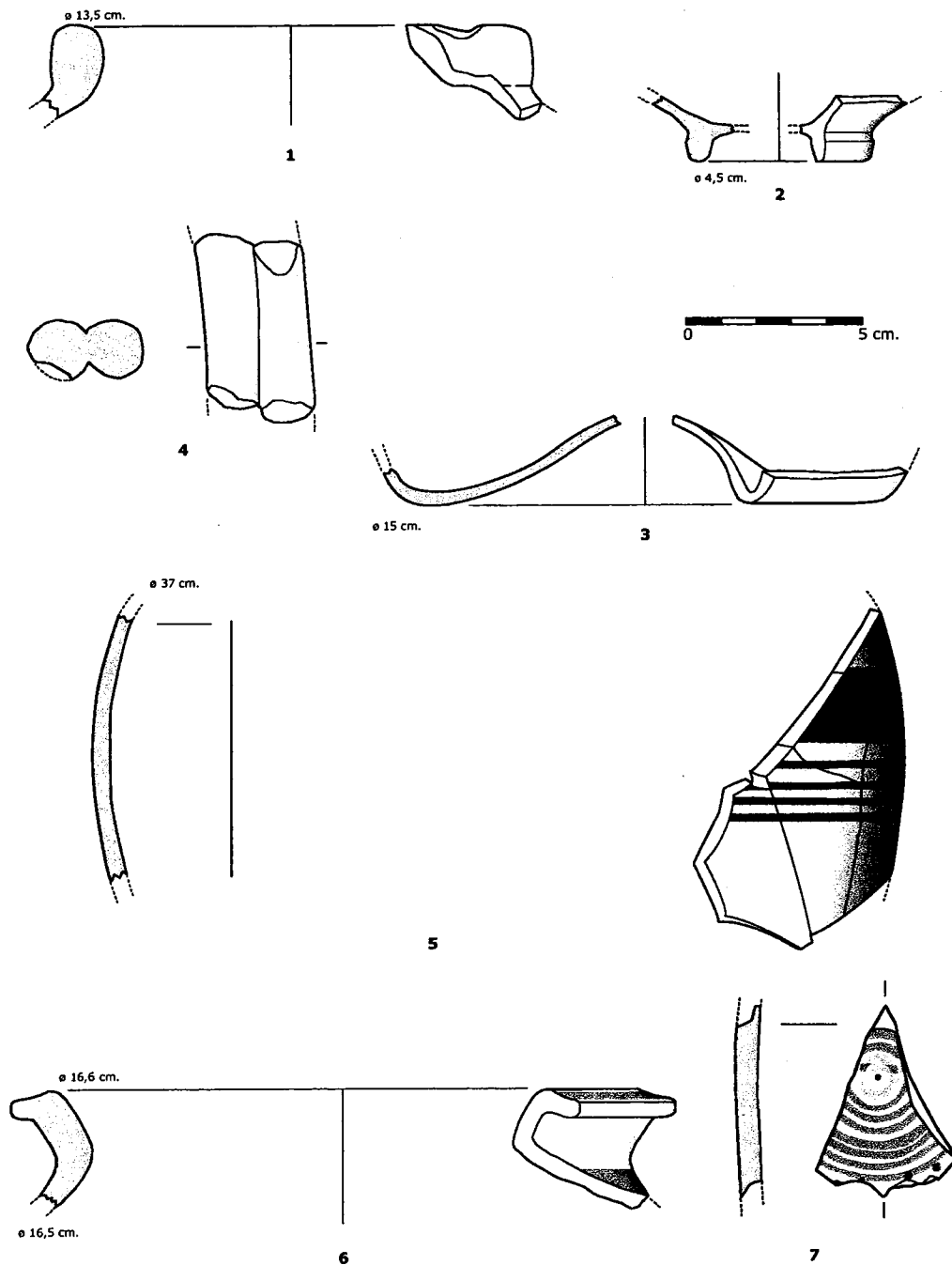
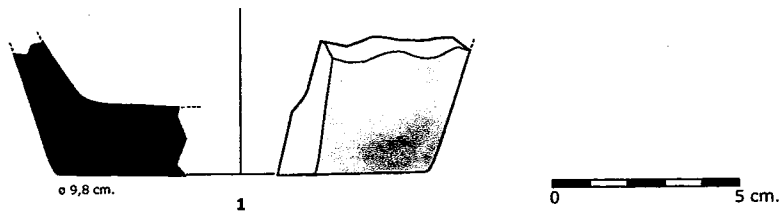

Fig. 11: Fase Vilars IIb: UE 6122.

Fig. 12: Fase Vilars IIb: UE 6130.

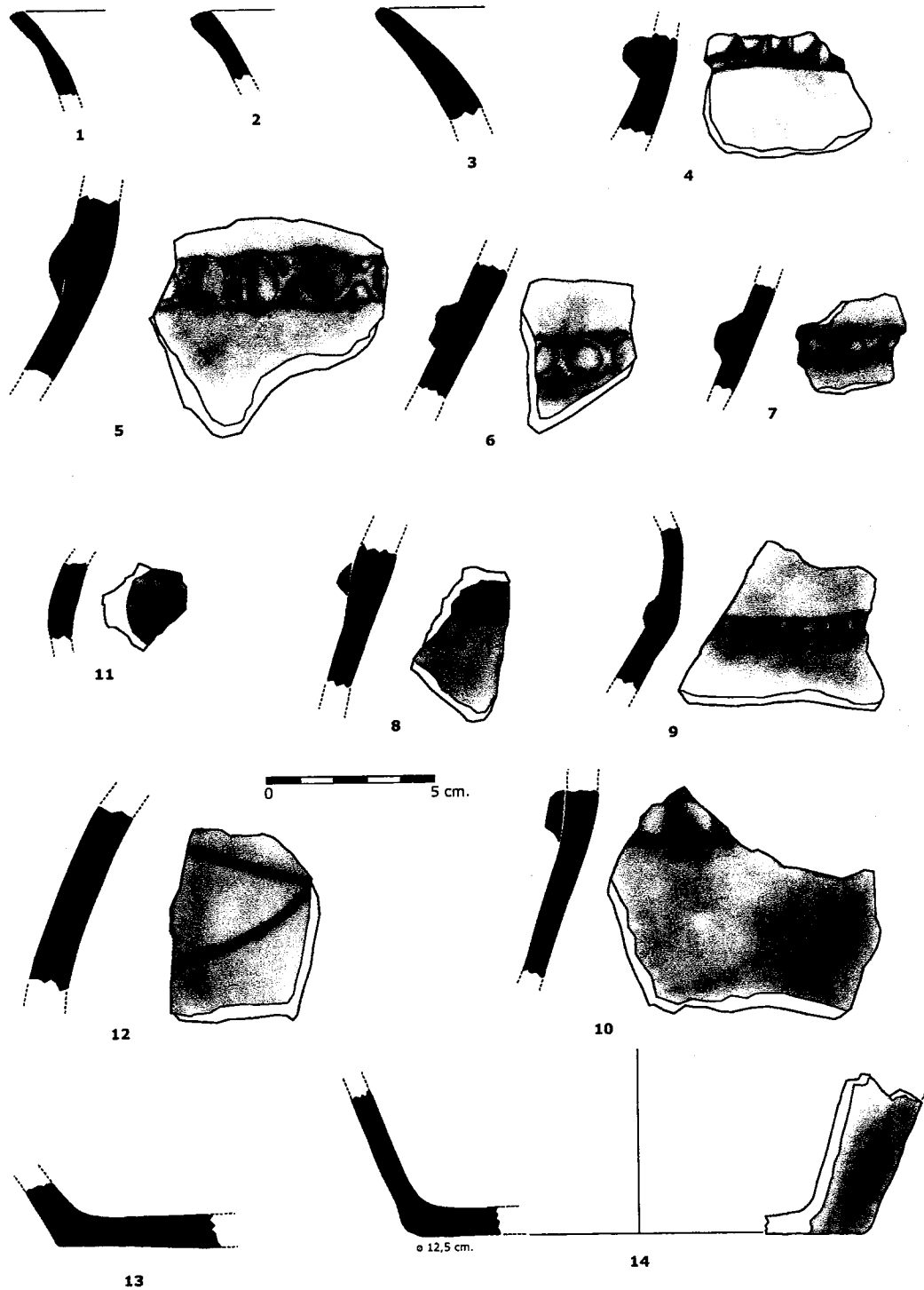

Fig. 13: Fase Vilars Iib: UE 6132.

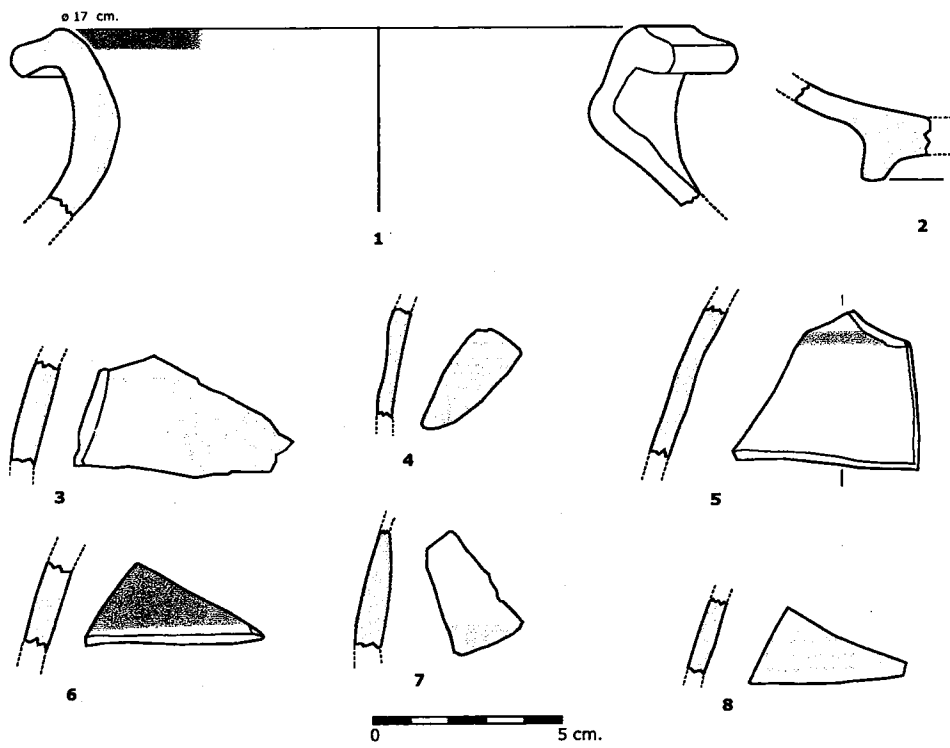
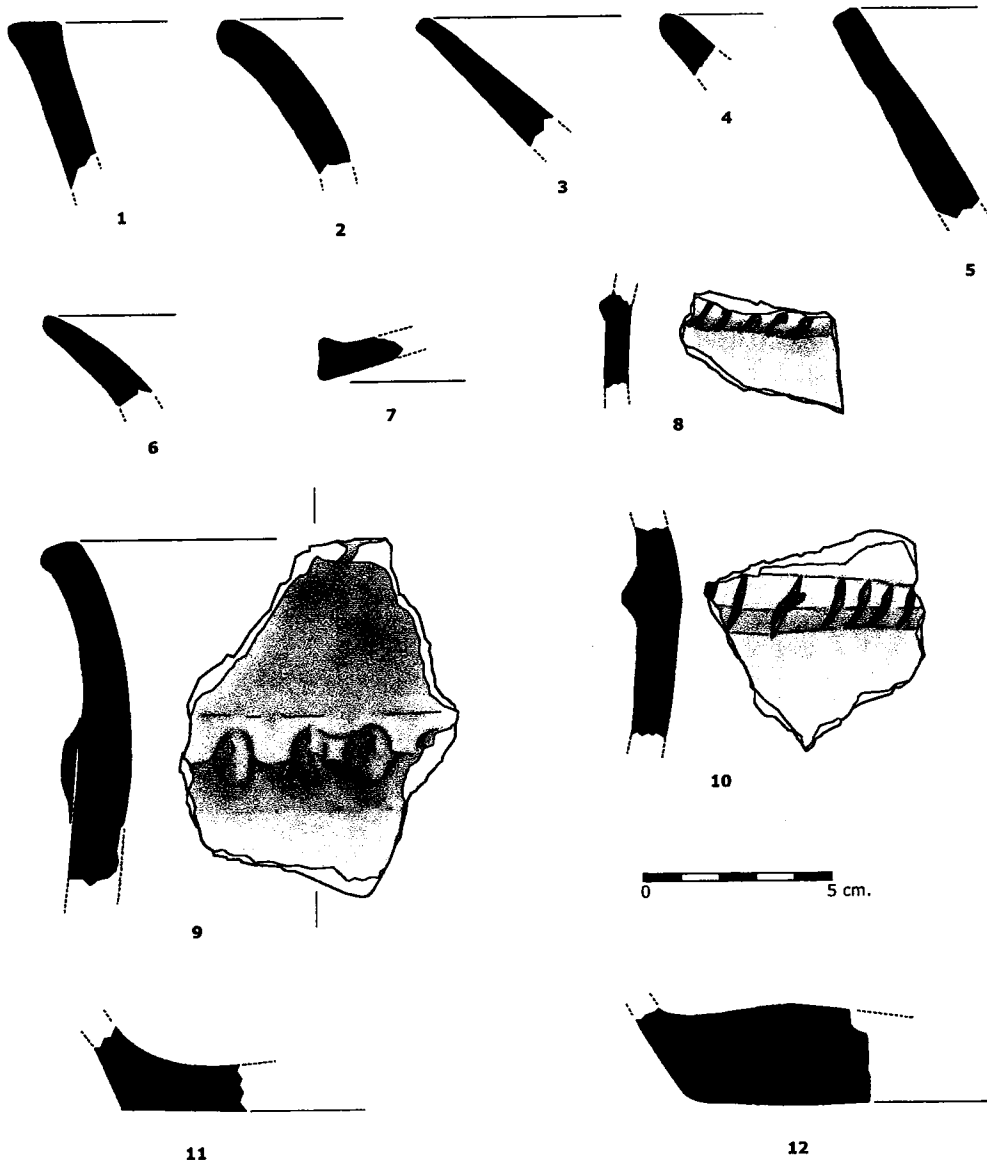

Fig. 14: Fase Vilars IIb: UE 6132

Fig. 15: Fase Vilars IIb: UE 6144.

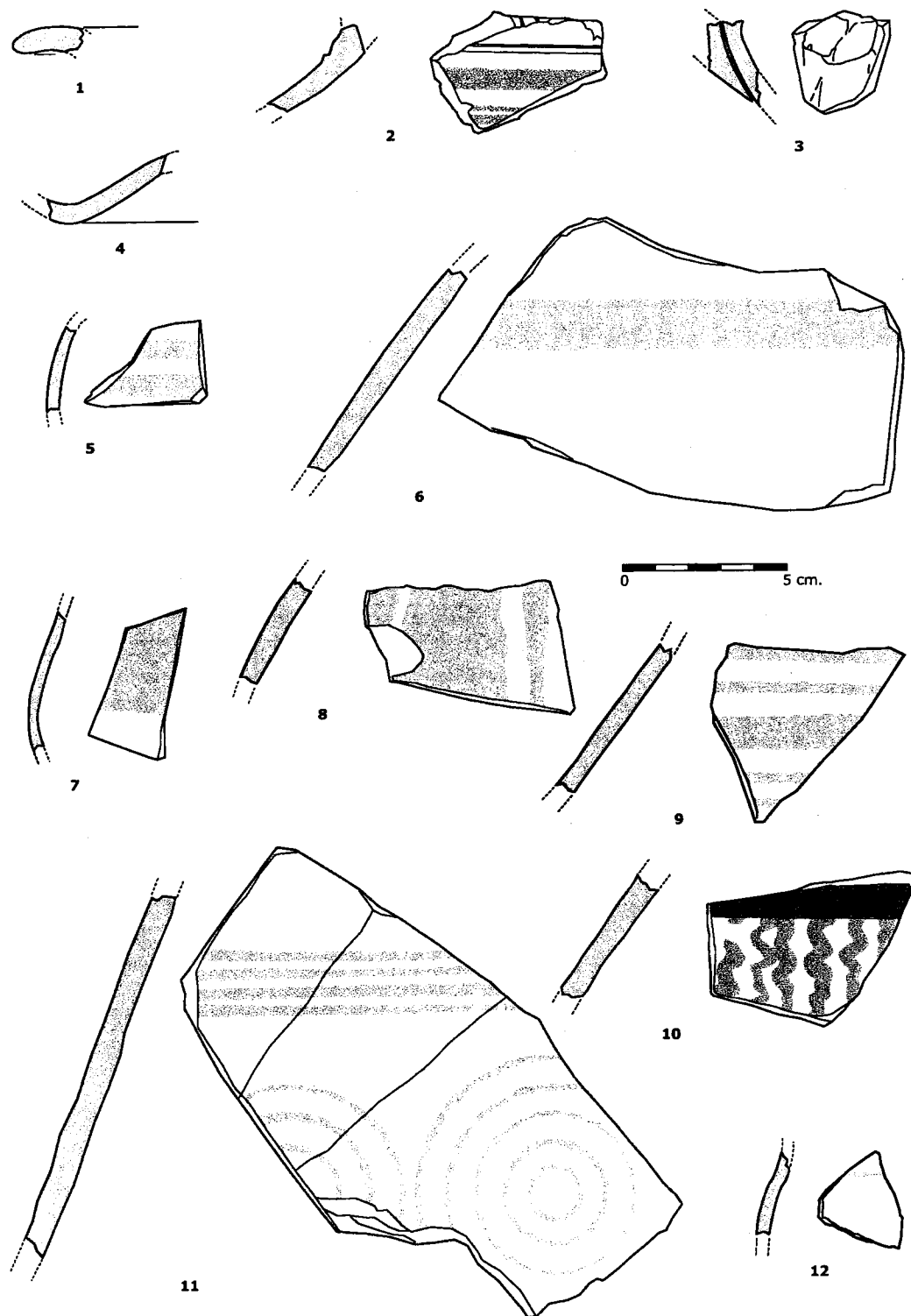
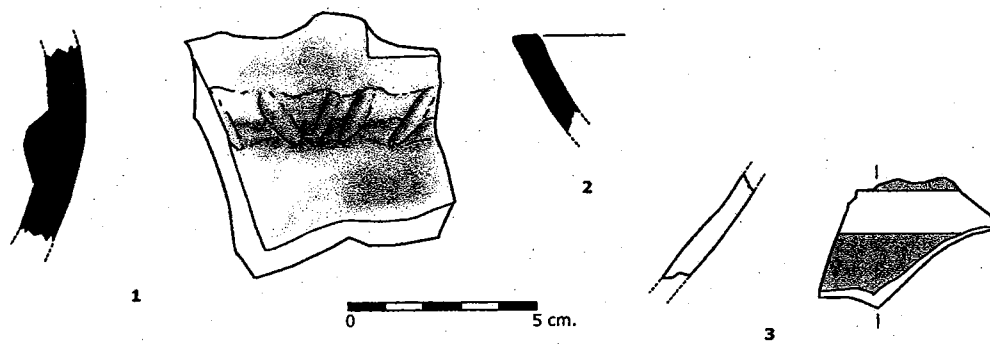

Fig. 16: Fase Vilars IIb: UE 6144.

Fig. 17: Fase Vilars IIb: UE 6146.

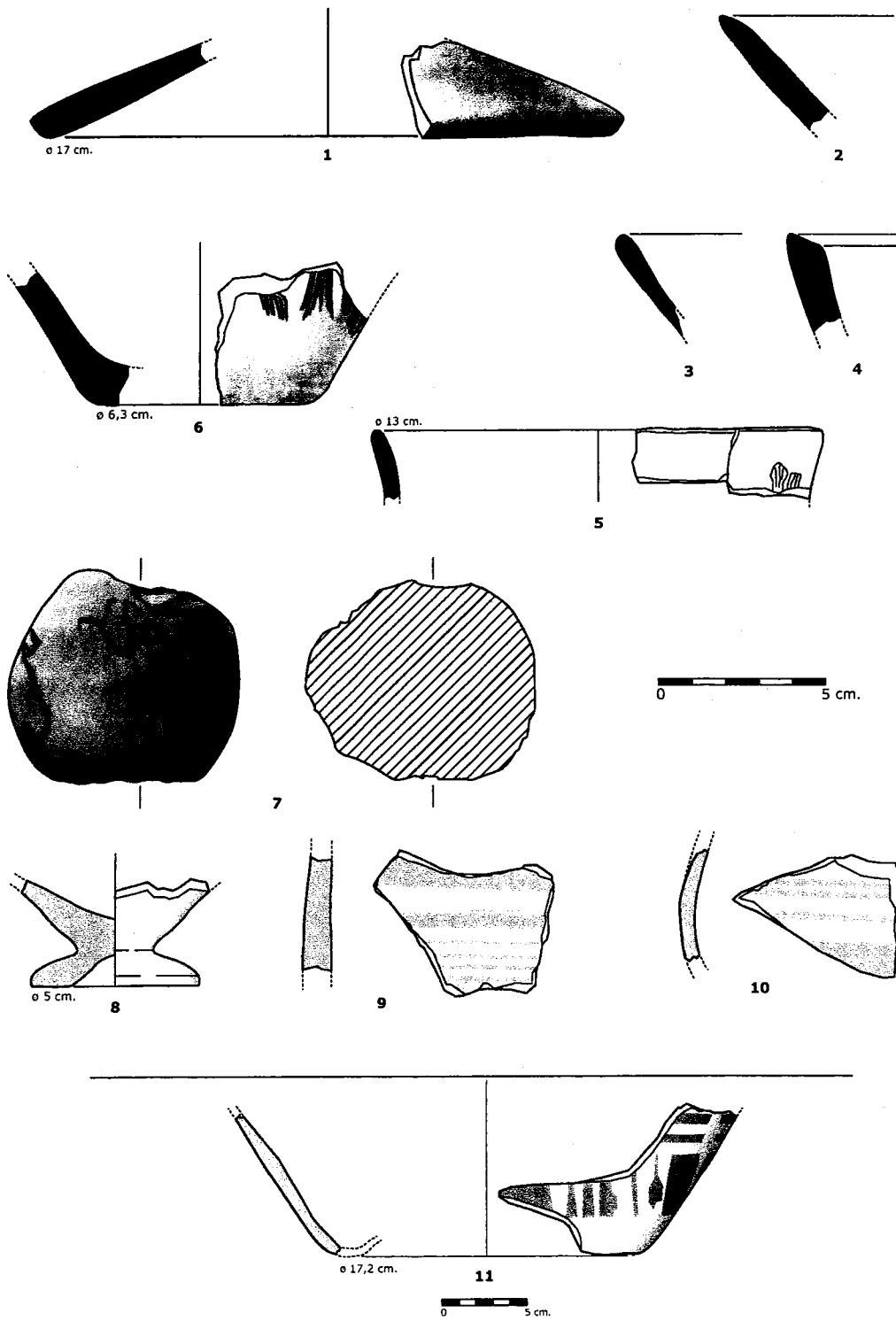

Fig. 18: Fase Vilars IIB: UE 6123.

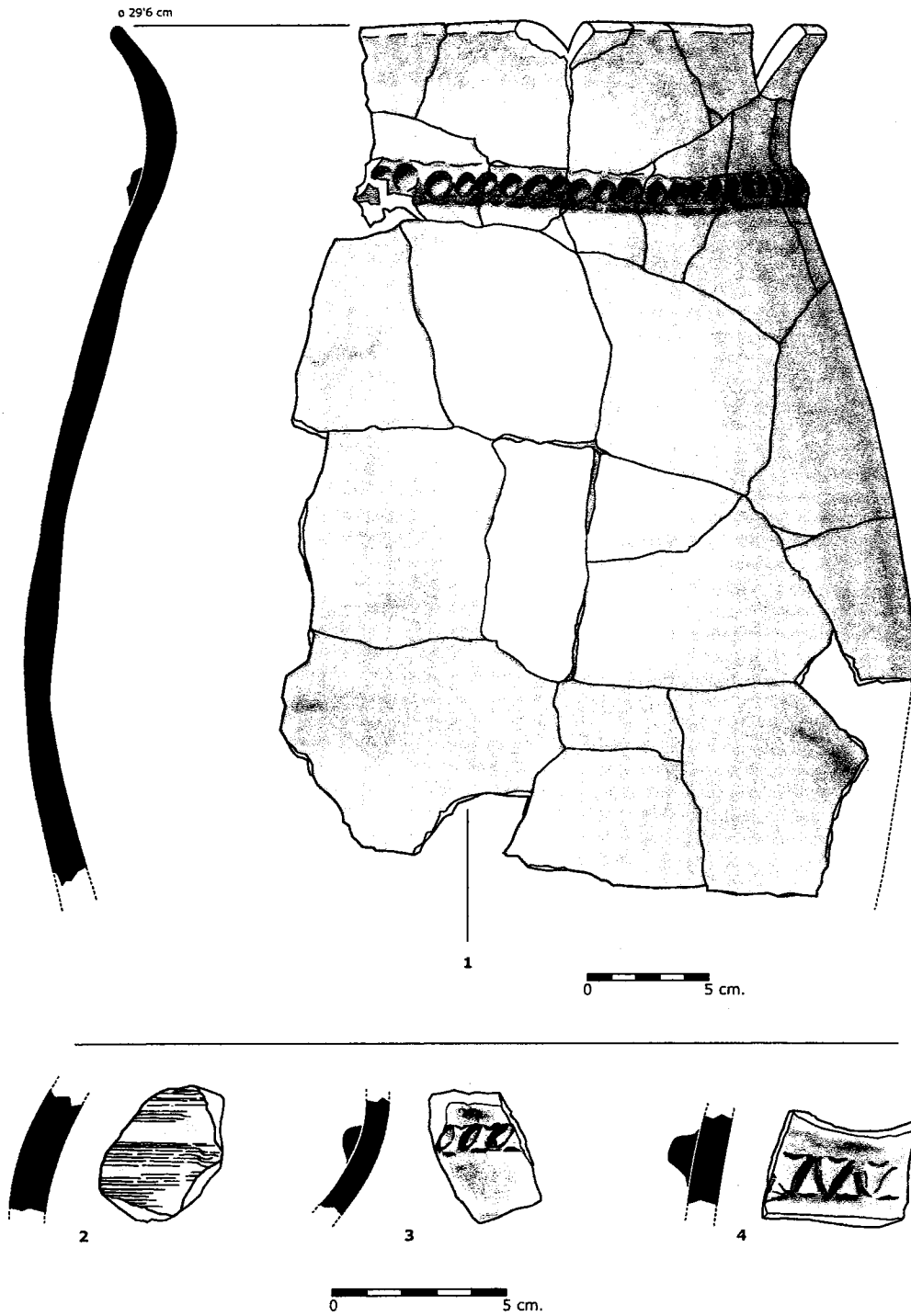

Fig. 19: Fase Vilars IIb: UE 6127.

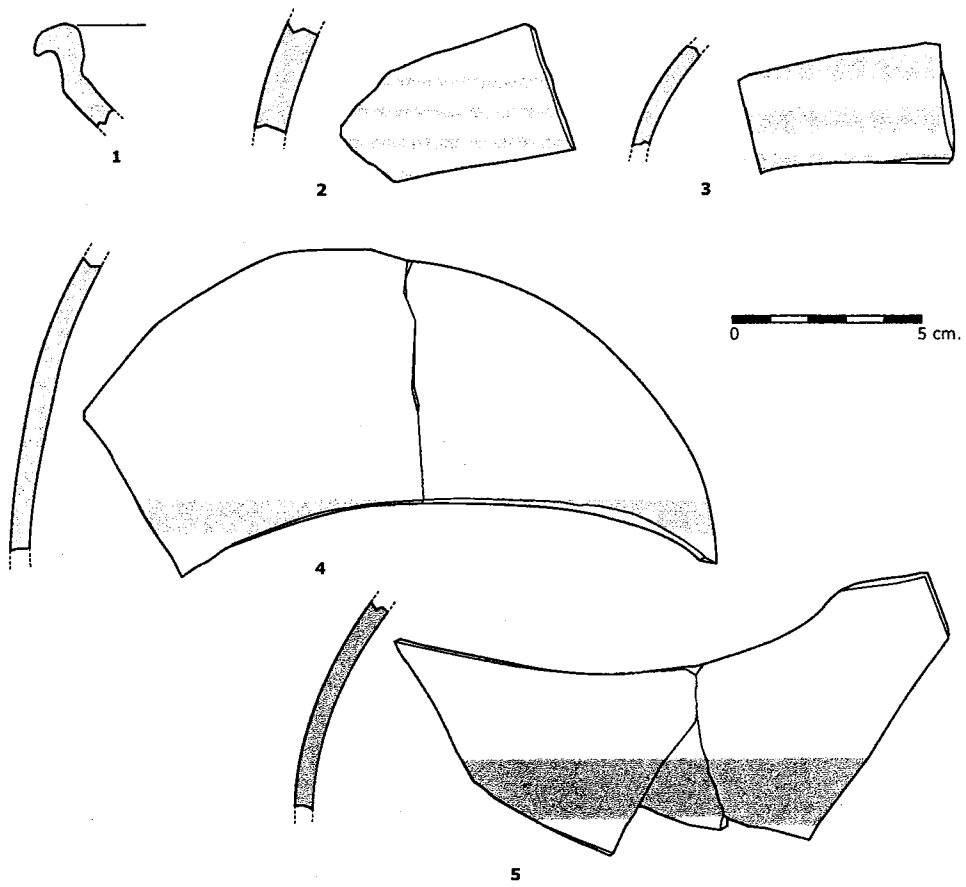

Fig. 20: Fase Vilars IIb: UE 6127.

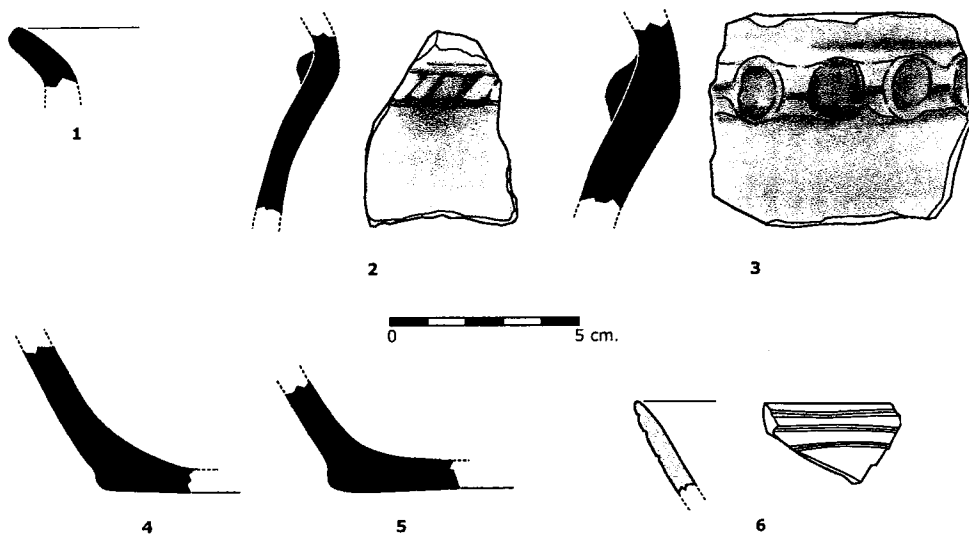

Fig. 21: Fase Vilars IIb: UE 6136.

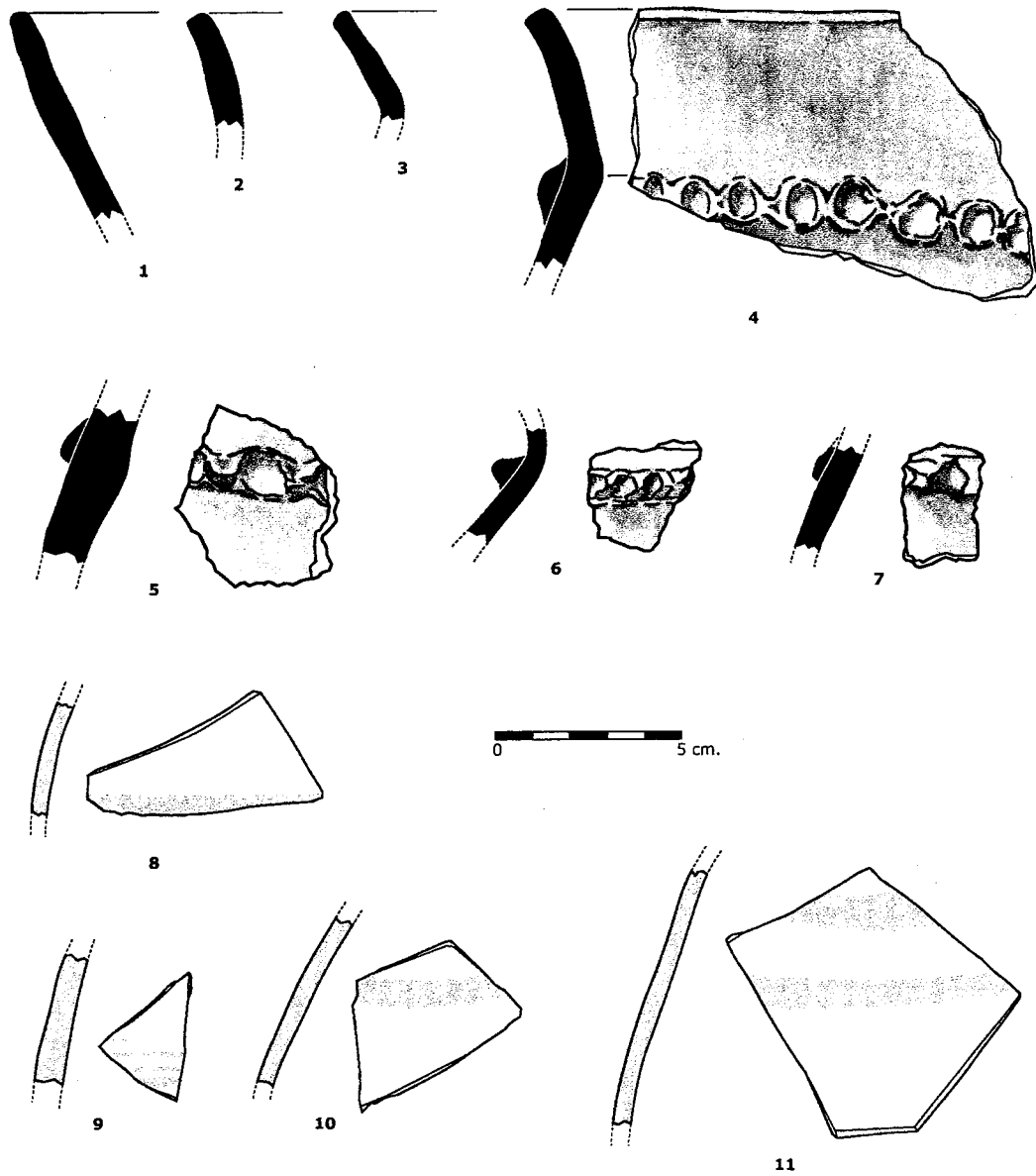

Fig. 22: Fase Vilars Iib: UE 6140.

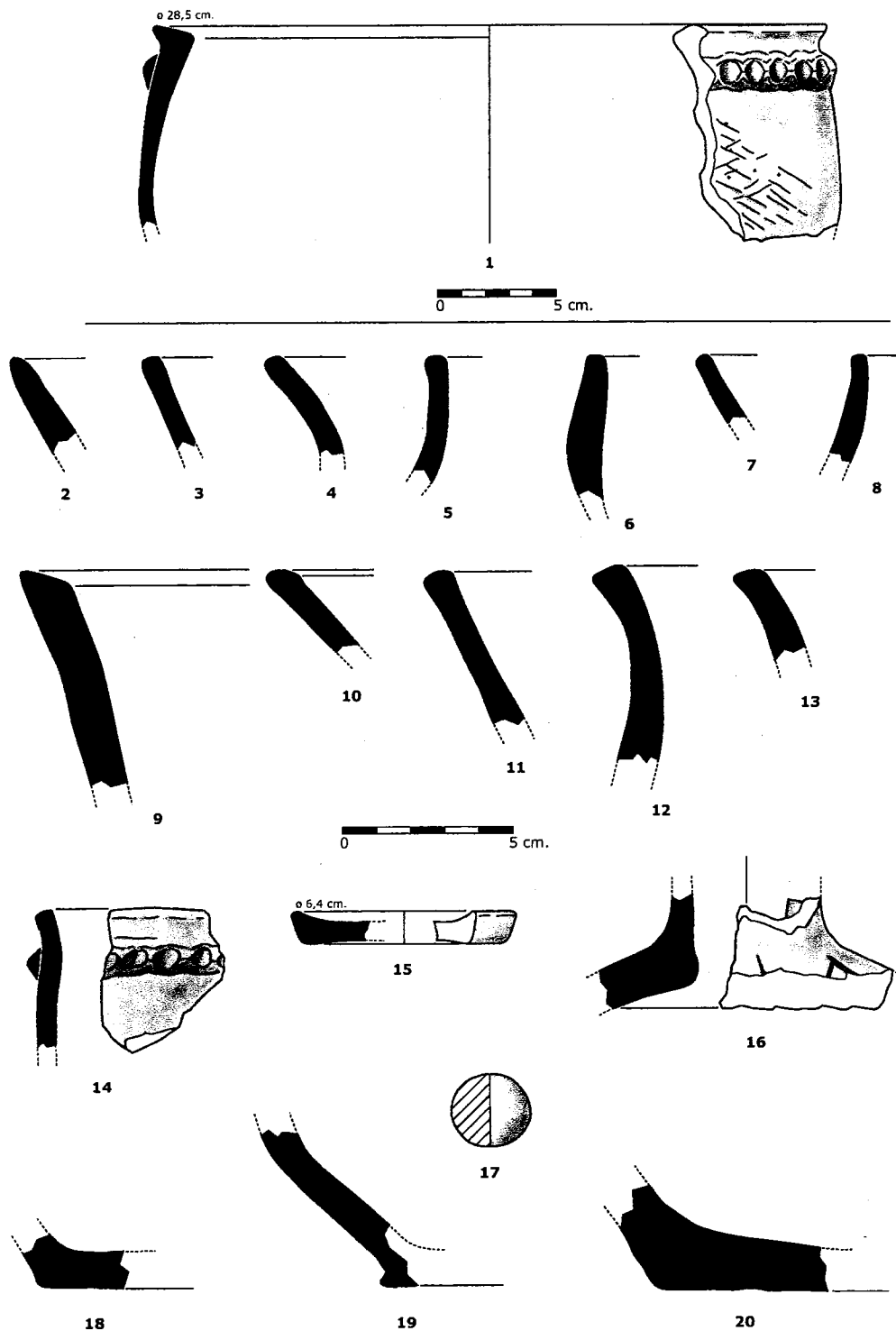

Fig. 23: Fase Vilars IIb: UE 6124.

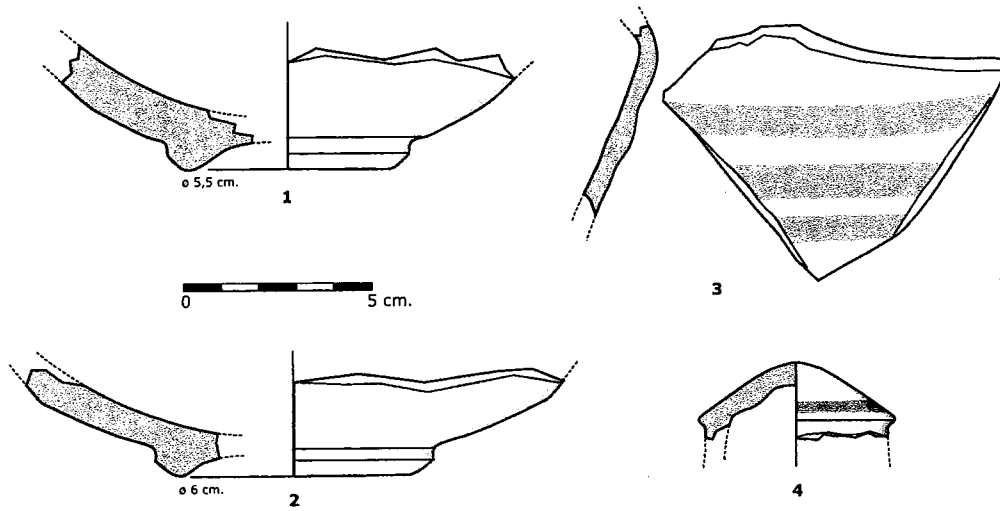

Fig. 24: Fase Vilars IIb: UE 6124.

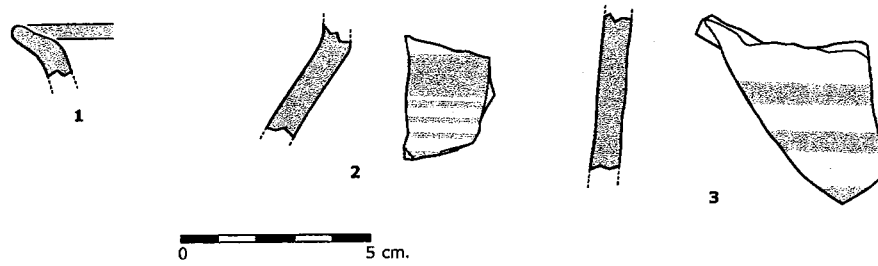

Fig. 25: Fase Vilars IIc: UE 6202.

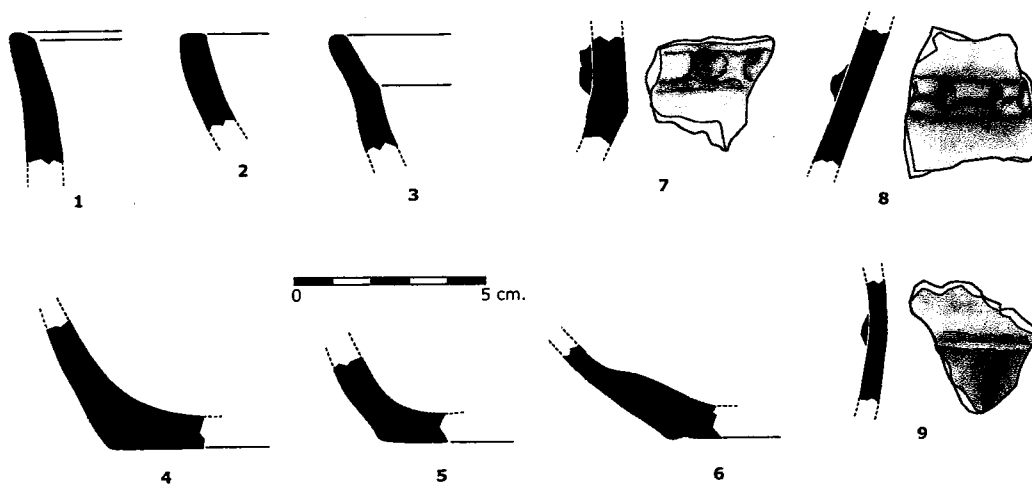

Fig. 26: Fase Vilars IIc: UE 6121.

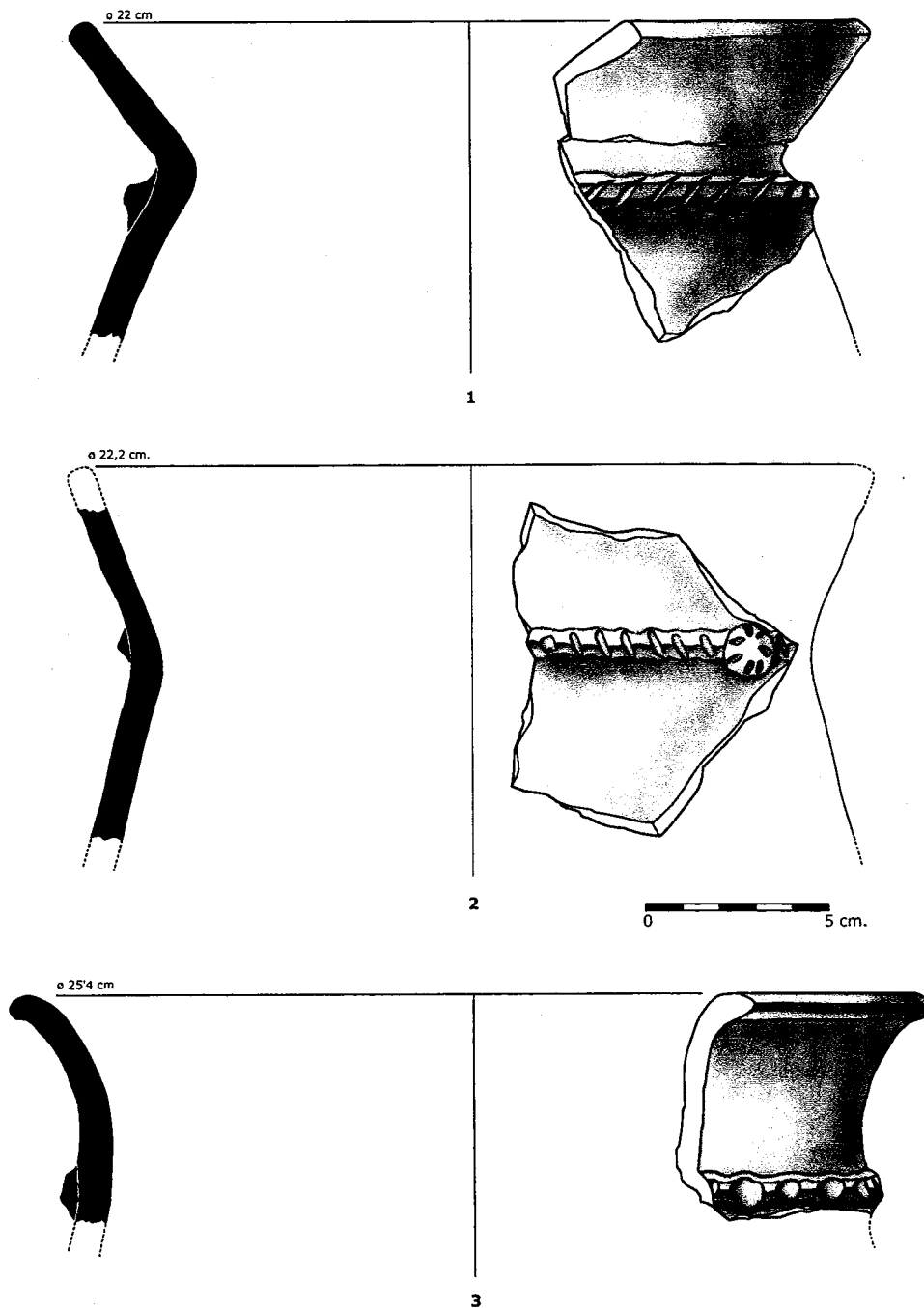

Fig. 27: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6125.

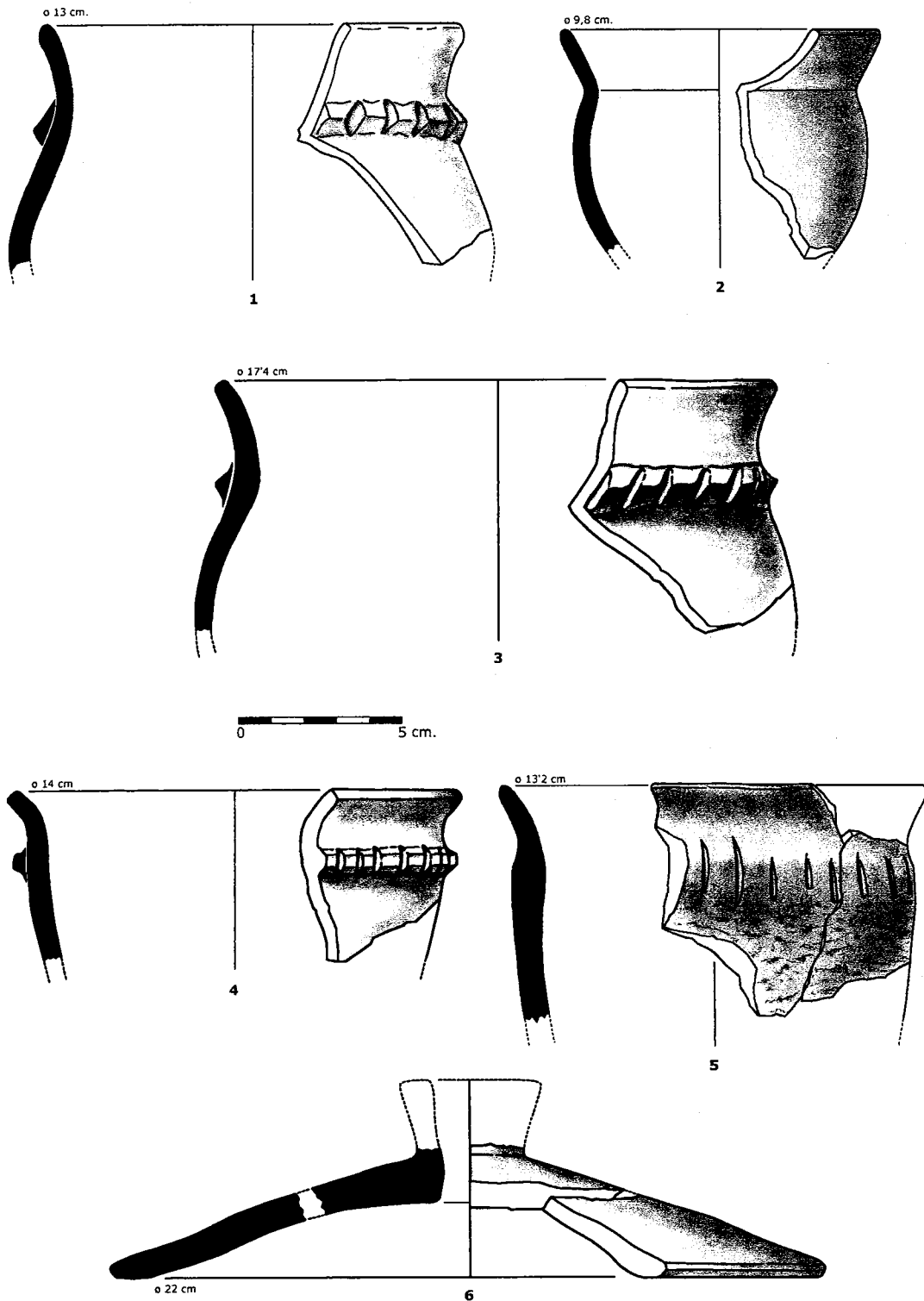

Fig. 28: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6125.

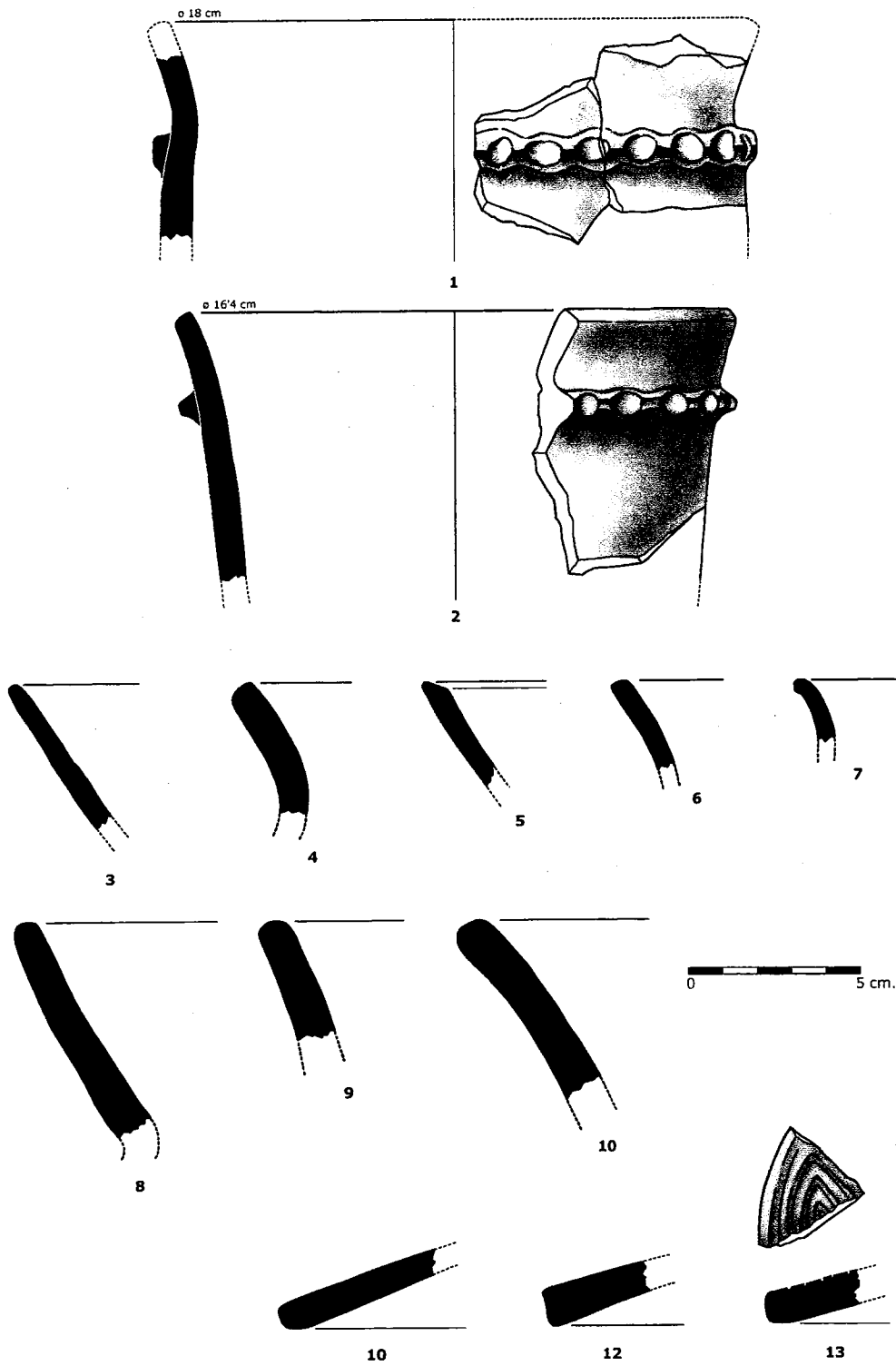

Fig. 29: Fases Vilars I Ib i I Ic: UE 6125.

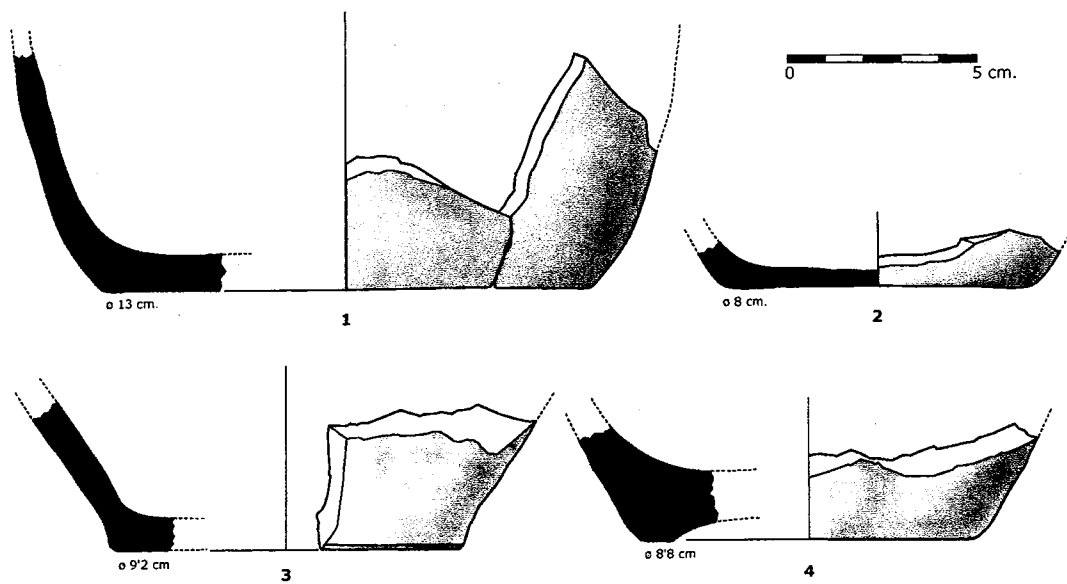

Fig. 30: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6125.

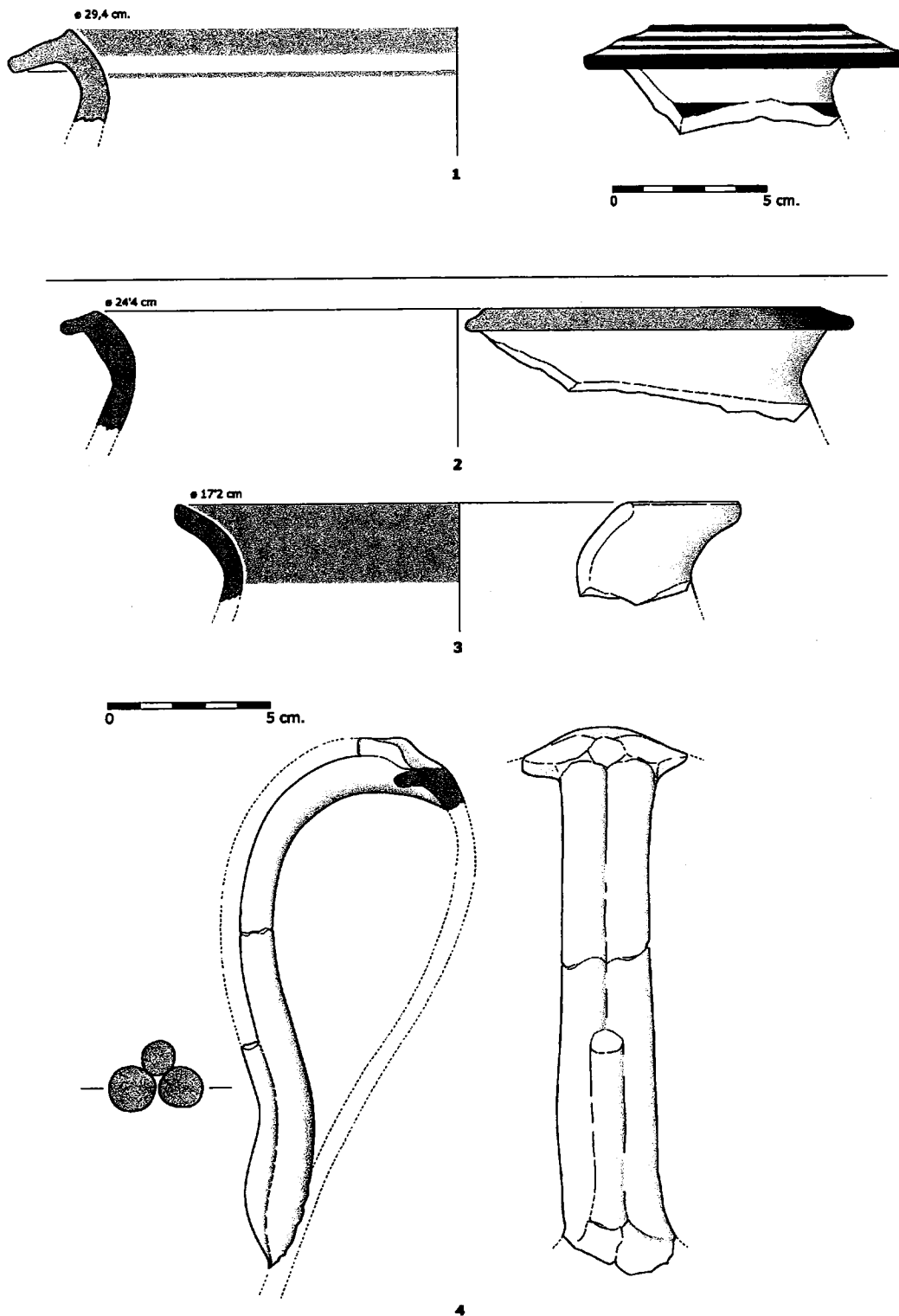

Fig. 31: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6125.

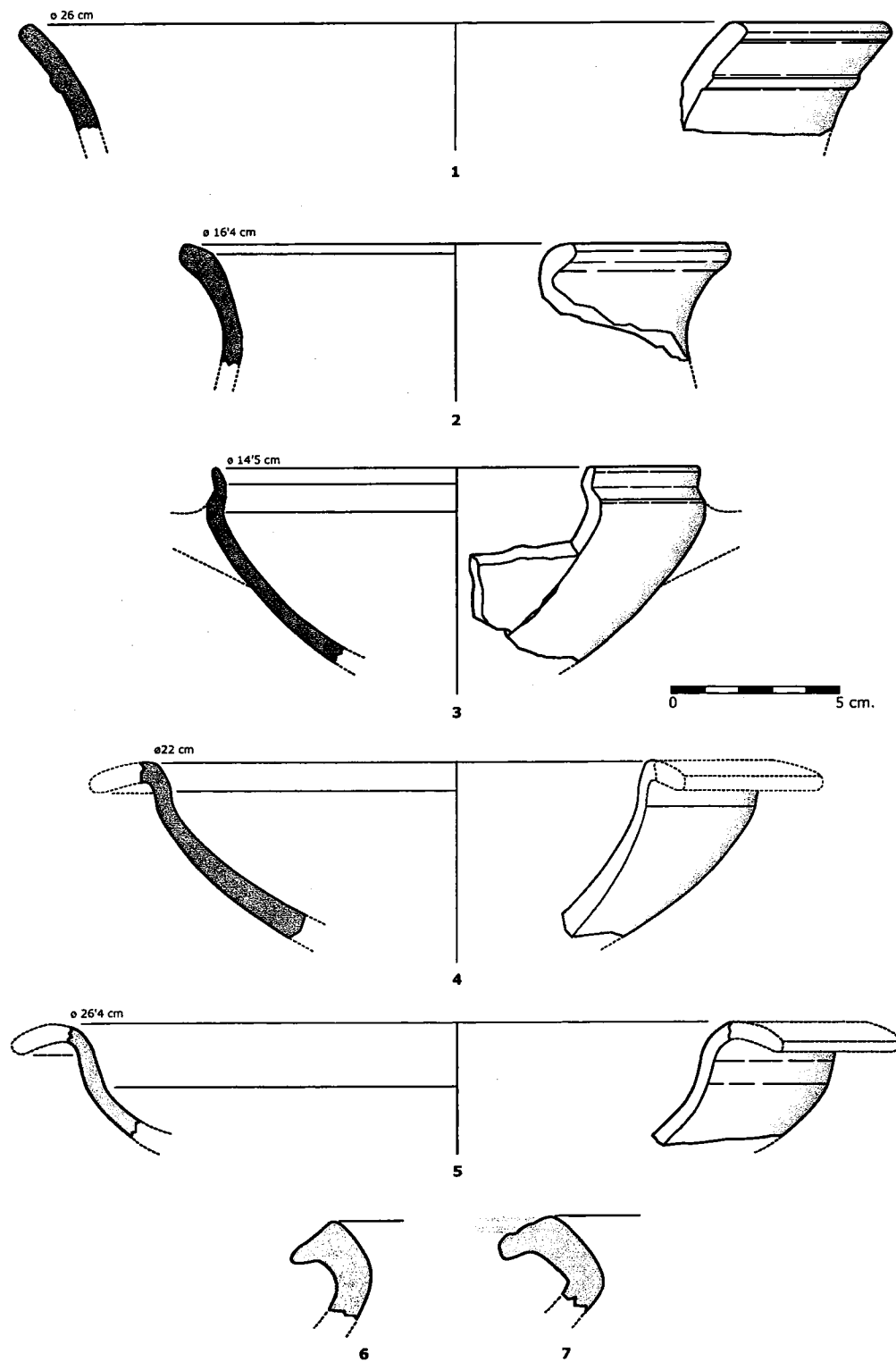

Fig. 32: Fases Vilars IIB i IIC: UE 6125.

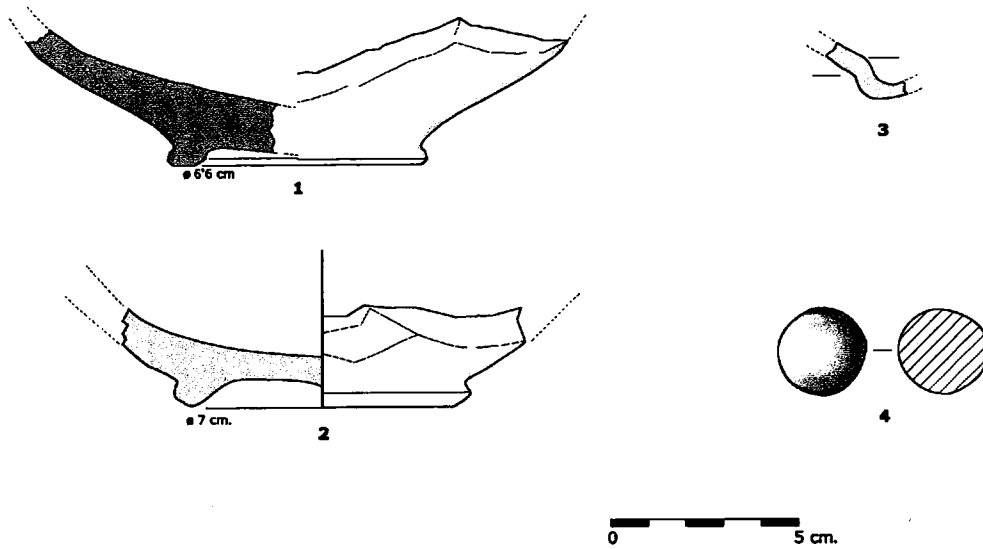

Fig. 33: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6125.

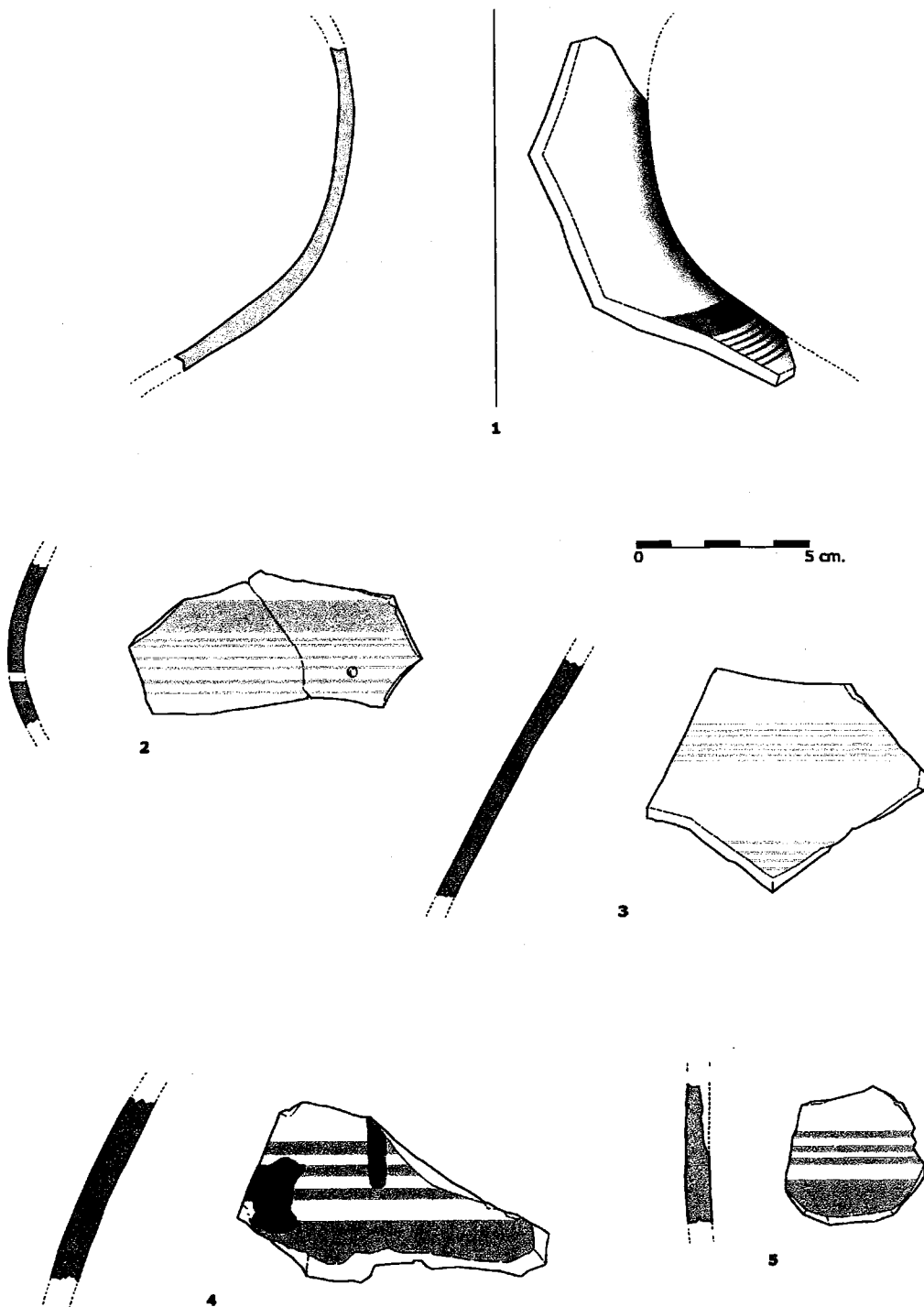
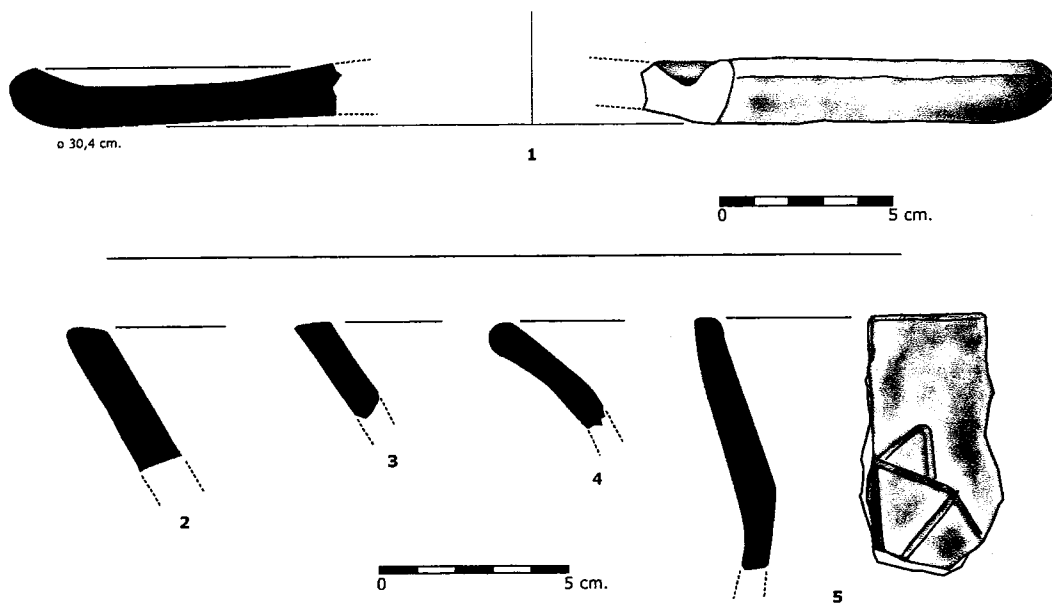

Fig. 34: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6125.

Fig. 35: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6149.

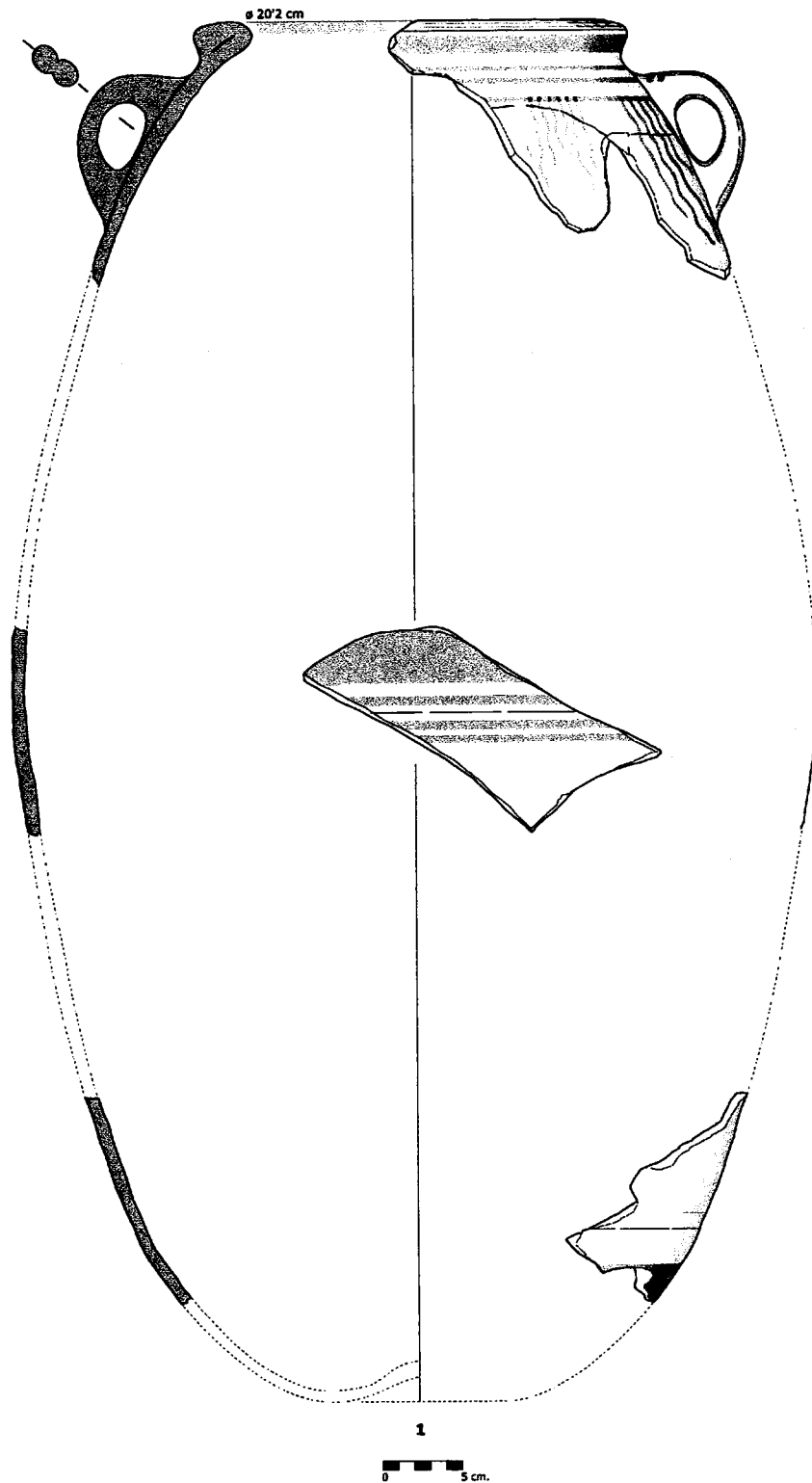

Fig. 36: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6149.

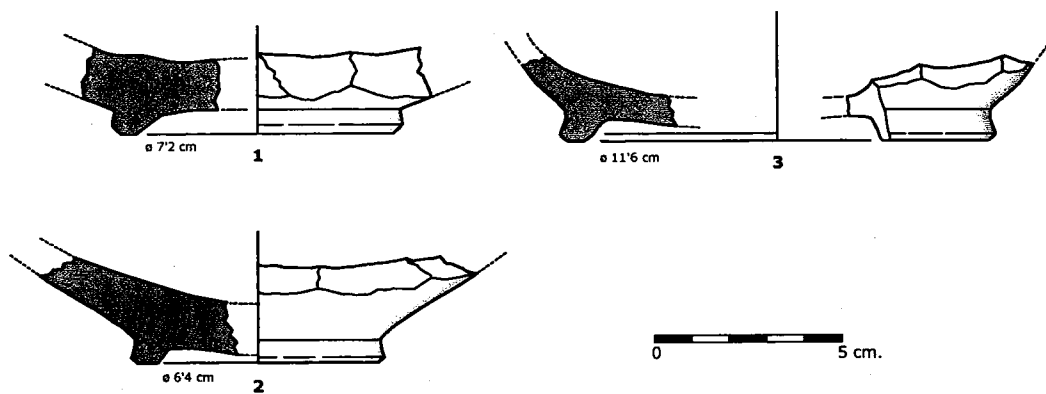

Fig. 37: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6149.

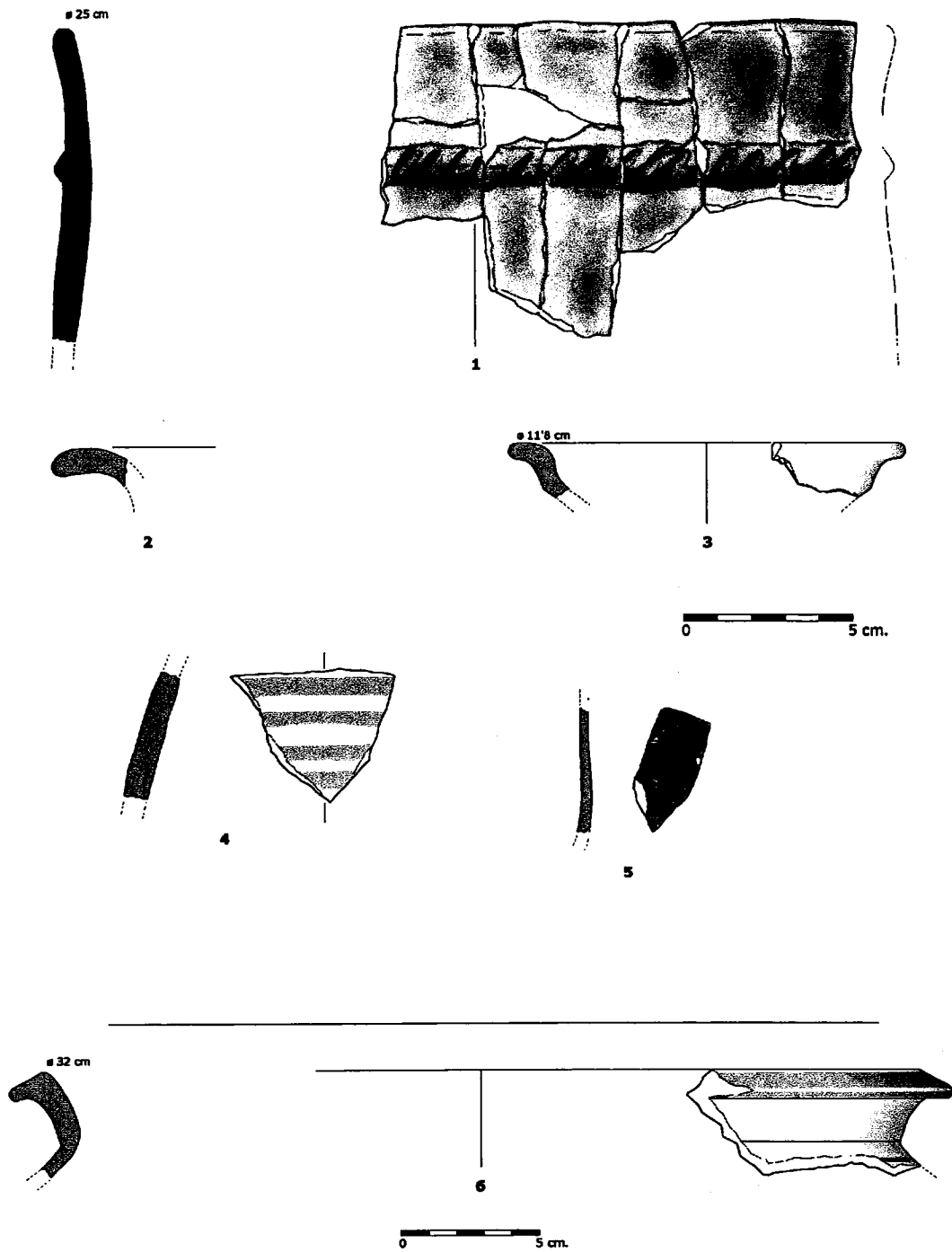

Fig. 38: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6150.

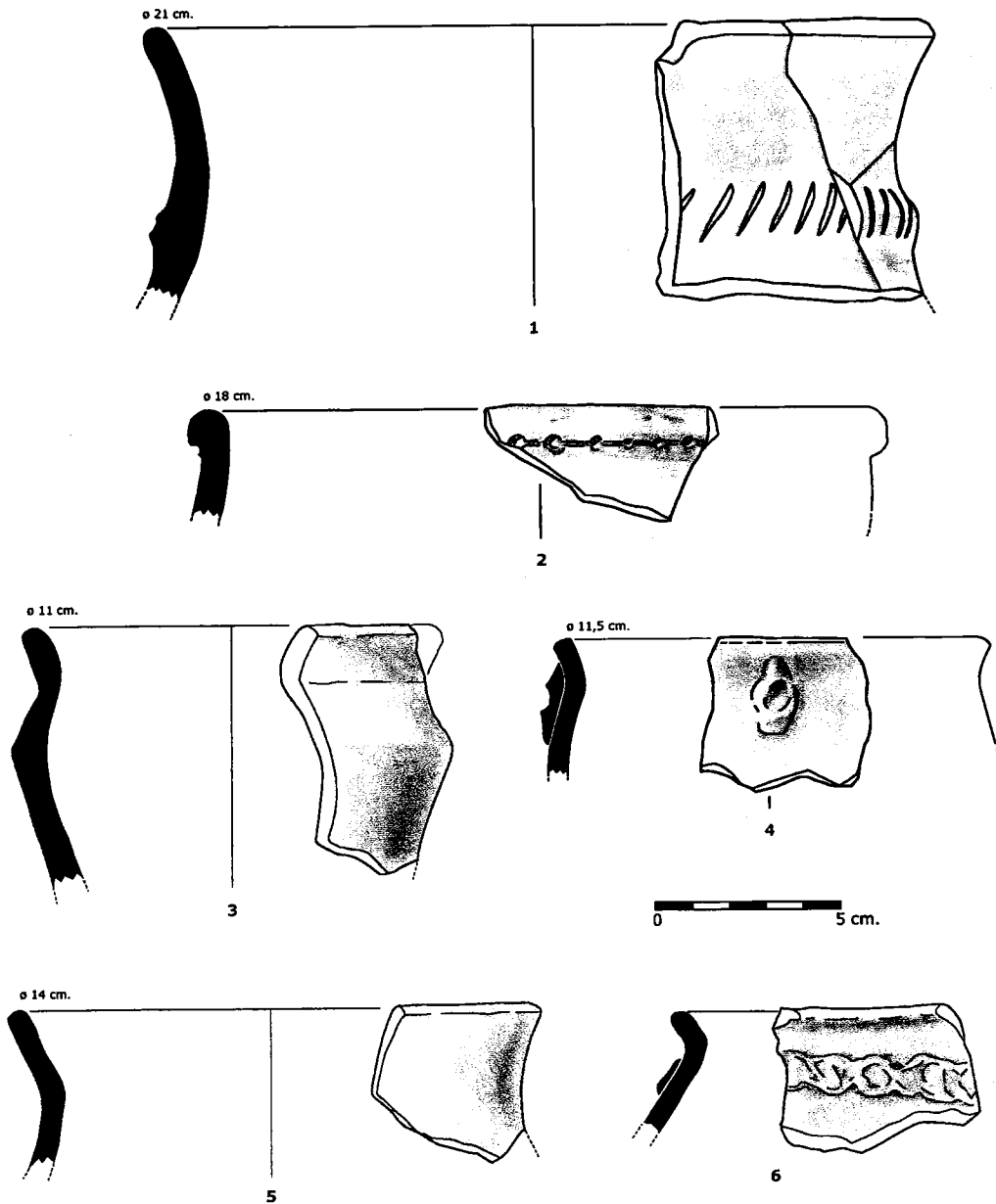

Fig. 39: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6157.

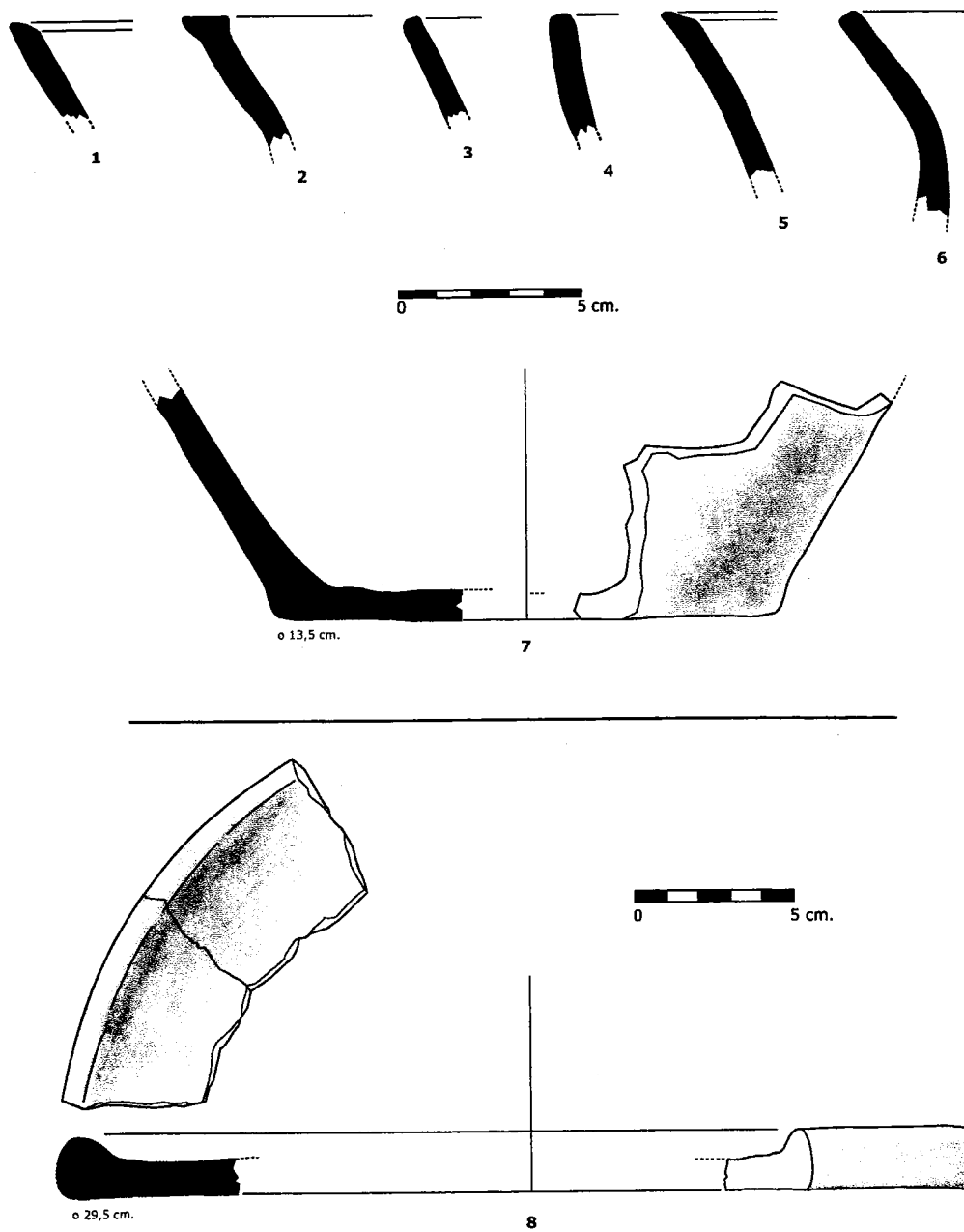

Fig. 40: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6157.

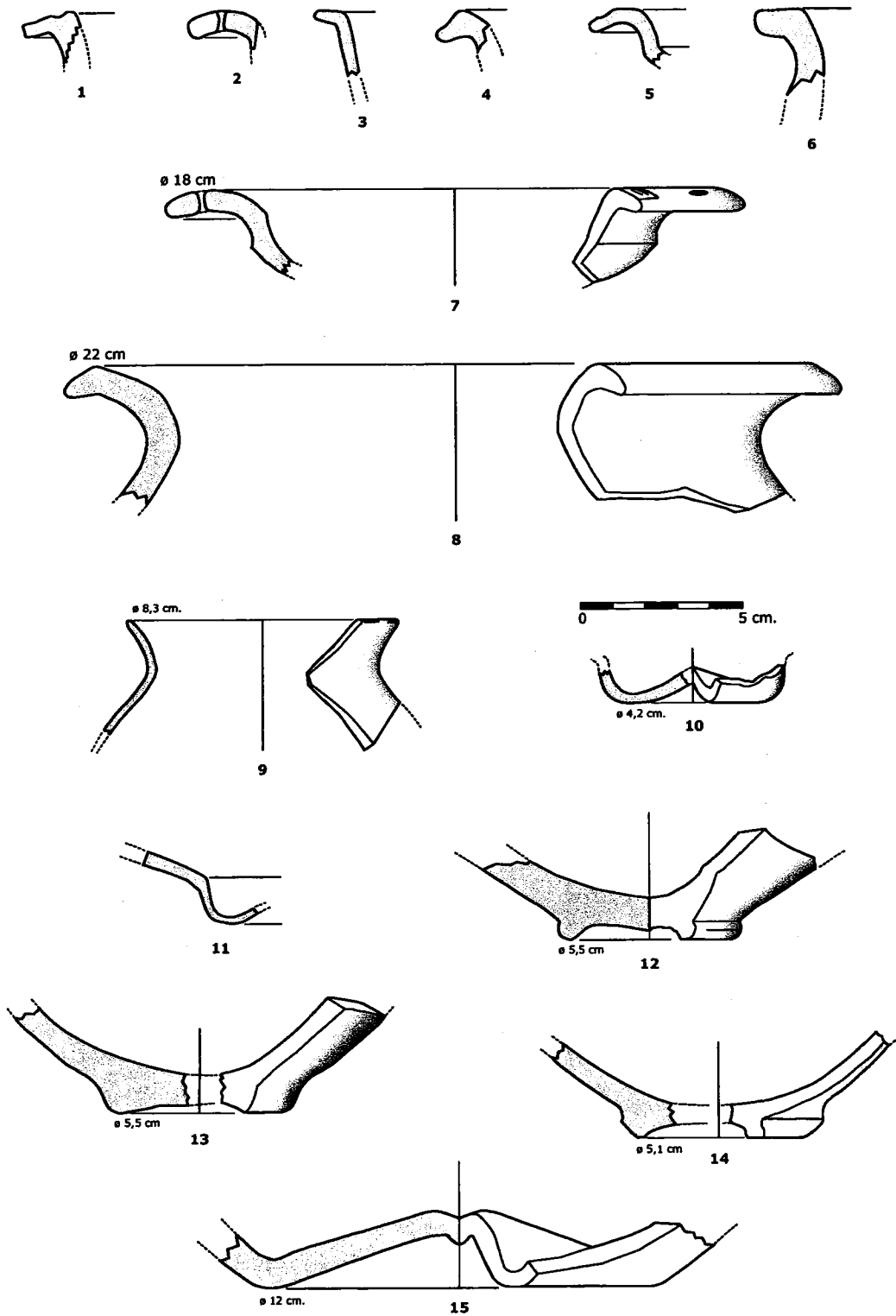
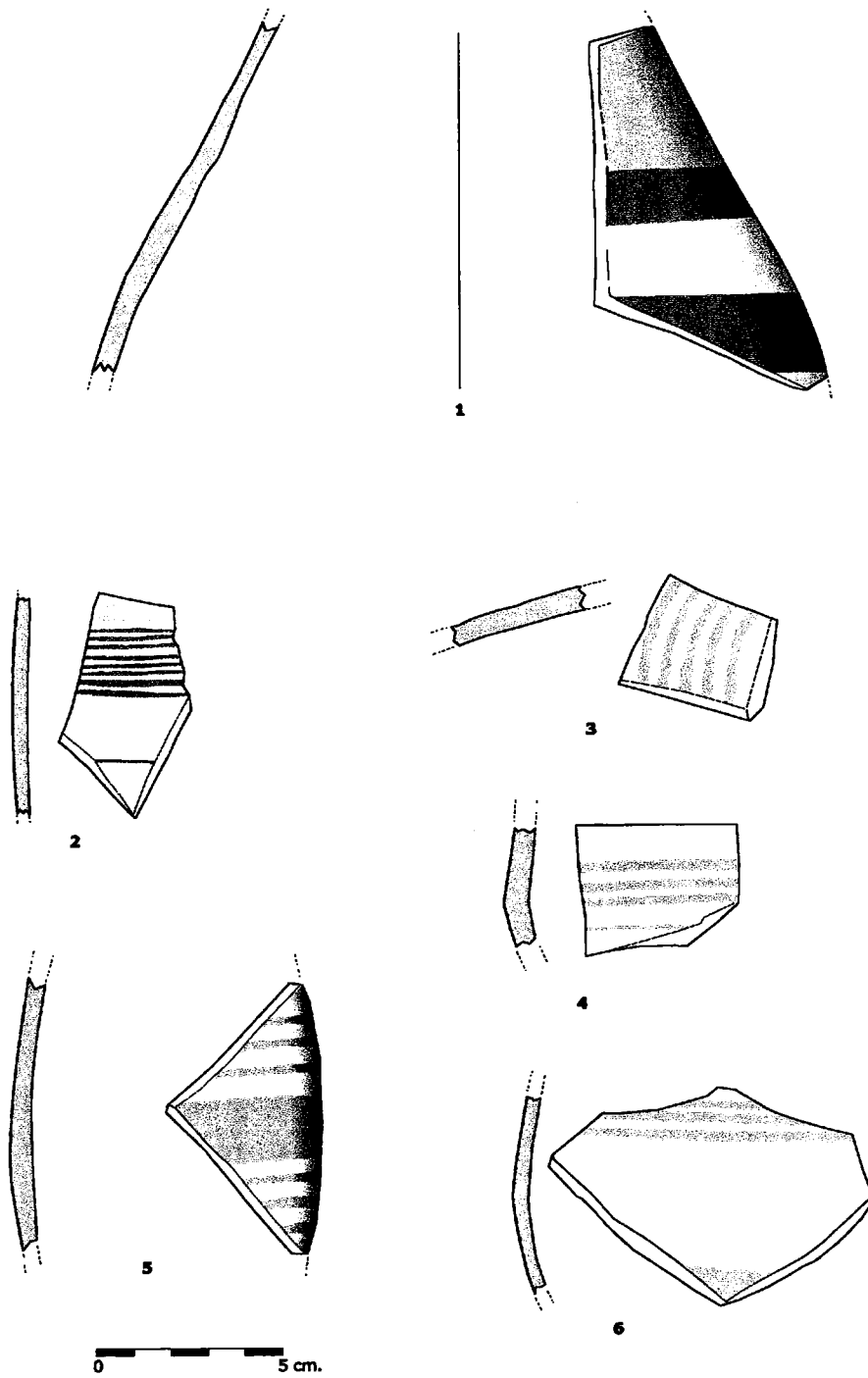
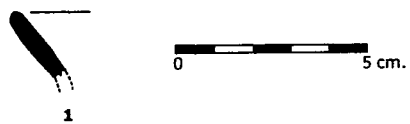

Fig. 41: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6157.

Fig. 42: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6157.

Fig. 43: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6199.

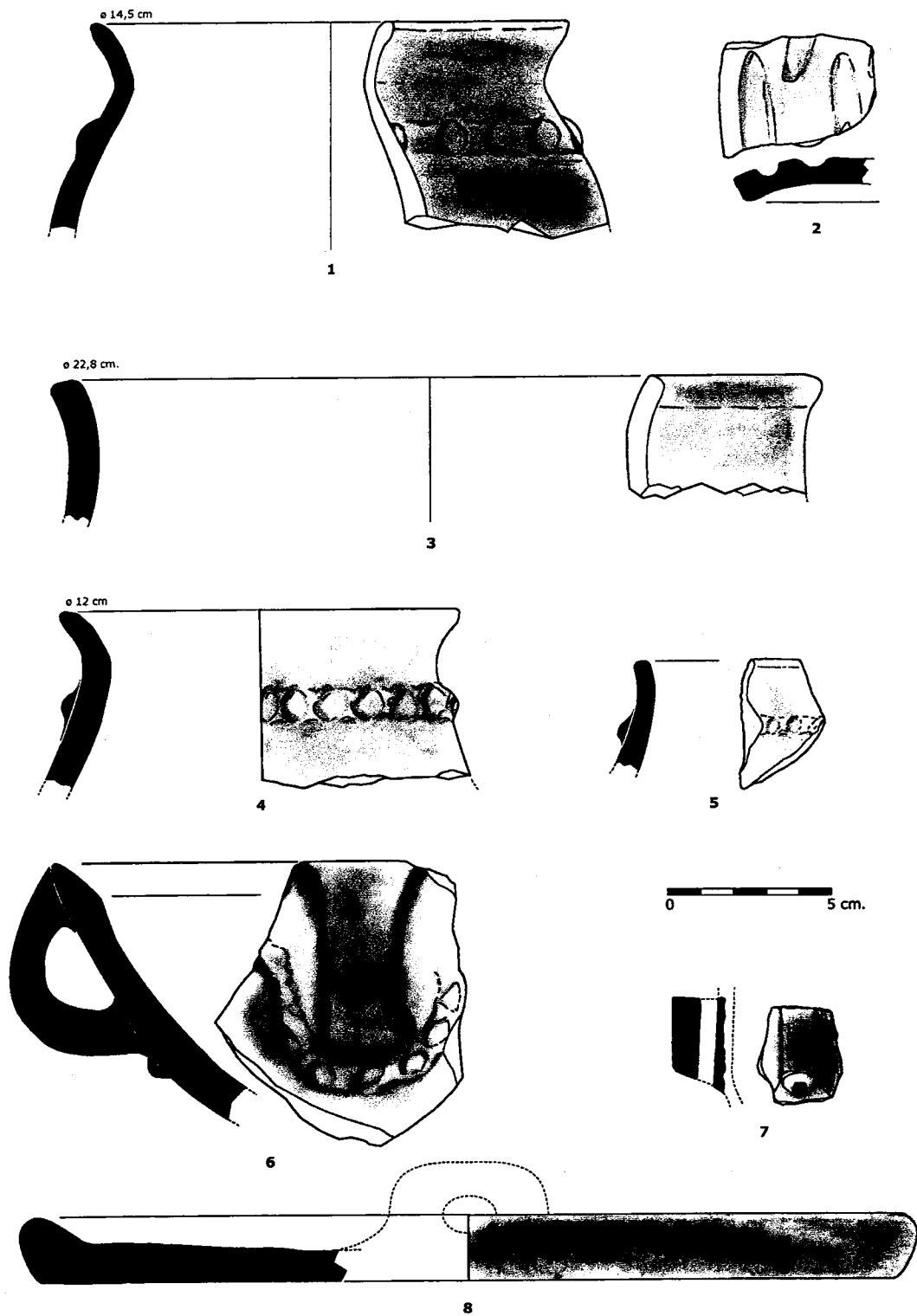

Fig. 44: Fases Vilars IIB i IIC: UE 6201.

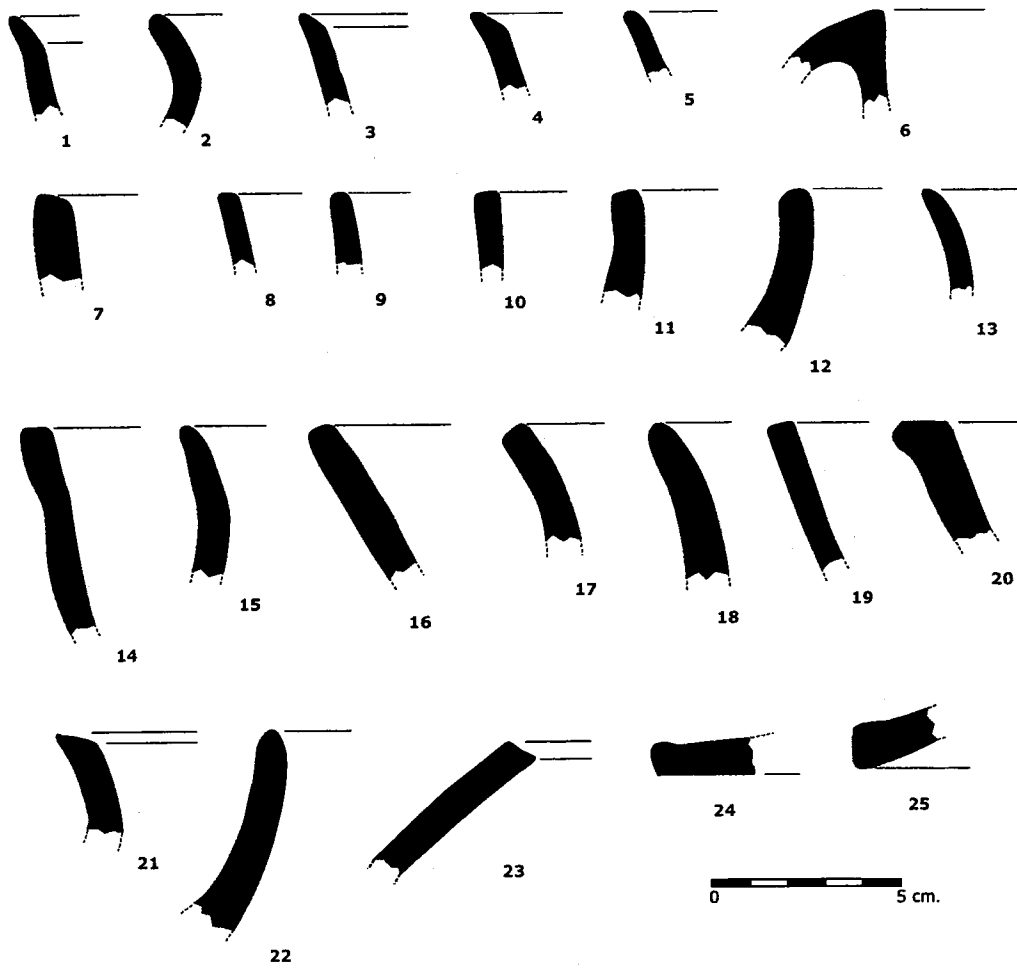

Fig. 45: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6201.

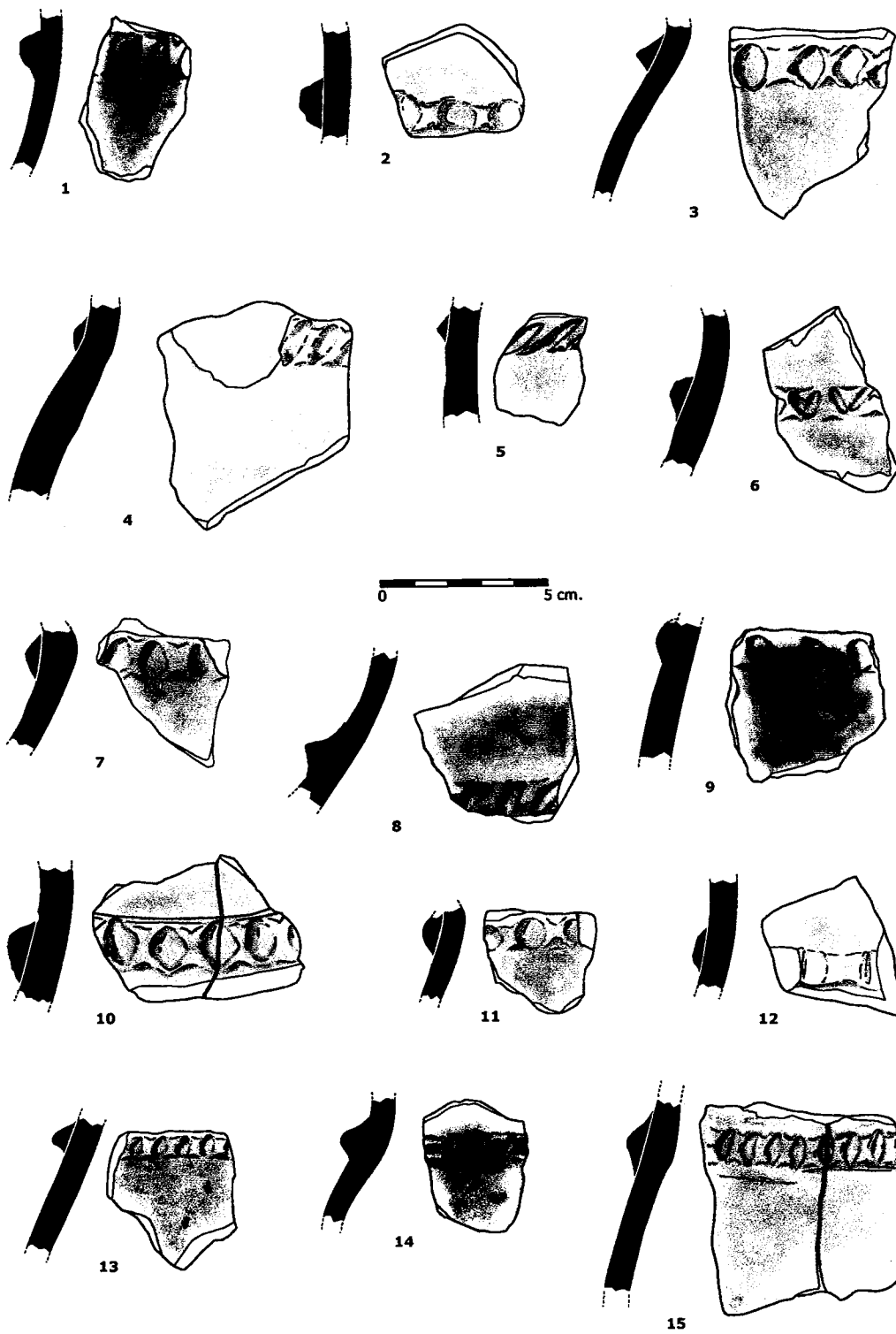

Fig. 46: Fases Vilars Iib i Iic: UE 6201.

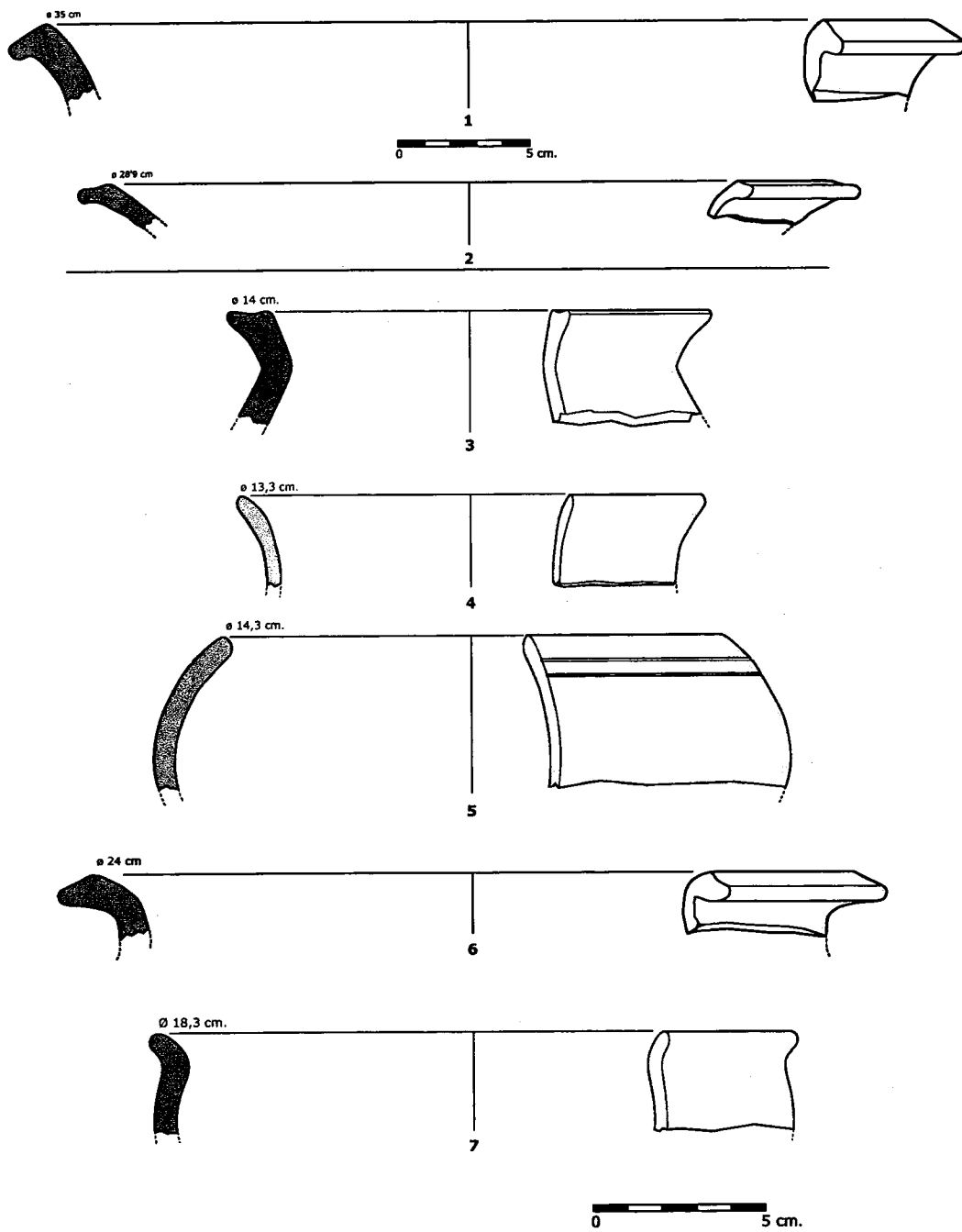

Fig. 47: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6201.

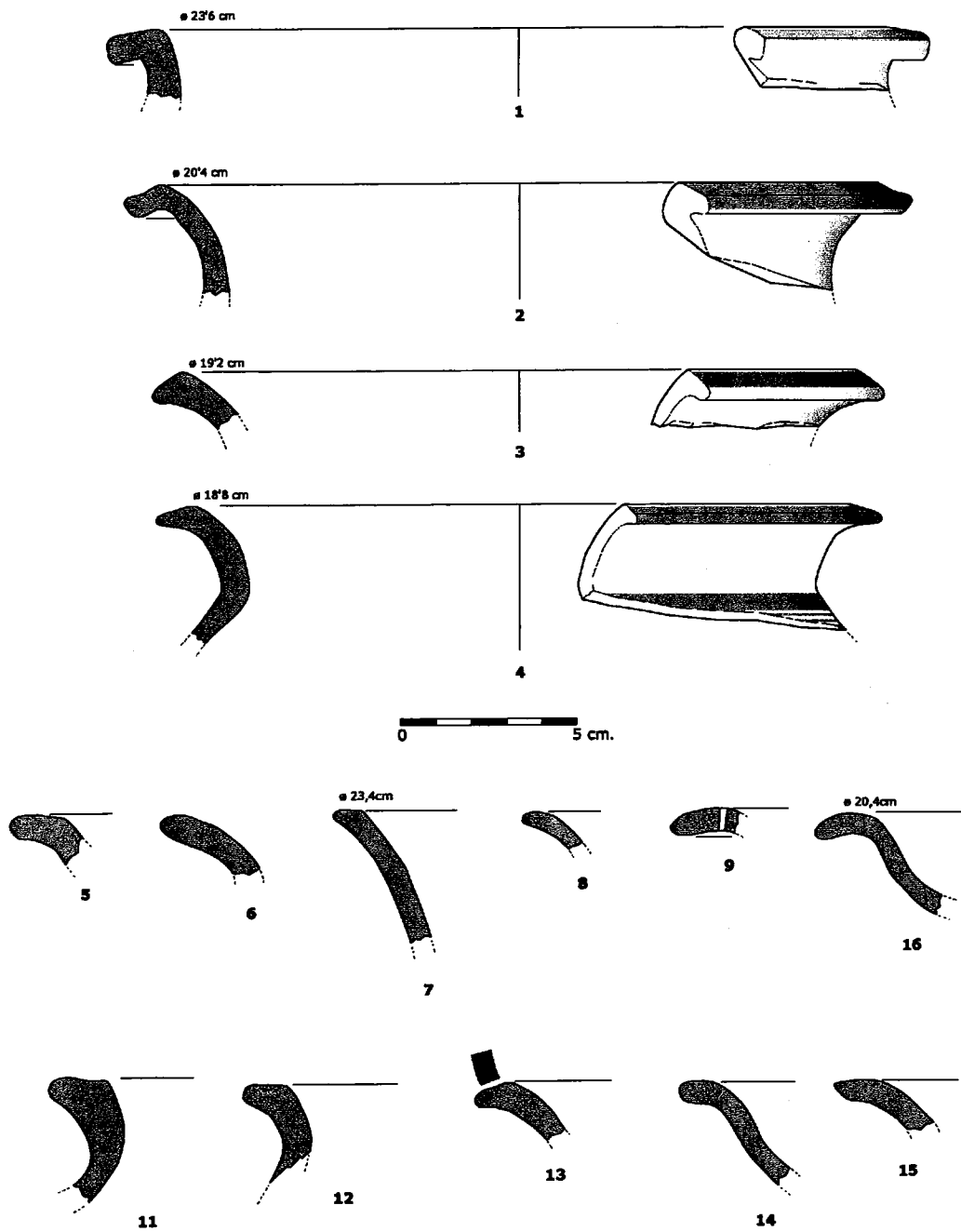

Fig. 48: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6201.

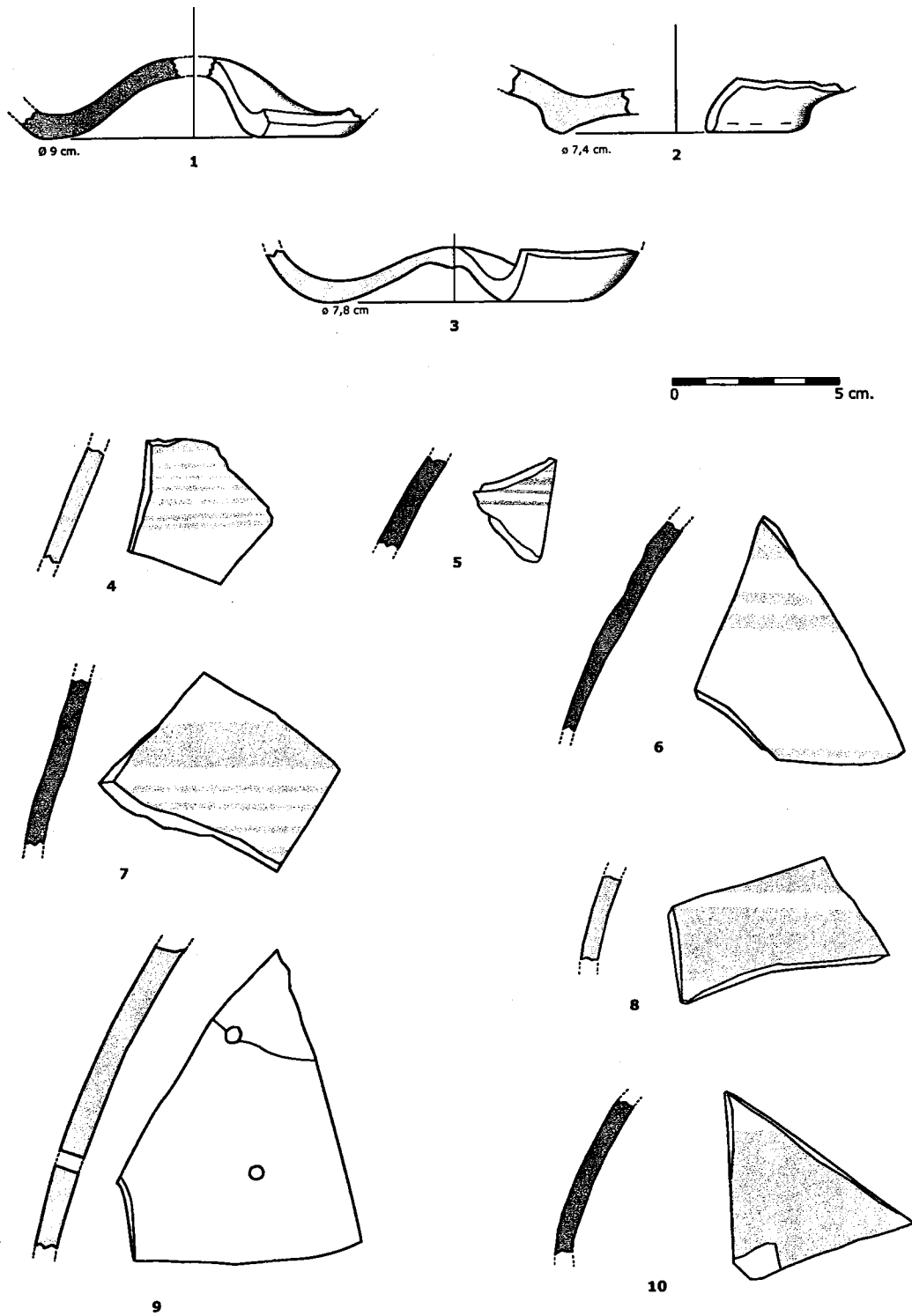

Fig. 49: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6201.

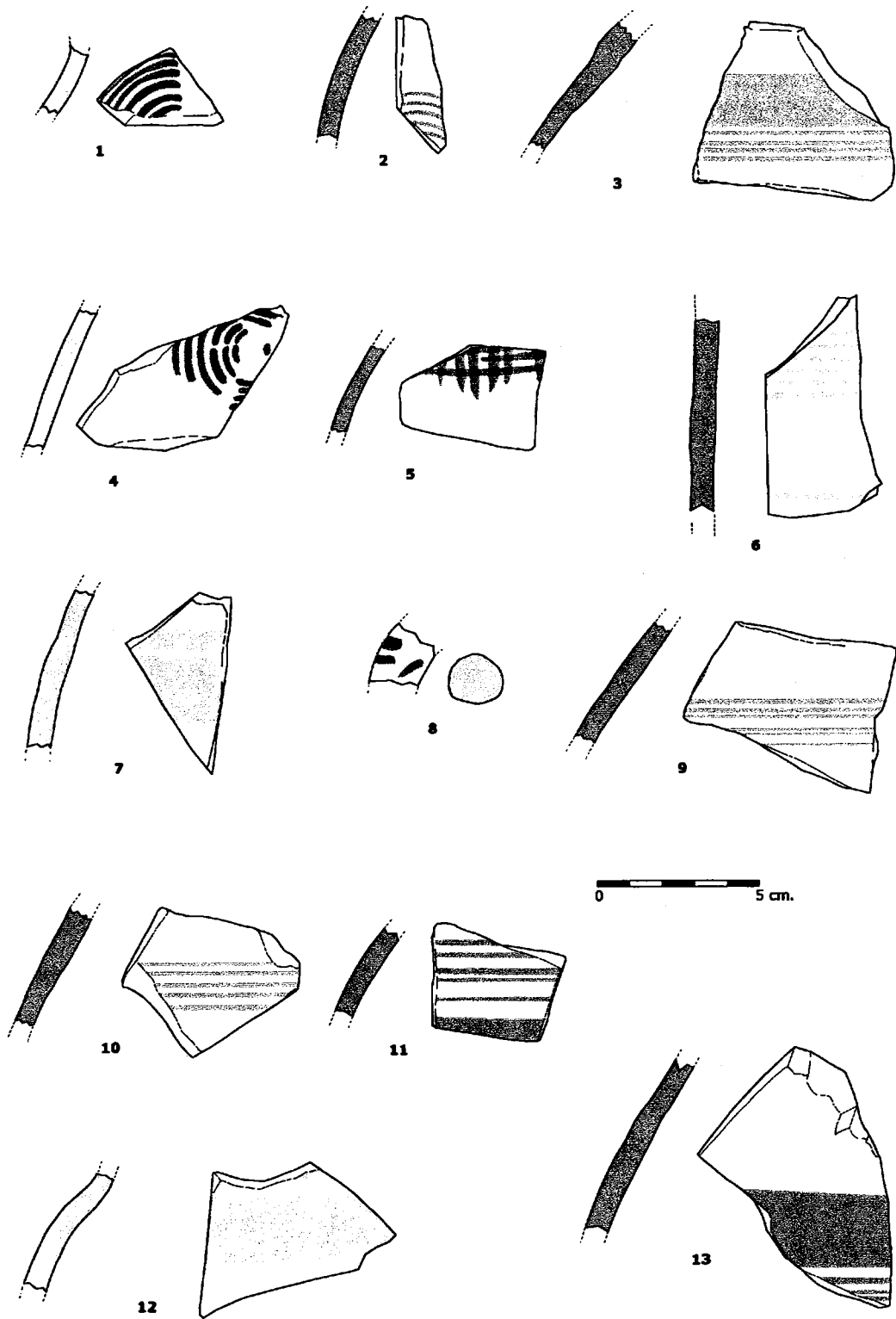

Fig. 50: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6201.

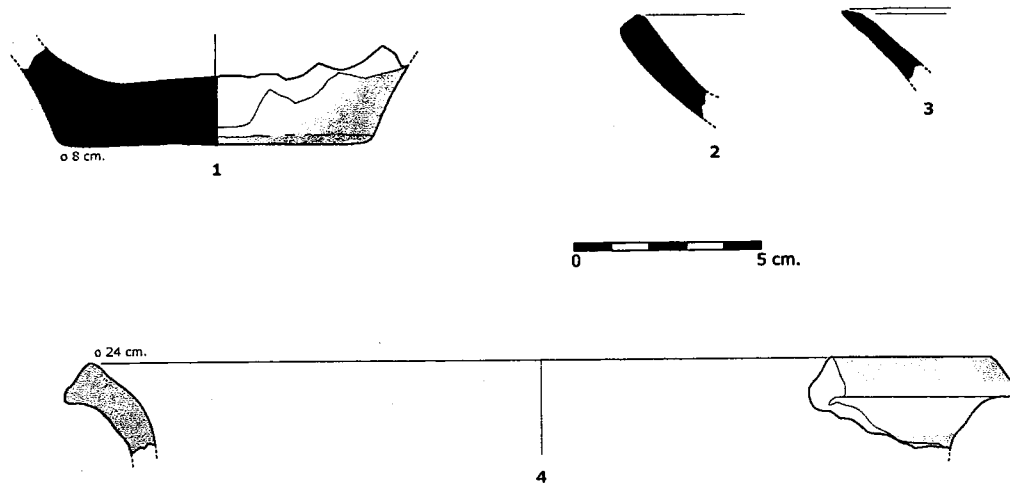

Fig. 51: Fases Vilars IIb i IIc: UE 6210.

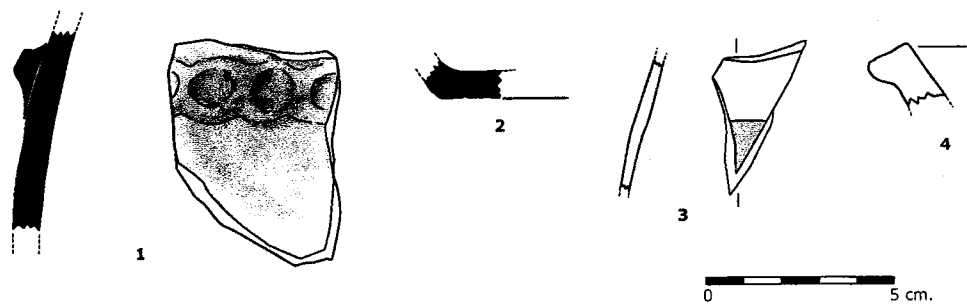

Fig. 52: Fase Vilars IIa: UE 6206.

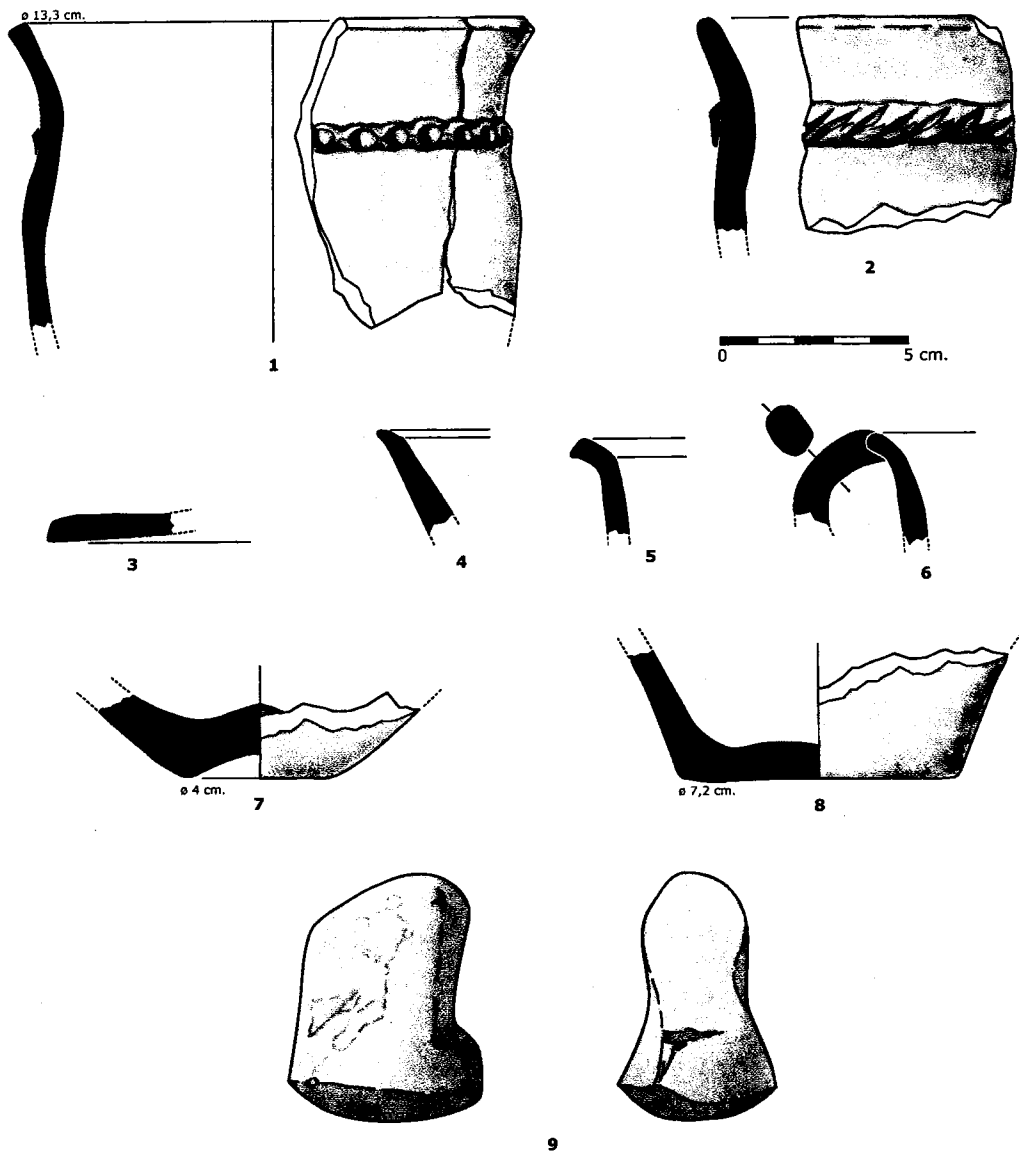

Fig. 53: Fase Vilars IIb: UE 6137.

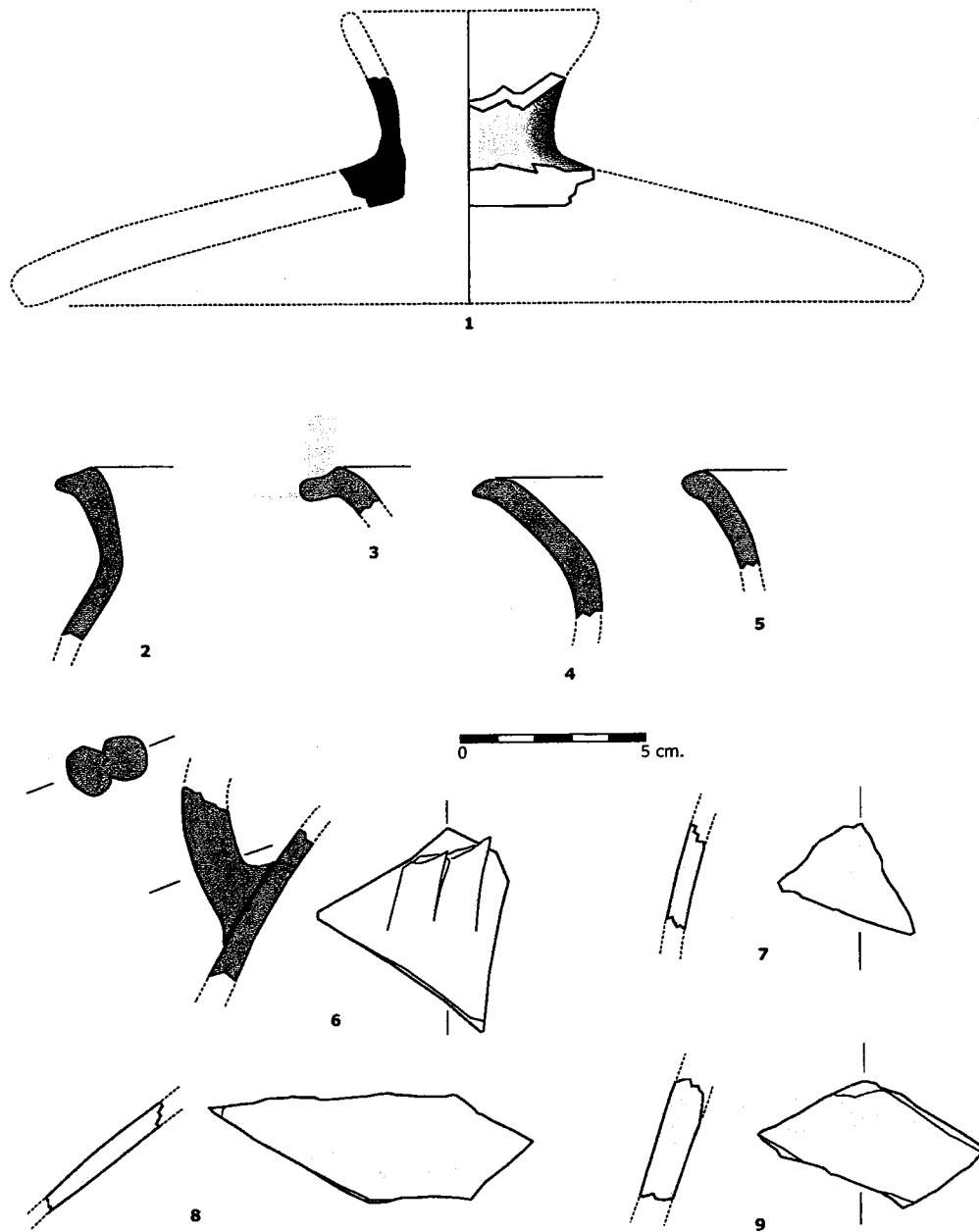

Fig. 54: Fase Vilars IIb: UE 6137.

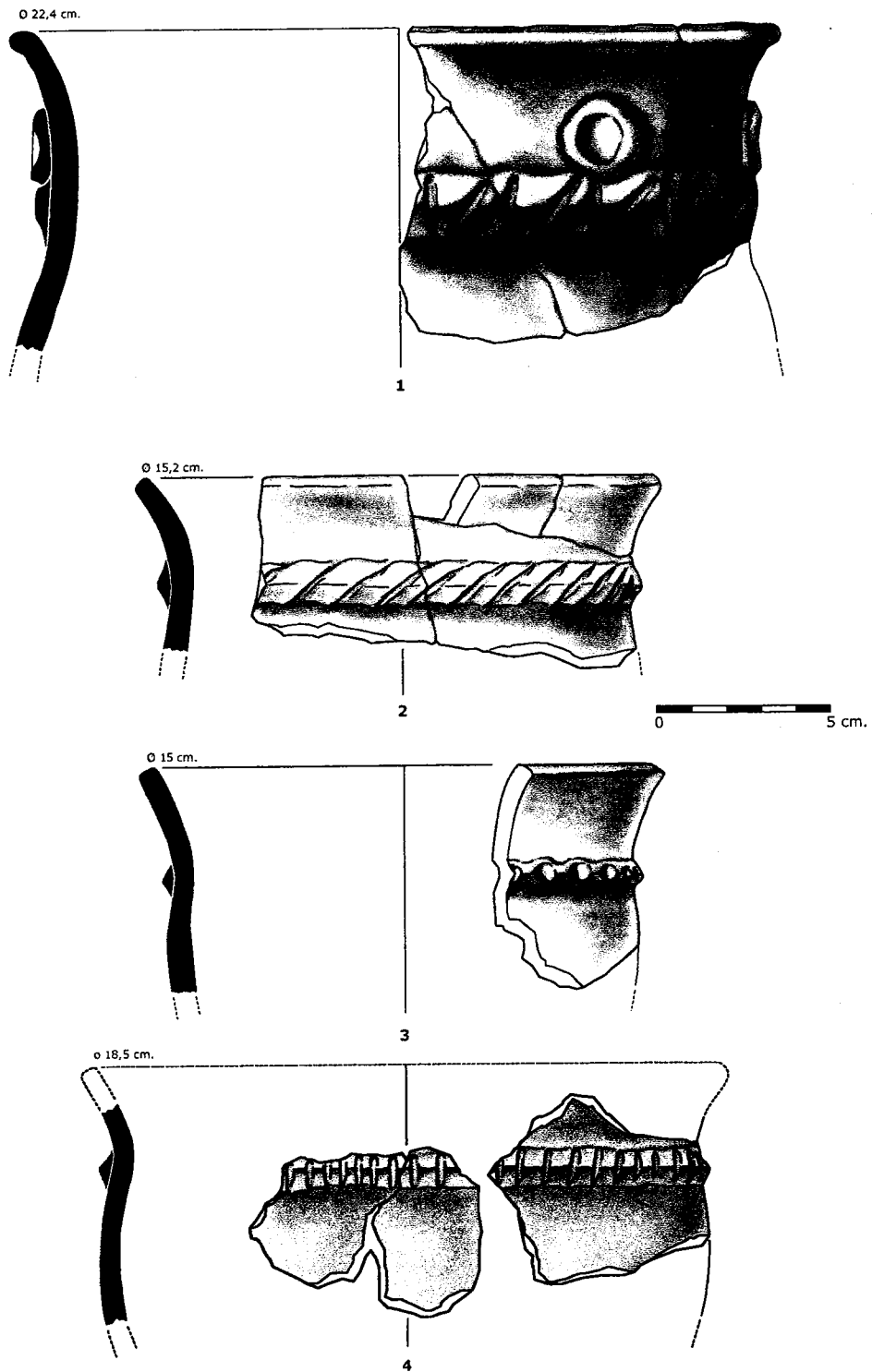

Fig. 55: Fase Vilars IIb: UE 6138.

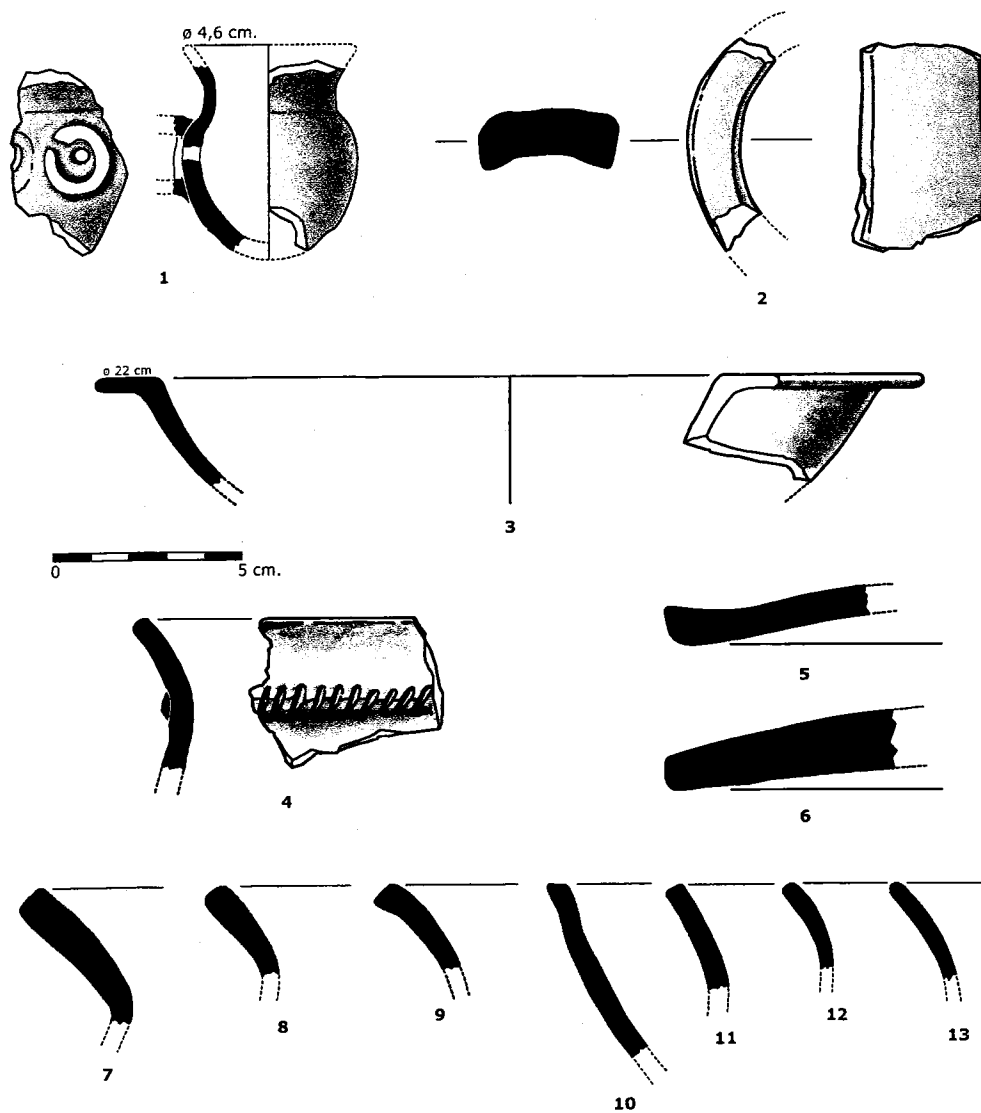

Fig. 56: Fase Vilars Iib: UE 6138.

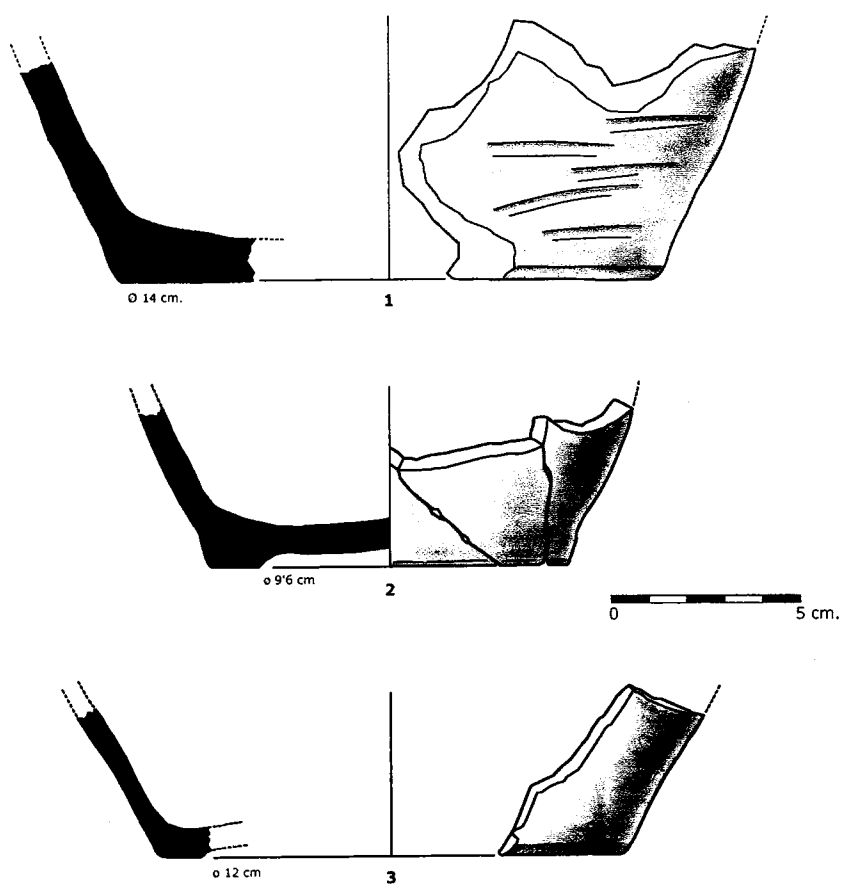

Fig. 57: Fase Vilars IIb: UE 6138.

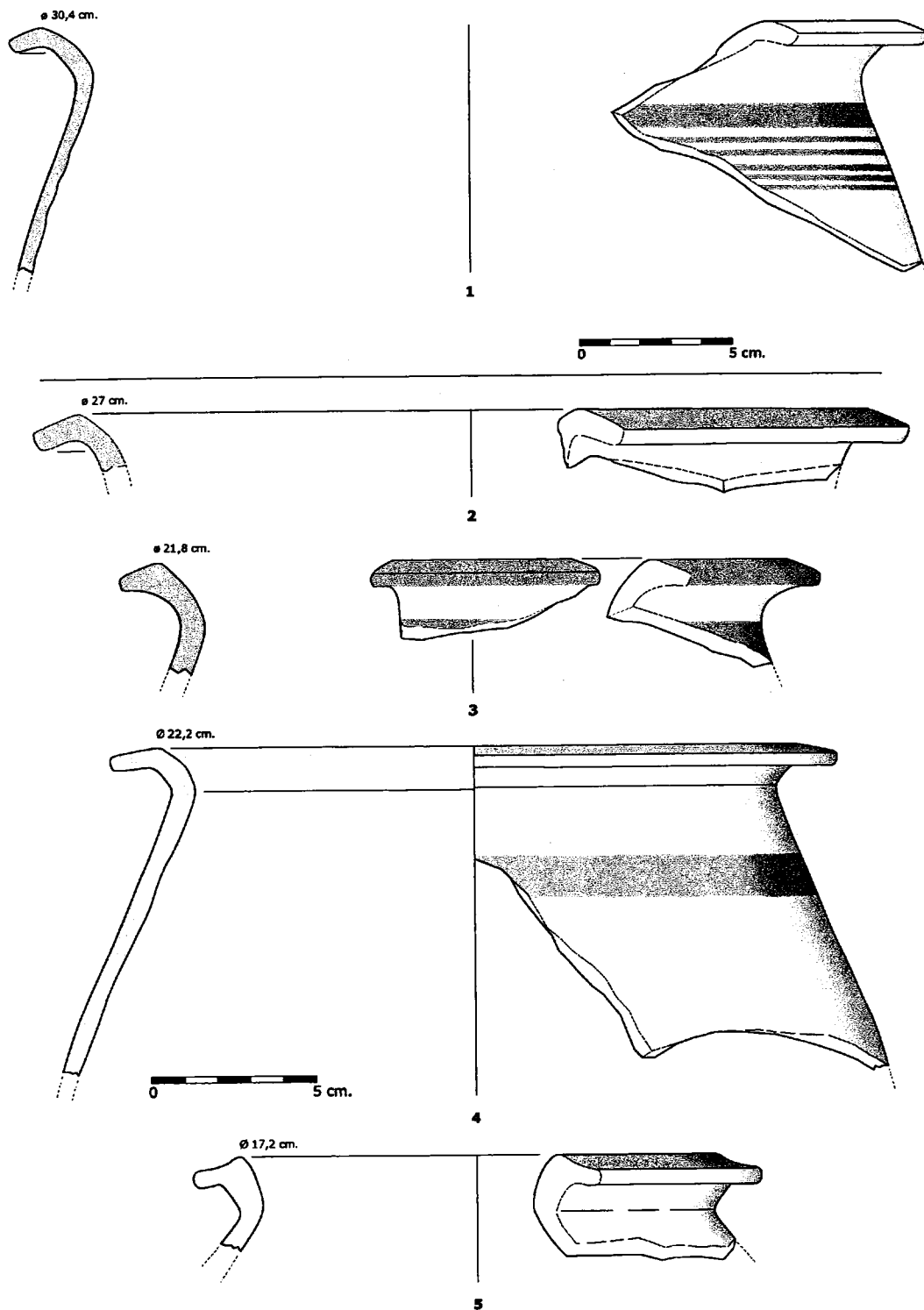

Fig. 58: Fase Vilars IIb: UE 6138.

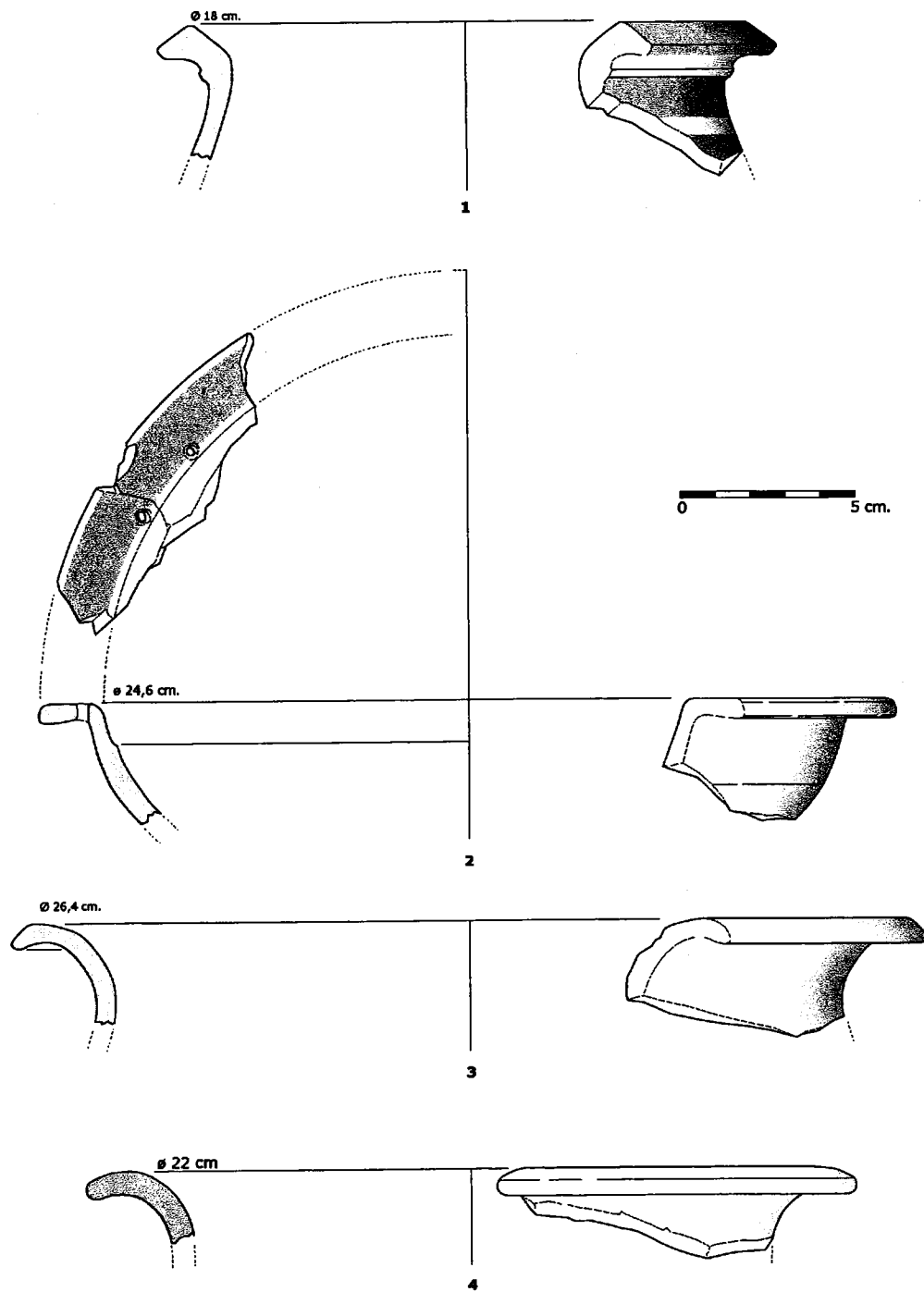

Fig. 59: Fase Vilars IIb: UE 6138.

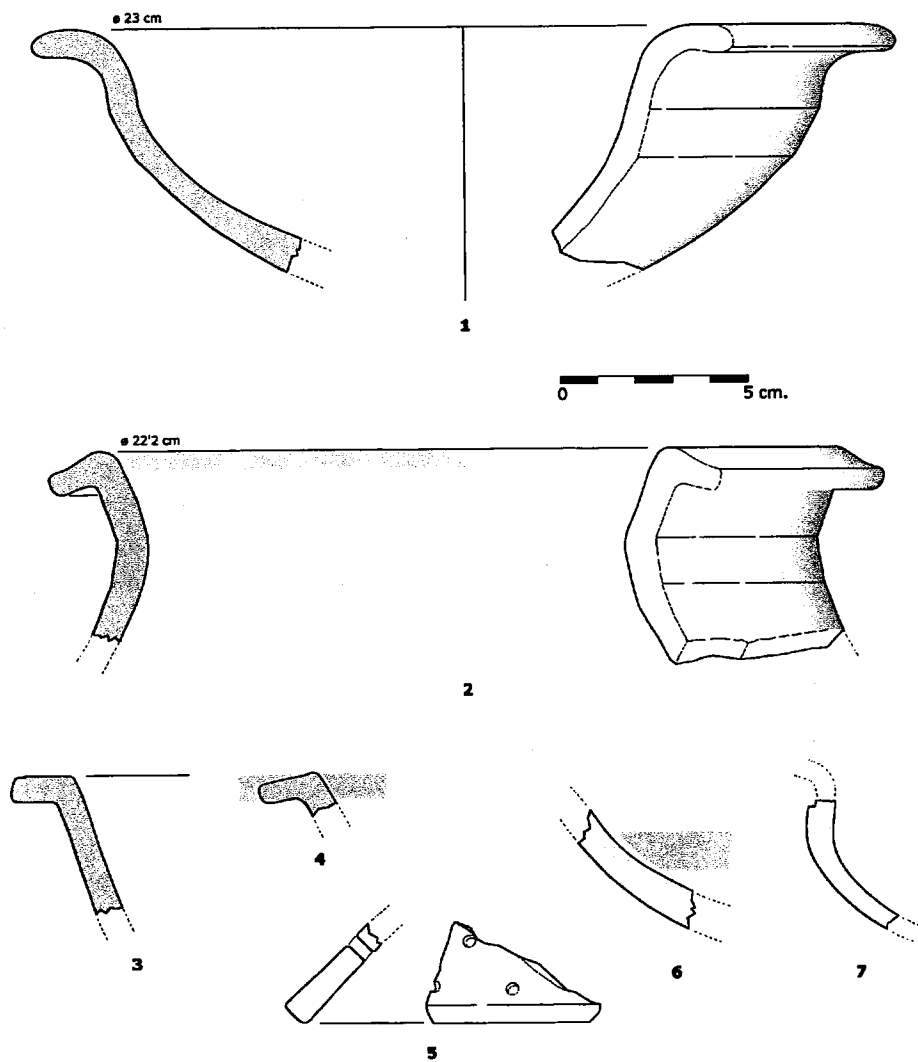

Fig. 60: Fase Vilars IIb: UE 6138.

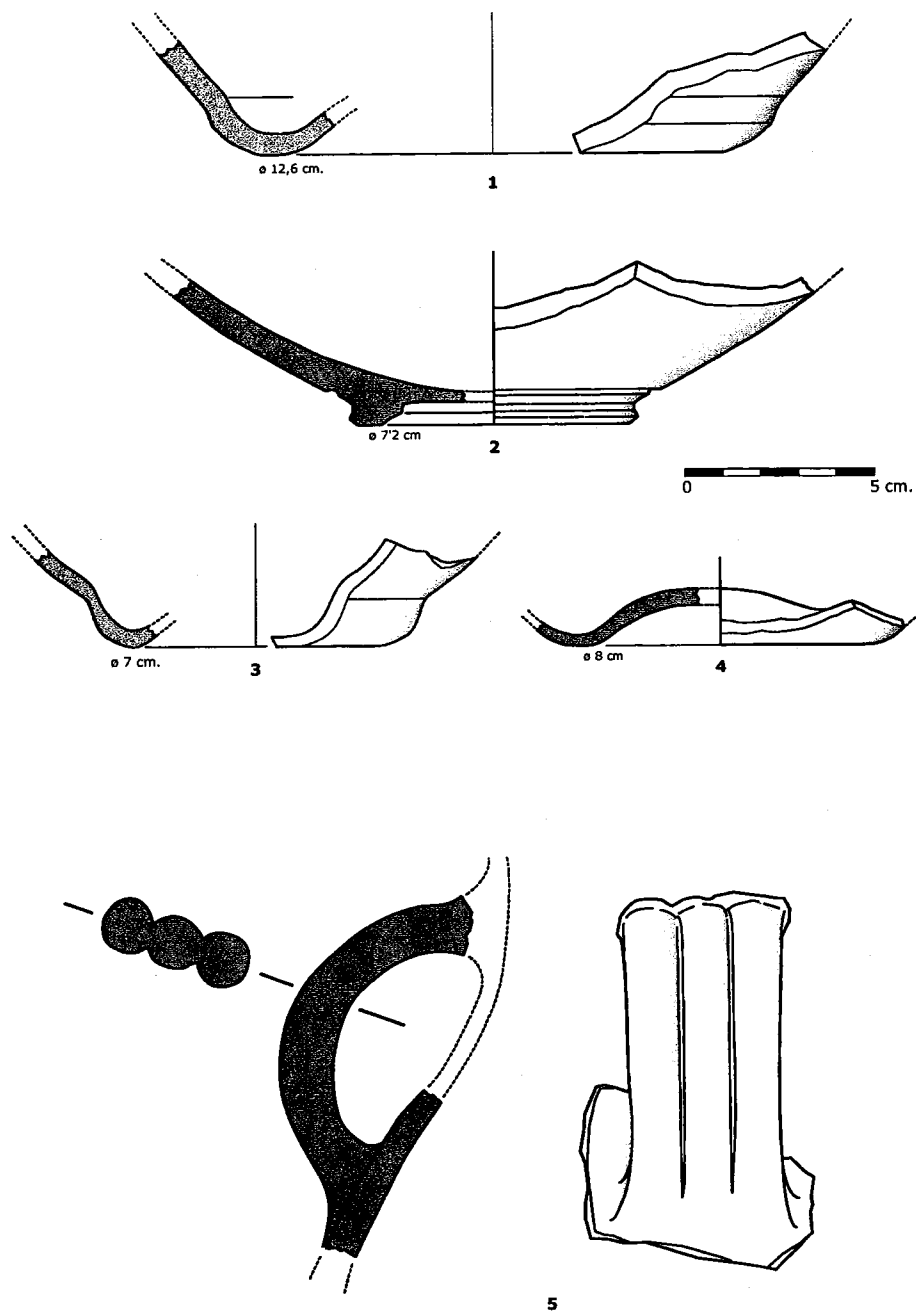

Fig. 61: Fase Vilars IIb: UE 6138.

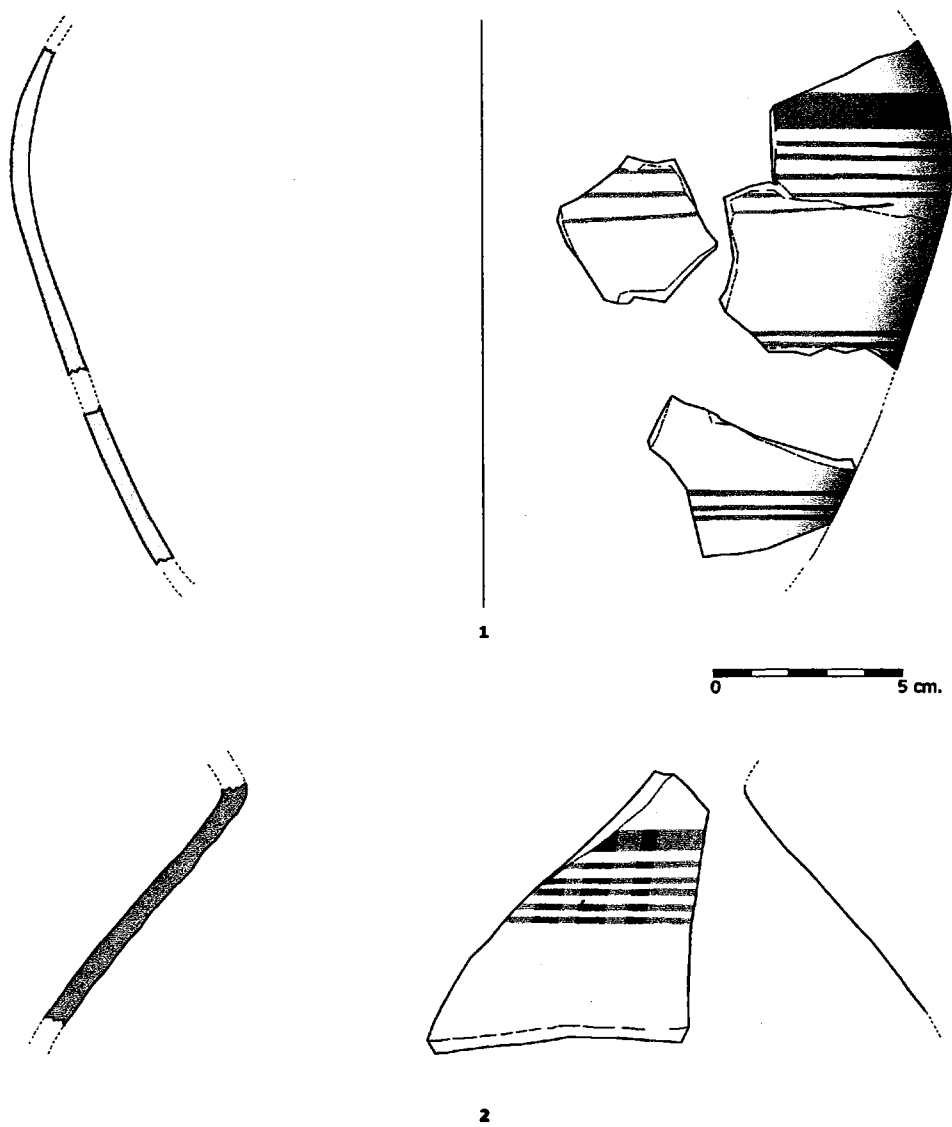

Fig. 62: Fase Vilars IIb: UE 6138.

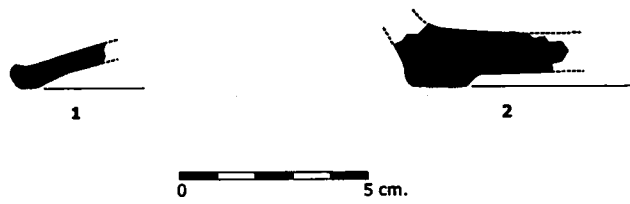

Fig. 63: Fase Vilars IIb: UE 6141.

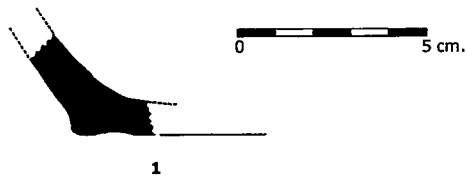

Fig. 64: Fase Vilars IIb: UE 6191.

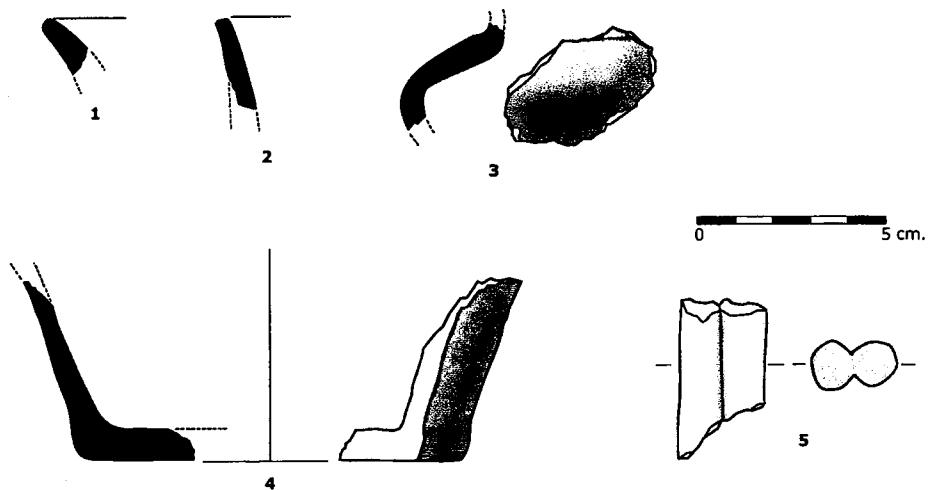

Fig. 65: Fase Vilars IIb: UE 6203.

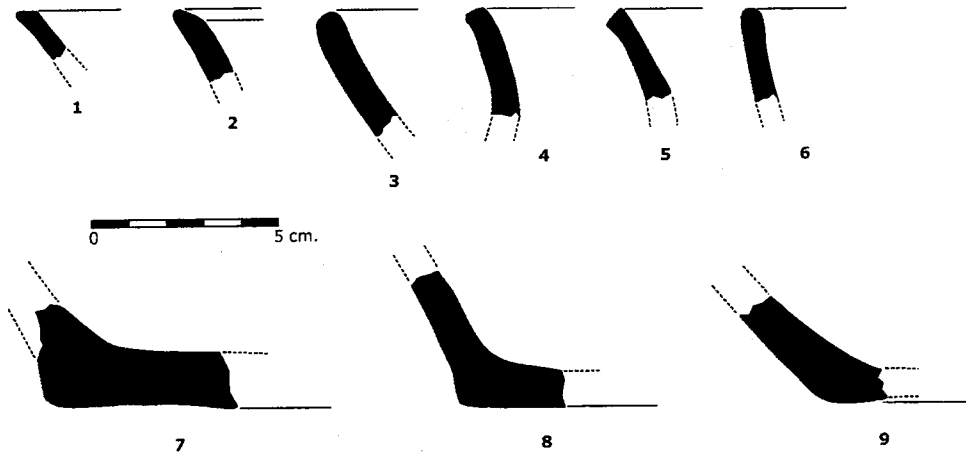

Fig. 66: Fase Vilars IIb: UE 6204.

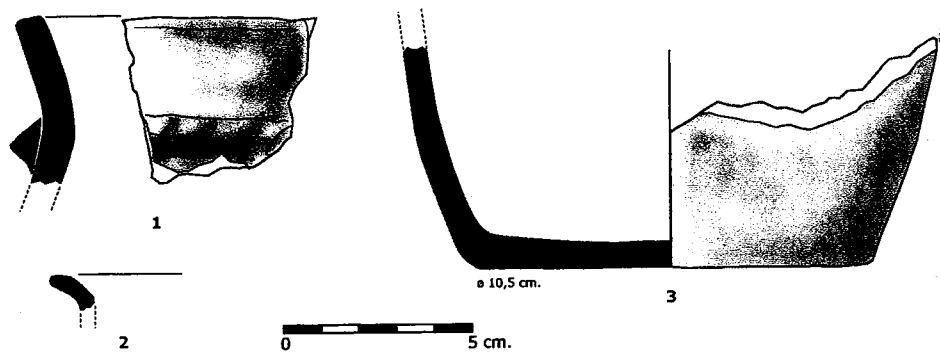

Fig. 67: Fase Vilars IIb: UE 6163.

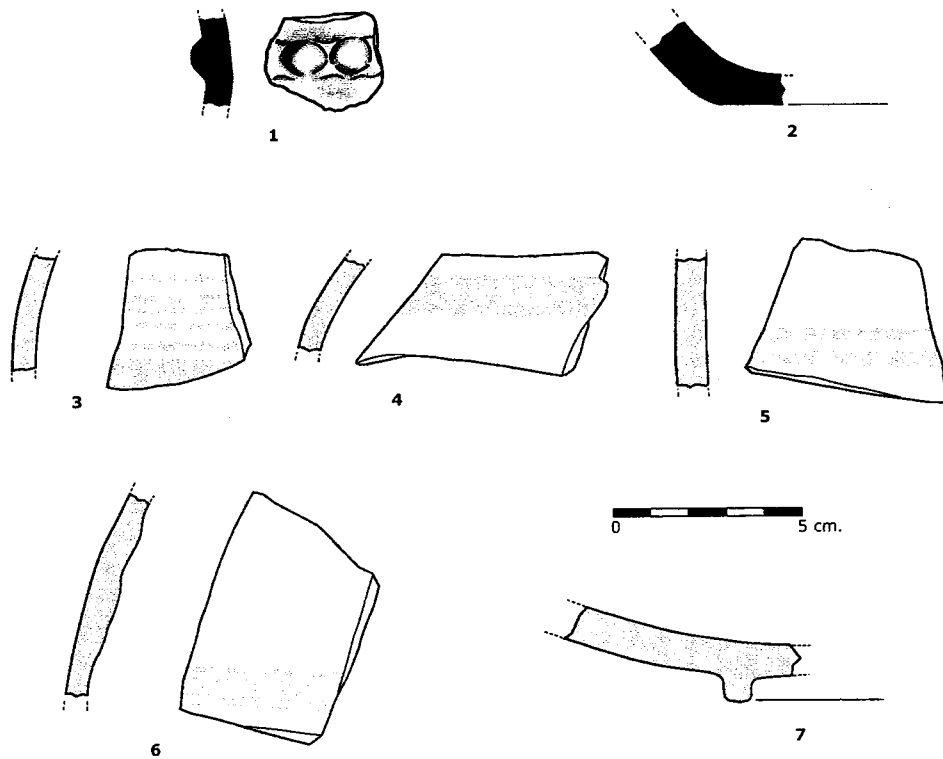

Fig. 68: Fase Vilars IIb: UE 6187.